

**A MAGYAR HONVÉDSÉG A XXI. SZÁZADBAN
(GONDOLATOK AZ ÚJ KIHÍVÁSOKRÓL)****HUNGARIAN DEFENCE FORCE IN THE XXI. CENTURY
(THOUGHTS ABOUT THE NEW CHALLENGES)**

A cikk első fejezetében a szerző – egy rövid történelmi áttekintés után – bemutatja a Magyar Honvédség rendeltetését az országvédelemben. Néhány gondolaton keresztül elemzi a XXI. század modern hadviselésének tételeit és kihívásait. Bemutatja, hogy a Magyar Honvédség milyen válaszokat adott e kihívásokra. Az utolsó fejezetben a szerző néhány gondolattal körülír egy, a fegyveres erőkre alkalmazható struktúrát.

In the first chapter – after introducing a short historical background – the author shows the main functions of the Hungarian Defence Force. After that he analyses some theorems of modern warfare, and challenges of the XXI century. The next chapter tries to provide answer for this questions. At the end of the article the author describes a structure applicable for armed forces.

BEVEZETÉS

A hadsereg Clausewitz szerint a politikai akaratérvényesítés végső eszköze, a háború legfőbb szereplője. Clausewitz képes volt arra, hogy maradandót alkosson a háború természetéről, mivel olyan összefüggéseket látott meg, amelyek a társadalmat, a hadsereget és a háborút koroktól függetlenül jellemzik. Clausewitz óta sokan kísérletet tettek a változó világ tendenciáinak leírásával, új elméleteket megalkotásával a háború változó jellegének megfogalmazására. A XIX. századtól egészen a XX. század végéig – beleértve a nukleáris fegyverek alkalmazásának lehetőségét is – a háborút tömeghadseregekre tervezték. A biztonság kategóriái (társadalmi, gazdasági, politikai stb.) a katonai biztonság túlhangsúlyozása miatt háttérbe szorultak. Az 1980-as évek végén megszűnt a hidegháború, előtérbe került az aszimmetrikus hadviselés elleni tevékenység. Magyarország a hidegháborús frontvonalból egy nyugodtnak mondható régióba került, a honvédelem kérdése háttérbe szorult. Magyarország egy átpolitizált, keleti hadikultúrájú tömeghadsereget örökölt. A társadalomból az ideológiai nyomás kiirtotta a nemzeti szellemet, a hadsereg támogatottsága rendkívül alacsony volt. A biztonsági környezet változásával, Magyarország NATO tagságával egy modern, kis létszámú, önkéntes haderő mellett kötelezte el magát. [6]

A következő fejezetben bemutatom ezen elkötelezettség eredményeképpen kialakított magyar haderő helyét az országvédelem rendszerében

A MAGYAR HONVÉDSÉG RENDELTTETÉSE, HELYE, SZEREPE AZ ORSZÁG VÉDELEMBEN

Az OGY határozatban megfogalmazottak szerint Magyarország fegyveres erőinek fő feladata¹:

„... Magyarország szuverenitásának és területi épségének védelme és - az Észak-atlanti Szerződés alapján - hozzájárulás a Szövetség kollektív védelméhez. Továbbá feladata, hogy hozzájáruljon más, közösen vállalt szövetségi küldetésekhez, részt vegyen a nemzetközi szervezetek égisze alatt zajló nemzetközi béketámogató és humanitárius akci-

¹ Forrás: Az Országgyűlés 94/1998. (XII.29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről szóló dokumentum 14. pont <http://www.complex.hu/kzldat/o98h0094.htm/o98h0094.htm> Letöltve:2013. 03. 15

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

ókban, valamint súlyos ipari, civilizációs, illetve természeti katasztrófák elhárításában. Mindezekbe irányadó a Szövetség Stratégiai Konceptiója, melynek kidolgozásában és továbbfejlesztésében Magyarország tevékenyen részt vállal. ...”

A fentiek alapján a Magyar Honvédség legfontosabb feladatai a következők:

- az ország fegyveres védelmével összefüggő feladatok;
- válságkezeléssel kapcsolatos feladatok, melyek szövetségi rendszerben, esetleg nemzetközi felkérésre vagy önállóan kerülnek végrehajtásra;
- békeműveletekben való részvétel;
- katasztrófavédelemben való közreműködés és humanitárius segítségnyújtás;

Ezen alapképességeken felül a Honvédségnek képesnek kell a következő feladatok ellátására: [5]

- teljes vagy korlátozott területszerző agresszió esetén, védelmi hadművelettel az agresszor megállítására a NATO erőinek beérkezéséig;
- legyen képes az ország érdekeit, értékeit és a lakosság biztonságát fenyegető katonai jellegű válságok kezelésére, az ezzel kapcsolatos feladatok végrehajtására;
- készüljön fel a természeti és a civilizációs katasztrófák következményei felszámolásában való közreműködésre, kihasználva saját, speciális lehetőségeit;
- a Szövetség rendszerében legyen képes azonnali és gyorsreagálású feladatok végrehajtására;
- készüljön fel az ENSZ által szervezett békeműveletek feladataiban való részvételre;
- békében olyan kiképzést folytasson, hogy az állomány váljon alkalmassá a fenti feladatok végrehajtására.

A NATO tagságból adódó feladatok: [5]

- a Magyar Honvédség járuljon hozzá a szövetséges erők katonai potenciáljának erősítéséhez, a kollektív védelmi képesség fokozásához (a washingtoni alapító szerződés 5. cikkelye alapján);
- a Magyar Honvédség fejlesztésénél, fenntartásánál és felkészítésénél figyelembe kell venni a Szövetség mindenkor hivatalos stratégiai koncepcióját;
- a Magyar Honvédség béke- és háborús nagyságrendje, felépítése, felszerelése, harckészültsége illeszkedjen a tagállamokhoz és a NATO ilyen irányú elvárásaihoz;
- a Szövetség alárendeltségébe tartozó magyar erők felszerelése és felkészültsége feleljen meg a NATO követelményeknek;
- előtérbe került a kis létszámú, jól felszerelt, könnyen mobilizálható katonai alegységek fontossága, melyek hatékonyabban alkalmazhatók a válságok kezelése során;
- a magyar katonai infrastruktúrát a NATO-ban elfogadott elveknek megfelelően kell fejleszteni és építeni, számítva azok hazánk területén történő alkalmazására.[5]

A HONVÉDSÉGGEL SZEMBENI ÚJ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN

A XXI. század új kihívásairól számos cikk, disszertáció mellett értesülhetünk a napi sajtóból, illetve érezhetjük a saját bőrünkön is. A globalizáció kihívásai mellett, a nemzetközi biztonság veszélyforrásai is egyre gyakrabban előtérbe kerülnek. Magyarországnak és természetesen a Magyar Honvédségnek reagálnia kell a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a migráció, a környezetkárosítás, a régiót sújtó etnikai konfliktusok okozta kihívásokra. Magyarország és a Magyar Honvédség is természetesen reagált az új kihívásokra. Tervek születtek a globalizáció okozta új kihívásokra (terrorizmus, szervezett bűnözés, környezetkárosítás stb.), a károk hatékony csökkentésére. A Magyar Honvédség valamennyi szervezete rendelkezik tervvel a terrortámadások ellen, illetve az ágazati katasztrófavédelmi feladatok ellátásával része a katasztrófavédelem komplex rendszerének. Az ország közvetlen környezetében jelentkező biztonsági kihívásokra is

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

hatékony reakció született: a Honvédség alegységei határon kívül is helyt állnak nemzetközi missziókban. Nem könnyű tehát meghatározni, hogy a XXI. század nemzeti hadereje milyen összetételű, felszereltségű legyen. [1]

Ma már nyilvánvaló és kimondható, hogy Magyarország saját biztonságát csak szövetségi keretek közt képes hatékonyan biztosítani. Az Euro-Atlanti közösséghez, illetve a NATO-hoz való csatlakozás után a fenyegetések már nem közvetlen katonai fenyegetésben öltenek testet. Az új kihívásokhoz való alkalmazkodást megnehezíti a gazdasági válság. Felerősödnek azok a nézetek, melyek szerint egy Magyarországhoz hasonló helyzetű ország teljes képességgel rendelkező haderőt nem képes fenntartani. A kollektív védelemhez a „kis” országok azzal járulhatnak hozzá a leghatékonyabban, ha a haderejük egy részét speciális képességekkel ruházzák fel. [1] A megoldás a képesség alapú, gyorsan alkalmazható, modulrendszerű professzionális haderőben rejlik. Összességében kijelenthető, olyan Magyar Honvédségre van szükség a XXI. században, amely képes akár az ország területén, akár a nemzeti területtől távol összhaderőnemi keretek közt feladatai ellátására.[1]

A MAGYAR HONVÉDSÉG TERROR VESZÉLYEZTETETTSÉGE

Magyarország tagja a NATO-nak és az EU-nak. Katonai szervezettel vett, vagy vesz részt Irak, Afganisztán, Koszovó és legújabb kihívásként Mali – azaz muzulmán országok vagy muzulmán lakosságú tartományok – területén békefenntartó feladatokban. A terror veszélyeztetettségi küszöböt valószínűleg nem lépte át, de mint ország és mint haderő valószínűleg felkerült a célországok közé. A célpontok a Honvédség katonai és a katonai célokhoz kapcsolódó:

- meghatározó jelentőségű személyiségei-, vezetői;
- a repülőterek-, légi navigációs állomások-, harcálláspontok-, lokátor állomások-, híradástechnikai objektumok;
- a katonai távközlési és vezetési rendszerek és pontok-, számítógép hálózatok;
- a laktanyák;
- a lőszer-, üzemanyag bázisok-, harc és gépjármű telephelyek;
- a tanintézetek;
- a Honvédség által üzemeltetett javító üzemek;
- a kórházak;
- a kulturális és sport intézmények (elsősorban a nagy létszámú nézőközönséget vonzó rendezvények időszakában);
- a katonai lakótelepek, lakóházak;
- a Honvédség által üzemeltetett közművek lehetnek.[2]

A XXI. SZÁZAD HADVISELÉSÉNEK JELLEMZŐI

A XXI. század haderőinek fejlesztési irányát meg fogja határozni az információs technológia, a fejlődés ütemét a mindenkori biztonsági helyzet. A nemzetközi összefogás, a biztonsági helyzet kedvező változása lehetőséget ad a haderők létszámának csökkentésére, ezért a fejlesztésekre több forrás juttatható. Kimondható, hogy a hagyományos elvek szerint épített hagyományos képességekkel rendelkező haderő a modern válságkezeléshez nem megfelelő. A gépesítés, a területvédelem, a reagálás mellett felértékelődött az expedíciós képesség. Az egyidejű, több dimenziós, teljes mélységű csapások követelményeképp a légierő és a különleges erők szerepe megnőtt. A hagyományos lineáris, összefüggő hadszínteret felváltja a digitális hadszíntér, a megsemmisítést felváltja a szándéktól való eltérítés. Az új felfogások új értelmezést adhatnak a már ismert fogalmaknak. A változások hatást gyakorolnak a nemzetekre, a szövetségekre egyaránt. Elmosódik a határ a béke és a háború között, a hálózat alapú hadviselés válik uralkodóvá. A katonai-civil határ szintén elmosódik, a tevékenységek a teljes társadalomra kihatással lesznek. [4]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

VÁLASZOK A XXI. SZÁZAD KIHÍVÁSAIRA

A XXI. század kihívásaira a Magyar Honvédség az alábbi szempontokat figyelembe véve képes hatékony válasz adni:

- a NATO kollektív védelmi rendszeréhez hozzájárulni képes szervezetek létrehozása;
- a Szövetségnél hiányként jelentkező felajánlható új képességek kialakítása és a meglévő képességek fejlesztése;
- az új típusú kihívások és kockázatok kezeléséhez szükséges képességek létrehozása;
- a nemzetközi kötelezettségvállalások teljesítéséhez szükséges katonai szervezetek létrehozása;
- az egyes feladatok végrehajtására rendelt szervezetek kijelölése;
- új szervezetek, szervezeti elemek létrehozása;
- egyes katonai szervezetek képességeinek átalakítása;
- a haderő békeműködési rendjének átalakítása (például a Műveleti Vezetési Rendszer bevezetése).[3]

A kihívásokat figyelembe véve a XXI. századi haderőt az alábbiak szerint lehet felvázolni.

A XXI. SZÁZAD MAGYAR HONVÉDSÉGE

A Magyar Honvédség struktúrájának tervezésénél figyelembe kell venni, hogy milyen feladatot szán az ország a fegyveres erejének: a „Honvédségnek rendelkeznie kell rugalmasan alkalmazható, expedíciós műveletekre is igénybe vehető, a szövetséges erőkkel együttműködni képes, gyorsan telepíthető és fenntartható erőkkel, amelyek földrajzi korlátozás nélkül alkalmazhatók a válságövezetekben. A szükséges képességeket a NATO-val egyeztetett módon, a NATO-ban és az EU-ban tett haderő felajánlásokat összehangolva, továbbá a két- és többoldalú nemzetközi együttműködésben és fejlesztési programokban rejlő lehetőségeket felhasználva kell fejleszteni.”² „A Magyar Honvédség alapfeladata az ország függetlenségének és területi sérthetlenségének védelmezése, alapvetően szövetséges keretekben, de a szövetséges erők beérkezéséig önállóan.”³

A 2030-ig prognosztizált biztonsági előrejelzések nem valószínűsítik a hagyományos fegyveres erővel való támadást Magyarországot ellen. Nem szabad azonban abba a hibába esni, hogy ezen előrejelzés első sorára hivatkozva a haderőt elsovasszuk. Az elemzéseket tovább olvasva felfedezhető, hogy Magyarország továbbra is ütközőzónában helyezkedik el, mivel egymástól gyökeresen eltérő kultúrák, nyelvcsaládok, vallások helyezkednek el a határaink mentén. Figyelembe véve a globalizált, napról-napra változó világot, élni kell a gyanúval, hogy a Magyar Honvédségre szükség lehet úgy hagyományos katonai műveletekben, mint nem háborús műveletekben egyaránt. Érdemes a XXI. században is Clausewitz tételeit szem előtt tartani, miszerint a háború természete a biológiához hasonlítható. Amit ma elavultnak tartunk lehet, hogy holnap fennmaradásunk alapfeltételévé válik. [6]

MODUL ELEMÉK

A 2002-2003-as védelmi felülvizsgálat és a Magyar Köztársaság prágai felajánlásai alapján a Magyar Honvédség a modulrendszerű hadseregfejlesztést tűzte ki célul. A koncepció szerint így képzelhető el rövid időn belül a többi tagállam hadseregeivel való hatékony együttműködés. A hadsereget rugalmasság, többfeladatúság, könnyű, mobil telepíthetőség jellemezné. Modern technikai felszereltség, teljes feltöltöttség, korszerű vegyi védelem és felderítő rendszer, fejlett szállító kapacitás és logisztika állna a magasan képzett személyi állomány rendelkezésére. Különleges alegységek, speciális biológiai-radiológiai védelmi rendszer és egyéb „kiegészítő képességek” növelnék az alkalmazhatóságot. A koncepció

² Forrás: Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájára (2073/2004. sz. Kor. határozat)

http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/0AA54AD7-0954-4770-A092-F4C5A05CB54A/0/bizt_pol_hu.pdf Letöltve:2013. 03. 14.

³ Forrás: [Nemzeti Katonai Stratégia http://www.honvedelem.hu/files/9/13818/nemzeti_katonai_strategia_feher_konyv.pdf](http://www.honvedelem.hu/files/9/13818/nemzeti_katonai_strategia_feher_konyv.pdf) Letöltve: 2013. 03.14.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

ígérete szerint a hagyományos területvédelem mellett a hadsereg az új kihívások mindegyikére hatékony választ tudna adni. Magyarország vállalta, hogy részt vesz a biológiai és vegyi fegyverek elleni védekezésben, segítséget nyújt a szállításban, és azonnal bevethető logisztikai századot ajánlott fel. Részt vesz a NATO közös felderítő rendszerének tervezésében és fejlesztésében, a légi utántöltési kapacitás megteremtésében. Vállalta, hogy a Gripen vadászpilóta nélküli repülőgépeket olyan fegyverzetrel szereli fel, amelyek képesek együttműködni más NATO-tagállamok rendszereivel. Emellett megvizsgálja a helikopterpark fejlesztésének lehetőségeit is. Az azonnali bevethetőség a kezdeti tervek szerint háromezer katonát érintett. A tervek szerint az ajánlásokat 2004-től folyamatosan tervezték megvalósítani. [6]

A hatékonyság növelése érdekében a NATO-t úgy szeretnék katonai vezetői átalakítani, hogy az egyes tagállamok – különösen a kicsik – csak részfeladatokat vállaljanak. A drága, nagy és minden haderőnemre koncentráló nemzeti hadseregek kora lejárt, különösen a Magyarország méretű országoknak meggondolandó például egy kis légi erőt fenntartani, aminek működtetése nagyon drága, azonban erre a szövetség egészéhez képest elhanyagolható. A feladatok megosztása erősíti a tagok egymásra utaltságát, gyengíti az egyes nemzetek önvédelmi erejét, viszont értelmet ad a szövetségnek, mely együttesen így erősebbé válik, és az együttműködés szempontjából racionálisabbá teszi az egyes államok védelmi kiadásait. A tagállamok közül Csehország különösen erős vegyvédelemben (ezen a területen tapasztalatokkal rendelkeznek Afganisztánban), Lengyelország pedig aknaszedésben (a Balkánon és Afganisztánban is ezzel foglalkoznak alegységeik). Prágában Magyarország bizonyos feladatokra felajánlást tett, melyekből világszínvonalúnak kellene lenni, és emiatt bizonyos feladatokról le lehetne mondani.⁴

A jövő, vagyis a 21. század katonai kihívásainak megfelelő szárazföldi haderőt elnevezték „FORCE XXI.”-nek, ami „21. századi erő”-nek fordítható. A haderő fejlesztésével kapcsolatos munkálatok célja az, hogy olyan szárazföldi haderőt alakítsanak ki, amely a rendkívül gyorsan változó és előre ki nem számítható nemzetközi helyzetben is alkalmas lesz feladat végrehajtásra. E tulajdonságok vitathatatlanul feltételei a modern modul rendszerű hadseregeknek, a modul rendszerű kialakítás azonban rengeteg vita tárgyát képezi. A mellette érvelők szerint egy olyan államnak, mint hazánk, luxus volna teljes képesség-spektrummal rendelkező haderővel bírnia, az alapvető védelmi képességet biztosító elemek kivételével a hangsúlynak a specifikusságon kell lennie, háttérbe szorítva a hagyományos fegyvernemek jelentős részét. A koncepció bírálói szerint nem szabad minden más érdeket háttérbe szorítani, legkevésbé az állam teljes körű önálló védelmi képességét. A modul elemek vizsgálatakor érdemes megjegyezni, hogy a képességek modul rendszerű alkalmazása a Magyar Honvédségtől nem idegen. A katasztrófavédelmi rendszer felépítésekor a Magyar Honvédség képességei munkacsoportokba kerültek szervezésre, amelyek a Katasztrófavédelmi Operatív Bizottság, és a Katasztrófavédelmi Operatív Csoport parancsára bevethetőek. Modul, a világ számos területén bevethető speciális képességgel is rendelkezik már a Magyar Honvédség (például a víztisztító képesség). [6]

⁴Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20021119juhasz.html> Letöltve: 2013. március 17.

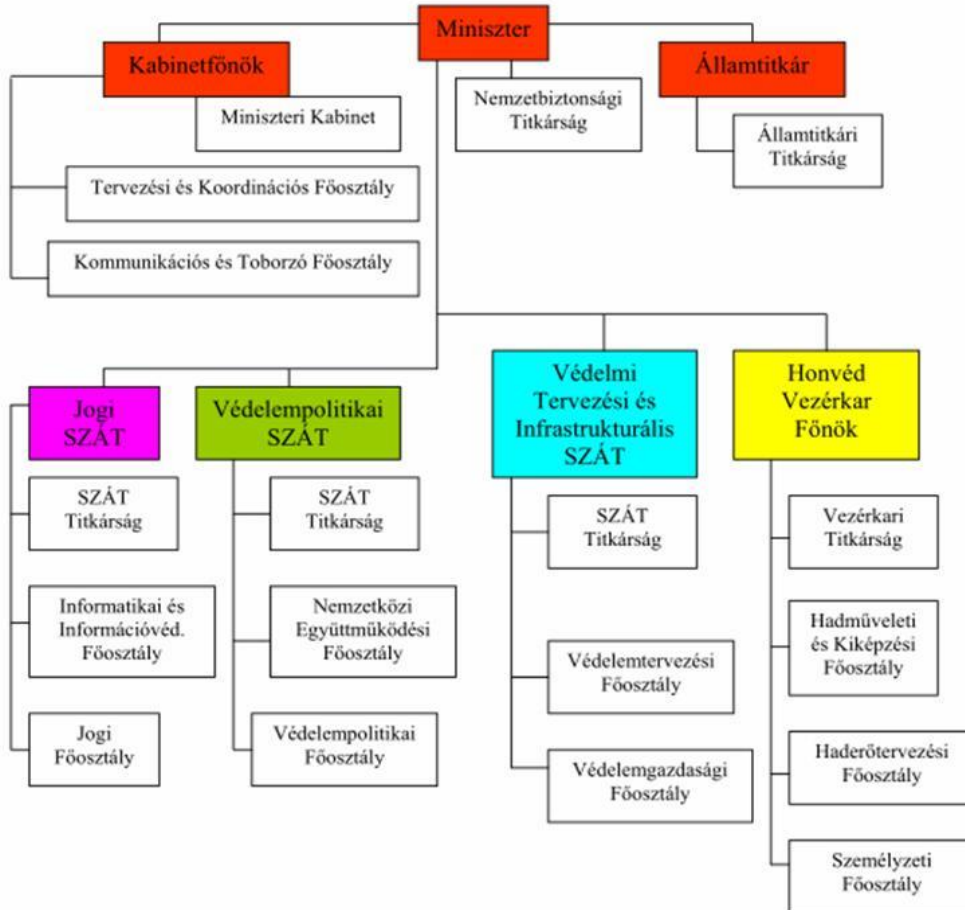
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZERVEZETI ELEMEI, FELÉPÍTÉSE

A Honvédelmi Minisztérium, illetve a Magyar Honvédség, szervezeti felépítését az alábbi egyszerű ábrákon mutatom be.

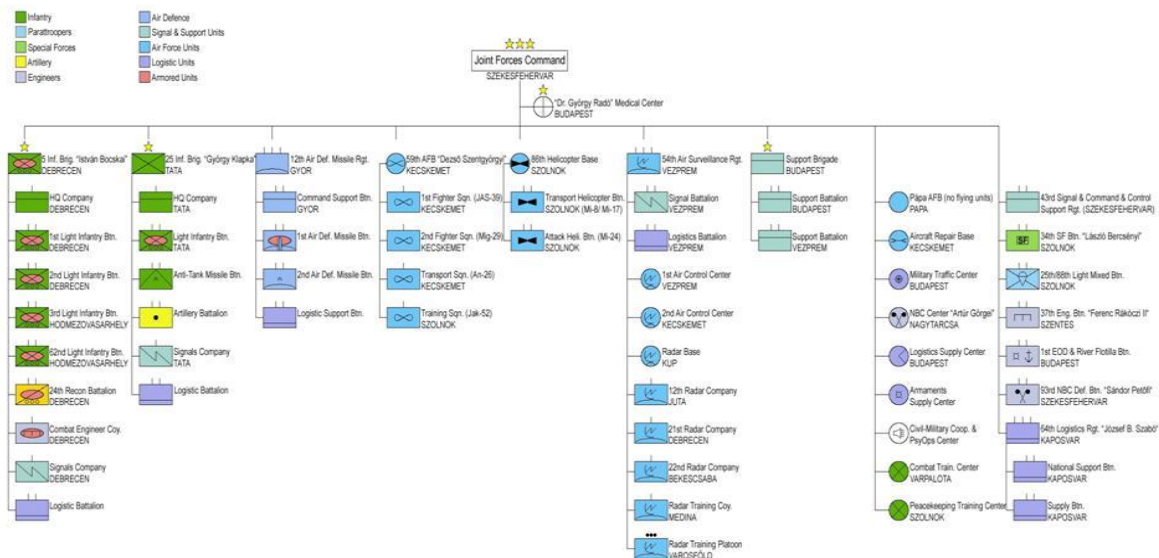
1. ábra A HM felépítése⁵

⁵ Forrás:[7]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

2. ábra Az ÖHP alárendelt alakulatai⁶

A bírálók szerint a hagyományos katonai szervezetek ideje lejárt. A struktúrákat át kell alakítani, a hagyományos felépítéseket fel kell váltani a hálózat alapú képességeken alapuló struktúrákkal. A változtatásoktól a rugalmasságot, az oldal irányú kapcsolatokat a szervezeten túlnyúló együttműködést várják. Támadások érik a kis létszámú haderő 3 szintű vezetési rendszerét. A bírálók szerint az ÖHP megalakítása egyszerű pénzügyi szempontok mentén került kialakításra, a NATO elvű parancsnokság, valójában csak a nevében összhaderőnemi, a törzsek kialakítása során a NATO doktrínákat mellőzték.[7]

STRUKTÚRA A KATONAI ERŐ SZERVEZÉSÉRE – KÖVETKEZTETÉSEK

A nem hagyományos elvek szerint szervezett katonai erő szervezeti felépítésének felrajzolása rendkívül összetett feladat, megalkotásánál óvatosan kell eljárni. Célszerű lehet a vezetési szintek további csökkentése, a struktúra további átdolgozása. A belső szervezeti tagozódás – a struktúra – kialakításánál a mélységi (alá-fölérendeltség), és a szélességi (egy adott vezető által közvetlen felügyelt) tagolásnál elsősorban a szervezet rendeltetését kell figyelembe venni. Ez

⁶Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/A_Magyar_Honv%C3%A9ds%C3%A9g_servezeti_fel%C3%A9p%C3%AD%C3%A9se_%C3%A9s_egys%C3%A9gei. Letöltve: 2013. március 28.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**BODORÓCZKI János****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

akár azzal járhat, hogy adott célra létrehozott szervezet belső felépítése jelentősen eltérhet a megszokottól. Figyelembe kell venni továbbá a bonyolult koordinációs feladatokat, a döntések jelentőségét, a feladatok sokrétűségét. A szervezeti struktúra lehet lineáris, szakmai sávokkal kiegészített lineáris, vagy funkcionális. Bármekkora is a vezető munkabírása, kénytelen támaszkodni egy néhány emberből álló csapatra, amelynek szaktudása a döntésekben segíti őt. Ez a csapat a törzs. A törzs szervezésénél sem nélkülözhetők a fentebb már leírt szervezési szempontok. A törzskarban a szakmai területek vezetőivel, szakértőkkel dolgozik együtt. Az, hogy mikor, milyen struktúrát alkalmazunk, számos dolog befolyásolja. Van olyan struktúra, amely azt követeli meg, hogy a szervezet egy helyen legyen, mások területileg széttagoltak. Az első esetben a nagyra nőtt szervezeteket vezethető részekre érdemes tagolni, a második esetben az eredményes feladatvégrehajtás érdekében a szervezeti elemek önállóságukat feladva egységgé szerveződnek. [10]

A haderő szervezésénél valamennyi korábbi fejezetben említett szempontot, irányelvet figyelembe kell venni. Kijelenthető, hogy a haderőszervezés olyan tevékenység, melynél adott feladatra hozunk létre katonai szervezeti elemet. A szervezeti felépítésnek biztosítani kell a vezethetőséget, a minősített működési rendet. A vezetési szinteknek át kell fogni az adott szint valamennyi funkcióját, az nem lehet túlméretezett. A szervezetnek közelíteni kell a NATO országokban alkalmazott struktúrákhoz, kiemelten érdemes tanulmányozni a Magyar Honvédséghez hasonló méretű haderők felépítését. A struktúrának kellően rugalmasnak (önmegújítónak) kell lennie, hogy képes legyen a változásokra hatékonyan reagálni.

A lineáris struktúrára, szakmai sávokkal való kialakítását látom célszerűnek. A lineáris szervezeti felépítés változatlan, az egyébként is meglévő speciális szakmai feladatok keretében szolgál. A szakmai értékek torzulásmentes továbbításához a funkcionális felépítésből célszerű átmenetelni a szakemberek közvetlen érintkezéséhez.

Kulcsszavak: XXI. Század, struktúra, Magyar Honvédség

Keywords: XXI. Century, structure, Hungarian Defence Force

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BODORÓCZKI János

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Kern Tamás: A rendszerváltás utáni haderőreform kísérletek, 2009. Századvég műhelytanulmányok (www.szenzorkft.hu/a_rendszervaltas_utani_haderoreform.pdf (letöltve: 2013. március 16.))
2. Dr. Pataky Iván: Gondolatok a Magyar Honvédség terrorista támadások elleni védelméről, Vezetés és szervezés tudomány [193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2004.../08_pataky.pdf (Letöltve: 2013. március 16.)]
3. Kiss Gergely: A szerződéses légénységi állományra alapozott új kiképzési rendszer bevezetése, 2004. (Tanulmány) A tanulmány a HM OTF 4. sz. Programbizottságánál a HM HVK Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökségén végzett tudományos munka keretében készült [www.honvedelem.hu/files/9/4954/08.pdf (Letöltve: 2013. március 16.)]
4. Ronkovics József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője, 2009. Hadtudomány 2009. 1-2. [mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/057-062.pdf (Letöltve: 2013. március 16.)]
5. Tóth Rudolf: A Magyar Polgári Védelem fejlesztésének szükségessége, lehetséges iránya, a NATO tagság, A Magyar Honvédség korszerűsítése és a hazai katasztrófavédelmi rendszer helyzetének tükrében, 2000. (Doktori (PhD) értekezés), ZMNE
6. Baltavári Tamás: A Magyar Honvédség rendeltetése, helye, szerepe az ország védelmében, a honvédséggel szembeni új kihívások a XXI. században. [www.biztonsagpolitika.hu/userfiles/file/PDF/balta_mh_rend.pdf(Letöltve: 2013. március 16.)]
7. Tomolya János: A NATO új kihívásainak hatása a magyar honvédség szárazföldi haderő csapatainak vezetésére, irányítására és a törzsek kialakítására, 2009. (Doktori (PhD) értekezés) ZMNE HDI
8. Görög István: A szárazföldi csapatok humán erőforrás biztosítása, és fejlesztése a hadsereg modernizációs időszakában, különös tekintettel a szerződéses légénységi állományra, 2009. (Doktori (PhD) értekezés), ZMNE HDI
9. Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban), 2009. (Doktori (PhD) értekezés) ZMNE HDI
10. Szigeti Lajos: A haderő szervezésének elméleti kérdései (Egyetemi tankönyv), 2004. Budapest, ZMNE BJKMK
11. Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században, 1999, Hadtudomány IX. évfolyam 1 szám, 1999. március, [http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1999/ht-1999-1-5.html (letöltve 2013. március 17.)]

DIE MÖGLICHKEIT DES MARSCHES DER ARTILLERIEEINHEITEN UND DIE MÖGLICHKEITEN DER MARSCHPLANUNG MIT GEOINFORMATIONSSYSTEMEN UNTERSCHÜTZTEN EDV MARSCHPLANUNG UND FÜHRUNG**A TŰZÉRALEGYSÉGEK MENETÉNEK LÉNYEGE ÉS A TÉRINFORMATIKAI HÁTTÉRREL TÁMOGATOTT SZÁMÍTÓGÉPES MENETTERVEZÉSNEK ÉS VEZETÉSÉNEK A LEHETŐSÉGE**

A tudományos kutatómunkám keretében kiemelt fontosságúnak tartom a fegyveres küzdelem, az aszimmetrikus hadviselés, valamint a menet tervezésének és vezetésének térinformatikai alapon, számítógépes vezetési rendszerrel történő támogatásának kutatását. Dolgozatomban, a tüzéralegységek menetének előkészítésével, a menetképességekkel, a menettervezés és menetszámvetés alapvető kérdéseivel és a térinformatikával támogatott számítógépes vezetési rendszerrel történő menettervezés, menetszámvetések és menetvezetés eddig elért kutatás-fejlesztési eredményeit szeretném bemutatni. A csapatmozgások mind a fegyveres küzdelem, mind az aszimmetrikus hadviselés nélkülözhetetlen elemei. A menet, viszont a csapatmozgások alapvető módja. Ezért a menet előkészítésével, tervezésével, vezetésével és a menet támogatással kapcsolatos számítógépes kidolgozás lehetőségei és digitális térképi alapon történő megjelenítése nagyon aktuális, mivel megkönnyíti, pontosabbá teszi a törzsek menet tervezésének és számvetésének feladatait, korszerű menetvezetést biztosít, a menet tervezésével és vezetésével kapcsolatos döntések előkészítését nagyban támogatja.

Im Rahmen meiner wissenschaftlichen Forschung halte ich herausragend wichtig den bewaffneten Kampf, asymmetrische Kriegsführung, sowohl die Planung und Führung des Marsches auf Geoinformationssystem Basis, die Forschung der Unterstützung mit EDV Systemen, und möchte die mit der Forschung und Entwicklung erreichten Ergebnisse vorstellen. In meinem Aufsatz beschäftige ich mich mit den grundsätzlichen Fragen der Vorbereitung des Marsches, Marschfähigkeit, Marschplanung und Marschberechnung und mit Geoinformationssystemen, EDV Systemen durchgeführte Marschplanung, Marschberechnungen und Marschführung, die Forschung und Entwicklung erreichten Ergebnisse vorstellen. Truppenbewegungen sind unentbehrliche Komponenten sowohl des bewaffneten Kampfes, als der asymmetrischen Kriegsführung. Der Marsch ist die Grundlage von Truppenbewegungen. Daher sind die Möglichkeiten der Ausarbeitung von Marschvorbereitung, Marschplanung, Marschführung und Marschunterstützung mit IT-Systemen und die Darstellung auf digitalen Karten sehr aktuell, weil diese die Aufgaben vom Stab erleichtert, klären bei Marschplanung und Berechnungen, sichert moderne Marschplanung und unterstützen die Vorbereitung von Entscheidungen.

1. DIE TRUPPENBEWEGUNG

„Truppenbewegung ist die Verlegung der Truppen in ein anderes Gebiet oder definierten Geländeabschnitt auf verschiedenen Weisen durchgeführt, geplanter organisierter Standortverlagerung. Das Ziel ist, dass die Truppen rechtzeitig, die Kampffähigkeit bewahrend in den vorgegebenen Bereich, Einsatzabschnitt, Revier, Geländeabschnitt eintreffen“¹

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Arten von Truppenbewegungen: Marsch; Truppentransport (Straße, Schiene, Luft, Wasser); kombinierte Truppenbewegung (Marsch und Transport kombiniert).

Artillerieeinheiten verlegen in der Regel mit Marsch (mit eigenen Mitteln, auf Rädern), Eisenbahntransport, oder in der Kombination der vorherangeführten.

1. 1. DER MARSCH

Die grundlegende Art und Weise der Truppenbewegungen ist die Kolonne auf Straßen, auf Kolonnen Straßen, mit den eingeführten Fahrzeugen oder in Kombination der vorherigen planmäßig organisierten Bewegung.

Die schweren Panzer, bzw. die Geräte mit wenig Betriebsstundenreserve werden in der Kolonne mit Schwertransportfahrzeugen bewegt.

Vorteile:

- Von den Truppenbewegungsarten gewährleistet diese am besten die Kampfbereitschaft der Truppen, die niedrigste Verwundbarkeit durch feindlichen Massenvernichtungswaffen, feindlichen Luftangriffen, Diversionskräften;
- Weniger abhängig vom Zustand der künstlichen Landmarken;
- Sorgt für ein hohes Maß an Beweglichkeit;
- Ausführbar im Gelände, außerhalb von Straßen.

Nachteile:

- Beansprucht wesentlich das Personal und Technik
- Hoher Kraftstoffverbrauch
- Marsch in große Entfernung beansprucht im Allgemeinen längere Zeit als der Eisenbahntransport auf gleiche Distanz.

1. 2. EISENBAHNTRANSPORT

Eisenbahntransport ist die Verlegung der Truppen und Geräte auf größere Entfernung in Eisenbahnwaggons.

Vorteile:

- Wesentliche Ersparung von Kraftstoff, Betriebsstunden und Kilometern zwischen Reparaturen;
- Beansprucht wesentlich weniger das Personal und Technik als der Marsch;
- Stellt die Massenbewegung von Truppen über große Entfernungen in einem relativ kurzen Zeitraum sicher.

Nachteile:

- Ist künstlichen Landmarken gebunden;
- Ist gar nicht oder nur kaum zu tarnen vor der feindlichem Aufklärung und ist weniger von feindlichen Angriffen geschützt;
- Man muss stets bereitstehen auf die Fortführung mit Marsch.

Der Bahntransport ist bei Kettenfahrzeugen unter 100 km, bei Radfahrzeugen unter 200 km nicht zweckmäßig..

1. 3. ALLGEMEINE GRUNDSÄTZE DES MARSCHES DER ARTILLERIEEINHEITEN

1. 3. 1. Einflussfaktoren auf die Durchführung des Marsches

- Konkretes Ziel des Marsches;
- Die Form des Marsches (administrativer Marsch oder kampfmässiger Marsch);
- Richtung des Marsches (in Richtung der Front, parallel mit der Front, auswärts von der Front);

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Die Art und Weise des Marsches (selbstständig oder in der Marschordnung des vorgesetzten Kampftruppenverbands);
- Die verfügbare Zeit zur Durchführung des Marsches;
- Die Quantität und Qualität der verfügbaren Routen;
- Die Entfernung des Marsches;
- Die Aktivitäten der Formation vor dem Marsch;
- Das Wetter, Jahreszeit, Tageszeit (Nacht oder bei schlechten Sichtverhältnissen oder am Tage);
- Gelände um die Marschrouten;
- Die Qualität und der technischer Zustand der Geräte;
- Die Qualifikation und die Auffüllung des Personals¹

Administrativer Marsch wird durchgeführt, wenn keine Wahrscheinlichkeit von Feindeinwirkung (Kampfgefahr) besteht. Administrativer Marsch wird im Allgemeinen in Frieden bzw. im rückwärtigen Raum durchgeführt.

Kampfmäßiger Marsch wird durchgeführt, wenn die Wahrscheinlichkeit von Feindeinwirkung (Kampfgefahr) besteht, gewöhnlich in Kampfzonen.

1. 3. 2. Marschfähigkeiten

Unter Marschfähigkeiten verstehen wir die Marschgeschwindigkeit, die durchschnittliche Marschgeschwindigkeit sowohl die Tägliche und allgemeine Marschleistung.

Unter Marschgeschwindigkeit verstehen wir die Strecke pro Zeiteinheit (eine Stunde) die Entfernung in Kilometern. Die Marschgeschwindigkeit ist abhängig von Typ und Zustand der Technik, dem Gelände, und Wetterzuständen, die Qualifikation des Personals. Maßgebend ist die Fahrtgeschwindigkeit des langsamsten Fahrzeuges in der Kolonne der Hauptkräfte.

Durchschnittliche Marschgeschwindigkeit ist Quotient der Marschentfernung und der konkreten Marschzeit. Definition: Marschentfernung dividiert durch der geplanten Zeit – abzüglich der Ruhezeiten.

Die Normen der Durchschnittlichen Marschgeschwindigkeit:

- Bei Gemischte- und Kettenfahrzeuge Kolonnen 25-30 km/h;
- Bei Fahrzeugkolonnen 30-40 km/h.

Bei ungünstigen Gelände, Straßen- und Wetterbedingungen ist mit einer Reduzierung der durchschnittlichen Fahrgeschwindigkeit auf 20 km/h zu rechnen.

Tägliche Fahrleistung: Marschentfernung per Tag, bei täglichen 10-12 Stunden Marsch, mittelmäßigen Straßenzuständen:

Bei Gemischte- und Kettenfahrzeuge Kolonnen	250-300 km.
Bei Fahrzeugkolonnen	300-400 km.
Bei ungünstigen Gelände-, Straßen- und Wetterbedingungen	200-250 km.

Durchschnittliche Marschleistung: kann anhand mit einer Tankfüllung zurückgelegte Wegstrecke der Fahrzeuge, sowohl Laufleistung der Fahrgestelle festgelegt werden. In der Regel 500-600 km.²

1. 3. 3. Marschregelung, Halte und Ruhezeiten während des Marsches

Marschrouten sind die Wege im Gelände, wo die Truppen den Marsch durchführen. Marschrouten sollten möglichst nicht in Wohngebieten, Pässen, in der Nähe von Bahnhöfen und Flughäfen führen.

Marschrouten kann Straße, Landweg oder Kolonnenweg sein.

¹ Komjáthy, Lajos: A menet. ZMNE Egyetemi jegyzet. Budapest, 2001. p. 7.

² Komjáthy, Lajos: A menet. Egyetemi jegyzet. ZMNE. Budapest, 2001. p. 8.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Straße: sichert schnelle Bewegung, Belastbarkeit ist im Allgemeinen über 60 Tonnen.

Landweg: Dient im Allgemeinen dem Verkehr von Fußgängern und landwirtschaftlichen Maschinen. Haben keine Fahrbahn oder sind nur leicht belastbar.

Kolonnenweg: 3,5-4 m breite Streifen im Gelände, die für die Bewegung der Truppen geeignet ist. Fahrstrecke wird abgesteckt.

Für mechanisierten Korps Fahrspur, Innerhalb mindestens zwei Marschrouten außerdem Ersatzmarschrouten und Querstrecken werden abgesteckt.

Für die Artillerie wird in der Regel eine Marschroute abgesteckt.

An der Marschroute werden zum rechtzeitigen Beginn des organisierten Marsches, zur Regelung der Marschkolonnen Orientierungspunkte, Abmarsch-Regelungspunkte (im Fall von mehreren Marschrouten Geländeabschnitte) zugeordnet und es sollen die Zeitpunkte der Überfahrt bestimmt werden.

Die Orientierungspunkte werden an der Marschroute, oder Zufahrten bzw. innerhalb des Abschnittes festgelegt um den kontinuierlichen Abmarsch zu sichern. Der Orientierungspunkt der führenden Marschkolonne ist normalerweise gleich mit dem Abmarschpunkt.

Der Abmarschpunkt (Abschnitt) wird von dem Abschnitt in solcher Entfernung festgelegt, dass die Einheit an der Spitze einordnen kann und die anderen Kolonnen am Abmarschpunkt den festgelegten Abstand aufnehmen können.

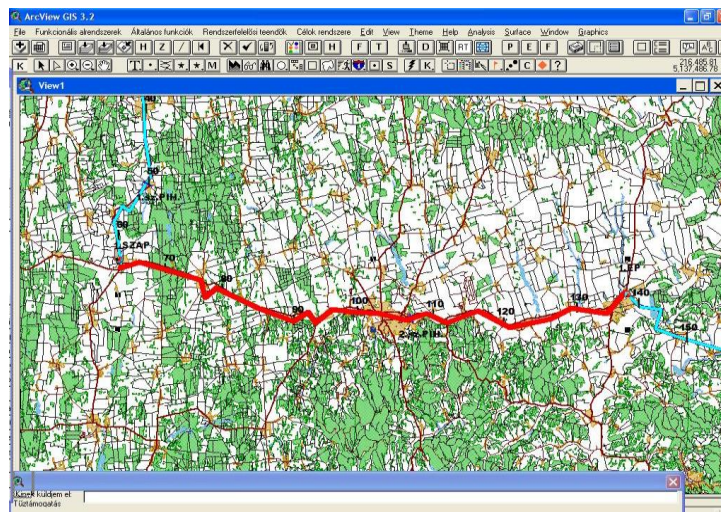
Der Marsch beginnt mit dem Überfahren des Abmarschpunktes.

Regulierungspunkte (Abschnitte) werden an den Marschrouten festgelegt, um die zeitliche Regulierung des Marsches zu sichern.

Zur Rast des Personals, Mahlzeiten, Kontrolle, Pflege der Waffen, technischen Vorrichtungen usw. sollen während des Marsches Halte und Ruhepausen gehalten werden.

Kurze Halte sollen nach jeder 2 Stunden Marsch gehalten werden. Während der kurzen Halten sollen die bestimmten Abstände behalten werden.

Die Fahrzeuge in den Kolonnen der Einheiten halten am rechten Straßenrand und holen im 10 Meter Abstand auf.

1. Abbildung: Bestimmung des Straßenabschnittes zwischen Regulierungspunkt 1 (RP) und Kontrollpunkt 1 (KP)

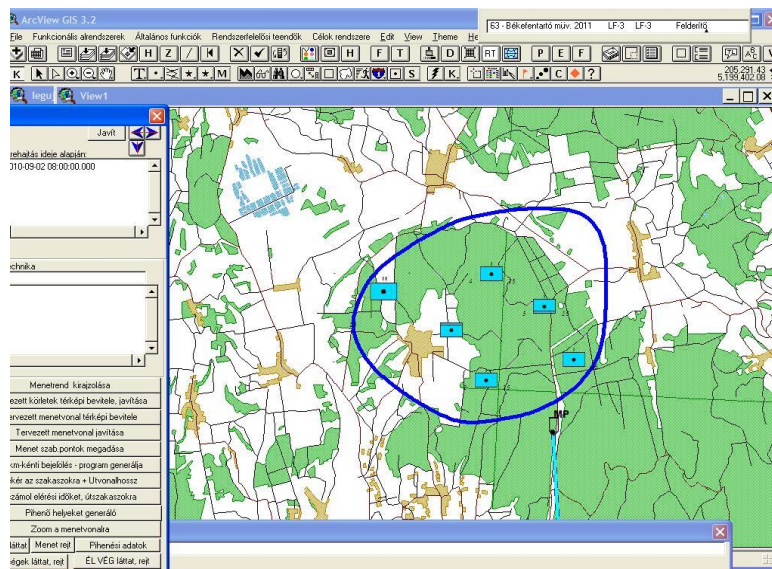
Langer Halt soll vor dem Beginn der zweiten Hälfte des Tagesmarsches gehalten werden. Für die Truppen wird ein Raum zugewiesen, welcher entsprechenden Schutz gegen zerstörende Feindwirkung, Industriekatastrophen sichert und

günstige Tarnungsmöglichkeiten bietet. Im Raum fahren die Untereinheiten von den Straßen und nehmen ihren Platz gegliedert ein, so dass die Marschordnung in kurzer Zeit aufgenommen werden kann.

Die Zeitdauer ist 2-3 Stunden.

Erzwungener Halt: Wenn der Feind solche Einflüsse auf den Marsch hat (Zerstörung von Straßen, Brücken usw.), dass die Einheit nicht Fähig auf der gegebenen Marschroute weiter zu fahren ist bzw. nur nach Beseitigung der Zerstörung oder Hindernissen.

Gantztägiger Halt nach mehrtägigem Marsch bzw. wenn die Einheit einen Schlag erleidet, oder die nächste Aufgabe dies gerechtfertigt.

2. Abbildung. Lage der Einheiten des Artilleriebataillons im Abmarschraum

1.4. Artilleriemarschordnung, Einordnung

Marschordnung ist die beste Gruppierung der Truppenkräfte zur besten Durchführung des Marsches.

Der Marsch des Bataillons (der Batterie) wird im Allgemeinen in einer Marschkolonne (Marscheinheit) durchgeführt; Abstand zwischen Batterien und Fahrzeugen beträgt 25 m (geschlossene Kolonne), oder 50-100 m (offene Kolonne).

In der Marschordnung der mechanisierten Infanteriebrigade ist der Abstand zwischen Bataillonen, Artilleriebataillonen und logistischen Stufen 3 km.

Zwischen Brigaden und Regimenten ist der Abstand 5 km.

Der Aufbau der Marschordnung hängt von den Bedingungen des Marsches und von den Einflüssen des Marsches ab.

Die Brigade- und Bataillonsartillerie führt den Marsch in der Regel in der Marschordnung der Brigade oder des Bataillons (Marschkolonne) aus.

Bei administrativem Marsch kann der Marsch beliebig in der Marschkolonne der Brigade erfolgen (in der vom Kommandeur bestimmten Ordnung).

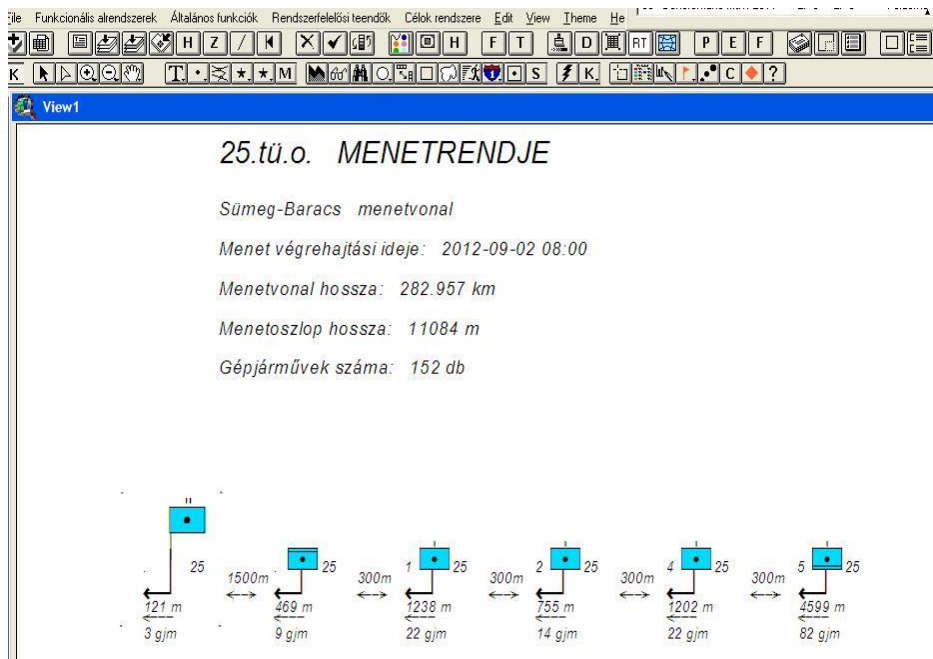
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Bei Kampfmäßigem Marsch soll die Artillerie in der Marschordnung der Kampftruppe so einordnen, dass bei Feindberührung, sie fähig sein soll die unterstützte mechanisierte Infanterieuntereinheiten (Kampfpanzer) zu überholen im Einsatz mit dem Ziel den Kampf mit Feuer unterstützen zu können.

Dementsprechend bei Durchführung des kampfmäßigen Marsches kann die das Artilleriebataillon der Brigade nach der Führungstruppe (Vortrupp) oder in Führung der Kolonne der Hauptkräfte, hinter dem Bataillons-Granatwerfer-Batterie-Vorposten, oder in der Führung der Führungstruppe (Vortrupp) stehen.

3. Abbildung: Anzeige rsches des Artilleriebataillons

2. DIE VORBEREITUNG DES MARSCHES DER ARTILLERIEEINHEITEN

Die Vorbereitung des Marsches der Artillerieeinheiten beginnt mit Übernahme des Marschauftrages (Vorbefehl, Marschmaßnahme, Marschbefehl) und beinhaltet:

- die Organisation des Marsches der Artillerieeinheiten ;
- Die Vorbereitung des nachgeordneten Bereichs für den Marsch
- Die Hilfe zum Erreichen der Bereitschaft und Kontrolle

2. 1. ORGANISIERUNG DES MARSCHES DER ARTILLERIEEINHEITEN

Organisation des Marsches beinhaltet:

- Auf den Marsch bezogene Entscheidung (Beschluss) des Kommandeurs;
- Planung des Marsches;
- Aufgabenstellung an Untergeordnete;
- Marschunterstützung, Sanitäts- und logistische Unterstützung sowie Organisation der Führung.

2. 2. AUF DEN MARSCH BEZOGENE ENTSCHEIDUNG DES KOMMANDEURS

Nach Erhalt der Marschaufgabe, die Artillerieeinheitskommandeure arbeiten nach den folgenden Ablauf:

- Prüfung der Aufgabe;
- Auswertung der Lage (METT-T);
- Entscheidung zur Durchführung des Marsches

Prüfung der Aufgabe

Bei Erhalt der Marschaufgabe der Kommandeur und der Chef des Stabes mit Einbeziehung der wichtigsten Stabsoffiziere (bei der Batterie der Batteriechef und sein Stellvertreter) prüfen die Aufgabe wobei sie:

- die erhaltene Aufgabe auslegen;
- Klären die Lage der Kampftruppe, den Einsatzbereich, die Aufgaben für die eigene Artillerieeinheit, die Bedingungen zur Durchführung des Marsches.
- Prüfen die Marschrouten, den zu erreichenden Abschnitt, die Aufgaben nach dem Marsch;
- Informieren den Stab über die erhaltene Aufgabe und erteilen die Aufgaben für den Stab zur Erhebung von Fakten, Faktoren und Daten (vom Gelände, Wetter, über den Feind und über die Lage der eigenen Truppen), zur Vorbereitung der Karten und zur Berechnung des Marsches;
- Anhand der zur Durchführung verfügbaren und die Aufgaben der Vorbereitung bereiten vor Zeitberechnung;
- Bestimmen die unmittelbar geltenden Vorschriften der Untereinheiten bzw. der Aufklärungsgruppen zur Vorbereitung.

Beurteilung der Lage

Beurteilung der Lage erfolgt durch den Kommandeur vor der Karte anhand der Auswertungen der Stabsoffiziere, Berechnungen, Meldungen nach den Gesichtspunkten von METT-T. Schlussfolgerungen für die Entscheidung (seine Entscheidung für den Marsch) auf der Grundlage bestimmter Kriterien Auswertung und Analyse.

Bei der Analyse der Aufgabe studieren und interpretieren sie die folgenden:

- Die Aufgaben des Vorgesetzten der Kampftruppe bzw. Artillerieeinheit
- Die für die Artillerieeinheit bestimmten Aufgaben;
- Die Umstände zur Durchführung des Marsches, innerhalb dessen: Richtung des Marsches, soll kampfmäßig oder administrativ durchgeführt werden; wird der Marsch selbständig oder in der Marschordnung des Verbands durchgeführt, bei der letzteren in der Marschordnung des Verbands;
- Die Marschrouten, den Ort der EP, AP, RP, KP und die Zeit der Überquerung;
- Ort und Zeitpunkt der angegeben bzw. möglichen Rasten;
- Der zu erreichende Abschnitt und Ankunftszeit;
- Die Aufgaben während und nach dem Marsch.³

Bei der Bewertung des Feindes S2 analysiert und bringt Schlussfolgerungen über das Personal des Feindes, Position, ob Treffen mit dem Feind während des Marsches zu erwarten sei, wenn ja, wo, an welchen Geländeabschnitten; ob Luftangriff zu erwarten seien bzw. Ablenkungsmanöver von Truppen.

Aus den Schlussfolgerungen der Beurteilung des Feindes leitet der Kommandeur die Aufgaben der Gliederung aus dem Marsch und Marschabsicherung ab

³ Boros, István, Óváry, László, Vukics, Ferenc, Haáz, Áron: Menet, menetbiztosítás. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2007. p. 12.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Bei der Beurteilung des Geländes S2 analysiert die Möglichkeiten und Beschränkungen, die sich aus der Natur des Raums ergeben, Wohngebiete, Straßennetz. Im Laufe dessen wird bewertet: wie durchschnittlich das Gelände ist, die künstlichen und natürlichen Hindernisse, die Vegetation, die Marschroute, Zustand der Straßen und Bauobjekten, die Möglichkeiten der Bewegung auf dem Gelände, die Art der Rasten, Zielraum und deren Deckung.

Basierend auf diesen werden Schlussfolgerungen zur möglichen Marschgeschwindigkeiten auf Marschrouten Abschnitten, alternative Routen gezogen. Bestimmen den Ort der Rasten, die Unterkunft der Einheiten im Zielabschnitt, Tarnungsmöglichkeiten, im Falle der Feindberührung die möglichen Feuerstellungen, die Aufgaben der Aufklärungstruppen, Verkehrsregelungsorte.

Bei Beurteilung von Wetter (Jahres- und Tageszeit) S2 beurteilt Jahres- und Tageszeit, die meteorologischen Umstände, Sichtverhältnisse, Luftbewegung, Straßenbedingungen und dessen Einflüsse auf die Durchführung des Marsches.

Bei Beurteilung der Lage der eigenen Truppen S1 analysiert die Auffüllung der Einheiten, die sich in kritisch schlechten Zustand befindenden Kräfte (zwei Stufen niedriger); die Möglichkeiten zur Auffüllung, Ergänzung, Gesundheitszustand und Gesundheitssicherungsaufgaben und -möglichkeiten.

S3 analysiert: die Tätigkeit der Kampftruppe, Lage; Einsatzbereitschaft der eigenen Einheiten, Standort, die bisherige Tätigkeit; die Kräfte der Marschunterstützung und Sicherung, Möglichkeiten; im Kampf mit dem Feind die Kampf Möglichkeiten der Artillerietruppen; den zugelassenen Munition Verbrauch; die Möglichkeiten der Führung, Fernmeldeverbindungen, die Aufgaben der Bereitstellung der oben genannten Aspekte.

S4 analysiert und zieht Rückschlüsse auf den Status, Zustand der Unterstützungskräfte; auf die jetzige Versorgung der Artillerieeinheiten und zum Beginn des Marsches (Munition, Treibstoff, Lebensmittel, etc.); den Status von militärischer Ausrüstung (Fahrzeuge, Waffen, Instrumente, etc.). die Verpflegung des Personals und Betankung der Fahrzeuge mit Kraftstoff, Zeit, Art und Ort der Ausführungsverfahren; In betrieb Haltung (technischer Dienst) Kräfte, Aufgaben. Zusammensetzung, Aufgaben der technischen Schlusseinheit.⁴

Bei der Beurteilung der verfügbaren Zeit soll von größeren Verbänden der Kampftruppe bzw. Artillerieformation durchführenden Marschordnung, von dem Zeitpunkt der Marschbereitschaft zurück bzw. voraus gerechnet, bei Durchführung und Planung von selbstständigem Marsch bestimmten Zeit und besetzen des Zielbereichs – in Betracht genommen die in Koordinierung Ordnungen festgelegten Zeitpunkte bestimmen:

- Die benötigte Zeit zur Durchführung des Marsches
- Zeitpunkt der Überquerung des Abmarschpunktes;
- Zeitpunkt des Abmarsches von Einordnungspunkt;
- Zeitpunkt der Marschbereitschaft;
- Die verfügbare Zeit zur Marschvorbereitung.
- Aufgaben, die in der Vorbereitung durchgeführt werden und die Zeitpunkte deren Durchführung;
- Zeitpunkte der Ausgabe der vorbereitenden Maßnahme, sowohl des Marschbefehls;
- Sonstige notwendigen Zeitpunkte.

Entscheidung

Anhand im Laufe der Lagebeurteilung durchgeführten Beurteilungen, die Schlussfolgerungen, durch den Stab durchgeführten Marschberechnungen der Kommandeur bereitet seine auf den Marsch bezogene Entscheidung vor und fasst seinen Beschluss ().

⁴ Dr. Furján, Attila: A tüztámogatásnak és a tüzérség harci alkalmazásának és vezetésének alapjai. ZMNE Egyetemi jegyzet, Budapest, 2009. p. 123.

Auf den Marsch bezogene Entscheidung beinhaltet:

- Aufbau der Marschordnung und den Abstand zwischen den Fahrzeugen;
- Durchschnittliche Marschgeschwindigkeit;
- Einordnungs-, Abmarsch-, Regelung-, Kontroll- und Nachführungspunkt;
- Ort und Zeitpunkt der Rasten;
- Zielgebiet (Geländeabschnitt, Feuerstellungsraum)
- Zusammensetzung, Aufgaben, Entfaltungsabstand der Aufklärungsgruppe und Deckung-Sicherungskräfte;
- Luftschutz während des Marsches;
- Benutzung von Nachtsichtgeräten und Tarnungsvorrichtungen
- Die Ordnung der Führung.

Zusätzlich zu den obigen, bei kampfmässigem Marsch: die Aufgaben der Einheiten zur Bekämpfung des Feindes mit Feuer, die möglichen Feuerstellungsräume.

2. 3. PLANUNG DES MARSCHES

Planung des Marsches wird vom Stab anhand vom Vorgesetzten erteilten Marschmaßnahme (Marschbefehl) und aufgrund der Entscheidung des Artillerieeinheitskommandeurs durchgeführt. Planung erfolgt nach der Stabseinweisung und enthält:

- Festlegung der Aufbau der Marschordnung und die Länge der Marschkolonne;
- Marschberechnung;
- Dokumentierung der Ergebnisse der Marschplanung.

Aufbau der Marschordnung wird vom Kommandeur bestimmt, abhängig vom Ziel und Bedingungen des Marsches. Die Länge der Marschkolonne hängt von der Anzahl der Fahrzeuge, Anhänger und von zwischen den Fahrzeugen (eventuell Untereinheiten) bestimmten Abstand. Wenn der Abstand zwischen den Fahrzeugen 50 m oder mehr beträgt, ist die Länge der Kolonne die Multiplikation der Anzahl der Fahrzeuge und des bestimmten Abstandes. Wenn der Abstand zwischen den Fahrzeugen weniger als 50 m ist, dann ergibt die Summe der Länge der Fahrzeuge (Anhänger) und vom Abstand die Länge der Marschkolonne.

Bei der Berechnung soll man von den folgenden ausgehen:

- Kampffahrzeu glänge ist 7 m;
- Fahrzeug- und Anhängerlänge zusammen 10 m;
- Geschützzugmaschine mit Geschütz 15 m;
- Tieflader und Zugmaschine 20 m.

Planung und Führung des Marsches mit der Hilfe von „HUTOPCCIS“ (Ungarisches Taktisch-operatives Führungs-Kontroll- und Informationssystem („Hungarian Tactical Operational Command and Control Information System“) EDV-Kampf-Führung-System auf digitaler Karte

Zur Funktion von modernen Armeen ist es unerlässlich solche Informationssysteme zu benutzen, welche den komplizierten Prozess der Führung und Steuerung unterstützen und bestimmte Elemente automatisieren Diese Unterstützung und Automatisierung soll sich auf allen Ebenen der Planung, Implementierung, Führung und Kontrolle erstrecken, Grunderwartung gegenüber einem solchen System ist, das es fähig sein soll, die Zusammenarbeit zwischen den Truppen und mit den NATO-Truppen verbündeten zu sichern. Diesen Ansprüchen entsprechen die Kampfführungssysteme. Das „TOPCCIS“ Führungssystem verfügt über digitalen Karten, Datenbank, mit digitalem Geländemodell und die Software besteht aus mehr als 2000 geschriebenen Programmen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Das "TOPCCIS" ist ein komplexes Kampfführungs-System, die aus der Anwendungssoftware, die Hardware-Komponenten und technische Einheiten, um die Kommunikation der Informationen zu gewährleisten besteht.

Im Basismodul sind die Stärke- und Ausrüstungsnachweise, von der kleinsten Formation, durch die Brigade bis zur Division (Korps) in der Lage das Personal und die technischen Geräte zu erfassen. Mit dem Marschplanungsmodul ist es leicht die durchführbare Marschordnung zusammenzustellen. Von den Stärke- und Ausrüstungsnachweisen können die durchführenden Einheiten und die dazu gehörenden Fahrzeuge (Kampffahrzeuge) und technische Geräte ausgewählt werden. Die Marschordnung kann mit Hilfe des Programmes zusammengestellt, und auf digitalen Karten dargestellt werden.

Der Abmarschrevier, Zielrevier, sowohl Marschroute können für die Marschformation auf digitalen Karten geplant werden, mit Hilfe des Kampftruppenmoduls.

The screenshot shows a complex software interface for planning a march. It includes several sections:

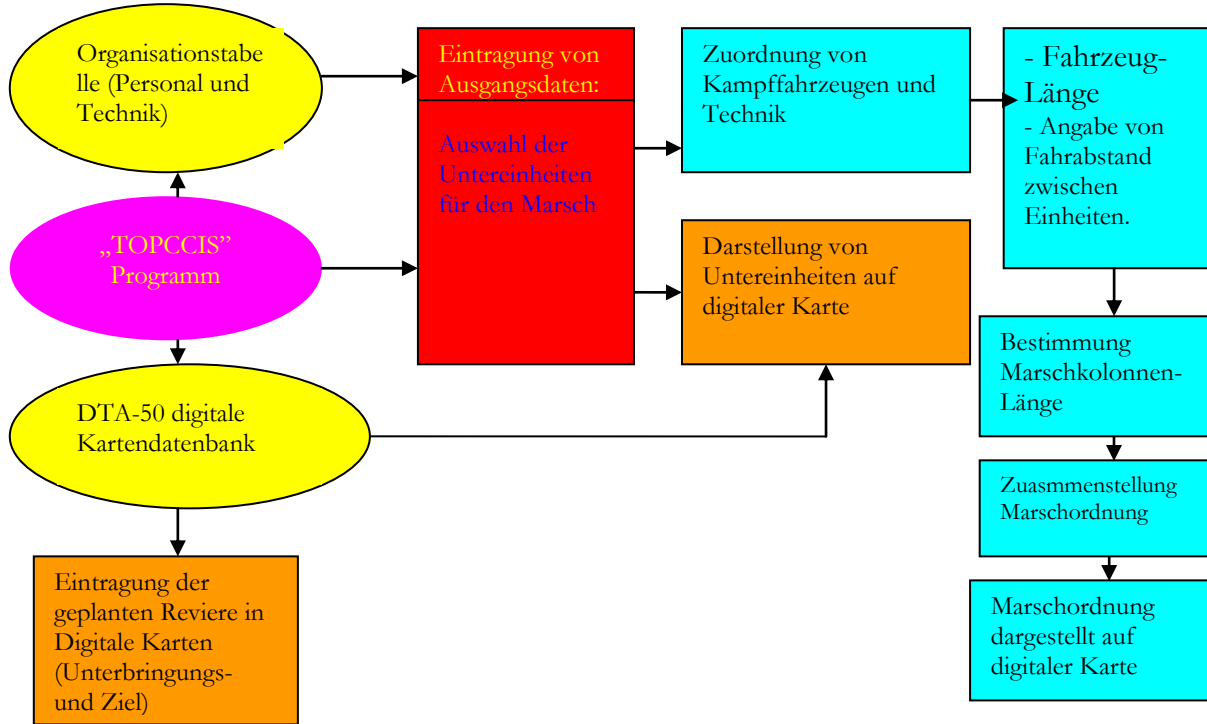
- Top Section:** Fields for 'Új menetek bevitel' (New march input), 'Menetek kiválasztása' (March selection), and 'Menetek azonosítója' (March identifier).
- Table 1:** A table with columns 'Menetazonosító', 'Menetvonal megnevezése', 'Menet végrehajtó kötelek', 'Menet végrehajtási ideje', 'Menet útvonal hossza (km)', and 'Menetoszlop h. Össz gim.'. It contains one row with values: z-015199, Símeg-Baracs, 25.tü.o., 2012-09-02 08:00:00.000, 282.967, 11084 m, 152 Db, OKÉ.
- Table 2:** A table for 'Kiválasztott alegységek' (Selected units) with columns 'Menetszama', 'Aeg_megnevi', and 'Aeg Tech. Új'. It lists 5 units: 1. III/2/A Parancsnokság, 2. III/2/B Törzs, 3. III/2/D 1.Ágyútarackos tüzérség, 4. III/2/E 2.Ágyútarackos tüzérség, 5. III/2/C Törzstámogató úteg.
- Table 3:** A table for 'Menetrend kirajolás' (March order display) with columns 'Menetszama', 'Aeg_megnevi', 'Aeg. sorrendi száma', 'Köv. táv.(m)', 'Szintszám', 'Aeg.hossza (méter)', 'Gim.(db)', 'Menetrend kirajolás', 'Tervezett kötelek térképi bevih', 'Tervezett menetvonal térkép', 'Tervezett menetvonal jav', 'Menet szab.pontok megz', '10 km-kénti bejelölés - program', 'Sebesség beker az szakaszokra + Útv', 'Programból számol elézési időket, útszal', 'Filterő helyeket gener', 'Zoom a menetvonal'. It contains 5 rows of unit data.
- Bottom Section:** Fields for 'Menet megjel. szimbólum megadása', 'Kivál. szimb. kódja', 'Aeg. koordináta megadása', 'N (°) koord.', 'E (°) koord.', 'MGRS:', 'Földr. szél.hossz', 'Megjel. szimbólum kódja', 'OKÉ', and 'Kijelölt aeg hez a kijelölt technika'.

4. Abbildung: Marschplanungsdialóg, mit Darstellung der den Marsch ausführenden Einheiten.

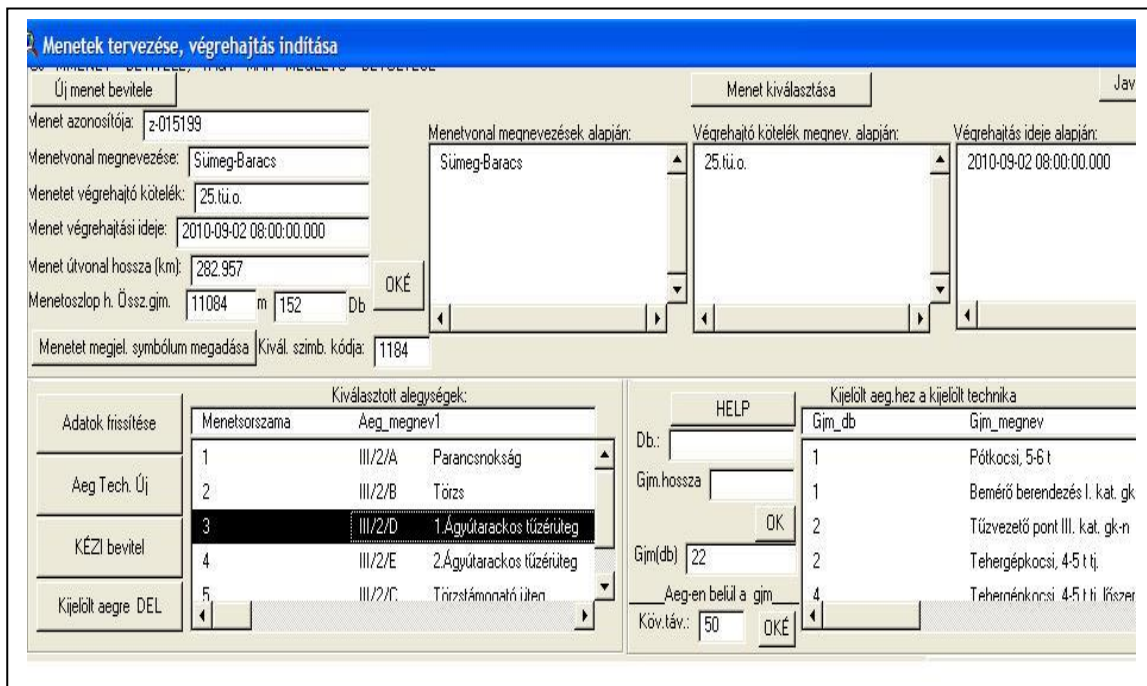
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

5. Abbildung „TOPCCIS“ EDV-Kampf-führungs-System Datenbank und Prozess der Erarbeitung

6. Abbildung: Auswahl der Einheiten, Zuordnung von verschiedenen Fahrzeugen/Technik

HADTUZOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Marschberechnung

Marschberechnung ist die Verteilung der verfügbaren Zeit auf Bewegung und Raste, sowohl Festlegung von bestimmten (EP, AP, RP, KP, NP) Überquerungspunkten.

Wenn die Artillerieeinheit den Marsch in der Marschordnung des Großverbands durchführt, bzw. der Marsch vom Vorgesetzten geplant, dann wird der Marsch fast in allen Bereichen vom Vorgesetzten gesteuert.

Wenn die Artillerieeinheit den Marsch selbständig plant, dann werden die nötigen Daten vom Stab festgelegt bzw. werden ein Teil der Daten von den Marschmaßnahmen des Stabes übernommen.

Ordnung der Marschberechnung ist wie folgt:

Festlegung von Marschroute: in der Regel vom Vorgesetzten bestimmt.

Bestimmung der Länge der Marschroute erfolgt basierend auf der Karte, mit der Messung der Marschroute vom Ausgangspunkt bis zur Grenze des Zielereviere (Nachführungspunkt).

Zu der Marschberechnung soll die gemessene Länge durch topographischen Verhältnisse der Route und dem Maßstab der Karte dividiert werden.⁵

Topographische Verhältnisse	Maßstab der Karte		
	1:200 000	1:100 000	1:50 000
Gebirge (stark kupiert)	1,25	1,2	1,15
Hügelig (mittelm. kupiert)	1,15	1,1	1,05
Flach (sanft kupiert)	1,05	1,00	1,00

Im „TOPCCIS“ EDV-Kampf-Führungs-System können die Ergebnisse der Marschberechnung in der Marschordnung auf Einheiten geteilt dargestellt und gedruckt werden.

The screenshot shows the 'MENET SZAKASZAINAK ALAPADATAI' (Basic Data of March Sections) window. It displays a table with columns for unit name, length, number of units, distance, march name, start/end times, and rest periods. The data is organized into two main sections for units III/2/A and III/2/B.

Aeg_neve	Hossz (km)	Gjmb2 (db)	Távköz (m)	Megnev	Z	él (h:min)	Vég (h:min)	Oszlopido (min)	Aeg_neve2	Hossz2 (km)	Gjmb2 (db)	Táv (m)
III/2/A Parancsnokság	0.121	3	50	MP		0:20	0:20	0	III/2/B Törzs	0.469	9	50
				1.SZAP		3:0	3:0	0				
				1.EP		6:44	6:44	0				
				2.SZAP		9:6	9:6	0				
				UP		12:8	12:8					
III/2/B Törzs	0.469	9	50	MP		0:20	0:21	1	III/2/D 1.Ágyútarackos Kézirűtes	1.238	22	50
				1.SZAP		3:0	3:1	1				
				1.EP		6:44	6:45	1				
				2.SZAP		9:6	9:7	1				
				UP		20:20	20:21					

7. Abbildung: Darstellung der Marschberechnung in der Marschkolonne auf Einheiten geteilt.

⁵ Dr. Furján, Attila: A tüzámogatásnak és a tüzérség harci alkalmazásának és vezetésének alapjai. ZMNE Egyetemi jegyzet, Budapest, 2009. p. 125.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

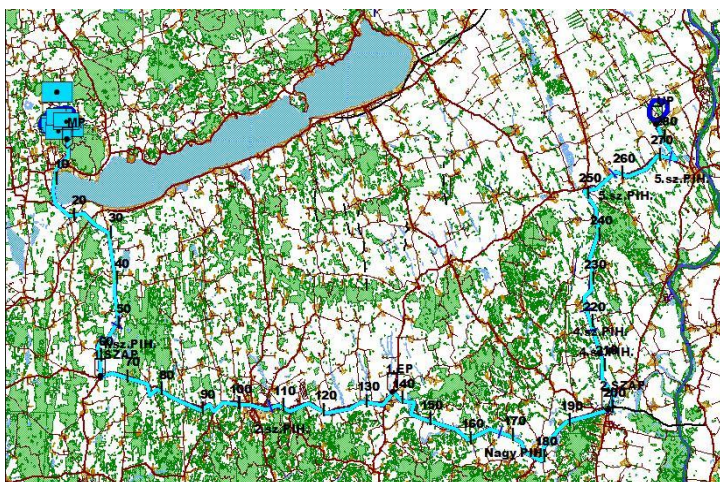
Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Die mittlere Marschgeschwindigkeit wird auf einzelnen Etappen anhand der verfügbaren Zeit, Personal der Marschkolonne, Zustand der Marschroute, benötigte Zeit, um Hindernisse zu überwinden auf der Marschroute, Jahres- und Tageszeit, und auf der Grundlage der Sichtbarkeit ermittelt.

Die Bestimmung der Länge von der Marschkolonne in Zeit erfolgt durch das Dividieren der Länge der Marschkolonne durch die mittlere Marschgeschwindigkeit.

Festlegung bestimmter Punkte der Überquerung (EP, AP, RP usw.) der Artillerieeinheiten, der Abmarsch mit Spitze und Ende erfolgt mit Entfernung zwischen den einzelnen Punkten, auf die Etappen festgelegten mittleren Marschgeschwindigkeit, Bestimmung der Länge von der Marschkolonne in Zeit. Bei Durchführung der Marschberechnung soll man die festgelegten Zeitpunkte in der Marschmaßnahme vom Vorgesetzten in Betracht nehmen.

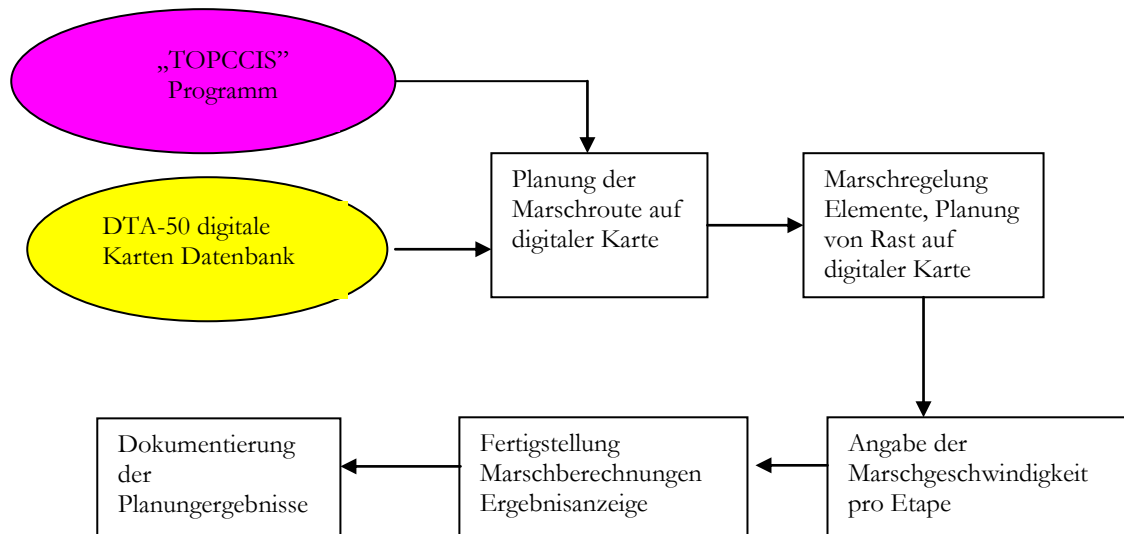
8. Abbildung: Darstellung der Marschroute zwischen dem Heim- und Zielrevier auf der digitalen Karte, mit Angabe der Aufteilung von 10 km.

Festlegung von Rastplätzen und -Zeiten – wenn der Vorgesetzte diese nicht vorgibt – wird mit der verfügbaren Zeit zur Durchführung des Marsches, sowohl mit Differenz der zur Bewegung in Anspruch genommene Zeit errechnet, die für den Rast geeigneten Weg und Geländeumstände in Betracht genommen.

Das nachstehende Flussdiagramm zeigt, die mit Hilfe des „TOPCCIS“ EDV-Kampfführung-Systems die Marschroute und Marschregelungselemente, logische Reihenfolge von Rastplanung, Fertigstellung der Marschberechnungen, Dokumentierung der Ergebnisse.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

9. Abbildung: Planung von Marschroute, Marschregelungselemente auf digitaler Karte und Listung der Ergebnisse von Marschberechnung.

Dokumentierung der Planung

Die Ergebnisse der Planung werden auf der Marschkarte (digitale Karte) vom Stab, der Artillerieeinheit und in der Erklärungstextender Karte dargestellt.

Marschkarte beinhaltet:

- Daten über den Feind;
- Position der Artillerieeinheit im Abmarsch Revier;
- Zielrevier und geplante Unterkunft der Artillerie Untertruppe;
- Marschroute auf 10 km Etappen geteilt;
- Einreihungspunkt und zum Abmarschpunkt führende Route;
- Abmarschpunkt, Regelung-, Kontroll-, Nachfolge Punkt und dessen Überquerung Zeit mit Spitze und Ende.
- Ort und Zeitdauer der Rasten, geplanten Ort der Artillerieeinheit im Ruheraum bei langen Rasten;
- Im Falle des Feindkontakts die einzunehmenden Feuerstellungsräume (bei kampfmässigem Marsch);
- Mittlere Marschgeschwindigkeit auf den verschiedenen Etappen;
- Einflüsse auf die Durchführung des Marsches (zerstörte Straßen abschnitte, Überquerung von kontaminierten Geländeabschnitten usw.);
- Marschordnung, Aufbau und Länge der Marschkolonne von Artillerieeinheiten;
- Mit dem Marsch zusammenhängende Daten, Punkte, der sanitätsdienstlichen und logistischen Unterstützung (z. B. Sammelpunkt beschädigter Technik, Dekontaminierungspunkt, Notfall-Einrichtungen, Tankstellen-, Verkehrs-Kontrollpunkte, Wachen usw.).

Texterklärung der Karte beinhaltet:

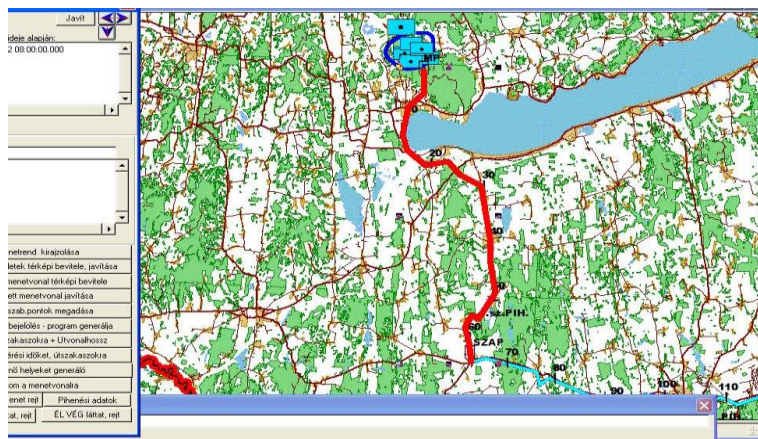
- Ziel und Konzept des Marsches;
- Marschberechnungstabelle;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Mit dem Marsch zusammenhängende Daten, Berechnungen, der sanitätsdienstlichen und logistischen Unterstützung,;
- System der Fernmeldeverbindungen und Führung;
- Deckname-Nummer, Notsignale, Tabelle der Führungszeichen;
- Sonstige benötigte Daten.

10. Abbildung: Bestimmung der Strecke zwischen dem Heim- (Abmarsch-) Raum und dem 1. Regelungspunkt (RP)

2. 3. BESTIMMUNG DER AUFGABEN VON UNTERGEORDNETEN.

Abhängig von der entstandenen Lage, erhaltenen Aufgabe, von der angewendeten Arbeitsmethode erfolgt die Erteilung der auf den Marsch bezogenen Aufgabe durch eine vorbereitenden Maßnahme, bzw. Marschbefehl.

Die Artillerieeinheit Kommandeure – im Falle wenn der Marsch in der Marschordnung von vorgesetzter Marschformation durchgeführt wird, bzw. bei selbständigem Marsch, wenn der Marsch vom Vorgesetzten geplant wurde – nach Prüfung der Aufgabe, oder im Falle selbständiger Marschplanung, - nach Beurteilung der Lage erteilt einstweilige Verfügung, welche für die Nachgeordneten folgendes beinhaltet:

- Eine kurze Lagebeschreibung;
- Die zu erwartende Aufgabe;
- Bereitschaftszeit für die Übernahme der Aufgabe;
- Daten über die Durchführung des Marsches; (Zielrevier, Marschroute, Abmarschpunkt, Regulierungs-Punkte usw.);
- Sofortige Maßnahmen zur Vorbereitung;
- Zusammensetzung, Aufgaben der Aufklärungsgruppe, Versorgungskräfte.

Mit Hilfe von „TOPCCIS“ EDV-Kampfführung-System können Marschberechnungen abgefragt werden und können die einzelnen Etappen Marschroute dargestellt werden.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Szabpoin1	Szabpoin2	Szakasz_megkezd_el (t:mn)	Szakasz_megkezd_vés (t:mn)	Szakasz_ehagy_el (t:mn)	Szakasz_ehagy_vés (t:mn)	Szakasz_hossza (km)	Szakaszon seb (km/h)	Szak_megtelel_ido (t:mn)	Szakaszon_pil (min)
MP	1.SZAP	9:26	9:52	12:6	12:32	58,3616	25	2:20	20
	1.SZAP: 1.EP	12:06	12:28	14:40	15:2	66,946	30	2:14	20
	1.EP: 2.SZAP	14:40	15:02	18:2	18:24	55,9391	30	1:52	90
	2.SZAP: UP	18:02	18:28	21:14	21:40	75,987	25	3:02	10

11. Abbildung: Darstellung der Ergebnisse auf die einzelnen Marsch Etappen.

Nach Planung des Marsches erteilt der Artilleriekommandeur den Marschbefehl. Aufbau und Inhalt vom Marschbefehl ist wie folgt:

Verfügender Gefechtsstand

Ort

Ausgabe Zeit und Datum

Referenznummer

Adresse

Bezugnahmen: Karten, Tabellen und sonstige Dokumente. Die angewandte Zeitzone im Befehl.

1. LAGE

a./ Feindkräfte

(Organisation des Feindes, Gruppierung, Lage, Ort, erwartete Tätigkeiten)

b./ Eigene Kräfte

(Allgemeine Situation der eigenen Truppen, verbundenen Kampftruppen)

c./ Verstärkungen und Unterstellung von nachgeordneten Kräften

(Verstärkungskräfte für die Artillerieeinheit, bzw. Auflistung der zugewiesenen Kräfte von anderen Organisationen, mit den Gültigkeitsdaten)

2. AUFGABE

(Kurze Zusammenfassung der Aufgabe für die Artillerieeinheit)

3. DURCHFÜHRUNG

a./ Die Umsetzung des Konzepts zum Marsch

(Bedingungen des Marsches, Ordnung der Durchführung, Ziel des Marsches, Marschordnung der Artillerieeinheiten, Art der Marschkolonne, Abstand zwischen den Fahrzeugen)

b./ Aufgaben der Nachgeordneten

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

von (1) (Aufklärungsgruppe, Besatzung der Deckung-Sicherung-Organisationen, Ihre Aufgaben, Ordnung ihrer Tätigkeit, Entfernung ihres Einsatzes, der Platz in der Kolonne marschierenden Untereinheiten, Ordnung der Entfaltung und Aufgaben im feindlichen Feuer, bei Feindkontakt)

c./ Koordinierungsmaßnahmen

- (1) Marschroute (Ersatz und Ausweichmarschrouten), Marschentfernung
- (2) Ort von kritischen Punkten (Einordnungspunkt (EP), Abmarschpunkt (AP), Regulierungspunkt (RP), Nachführungspunkt (NP),
- (3) Marschgeschwindigkeiten an einzelnen Marschroutenetappen
- (4) Ort von Ruheräumen, durchzuführende Aufgaben
- (5) Ort vom Zielraum und Aufgaben nach der Einnahme
- (6) Maßnahmen zur Marschunterstützung und Verordnungen
- (7) Ordnung der Verkehrsregelung.

d./ Detaillierte Zeitdaten

- (1) Zeit für die Bildung der Marschkolonne (Bereitschaft)
- (2) Zeitpunkt der Überquerung von kritischen Punkten mit Rand und Ende.
- (3) Zeitpunkt der Ruhen
- (4) Zeitpunkt der Ankunft ins Zielrevier

4. UNTERSTÜTZUNG

a./ Ordnung der medizinischen und

b./ logistischen Unterstützung

(1) Versorgung

(Verpflegung des Personals, Wasserversorgung; Ordnung der Betankung;
(Ordnung der Versorgung mit Kraft- und Schmierstoffen usw.)

(2) Instandhaltung

(Vorbereitung, Wartung und Reparatur usw. der technischen Mitteln)

5. FÜHRUNG UND KOMMUNIKATION

a./ Führung

(1) Der Platz vom Artillerieeinheitskommandeur in der Marschkolonne und die benannte Person zur Übernahme der Führung.

(2) Ort von vorgesetzten Führungsorganen und Gefechtsstände.

b./ Kommunikation

(1) Verbindung beim Marsch und Rast.

(2) Ordnung der Meldungen.

(3) Zeichen, Signale.

Genehmigungskommentare,

(Name des Kommandeurs, Dienstgrad)

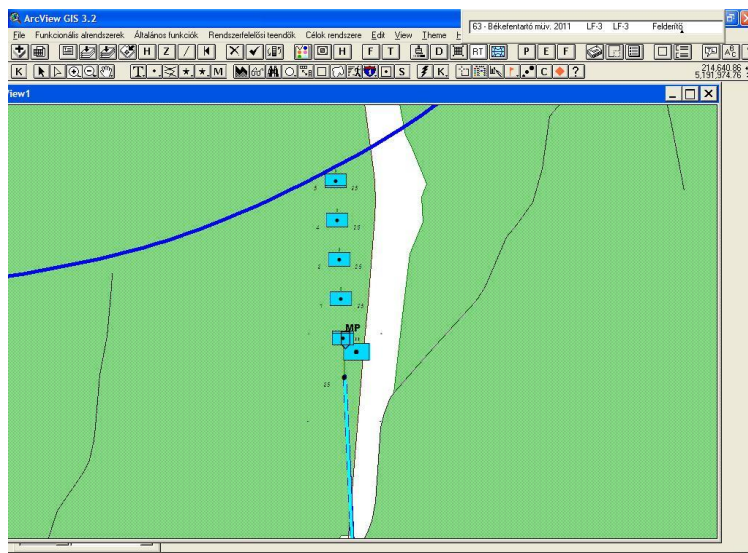
Authentisierung

Eventuelle Anhänge:

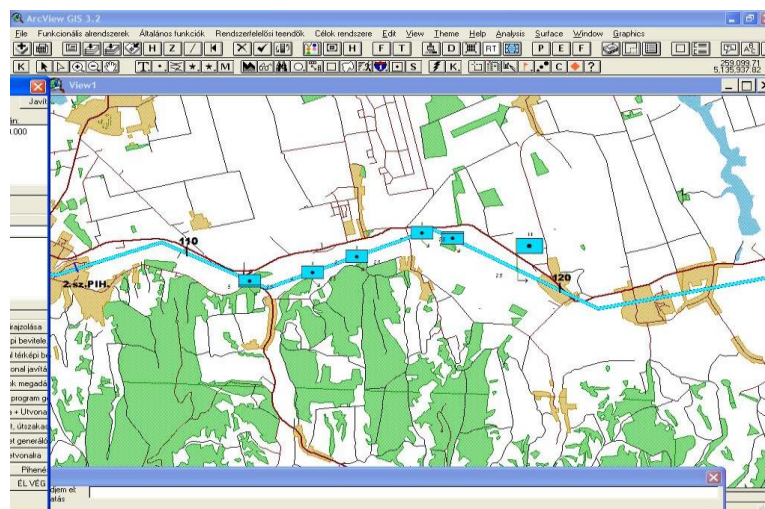
Die mit GPS ausgerüsteten Märsche ausführenden Einheiten versenden ihren aktuellen Ort mit digitalen Radios zum vorgesetzten Führungspunkt, wo es mit TOPCCIS" EDV-Kampfführungs-System, mit APP-6 Symbolen darstellbar ist. So steht über die Marsch ausführenden Einheiten stets genaue Position für die Entscheidungsträger zur Verfügung.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

12. Abbildung: Das Artilleriebataillon beginnt den Marsch, und hat den Abfahrtpunkt erreicht

13. Abbildung: Die Marschkolonne des Artilleriebataillons während der Bewegung auf der zugewiesenen/angegebenen Marschroute

3. INHALT, AUFGABEN UND ORGANISIERUNG VON MARSCHUNTERSTÜTZUNG, MEDIZINISCHER UND LOGISTISCHER UNTERSTÜTZUNG

Der Kommandeur organisiert die umfassende Unterstützung des Marsches aufgrund der Maßnahmen des Vorgesetzten und seiner eigenen Entscheidung.

Das Ziel der umfassenden Marschunterstützung ist, günstige Bedingungen für die reibungslose Durchführung des Marsches der Truppen und deren organisierte Entfaltung auszuführen, den plötzlichen Überfall von Luft- oder Bodenfeind und das Eindringen seiner Ablenkungskräfte zu verhindern, die Wirksamkeit der Schläge auf die Truppen zu vermindern,

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

damit die Truppen innerhalb der bestimmten Zeiten in die bestimmte Zone, enthaltend ihre Kampfbereitschaft, anzumarschieren.

3.1. MARSCHUNTERSTÜTZUNG VON ARTILLERIEEINHEITEN

Die wichtigsten Arten von Marschunterstützung von Artillerieuntereinheiten sind: technische Unterstützung, Luftverteidigung, elektronischer Schutz, Aufklärung, ABC-Schutz, Tarnung (Täuschung), Deckungs-, bzw. Direktunterstützung, militärgeographische und kartographische Unterstützung.

Die technischen Unterstützungsaufgaben des Marsches sind: technische Aufklärung des Geländes, der Marschrouten und der Bauwerken in den Bewegungsrichtungen; die Vorbereitung der Marschrouten, alternative Routen (Kolonnen Straßen) und Kreuzungen; Unterstützung vom Durchgang auf schwierigen Geländestrecken; Ausrüstung der Raststätten, der Erlass technischer Vorschriften von Tarnung; Teilnahme bei der Beseitigung der Folgen der Schläge des Feindes, Wasserversorgung (Wassergewinnung).

Die Aufgaben der technischen Unterstützung des Marsches von Artillerieeinheiten werden von technischen Einheiten und den eigenen Kräften und Mitteln von Artillerieeinheiten durchgeführt.

Der Artillerieeinheitskommandeur, während der Organisierung der technischen Unterstützung: klärt die vom Kommandeur bestimmten technische Unterstützungsaufgaben, deren Kräfte und Mittel und die Modalitäten deren Ausführung; bestimmt die in die Aufgaben beteiligten Kräfte, Ausrüstung und die Methode der Ausführung; klärt die Tätigkeit der eventuellen technischen Verstärkungseinheiten und organisiert die Zusammenarbeit mit der Artillerieeinheit.

Die Luftabwehr der Artillerieeinheiten erfolgt während des Marsches durch den vom Vorgesetzten sichergestellten Luftschutz und Luftverteidigung und durch die eigene Luftverteidigung der Artillerieeinheiten.

Der Inhalt der eigenen Luftverteidigung: kontinuierliche Überwachung des Luftraums, Aufklärung von Luftzielen, Information und Warnung der nachgeordneten, Feuerkampf der für Luftabwehraufgaben beteiligten Waffen gegen Luftziele; rechtzeitige Tarnung und Deckung der Einheiten.

Um kontinuierliche Überwachung des Luftraums und Aufklärung von Luftzielen sicherzustellen, optische Aufklärung wird organisiert und (ein) Luftüberwacher (wird) werden allen Batterien zugeordnet. Der Luftüberwacher überwacht kontinuierlich den für ihn bestimmten Luftraum, und wenn feindliche Flugzeuge erscheinen, gibt er ein Warnsignal aus und stellt Daten über die Typen, Menge, Flugrichtung, Entfernung und Tätigkeit der Flugzeuge zu Verfügung. Auf Luftgefahrssignal erhöhen die Fahrzeuge die Abstände, die zur Bekämpfung bestimmte Kräfte machen sich bereit. Auf den Befehl „in Deckung!“ fahren die Fahrzeuge abseits der Straße auf solche Geländepunkte (Baumreihen, Wälder etc.), wo die Bedingungen sich zu verstecken und sich zu beschützen gefunden werden können. Die für die Luftabwehr bestimmten Kräfte bereiten sich auf die Bekämpfung vor, und nach der Zielverteilung und den Befehl kämpfen sie mit koordiniertem und massivem Feuer, mit gleichzeitigem Engagement und maximaler Feuerrate gegen die Luftziele.

Der elektronische Schutz der Artillerieeinheiten schließt den Schutz vor den feindlichen Lenkflugkörpern und Zielsuchflugkörpern (Bomben, Raketen) aufgrund der Strahlungsdetektion; den Schutz vor elektromagnetischer und ionisierender Strahlung von nuklearen Explosionen; Schutz vor gegenseitiger Störungen von radio-elektronischen Geräten und Schutz vor den technischen Aufklärungsgeräten des Feindes ein.

Der elektronische Schutz ist durchführbar: durch die Begrenzung des Betriebes radio-elektronischer Geräte im "Sende"-Modus; durch den regelmäßigen Austausch von Funkverkehr Daten; durch Verschlüsselungsgeräte oder verschlüsselte Nachrichten; durch die Harmonisierung des Frequenzbereichs; durch die Benutzung der

HADTU DOMÁNYI SZEMLE**Attila DR. FURJÁN****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

Abschirmungseffekte des Geländes; durch die Einhaltung der Benutzungsregel der Tarnung, Infrarot- und Laserstrahlungsgeräte.

Aufklärung. Bei der Ausführung von Märschen, um den Feind, die Marschroute, die Feuerstellungsabschnitten und den Zielabschnitt aufzuklären und vorzubereiten, senden die Artillerieeinheiten Aufklärungsgruppen aus. Die Zusammensetzung einer Aufklärungsgruppe wird von den Umständen der Durchführung des Marsches und den Aufgaben der Aufklärungsgruppe bestimmt.

Der Aufklärungsgruppenführer ist in jedem Fall ein Offizier. Zweckmäßig ist er bei einem Artilleriebataillon der Aufklärungsoffizier des Bataillons, bei einer Batterie, ist er der Feuerstellungskommandeur.

Die Aufklärungsgruppe muss mit Transportmitteln, den notwendigen Einrichtungen und Kommunikationsgeräten (mit einem Vermessungsfahrzeug) ausgerüstet sein. So viele und so qualifizierte Soldaten von den Einheiten (einige Bediener, Vermesser, Fernmeldesoldaten, chemische und radiologische Aufklärungssoldaten usw.) müssen zu ihrer Besatzung zugeordnet werden, unter dem Kommando von einem Offizier, die erforderlich sind, um die Aufgabe durchzuführen. Die Stabs- und Versorgungskräfte der Artillerieeinheit werden normalerweise zusammen mit der Aufklärungsgruppe eingesetzt.

Die Aufgaben der Aufklärungsgruppe an der Marschroute sind: die Art, den Zustand, die Belastbarkeit der Straßen, Brücken und anderen Bauwerken zu bestimmen; die zerstörten und kontaminierten Strecken und Zonen aufzuklären; andere Hindernisse und deren Umgangsmöglichkeiten zu bestimmen; die Ruheplätze (-räume) aufzuklären; die Tarnungsmöglichkeiten zu bestimmen; Abschnitte entlang der Marschroute, die für Einsatz im Gefecht (Feuerstellungen) geeignet sind, aufzuklären, wenn es nötig ist, sie vorzubereiten. Die Aufgaben im Ruhe- und Zielraum sind: die Grenzen des Raums zu klären; chemische, radiologische und Minenaufklärung durchzuführen; Manöverstraßen innerhalb des Raums, Räume, die für die Platzierung von Untereinheiten geeignet sind und die Tarnungsmöglichkeiten zu bestimmen; Wasservorkommen und deren Art aufzuklären und zu bestimmen (im Zielraum); die Nachführung zu organisieren und durchzuführen.

Der ABC-Schutz erfolgt: durch chemische, radiologische, Feuer- und nicht fachbiologische Aufklärung; die geeignete Unterteilung der Marschanordnung; die Vermeidung von Staus an der Route; die Ausnutzung der Schutzfähigkeit des Geländes; die Organisation der Meldungen und Warnungen; die rechtzeitige und ordnungsgemäße Verwendung von Schutzausrüstungen; die gegliederte Platzierung der Einheiten im Ruhe- und Zielraum; die technische Ausstattung der Räume; die Einhaltung der Tarnungsregeln; die Einhaltung der epidemiologischen, Gesundheits- und Hygienevorschriften; die chemische und radiologische Überwachung der Einheiten nach der Überwindung von kontaminierten Gebieten; die teilweise Dekontaminierung des Personals und Ausrüstungen, und deren volle Dekontaminierung im Dekontaminationsraum von Fachuntereinheiten, bevor die den Ruhe- oder Zielraum erreichen.

Bei der Organisation des ABC-Schutzes bestimmt der Artillerieeinheitskommandeur: die chemische, radiologische und nicht fachbiologische Aufklärung; die Aufgaben und den Ort von chemischer und radiologischer Überwachung; die Versorgung mit Materialien und Mitteln des chemischen Schutzes, die Ordnung der Verwendung von Schutzmitteln; die Gefahrenzeichen; die Ordnung der Tätigkeiten in kontaminierten Gebieten und in der Umgebung von Feuern; die epidemiologischen und Gesundheitsvorschriften; die Ordnung der Gliederung der Einheiten; die Ausnutzung der Schutzfähigkeit des Geländes und Wehrtechnik; die Aufgaben, Kräfte und Mittel der Liquidation der Folgen der feindlichen Schläge und die Ordnung deren Verwendung; die Aufgaben, die Ordnung der teilweiser Dekontamination der Untereinheiten, den Raum der vollen Dekontamination, die von vorgesetzten Fachuntereinheiten durchgeführt wird und die Ordnung der Durchführung.

Die Tarnung der Artillerieeinheiten während der Märsche erfolgt: durch die Durchführung der Märsche nachts oder bei schlechten Sichtverhältnissen; die Ausnutzung der Tarnungseigenschaften des Geländes; die Tarnbemalung der

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

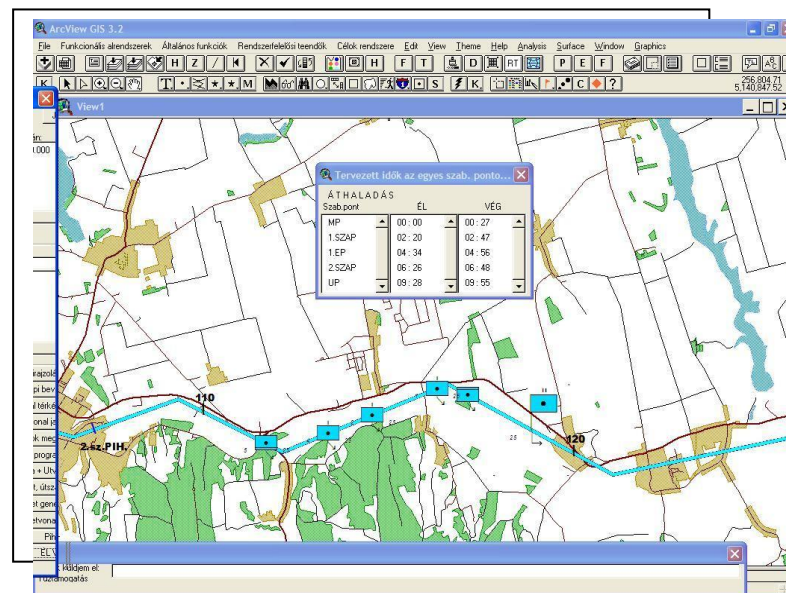
Ausrüstungen; die Verwendung von im Betrieb anwesenden Tarnstoffen oder lokalen Stoffen im Ruheraum; die Einhaltung von Tarnungsregeln der Licht-, Wärme-, Schall-, Infrarot- und Funk-Geräte; den Schutz der Vertraulichkeit.

Bei der Organisierung der Tarnung bestimmt der Artillerieeinheitskommandeur: die Tarnungsaufgaben, deren wichtigsten Vorschriften, den Ort, die Zeit, die Ordnung, die Kräfte und Mittel deren Durchsetzung; die Ordnung der Einhaltung der Tarnungsdisziplin.

Der unmittelbare Schutz der Artillerieeinheiten wird mit dem Ziel organisiert, um den unerwarteten Hinterhalt der feindlichen Angriffs- und Aufklärungsgruppen, Panzer und Infanterie zu überwinden.

Der unmittelbare Schutz wird von den Kräften und Mitteln der Einheiten durchgeführt. Um den unmittelbaren Schutz durchzuführen, wird eine Patrouille von Stärke eines Trupps auf Sichtweite ausgesendet; an allen Fahrzeugen wird ein Beobachter, darüber hinaus beim Artilleriebataillon wird eine diensthabende Batterie, bei der Artilleriebatterie wird eine Dienstgeschützmannschaft bestimmt; die Ordnung und Zeichen der Benachrichtigung und Warnmeldung, die Ordnung der Tätigkeit der Dienstuntereinheit des gesamten Personal werden im Falle eines unerwarteten Angriffs des Feindes bestimmt.

Die militärgeographische und kartographische Unterstützung des Marsches beinhaltet: die Versorgung mit Karten, Ortsbeschreibungen und -auswertungen, erforderlich für die Auswertung der Marschrouten, der geplanten Ruhe- und Zielräume; frische Daten, die für deren Ergänzung notwendig sind und über die Veränderungen; die Versorgung der Untergesetzten mit Karten, Reiseberichten, Vermessungsdaten und Skizzen.

14. Abbildung: Führung und Anzeige des Marsches des Artilleriebataillons auf digitaler Karte

3.2 UNTERSTÜTZUNG DES MARSCHES DER ARTILLERIEEINHEITEN

Die Unterstützung des Marsches der Artillerieeinheiten während des Marsches beinhaltet medizinische und logistische Unterstützung (Versorgung, Wartung usw.).

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Beim Artilleriebataillon, die logistische Unterstützung wird vom Stellvertretenden für logistische Angelegenheiten des Bataillonskommandeurs aufgrund logistischer Maßnahmen des Vorgesetzten und des Konzepts des Bataillonskommandeurs organisiert. Die logistische Unterstützung der Artilleriebatterie wird vom Batteriechef organisiert.

Die medizinische Unterstützung bei den Artillerieeinheiten wird mit dem Ziel organisiert, damit die Verwundeten und Kranken rechtzeitig erste Hilfe und Sanitätspflege erhalten, die Verwundeten für Transportierung vorbereitet werden und, falls erforderlich, die Verwundeten zu einem vom Arzt geleiteten medizinischen Standpunkt (Lazarett) transportiert werden; damit die Entstehung und Ausbreitung von Krankheiten bei den Einheiten vorgebeugt werden (Überprüfung des Wassers, Gewährleistung der medizinischen Materialien gegen Infektionskrankheiten usw.).

Bei der Organisierung der Versorgung werden die Versorgungsaufgaben, die Gruppierung der Materialversorgungsorganisationen (Munition, Nahrung, Treibstoff usw.) und die Abordnung der Ausführung von den Aufgaben der Vorbereitung für den Marsch und deren während des Marsches und nach dem Marsch bestimmt.

Im Zeitraum der Vorbereitungen für den Marsch werden die Erstellung, die Staffellung und die notwendigen Gruppierung der bestimmten materiellen Ressourcen; Betankung der Fahrzeuge und Kampffahrzeuge mit Kraft- und Schmierstoffen; die Vorbereitung der Reparatur- und Ersatzteile; Aufnahme und Verteilung von Lebensmitteln und die Abgabe der überschüssigen Materialien durchgeführt.

Die Bestimmung der Betankung mit verbrauchten Kraftstoffen je nach Verbrauch, die Regeln der Ausgabe von Reparatur- und Ersatzteilen (nur bei Bedarf, für die Ruhen geplant) und die Reihenfolge der Versorgung des Personals mit Essen und Getränken für den Zeitraum des Marsches werden festgelegt.

Nach der Durchführung des Marsches werden die für das Ende des Marsches bestimmten materiellen Ressourcen erstellt, deren Staffellung der neuen Aufgabe entspricht; deren Vorbereitung für Verbrauch; Betankung der Fahrzeuge und Kampffahrzeuge mit Kraft- und Schmierstoffen; die Klärung der Materialbuchführung, Ersatz und Aufnahme der notwendigen Materialien ausgeführt.

Bei der Organisierung der Instandhaltung, werden die Aufgaben der Bedienung, Wartung und Reparatur von Ausrüstungen; die Gruppierung, die Aufgaben der Durchführungsorganisationen (die technischer Abschlussgruppe usw.) und die Reihenfolge ihrer Tätigkeiten für die Zeiträume der Vorbereitungen für den Marsch, der Durchführung des Marsches und den Zeitraum nach dem Marsch bestimmt.

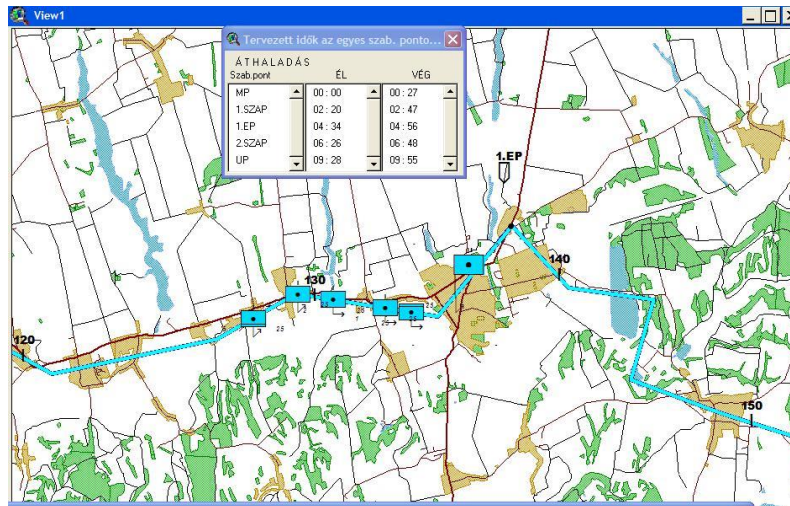
Im Zeitraum der Vorbereitungen für den Marsch werden die Vorbereitung der Ausrüstungen für den Marsch, die Reparatur der defekten Geräte und deren Zurückgabe den Einheiten; Übergabe (Hinterlassen) der nicht reparierbaren Ausrüstungen den Werkstätten der vorgesetzten Einheit durchgeführt.

Während des Marsches hilft die technische Abschlussgruppe bei der Reparatur der defekten Fahrzeugen, die sich nach der Reparatur der Störungen in die bewegende Marschkolonne einordnen, dann im Ruheraum nehmen sie ihre Plätze in der Marschkolonne ihrer Einheit ein.

Die technische Abschlussgruppe wird mit Reparaturwerkzeug, Ersatzteilen, Kraftstofffahrzeugen, Schleppfahrzeugen und Funkgeräten ausgerüstet. Wenn das defekte Fahrzeug nicht mehr auf der Stelle zu reparieren ist, wird es zum vom Vorgesetzten betriebenen Sammelort von beschädigter Ausrüstung geschleppt und übergeben, oder, abhängig von der Entfernung, wird es zum Ruheraum oder Zielraum geschleppt. Während der Pausen wird die Reparatur der gesammelten unbrauchbaren Fahrzeuge durchgeführt. Die Geschützbediener und Fahrzeugfahrer überprüfen die Bewaffnung und Fahrzeuge, führen die technische Pflege und notwendigen Reparaturen durch.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

15. Abbildung: Zum 1. Kontrollpunkt (KP) sich nähernde Artillerieeinheiten; die geplante Zeit des Erreichens des KP von Marschkolonne mit Rand und Ende wird angezeigt

3.3. DIE VORBEREITUNG DER NACHGEORDNETEN FÜR DEN MARSCH UND DAS ÜBERPRÜFEN DER BEREITSCHAFT.

3.3.1. Die Vorbereitung der Untergeordneten

Ziel: die zeitliche Information der Nachgeordneten, die Erstellung und Gewährleistung der eindeutigen Durchführung der Aufgaben und die Erstellung und Gewährleistung der materiellen, technischen und persönlichen Bedingungen der Durchführung.

Im Interesse der durchzuführenden Aufgaben erfolgt die Vorbereitung der Nachgeordneten für den Marsch: durch die zeitnahe Veröffentlichung von Maßnahmen, Befehlen und unmittelbaren Regeln; Erstellung der Bedingungen für die Durchführung der Aufgaben im Zusammenhang mit medizinischer und logistischer Unterstützung des Marsches, Mithilfe der Durchführung; die Vorbereitung des Personals, vor allem der Fahrzeugfahrer und Fahrzeugkommandeure; Sicherstellung von Karten und Marschroutenentwürfen für die Einheitsführer und Fahrzeugkommandeure; Führung der Einordnung und Erstellung der Kolonne.

3.3.2. Überprüfung der Bereitschaft

Beim Überprüfen der Bereitschaft für den Marsch überprüft der Artillerieeinheitskommandeur: die Unterteilung der installierten Kommunikation, die Beteiligung der verschiedenen Unterstützungskräfte, die Struktur der Kolonne, das Personal und die Aufgabenkenntnis der Aufklärungsgruppe und Sicherungseinheiten, das Dasein der Verbindung mit ihnen, ihren Einsatz; das Personal, die Aufgabenkenntnis und Dokumente der in der Kolonne marschierenden Einheiten, die Organisierung der direkten Sicherung, die Kenntnis von Zeichen und Signalen, und ihre Marschbereitschaft.

Die Herausforderungen des 21. Jahrhunderts erfordern den Einsatz moderner GIS- und EDV-Führungssysteme, die solche ausgearbeiteten funktionellen Programmmodule haben, die den Stäben in der Planung und Führung verschiedener Operationen und den Kommandeuren in der Unterstützung der Entscheidungen und Führung helfen.

Die mit modernen Infokommunikations-Netzwerke oder über digitales Funknetz, Informationen im Zusammenhang mit operativen Tätigkeiten sicher sendende und empfangende taktischen Führungssysteme entsprechen diesen Anforderungen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Attila DR. FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Mit Rücksicht auf die Ansprüche gegenüber die Führung, insbesondere gegenüber die Führung von Landtruppenteilen, ein wesentliches Element und System der Landstreitkräfte der kommenden Jahre muss ein die operative, taktische Planung und Führung unterstützendes Informationssystem, das auch für Kriegs- und Nicht-Kriegs-Operationen verwendbar ist. Ein solches System kann sein das von mir geforschte und fachlich ausgearbeitete „Taktisch-operatives Führungs-, Kontroll- und Informationssystem (Tactical Operational Command and Control Information System, „TOPCCIS“) sein.

Kulcsszavak: Csapatmozgás, menet, menetelőkészítés, menettervezés, menetszámvetések, „Harcászati Hadműveleti Vezetési Irányítási és Információs Rendszer - Tactical Operational Command and Control Information System („TOPCCIS“), számítógépes vezetési rendszer, digitális térkép, számítógépes menettervezés, számítógépes menetszámvetés, menetvezetés digitális térképen, menetrend, állománytábla, menettámogatás,

Stichwords: Truppenbewegung, Marsch, Marschvorbereitung, Marschplanung, Marschberechnungen Taktisch-operatives Führungs-, Kontroll- und Informationssystem - Tactical Operational Command and Control Information System („TOPCCIS“), IT-Kampf-Führung-System, digitale Karten, rechnergestützte Marschplanung, EDV Marschabrechnung Marschplanung, auf digitalen Karten, Marschplan, Organisationstabelle, Marschunterstützung.

LITERATURVERZEICHNIS

1. HVK EURO–ATLANTI INTEGRÁCIÓS MUNKACSOPORT fordítása: Tűztámogatás az összefegyvernemi harcban (Kivonat az FM 6–20 amerikai szabályzatból), Nyt.sz.: 21/28.
2. HVK EURO–ATLANTI INTEGRÁCIÓS MUNKACSOPROT fordítása: A tábori tüzérség csöves tüzérosztályának harcászati elvei, alkalmazási módja. (FM 6-20-1). Nyt.sz.: 21/102.
3. SEGÉDLET A gépesített lövészdandár tűztámogatásának és a tüzér alegységek tűzvezetésének NATO elvek szerinti végrehajtásához (tervezet), az MH Szárazföldi Vezérkar tüzérfőnökség kiadványa, 1999., Nyt.sz.: 493/140.
4. DR. VARGA BÉLA alezredes: A tüzérség harci alkalmazása a gépesített lövészdandár harctevékenységeiben, ZMNE Jegyzet, 2000., Nyt.sz.: 952/296.
5. DR. Varga Béla alezredes A tüzérség harci alkalmazásának és vezetésének alapjai, ZMNE Jegyzet, 2001., Nyt.sz.: 952/378.
6. SZABÓ GYÖRGY alezredes: NATO kompatibilis harcászati döntéshozatali eljárások, Doktori (PHD) értekezés I. kötet, 2000.
7. DR. SOMORÁCZ ANDRÁS alezredes, Fodor József alezredes: A csapatok tevékenységének osztályozása, ZMNE Jegyzet, Budapest, 2000., Nyt.sz.: 952/228.
8. Boros István, Óváry László, Vukics Ferenc, Haáz Áron: Menet, menetbiztosítás. ZMNE KLHTK SZMT Jegyzet. Budapest, 2007. Nyt.sz.: 952/571
9. Komjáthy Lajos: A menet, ZMNE Jegyzet, Budapest, 2001. Ny.tsz.: 952/322 .
10. Tűztámogatás, mint a Magyar tábori tüzérség alapvető feladata. A ZMNE, a Honvéd Vezérkar és a MH Szárazföldi Vezérkar által szervezett tudományos–szakmai konferencia vitaanyaga, 2000.
11. AARTY P-5 – A tábori tüzérség harcászati doktrínája, STANAG 2484
12. AARTY P-1 Tüzérségi eljárások, STANAG 2934

ROOTS OF INSTABILITY IN THE SINAI PENINSULA

A Sínai-félszigetnek, mely egy szárazföldi folyosó Afrika és Ázsia között, geostaréjiai jelentősége közismert. Az elmúlt évtizedekben, a félszigeten a túrizmus fellendítése végett hatalmas beruházások történtek. De ezek nehéz helyzetbe hozták a beduinokat, a helyi őslakosokat, akik napjainkban sokszor már a megélhetésükért küzdenek. Néhányan 2004-ben, fegyveres harcot indítottak a kormány ellen.

The security question of the Sinai affects Hungary as well. The safety of the Hungarians – tourist, or member of MFO – defines official Hungarian policy today.

„Late this afternoon a chartered bus operating between the Multinational Force and Observers North Camp in el Gorah, Sinai and Cairo was stopped by armed Bedouins in the vicinity of Bir el Abd, on the main coastal road in North Sinai leading towards the Suez Canal. One passenger, a Hungarian officer serving with the MFO, was removed from the bus.”¹

A decade after the assassination of president *Anwar as-Sadat* in 6 October 1981, the *militant Islamic* resistance movements resumed their activities in 1990², when Islamist extremist gunned down Rifaat al-Mahgoub, the Speaker of Egypt's Parliament.³ "The government is corrupt, un-Islamic, and allied with Israel and the United States, with the enemies of Islam!"- they claimed.

The process started in the Nile Valley and Cairo. After the massacre in Luxor,⁴ when 62 people were killed, the *Gamaa Islamiyya*⁵ and the government declared a ceasefire.

But seven years later a series of bombing attacks took place in the Sinai (in 2004, 2005, and 2006). The terrorists' "repertoire" expanded and today their targets are no longer just the tourists on their way to their destinations, but the *MFO* units, the pipeline supplying gas to Israel, members of the of military and police forces, and other symbol of the state's power.

The most important security challenges are:

- the uncontrolled flow of drugs and guns through the tunnels on the border of Egypt and Gaza;
- illegal paramilitary groups which carry out combat operations against Israel;
- kidnapping tourists in the South;
- attacks against Egyptian military and police stations;
- attacks against Israeli military, police and civilians;
- armed attack against the MFO mission.

LOCATION OF THE SINAI

The Arab Republic of Egypt is a country located on two continents: in the northeast of Africa and in the southwest of Asia. The link between the two continents is the Sinai Peninsula. From the total area of Egypt (1 001 450 sq km)⁶, the Sinai is around 6% (61 000 sq km). The borders of the triangular peninsula are the Mediterranean Sea in the north, the

¹ <http://mfo.org/> (last accessed: 2013.04.11)

² October 1990

³ <http://www.nytimes.com/1990/10/13/world/mideast-tensions-egypt-s-parliament-speaker-is-assassinated-by-gunmen.html>

⁴ 1997

⁵ Egyptian militant organization, from the late 1970s and responsible for this massacre.

⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>

Gulf of Suez in the southwest, the Gulf of Aqaba in the southeast, the Suez Canal in the west, and the Gaza Strip and Israel in the east.

Presidential Decree No. 84., issued in 1979, divided the peninsula into two governorates: North and South Sinai Governorates (*muhafaza*).⁷ The territory of the North Sinai Governorate is 27 564 sq km⁸, and that of the southern governorate is 28 438 sq km.⁹ In the western part of the Sinai three other *muhafaza* (Ismailija, Suez and Port Said) straddle the canal, with the bulk of their territory in Africa.

During Egypt's 5000-year history, from the beginning to the present, possession of the peninsula has always been very important for Egypt, for the following reasons:

- mineral resources;¹⁰
- the peninsula is a natural border of protection from any attack or invasion from the North;¹¹
- the large and arid desert of Sinai is a natural defense of the Suez Canal,¹²
- the possession of the peninsula guarantees military domination over the Red Sea.¹³

The governor of the North Sinai, Abdel Wahab Mabrouk was dismissed¹⁴ following a raid (8 August 2012.) that left 16 Egyptian soldiers dead..The governor (*muhafez*) of the southern governorate, Brigadier Khaled Foda had been the governor of the Luxor governorate, where on 17 November 1997, six Islamist terrorist¹⁵ killed 62 tourists at the temple of Hatsepsut.

At-Tur is the capital of the South Sinai Governorate, but the largest and the most important city is Sarm es-Seikh. At-Tur is an old, biblical city, and famous tourist destination. There is the Rutho Monastery,¹⁶ which is on the list of UNESCO,¹⁷ and 5 km from the city is the Hammam Mousa or Moses's Bath, a waypoint of the Jews during the Exodus.

The modern city of al-Arish, near the Israeli border, is the capital of the north, where the population is not only Arab but also Palestinian.

But in the peninsula, there is one other division, not recorded and officially not recognized: the borders of the Bedouin tribal areas, marked by stones, trees, or *wadis*.

In 1982 the last Israeli soldier left Sinai, and the contingents of the Multinational Force and Observers (*MFO*) assumed control. The *MFO*¹⁸ – for reasons of military efficiency and law enforcement – divided the region into three main sections in Egypt and later on in Israel. Their camps are in el-Ghora¹⁹ (north) and Sarm es-Sejkh in south.

A SHORT HISTORY OF SINAI

The history of Sinai is well known from historical and archaeological research.²⁰ Though the most famous events are Moses meeting God on Mount Sinai, and the Exodus, their dating is very difficult. The name of Israel is first mentioned on the stele of Merneptah.²¹

⁷ <http://www.northsinai.gov.eg>

⁸ <http://ar.wikipedia.org/wiki/>

⁹ http://ar.wikipedia.org/wiki/محافظة_سديناة_جنوب

¹⁰ Turquoise, malachite, copper and oil

¹¹ Hyksos, Assyrian, Turkish, British, or Israeli

¹² Opened in 1869.

¹³ Arabian peninsula (Mecca and Medina, Yemen, Sudan)

¹⁴ <http://www.egyptindependent.com/news/defense-ministry-will-choose-north-sinai-governor-says-minister>

¹⁵ Gamaa Islamiyya

¹⁶ Built in the 6. century by Byzantine emperor Justinian.

¹⁷ <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/194/>

¹⁸ „An independent international organization, with peacekeeping responsibilities in the Sinai.”(<http://mfo.org>)

¹⁹ Approximately 16-25 kilometers from the international Egyptian-Israeli border. (25 km: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/el-gorah.htm>; u.l.:2013.04.11.) and 16 km Egypt restores order at MFO's Sinai HQ after Friday night attack; <http://www.timesofisrael.com/egyptian-military-regains-control-of-northern-sinai/> (u.l.:2013.04.10.)

²⁰ The first ruins are nine stonetombs, from B.C. 4000-3100.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

From the time of the Fatimids (909-1171) Egypt became the center of an empire of Asia and Africa, including the peninsula. From the Sinai and the Red Sea, Egypt could conquer Mecca, Medina²², Yemen, and Syria-Palestine.

During the Crusades, when Egypt was under the control of the Fatimids, the Ayyubids and the Mamluks,²³ the importance of the peninsula grew. Many fortresses and castles were built during these centuries.

The importance of the Sinai did not diminish under the Ottomans. Even after the opening the Suez Canal 1869, the peninsula was a part of the world politics.

During the Arab-Israeli wars in – 1948 and 1956 Egyptian and Israeli forces stormed across the peninsula, but between 1949 and 1967 the Sinai was under Egyptian military administration. In the 1967 Six Day War Israel occupied the Sinai.

In the presidency of Anwar as-Sadat, on 20 November 1977, the Egyptian President visited Israel and met with Israeli Prime Minister Menachem Begin. At that time a rapprochement began, which led to the Camp David Accords in 1978.

In 1982, the last Israeli soldiers left Egypt, and the mission of MFO started. The last area which was returned to the control of Egypt, was Taba, the small city on the Israeli border.

POPULATION

The population of the Sinai is 380 500; 314 000 live in the northern and 66 500 in the southern governorate, which is the least populated governorate in Egypt. About 60% of the population is Bedouin. About 11-13 tribes live in the peninsula.²⁴

The Egyptians moved to the Sinai to find work in tourism.²⁵ The largest minority is the Palestinians (50-70 000).²⁶ Most of the Bedouins in the north live in the towns, and have mingled with Egyptians and the people from neighboring Gaza. The Bedouins in the South Sinai Governorate maintain a traditional nomadic lifestyle.²⁷

In the era of President Mubarak (1981-2011) many hotels were built on the Red Sea coast, and cities grew up from the sand (taba, Nuweiba, Dahab, Sarm es-Seykh). But the investors did not take into account the interests and traditions of the Bedouins, they occupied Bedouin areas and "exiled" many tribes of the coast into the interior of the peninsula.

"In the summer of 1999, the latest dispossession of land took place when the army bulldozed Bedouin-run tourist campgrounds north of Nuweiba as part of the final phase of hotel development in the sector, overseen by the Tourist Development Agency (TDA). The director of the Tourist Development Agency dismissed Bedouin rights to most of the land, saying that they had not lived on the coast before 1982."²⁸

In the beginning of development of tourism, the Bedouins had played a serious role, but later they were driven out. According to statistics, only 30% are working in tourism now.²⁹

Therefore, for the people of Sinai the Egyptians are enemies. "We have known four periods of occupation (*ihtilal*). British, Egyptian, Israeli and, for the last 30 years, Egyptian again. Look, there they are, the colonialists of today."³⁰ Bedouins were also barred from the military and most security services.

²¹ The most reliable source is a stele of pharaoh Merneptah (reigned 1212-1203 BC), which mentions that he destroyed the people of Israel.

²² The two holiest Islamic cities.

²³ Crusades: 1096-1272; Fatimids: 909-1171; Ayyubids: 1174-1250; Mamluks: 1250-1517

²⁴ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

²⁵ <http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B3%D9%8A%D9%86%D8%A7%D8%A1>

²⁶ International Crisis Group, 1. oldal

²⁷ <http://www.reuters.com/article/2012/04/01/us-egypt-sinai-idUSBRE83006120120401>

²⁸ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

²⁹ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

³⁰ http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Egypt/61_eg_ypts_sinai_question.pdf p. 22.

The local Palestinians have extensive contacts with the Palestinians the Gaza Strip and the West Coast. The Bedouins do not recognize international borders. In fact, many of the northern Palestinian Bedouins are allied with those living outside the borders.

- Aleiqa: The first tribe of Sinai, This tribe lives on the west coast of Sinai. They settled in „Egypt” at the time of the first Islamic conquest (640-641A.D.)
- Gebeleyya: People of the mountains. This small tribe, about 1500 people, lives around the monastery of Saint Catherine. Originally they are not Arabs. They came from the Balkan, in the time of the Emperor Justinian, to protect and serve the monks.
- Laheiwat: This tribe lives in three areas, not in one. (Southeast Sinai, the Mediterranean Sea, and along the Suez Canal .
- Museina: The people of the largest tribe live in southern Sinai, and in the cities, like Sarm es-Sejkh and Dahab. But today, a part of the Museina tribe lives in Jordan, and Saudi-Arabia.
- Tarabin and Tiyaha: These two tribes are Palestinians. They live on the border of Egypt and Israel. "The traditional lands of the Tarabeen, for instance, extend from the Egyptian–Gazan border as far east as Beersheva and as far west as Sinai's west coast."³¹

TERRORIST ATTACKS

The first extremist *sheikh*, Ayyjoub Sheikh Suleyman Abu Rafah, appeared in the peninsula in 1986. He had close ties to the organization called Takfir va-l-Hijra.³²

In the history of Egypt, 17 November 1997, was a „Black Day:” it was the latest large-scale terrorist attack, in which 62 people, mostly tourists³³ and Egyptians policemen died in Luxor.³⁴

After this brutal massacre the government and the terrorists made peace. But in 2004 terror returned to Egypt, but moved from the Nile Valley to the Sinai.

TIME AND PLACE

Taba is a small Egyptian town and port in the Gulf of Aqaba near the border Israel, which has become a tourist Paradise from the mid 80s. There are luxury hotels and casinos, which are forbidden in Israel. Taba is a popular vacation destination for the tourists from Israel, for some days, or weeks.

On 7 October 2004³⁵ three bomb attacks targeted tourist in the Sinai. In the first attack a truck bomb was driven into the Hilton and exploded, killing more than 30 holidaymakers. The second and third blasts shook campsites at Ras al-Shitan, near the Nuweiba city.

On 23 July 2005 three bombs exploded in the largest resort city of the Sinai, in Sharm es-Seykh. The attacks took place in three locations: at the Old Market after 10:00 PM, when many tourist were enjoying themselves in the cafés and restaurants. The second bomb exploded near the Moevenpick Hotel,³⁶ and the third³⁷ in the lobby of Ghazala Garden³⁸ hotel.

³¹ <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/pr0912pelham.pdf>

³² Radical Islamist group founded in Egypt, by Shoukri Moustafa (1942-1978)

³³ In the view of Islamist extremist the tourists are a living symbol of the decadence of West, the debauched Western society.

³⁴ A very famous and frequently visited historical, and archeological site in southern Egypt, the location of the tomb of Tutankhamon, and the temples Luxor and Karnak.

³⁵ Sukkot

³⁶ The Moevenpick hotel was the favorite hotel of the former president Hosni Mubarak and his family. Negotiations of the Middle East Peace Process also often took place here..

³⁷ Also a truck bomb.

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

On 24 April 2006 in Dahab three further bombs were detonated and killed several victims, among them one Hungarian.

THE VICTIMS

The numbers of killed and injured people are controversial, therefore the official numbers from the webpage of the Hungarian Foreign Ministry are provided below:

- 2004. Taba: 57 dead, including 30 Israeli citizens, and more than 180 injured.
- 2005. Sharm El-Sheik: 86 killed, more than 200 injured.
- 2006. Dahab: 24 dead –(including two Hungarian tourists), and 100 injured.³⁹

THE DATES, THE NATIONAL DAYS

The three dates of the massacres have symbolic significance in the history of Egypt, thus, the terrorists were sending messages for the government.

7 OCTOBER (2004)

The Fourth Arab-Israeli war⁴⁰ started on 6 October 1973 to 25 October 1973, when Egypt and Syria challenged Israel. After the war without a victor, the first day of the war became a national holiday in Egypt, with annual military parades. On this day, in 1981 Muslim extremist killed the president Sadat.

23 JULY (2005)

The July 23 "Revolution Day," when the Free Officers overthrew the monarchy of Farouk I, last king of the Mohamed Aly dynasty, reigned from 1936 to 1952.

24 APRIL (2006)

After the withdrawal of Israeli forces the peninsula began a part of Egypt, and from this date the peninsula was a demilitarized territory, monitored by the MFO. This is the Sinai Liberation Day (25 April).

THE INVESTIGATIONS

After the Taba massacre, in which Israeli citizens died, the Israeli official media claimed that it was a terrorist attack against Israel, and its aim was to halt the Middle East peace process. But Egypt refuted the charges. More than 3 000 people have been arrested without any court order.⁴¹ The human rights organizations in various public forums also drew the world's attention of police malpractice, without results.

The authorities denied the connection to al-Qaeda.⁴² Gas canisters and TNT were used – and TNT could be obtained from the mines in the peninsula, or has been abandoned in many places.

³⁸ There are two Ghazala hotels. The Ghazala Garden and the Ghazala Beach. The Ghazala Beach is near the seacoast. The Ghazala Garden is located next to the Hilton, where many of the guests from Israel stay. The two hotels are almost next to each other, with a common parking lot. If the attacks had been directed against Israeli citizens, then surely the perpetrators would have chosen the Hilton and not the Ghazala Garden.

³⁹ <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/afrika?egyiptom>

⁴⁰ Ramadan War, or October War in Egypt, and Yom Kippur War in Israel

⁴¹ <http://www.dahab-info.com/news/security-in-sinai---recent-kidnappings.html>

⁴² (http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=655)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Between August and November 2005, the Egyptian authorities carried out an operation against extremist groups in the peninsula. Several people were killed, among them Salim Khadr as-Sanub and Khalid Musa'id, identified by the government as key figures in the 2004 and 2005 attacks.⁴³

The terrorists died but the terror lives. New groups are born and grow up. They want an emirate in Sinai. The attacks multiplied. Kidnapping of tourists or soldiers of the MFO, terrorist attack in Egypt and in Israel, and the destruction of the gas pipeline are the new strategic goals.

The president *Mursi* recognized importance of the sheikhs of the tribes, one of his first visits was to the Sinai.

Keywords: islam, MFO, Sinai, militant Islamic, Anwar as-Sadat

SOURCE

- al-Masry al-Yaum: Defense Ministry will choose North Sinai governor, says minister
<http://www.egyptindependent.com/news/defense-ministry-will-choose-north-sinai-governor-says-minister> (last accessed:2013.01.10)
- <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm> (last accessed:2012.12.10)
- http://ar.wikipedia.org/wiki/North_Sinai_Governorate (last accessed:2012.12.10)
- http://ar.wikipedia.org/wiki/South_Sinai_Governorate (last accessed:2012.12.10)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html> (last accessed:2012.12.10)
- Cowell Alan: MIDEAST TENSIONS; Egypt's Parliament Speaker Is Assassinated by Gunmen
<http://www.nytimes.com/1990/10/13/world/mideast-tensions-egypt-s-parliament-speaker-is-assassinated-by-gunmen.html> (last accessed:2013.01.11)
- <http://www.dahab-info.com/news/security-in-sinai---recent-kidnappings.html> (last accessed:2012.12.10)
- Elyan, Tamim, Insight: In Sinai, militant Islam flourishes – quietly (last accessed:2012.12.10)
- <http://www.reuters.com/article/2012/04/01/us-egypt-sinai-idUSBRE83006120120401> (last accessed:2012.12.10)
- <http://www.globalsecurity.org/military/facility/el-gorah.htm>; u.l.:2013.04.11.)
- http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=655 (last accessed:2012.12.10)
- Goldman, Yoel: Egypt restores order at MFO's Sinai HQ after Friday night attack (last accessed:2012.12.10)
- International Crisis Group: Egypt's Sinai Question (Middle East/North Africa Report No 61- 30 January 2007 (last accessed: 2012.14.18.)
- 4 peackeeping officers injured in attack by Islamist gunmen at North Camp, 16 km from Israeli border (last accessed:2012.12.10)
- <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/213/currentpage/16/Default.aspx> (last accessed:2012.12.10)
- <http://www.timesofisrael.com/egyptian-military-regains-control-of-northern-sinai/> (last accessed:2012.12.10)
- <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/afrika?egyiptom> (last accessed:2012.12.10)
- <http://www.northsinai.gov.eg> (last accessed:2012.12.10)
- <http://mfo.org/> (last accessed: 2013.04.11)
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists> (last accessed:2012.12.10)

⁴³ <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/213/currentpage/16/Default.aspx>

POST-AFGHANISTAN NATO - QUO VADIS NATO?

AZ AFGANISZTÁN UTÁNI NATO - MERRE TARTASZ NATO?

Egy évvel a 2014. december 31-i kivonulási határidő előtt aktuálissá válik a kérdés: „hogyan tovább?” Cikkem során elemzem azokat a lehetőségeket, melyek a NATO-ra várnak, miután befejezi afganisztáni műveletei döntő többségét, véget vetve ezzel jelenlegi legnagyobb szabású feladatvállalásának. A határidő adott, a kérdés azonban, hogy milyen szerepet vállaljon a világ legerősebb (azonban olcsónak távolról sem nevezhető) katonai szövetsége, hogy megőrizhesse releváns helyzetét, még válaszra vár.

One year before the 31. December 2014. deadline of withdrawal the question of ‘What is next?’ is becoming a current issue. In the course of my article I will analyse the possibilities awaiting NATO after it puts an end to a significant majority of its operations in Afghanistan, thus finishing its largest current mission. The deadline is drawn, however the question, what role the most powerful (but not even remotely cheap) military alliance of the World may take in order to maintain its relevant position, is yet to be answered.

In 2001 the United States, the United Kingdom, Australia, France and the Afghan United Front launched ‘Operation Enduring Freedom’ without proper U.N. authorization on the initiative of the United States claiming that it is a measure taken out of necessity of protecting the American homeland against possible terrorist attacks after 9/11. Under United Nations Security Council Resolution 1386 adopted in 2001 the International Security Assistance Force was established with the participation of 42 NATO and non-NATO member states¹ with the objective of facilitating the idea of a democratic state in Afghanistan thus dealing with terrorism in the region.

At the Lisbon Summit in 2010 the members agreed with President Karzai (Afghanistan) that transfer of responsibility for Afghan security to Afghan National Security Forces is of primary importance.² A conference held in Bonn (Petersberg conference), 2011 also reaffirmed and facilitated the objectives envisaged in the Lisbon (2010) and Chicago summit declaration (2012) that have been the latest political steps towards the ultimate goal of withdrawing forces from Afghanistan. According to military experts a gloomy future is waiting for Afghanistan after NATO completes the gradual withdrawal from the region and Afghan armed forces will be left alone to handle the situation in the country.

It is beyond doubt an interesting question what will happen to Afghanistan without significant NATO support and contribution but another even more interesting question is ‘What will happen to NATO when it completes its largest current mission?’. A bit more than a year before the 2014- deadline drawn in 2010 I find the question of ‘Quo Vadimus?’ a current and important subject of analysis.

According to a recent analysis there are several options for NATO regarding the next few years or even decade. Among the possible ‘next steps’ there are peaceful ones and those that may involve military intervention as well. Here is a list of potential policies that can possibly be pursued by the greatest political and military alliance of the World:³

1) Waiting game:

The essence of waiting game is to stay put for a while until necessity for any kind of military intervention in NATO’s area of interest arises. 14 out of 59 participants of a survey (involving only experts) carried out by the

¹ <http://www.nato.int/isaf/structure/nations/index.html>

² http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?mode=pressrelease

³ http://bosco.foreignpolicy.com/posts/2012/03/13/what_happens_to_nato_after_afghanistan

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Dömötör PATKÓ

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Atlantic Conference⁴ in 2012 voted that NATO's primary goal should be the collective defence of Europe. Bosnia's stabilization was handed over to EUFOR and in the Balkans NATO is only present in Kosovo with less than 6000 troops. Though for some time it will keep the organization busy, it surely will not be enough to provide the ground for a primary mission. As long as the alliance overcomes current hardships in Europe it has the time to prepare for its next greater mission. The question that sets most minds into thinking is 'where'.

Recent conflicts between Syria and Turkey have been really harsh including inter-state artillery shelling claiming civilian lives and the shooting of a Turkish fighter jet that accidentally violated Syrian airspace. The latter kind of retaliation is hard for such infringements (that are quite common by both parties anyway) but I doubt it would be enough to invoke a full-scale war between the two countries. The reaction of NATO was quick and determinate: They deployed six Patriot missile batteries in Turkey for defensive purposes. Though the reaction is not among the most peaceful ones it is still a defensive measure and a NATO intervention is not likely as Iran immediately expressed that 'an attack on Syria would be regarded as a strike against Iran and its allies'. Another significant factor is Russia who will veto every U.N.S.C. resolution and since it also regards Syria as an ally it would provoke further oppositions that would deteriorate NATO-Russia relations which is not a current NATO goal either.

For similar reasons a war against Iran is unlikely: although the 'rouge state's' nuclear program is considered by Israel as threateningly quickly proceeding, a war against Iran would have unpredictable recoils: It may start at a tactical or strategic level but it would almost immediately involve political and economic effects as well. If the U.S. started a war together with Israel against Iran (it is possible only without U.N. authorization) then it would set Iran's allies into motion as well, let alone the effects of a war on crude oil prices⁵ (and American Stock Exchange). No wonder that the Obama Administration would like to postpone any open military engagement with Iran as long as possible.

The above mentioned hotspots of international military relations draw a lot of attention from NATO, but in the current circumstances they probably will not be the scenes of NATO's primary mission.

If the 'waiting game' theory proves to be true then the next step is quite unclear but it will probably take place in those parts of Africa where the Arab Spring had a more violent effect, and where pure violence (just like always) has not bred any real solution.

2) To turn East:

Another theory suggests that NATO will regain its original role as a protective shield for Europe against Russia, which step by step starts to regain its military potential and has recently leaked information about installing missile systems in Kaliningrad, its Southern exclave (NATO installed batteries of patriot missiles in Poland as well). It may have some truth but I think it is not probable either. Russia in itself is surely not ready to challenge NATO in Europe. Though it carried out a few military reforms it will take at least a decade to settle the problems of its corruption-infested army. The other and more important reason that makes a possible Russian missile threat the subject of doubt is that it provides the Entire European Union (and those who are not members as well) with gas⁶ (it covers about 40% of the market) and it has no particular interest in the involvement of any direct military campaign against its own clients (at least concerning the next couple of decades). Though NATO partly has its original goal, I do not think that this goal can regain its primary importance, thus providing a cohesive objective for the coalition.

⁴ http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/05/14/expert_survey_the_future_of_nato

⁵ <http://www.the-american-interest.com/article-bd.cfm?piece=982>

⁶ <http://www.euractiv.com/energy/geopolitics-eu-energy-supply-links-dossier-188354>

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Dömötör PATKÓ

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

3) New Security Threats:

Non- American NATO members are often criticized for not having the proper means to address 'new and emerging threats'. It is true that this aspect of security requires a lot of development in Europe especially now that Russia has successfully applied cyber warfare against Georgia⁷. These kinds of so called denial of service attacks (DDoS) are not yet common, and in case of Georgia, European countries (Poland; Estonia; the Ukraine)⁸ could provide technological support by 'mirroring' web pages blocked by Russian hackers but are we prepared for a full scale cyber-attack? This is only one of the 'new and emerging threats' that requires 'comprehensive approach' as often reiterated by NATO officials (even in Lisbon Summit Declaration⁹). Since these threats are relatively new, European NATO member states have to spend a lot of energy and resources on developing these capabilities. Though it takes a lot of effort I do not think it will keep the whole mechanism of NATO in motion as it is only one and a relatively new segment of security and the coalition still has to address the long-existing ones. Furthermore, the expertise needed in this case is less military (in its traditional sense), it is rather technological.

4) Go Global:

The 90's and early 2000's were the times of Partnership for Peace and NATO enlargement in Europe and after the end of cold war it provided a primary aim for NATO which meant that it could remain relevant. According to 'Go Global' theory NATO should reconsider its policy of membership adoption and look further than its present day boundaries. Ivo Daalder and James Goldgeyer suggested that NATO membership should be granted to every country that has a stable democratic political system.¹⁰ It would certainly give NATO a whole new primary aim for at least five years but would a global expansive policy lead to success in the long run? Hasn't history shown us examples that empires (though NATO cannot be called one, as it lacks the proper cohesion from many aspects that is required for the above mentioned title) which pursued an excessive and long term expansive policy sooner or later collapsed under their own weight? A growth at a scale mentioned by the two American politicians would enlarge NATO in size but at the cost of its relatively strong cohesion.

5) Slow fade:

According to George Will¹¹ NATO is dying. He predicted the same thing in 1999 on the 50th anniversary of signing the Washington Treaty. He claims that the original goal of NATO does not exist anymore and the alliance is losing its real importance and relevance in the post-cold war World. He may be right in the long run if we consider that spending less and less on defence expenditures has become a tendency popular with Western countries but at this moment I doubt that in these circumstances the most powerful alliance of the World (with the greatest military potential) will be simply put on a shelf to gather dust. In the volatile situation created by the Arab Spring it is only a matter of time until military intervention is needed in order to establish a humanitarian and democratic political system.

ISAF withdrawal from Afghanistan will open a whole new chapter in NATO's history. It has to cope with both conventional and non-conventional difficulties of the modern World and it has to find a role that will make it possible to maintain its relevant position.

⁷ <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2008/08/22/you-ve-got-malice.html>

⁸ <http://www.wired.com/dangerroom/2008/08/civilge-the-geo/>

⁹ http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm

¹⁰ <http://www.foreignaffairs.com/articles/61922/ivo-daalder-and-james-goldgeier/global-nato>

¹¹ http://bosco.foreignpolicy.com/posts/2011/08/18/george_will_thinks_natos_dying_thats_what_he_thought_in_1999_too

Kulcsszavak: NATO, biztonság, védelem, fenyegetések

Keywords: NATO, security, defence, threats

REFERENCE LIST

1. <http://www.nato.int/isaf/structure/nations/index.html> (downloaded: 22.05.2013. 09:12)
2. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?mode=pressrelease (22.05.2013. 09:40)
3. http://bosco.foreignpolicy.com/posts/2012/03/13/what_happens_to_nato_after_afghanistan (downloaded: 22.05.2013. 10:30)
4. http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/05/14/expert_survey_the_future_of_nato (downloaded: 22.05.2013. 11:13)
5. <http://www.the-american-interest.com/article-bd.cfm?piece=982> (downloaded: 22.05.2013. 11:40)
6. <http://www.euractiv.com/energy/geopolitics-eu-energy-supply-linksdossier-188354> (downloaded: 22.05.2013. 12:10)
7. <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2008/08/22/you-ve-got-malice.html> (downloaded: 22.05.2013. 12:30)
8. <http://www.wired.com/dangerroom/2008/08/civilge-the-geo/> (downloaded: 22.05.2013. 12:55)
9. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm (downloaded: 22.05.2013. 13:40)
10. <http://www.foreignaffairs.com/articles/61922/ivo-daalder-and-james-goldgeier/global-nato> (downloaded: 22.05.2013. 14:10)
11. http://bosco.foreignpolicy.com/posts/2011/08/18/george_will_thinks_natos_dying_thats_what_he_thought_in_1999_too (downloaded: 22.05.2013. 14:05)

A DRÓNOK, MINT A KOCKÁZATMENTES HADVISELÉS ESZKÖZEI

THE DRONES, AS THE VEHICLES OF THE RISK-FREE WARFARE

Napjaink katonai műveleteiben egyre fontosabb szerepet töltenek be a pilóta nélküli repülő eszközök. Ezen gépek a képességeiknek, széleskörű felhasználási lehetőségeiknek, valamint a távirányítás által nyújtott előnyöknek köszönhetően ma már stabil helyet foglalnak el a modern fegyveres erők eszköztárában. A drónok alkalmazása révén lényegesen csökkenthető a katonai műveletek végrehajtásának kockázata és – megfelelő alkalmazás esetén – a műveleti területen élő lakosságot fenyegető veszély is.

Unmanned aerial vehicles play more and more important role in recent times military operations. Due to the abilities and possible wide range use thereof, as well as the advantages of the remote way of their operation, these machines take a standing part in the toolbox of modern armed forces. By using drones, risks of military operations may be reduced substantially, and, in case of appropriate use, the threat to the civilians living on the territory of the area of operations, too.

BEVEZETÉS

„Jóllehet Leonardo Da Vinci egyike volt azoknak, akik először vetették fel repülő szerkezetek háborús célú alkalmazását, mégis kétkeltem, hogy elképzelte volna azt az időt, amikor egy pilóta nagy messzeségből vív háborút: tömegközlekedéssel a reggeli csúcsforgalomban munkába megy, egy számítógépekkel teli állvánnyal szemben levő székben ülve „reptet” egy harci repülőgépet azért, hogy rakétákat lőjön az ellenségre több ezer mérfölddel odébb, azután összeszedi a gyerekeket az iskolából, vagy vásárol magának egy gallon tejen a sarki boltban az esti vacsorához haza felé menet.”¹

A távirányítású, vagy teljesen emberi irányítás nélkül működő gépekkel végrehajtott katonai műveletekkel összefüggésben az elmúlt időszakban számos jogi (hadijogi, emberi jogi, személyiségi jogi), illetve etikai aggály merült fel, amelyek teljes eloszlátása, a felmerülő kérdések megnyugtató megválaszolása a mai napig várat magára. Egyes vélemények szerint a pilóta nélküli repülő eszközök (unmanned aerial vehicles - UAV), vagy más néven „drónok”² a legjobb úton haladnak afelé, hogy – a szó legrosszabb értelmében – „gyilkos szerkezetek”-ké (*Killer-Applikationen*) váljanak, vagyis olyan új technológiává, amely nem csupán halálos, hanem a hadviselés játékszabályait is teljesen megváltoztatja. Azt, hogy milyen mély lesz ez a fordulat, alig lehet megjósolni, mert sok szakértő véleménye szerint a pilóta nélküli rendszerek tekintetében ma olyan helyzetben vagyunk, mint a XX. század elején az automobillal.³

¹ MARTIN, Matt J. - SASSER, Charles W.: Predator: The Remote-Conrol Air War over Iraq and Afghanistan: A Pilot's Story – Zenith Press (2010), p. 2. Ugyanez más megfogalmazásban: „12 órán keresztül háborúban vagy fegyverekkel célokat támadsz, szorod a halált az ellenséges harcosokra – azután beülsz az autódba, hazavezetsz, és 20 perc múlva az étkezőasztalnál ülsz, és a gyerekeiddel beszélsz az aznapi házi feladatokról.” SINGER, Peter W. – STAUCH, Günther – BUCK, Christian: Mords-maschinen – Technology Review, Heise Zeitschriften Verlag (Mai, 2012), pp. 28-34. – Internet: <http://www.heise.de/tr/artikel/Mords-Maschinen-1544097.html> (Letöltés: 2012. december 11.), p. 29.

² A „drón” (*drone*) kifejezés az angol *droning* szóból származik, ami a pilóta nélküli repülőgépek repülés közbeni zümmögő hangjára utal. Tudományos és Könyvelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára – Internet: <http://meszotar.hu/keres-dr%C3%B3n> (Letöltés: december 11.). Ugyanakkor, a „drón” kifejezésnek a pilóta nélküli repülőeszközökre történő általános használatával kapcsolatos kritikát ld. SUBBARAMAN, Nidhi: [Don't call 'em drones: The wide world of unmanned flying machines](http://www.nbcnews.com/technology/technolog/dont-call-em-drones-wide-world-unmanned-flying-machines-1C8857699) – Internet: <http://www.nbcnews.com/technology/technolog/dont-call-em-drones-wide-world-unmanned-flying-machines-1C8857699> (Letöltés: 2013. március 25.)

³ SINGER – STAUCH – BUCK, *ibid.*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A felmerülő kérdések megválaszolása előtt azonban érdemes röviden⁴ áttekinteni, hogy milyen műveleti megfontolások állnak az UAV-k alkalmazása mögött, továbbá azt, hogy milyen eszközökről is van szó, és hogyan váltak ezek a gépek a modern fegyveres erők – ma már talán kimondhatjuk – elengedhetetlen tartozékaivá, vagyis mi az oka az „UAV-k képességei utáni telhetetlen étvágnak?”⁵

A KOCKÁZATMENTES HADVISELÉS⁶

A pilóta nélküli harcjárművek alkalmazása mögött a katonai műveletek végrehajtásával járó – a végrehajtó állományt fenyegető – kockázatok lehető legkisebb mértékre csökkentésének szándéka áll. Az erre irányuló egyre erőteljesebb törekvések azt eredményezték, hogy van olyan vélemény, miszerint napjainkban már biztonságosabb katonai műveletben részt venni, mint otthon maradni. A Life magazin Öbölháborúval foglalkozó negyedik különszáma szerint két szociológus kiszámította, hogy 1991. március 6-i helyzet alapján az Öbölháborúban 40%-al kevesebb amerikai katona esett el, mint amennyi a műveleti területen szolgáló katonák közül egyébként életét vesztes volna akkor, ha nem telepítik feladat-végrehajtásra, és az USA-ban marad (ld. halálos közlekedési balesetek, rablótámadások, végzetes kimenetelű háztartási balesetek, és egyéb, a halálnak kevésbé hősies formái).⁷

E kérdéskörrel kapcsolatban mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy minden parancsnoknak – az elrendelt feladat végrehajtása mellett – elsődleges kötelessége, hogy minimalizálja a saját erőket fenyegető veszélyt, a rendelkezésre álló eszközökkel biztosítsa az alárendelt állomány épségének, egészségének megőrzését.⁸ Egy fegyveres konfliktusban nyilvánvaló törekvés tehát a parancsnok részéről, hogy az ellenséggel szemben fölénybe kerüljön, az erőviszonyok tekintetében igyekezzen aszimmetria kialakítására, és úgy okozzon a szemben álló félnek minél nagyobb veszteséget, hogy a saját erők veszteségei a lehető legkisebbre csökkenjenek. Könnyen belátható, hogy magának a katonának is elsődleges érdeke, hogy a feladatot a lehető legkisebb kockázattal hajtsa végre, és – feltéve, hogy nem önfeláldozást megkövetelő helyzetről van szó – igyekezzen megővni saját és társai testi épségét. Emellett, a nyugati társadalmakban a közvélemény részéről is egyre erősebb elvárás mutatkozik azzal kapcsolatban, hogy a művelet végrehajtására küldött katonák ne legyenek kitéve veszélyes, áldozatok is követelő helyzeteknek.

COKER a „modernizáció humanizálása” témakörében úgy foglal állást, hogy az új fegyverek kifejlesztésének egyik legfontosabb célja az embert fenyegető kockázatok lecsökkentése, vagy teljes megszüntetése kell, hogy legyen. A fegyvereknek, vagy veszélyes eszközöknek a lehető legteljesebb mértékben emberi jelenlét nélkül működöknök kell lenniük. Felteszi tehát a kérdést: a háború humánusabbá tétele érdekében valóban kevésbé emberivé kell tenni, gépíesíteni kell

⁴ Terjedelmi korlátok miatt jelen tanulmány nem foglalkozik az ún. „targeted killing” problematikájával, ami az UAV-k használatának egy fontos, de más vonatkozású kérdése. Ugyancsak külön vizsgálat tárgyát kell, hogy képezzék a drónokkal végzett belbiztonsági, információszerző tevékenységgel kapcsolatos emberi jogi és személyiségi jogi aggályok.

⁵ CANTWELL, Houston R.: The Costs of Remotely Piloted Foreign Policy – In.: Joint Force Quarterly, Issue 68 (1st quarter 2013), pp. 70-72. – Internet: <http://www.hsdl.org/?view&did=729162> (Letöltés: 2013. március 30.), p. 70.

⁶ A szakirodalomban többnyire a „risk-free”, „riskless”, „zero casualty warfare” kifejezések találhatók erre a stratégiára. A témával kapcsolatban részletesebben ld. SHAW, Martin: The New Western Way of War: Risk-Transfer War and its Crisis in Iraq – Polity Press (2005).

⁷ Idézi: COKER, Christopher: Humane Warfare – Routledge (2001), p. 12.

⁸ STRAWSER szerint a parancsnokoknak kifejezett etikai kötelezettsége van arra vonatkozóan, hogy drónokat használjanak. Kifejti, hogy a távirányítású fegyverrendszerek csupán annak az évezredes törekvésnek a modern megnyilvánulásai, amely a katonát a saját védelme érdekében igyekszik minél messzebb helyezni az ellenségétől, és ebben a tekintetben a UAV-k sem különböznek etikailag más, hagyományos fegyverektől. Ha ugyanis valakitől elvárják, hogy jogszerű, ugyanakkor veszélyes feladatot hajtsa végre, akkor morális kötelezettség terheli a döntéshozókat, hogy – amennyiben ez lehetséges – törekedjenek a feladatot végrehajtó személyi lehető legteljesebb megvédésére, vagyis kerüljék a szükségtelen kockázatvállalást (*unnecessary risk*), kivéve, ha valamely más, magasabb rendű szempont ezen védelem biztosítását megelőzi. Minthogy tehát elfogadható, sőt elvárható, hogy a technikai eszközök megvédjék a jogszerűen feladatot végrehajtót, ugyanúgy a UAV-k alkalmazása is egyfajta etikai kötelezettség, nem pedig elítélendő dolog. A drónok alkalmazásának elvetését ahhoz hasonlítják, mintha egy parancsnok arra adna utasítást az alakulatában levő embereknek, hogy vegyék le a golyóálló mellényeiket, hajítsák el puskáikat, és köveket dobálva próbálják meg legyőzni az ellenséget. STRAWSER, Bradley Jay: Moral Predators: The Duty to Employ Uninhabited Aerial Vehicles – In.: Journal of Military Ethics, Routledge, Vol. 9, No. 4 (2010), pp. 342-368 – Internet: <http://www.bradleystrawser.com/pub/Strawser%20Moral%20Predators%20JME.pdf> (Letöltés: 2012. december 11.), pp. 343., 344.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

a háborút?⁹ A bátorság, az önfeláldozás többé már nem számít alapvető értékeknek a katonák műveleti területre telepítéséről, és a műveleti területen történő feladat-végrehajtásról szóló döntések meghozatalakor. E körben sokkal inkább az a bizonytalanság játszik kiemelt szerepet, hogy hogyan fogja mindez érinteni a katonát, mint egyént? A humán hadviselésről szóló könyvében *COKER* kifejti, hogy a NATO koszovói művelete volt az utolsó „poszt-heroikus” háború, ahol a hősiesség (heroizmus)¹⁰ már egyáltalán nem játszott szerepet, hiszen a szövetségesek részéről szinte kizárólag légi erő bevetésére került sor.¹¹

A koszovói légitámadásokkal kapcsolatban egyébként tényként kell megemlíteni, hogy a 78 napig tartó légi műveletek során nem volt pilóta vesztesége a szövetséges légierőnek, és csupán kettő NATO repülőgép (egy F-117 típusú lopakodó és egy F-16 vadászbombázó) semmisült meg, de ezek pilótáit is sikerült megmenteni.¹² Mindez a pilóta nélküli robotrepülőgépek nagyarányú alkalmazásának,¹³ valamint annak is köszönhető, hogy a légitámadásokat közel 15 ezer láb (kb. 5.000 méter) magasságból hajtották végre, így a támadó repülőgépek nem voltak elérhetőek a légvédelem fegyverei számára.¹⁴

Emiatt a NATO-t sok kritika érte,¹⁵ főleg arra hivatkozva, hogy a nagy magasság miatt a célok vizuális azonosítása sokkal nehezebb volt. A humanitárius megfontolások ugyanis eredendően megkövetelik a pilótától, hogy a célt a lehető legteljesebb mértékben azonosítsa, ami megfelelő technikai eszközök hiányában vizuálisan, a cél megközelítése révén érhető el. Ezzel szemben viszont a katonai szempontok arra ösztönzik a pilótát, hogy biztonságos magasságban repüljön, csökkentve a légvédelem támadása által jelentett veszélyt. Kétségtelen, hogy ez a dilemma nem oldható fel könnyen.

A NATO elismerte,¹⁶ hogy a bombázások során történtek tévedések, emellett merülhetnek fel aggályok a célok megítélését illetően is, vagyis bizonyos célok támadásra történő kiválasztása jogi viták tárgya lehet. A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján azonban az egykori Jugoszláviával kapcsolatos ügyeket vizsgáló Nemzetközi Büntetőbíróság (ICTY) főügyésze által felállított Bizottság azon a véleményen volt, hogy sem a bombázások egészének mélyreható

⁹ COKER, p. 15.

¹⁰ *SPARROW* ugyancsak a „katonai erényeket”, a „jó katona” eszményképét – „amelyek segítenek megnyerni a háborút, ugyanakkor korlátot is jelentenek a harc megvívásának módját illetően” – látja eltűnni a gépek által vívott háborúban (pl. „a jó katona a harcban nem hagyja cserben a társát”). Kifejti, hogy a drón operátoroknak – bármennyire sokat és keményen dolgoznak – nincs lehetőségük megmutatni a hagyományos értelemben vett „jó katona” erényeit, nem tudják például bebizonyítani bátorságukat, önfeláldozási készségüket, hiszen nincsenek olyan közvetlen veszélyben, ami ennek demonstrálásához kellene. Mindezek mellett, elismeri, hogy az életük és testi épségük megőrzése valószínűleg kárpótolja az operátorokat azért, mert nem tudják bebizonyítani hősiességüket. Hasonlóképpen, katonák milliói töltenek el hosszú szolgálati éveket és futnak be fényes karriert anélkül, hogy tudnák, mit jelent embert ölni. *SPARROW, Rob: Robotic Weapons and the Future of War* – In.: Jessica Wolfendale and Paolo Tripodi (eds): *New Wars and New Soldiers: Military Ethics in the Contemporary World* – Ashgate Publishing Ltd. (2011), p. 126.

¹¹ COKER, p. 17., 90.

¹² MAGYAR István: A NATO jugoszlávai légi támadó-hadművelete – In: *Hadtudomány*, IX évf., 3-4. szám (1999. december) – Internet: <http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/1999/ht-1999-34-4.html> (Letöltés: 2012. december 28.)

¹³ Részletesebben ld. BIMBÓ József: A NATO Jugoszlávia elleni légi tevékenysége, *Hadtudomány*, X évf., 2. szám (2000. július) – Internet: http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2000/2_7.html (Letöltés: 2012. december 28.)

¹⁴ A teljes kép kedvéért megemlítené, hogy a repülőgépek támadási magasságát már a műveletek ún. második szakaszában csökkentették, amely lényegesen nagyobb kockázatot jelentett a NATO gépek számára, hiszen a mobil légvédelmi eszközök folyamatos mozgásával a szerb légvédelem biztosította a föld-levegő rakétaindítóinak túlélőképességét. Ezen eszközök eredményes felderítése és leküzdése csak kisebb repülési magasságból volt lehetséges. MAGYAR, *ibid.*

¹⁵ A NATO bombázások kritikája különböző súlyú állításokat/vádakat tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a szövetséges légierő gépei szándékosan (*deliberately*) vagy gondatlanul (*recklessly*) támadtak civil létesítményeket, szándékosan vagy gondatlanul okoztak túlzott mértékű (*excessive*) polgári sérülést, figyelmen kívül hagyva az arányosság (*proportionality*) elvét, miközben saját oldalon igyekeztek megvalósítani a „sérülésmentes háborút” (*zero-casualty war*). Néhány állítás egészen odáig ment, hogy a NATO-t a humanitás elleni bűncselekménnyel, illetve genocídiummal vádolta. Ld. Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, I. Background and Mandate – Internet: http://www.icty.org/x/file/About/OTP/otp_report_nato_bombing_en.pdf (Letöltés: 2012. december 15.), para. 1-2.

¹⁶ George Robertson, a NATO akkori főtitkára a beiktatását közvetlenül megelőző egyik beszédében elismerte a nagy magasságból végrehajtott bombázásoknak – az elérendő célhoz, vagyis az etnikai tisztogatások megakadályozásához viszonyított – gyengeségét: „Amint a karosszékben ülő szakértők szüntelenül figyelmeztetnek bennünket, az 15.000 láb magasságból indított precíziós bombák használata nagyon gyenge módja annak, hogy bűncselekményeiket késekkel és kisebb fegyverekkel elkövető gyilkosokból álló bandákat támadjunk meg.” Idézi WEYMOUTH, Tony – HENIG, Stanley: *The Kosovo crisis: The last American war in Europe?* – Pearson Education (2001), p. 57.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

vizsgálata, sem az egyes incidensekkel kapcsolatos vizsgálatok lefolytatása nem indokolt. A Bizottság megállapította, hogy valamennyi esetben a fő probléma az, hogy vagy a vonatkozó jog nem kellően egyértelmű, vagy a vizsgálatok nem hoznák meg azt az eredményt, amely elegendő bizonyítékot szolgáltatna a vádemeléshez.¹⁷

A koszovói műveletek alapján tehát levonható a következtetés, hogy a technológia teljes mértékben az ember szolgálatába állt, és a távirányítású, emberi jelenlét nélkül működő szerkezetek lehetővé teszik, hogy a katonák elkerüljék a rájuk nézve veszélyes helyzeteket.

KAHN ugyanakkor úgy vélekedik, hogy a „kockázatmentes hadviselés” egyfajta paradoxon, hiszen ha nincs a szemben álló feleket kölcsönösen fenyegető kockázat, akkor az már nem is nevezhető hadviselésnek, hanem sokkal inkább rendfenntartás (*police enforcement*), amelynek legideálisabb formájában az erőt alkalmazó fél semmilyen veszélynek nincs kitéve, míg a vele szemben álló félnek kell elviselnie a művelet minden kockázatát.¹⁸ Emellett, ha egy katonai műveletben a kockázatokat csak az egyik félnek kell elviselnie, ez morális értelemben önkényes erőalkalmazásnak minősülhet, a kockázatokat elszenvető fél elnyomására, hegemonia kialakítására irányuló törekvésként tűnhet, és a közvélemény ellenérzését válthatja ki. Mindez akkor is igaz, ha az erőt alkalmazó felet jó szándék, nemes célok vezérik. Rövidtávon tehát – KAHN véleménye szerint – a kockázatmentes hadviselés eredményes lehet ugyan, hosszú távon azonban akár katasztrófához is vezethet (*short-term success and long-term disaster*).¹⁹

Fentiekkel kapcsolatban mások arra hívják fel a figyelmet, hogy ami a katonák számára kockázatmentes, az nem biztos, hogy a műveleti területen élők számára is az.²⁰ A hadijog ugyanis elsősorban a harccselekményekben részt nem vevő lakosság sértetlenségét hivatott szolgálni, ezért a pilóta nélküli eszközöknek is inkább a konfliktus területén élők biztonságát kellene előmozdítaniuk, amelyre egyébként bizonyos műveletek (pl. humanitárius segítségnyújtás) esetén ezek az eszközök alkalmasak is lehetnek.²¹

Ugyanakkor, a konfliktuskezelést tágabb értelemben szemlélők azt is megemlítik, hogy a pilóta nélküli szerkezetek nem képesek a műveleti területen élő civilek számára rendet és biztonságot teremteni, illetve fenntartani, erre csak a fizikailag jelen levő katonák képesek. Ezen álláspont képviselői szerint amennyiben a civilek védelme az elsődleges szempontok közé tartozik, akkor szükségszerűen el kell fogadnunk azt, hogy a katonák a személyes jelenlétükkel bizonyos kockázatnak lesznek kitéve. Minthogy tehát az ember jelenléte nélkül működő rendszerek nem lesznek képesek teljesen helyettesíteni a katonák műveleti területre telepítését (*boots on the ground*), meg kell találni a megfelelő összhangot a katonák veszélyeztetettségének csökkentéséhez, és a civil lakosság biztonságának fokozásához fűződő érdekek között.²²

¹⁷ Final Report to the Prosecutor, para. 90.

¹⁸ KAHN, Paul W.: The Paradox of Riskless Warfare – Yale Law School, Faculty Scholarship Series. Philosophy & Public Policy Quarterly, Vol. 22, No. 3 (Summer 2002), p. 4.

¹⁹ KAHN, pp. 6-7.

²⁰ „Nem fogadjuk el a távirányítású, a drón ipar által „kockázatmentes hadviselés”-nek nevezett ötletet. Ez nem kockázatmentes. A drónoknak százak, akár ezrek is áldozatul esnek. (...) A kockázatmentesség tehát azokra vonatkozik, akik a drónokat működtetik, de a drón támadásoknak számos áldozata van.” Ld. WOODS, Chris – SLATER, Emma: 'We have to do better': Protester speaks out – Internet: <http://www.thebureauinvestigates.com/2011/11/21/we-have-to-do-better-protester-speaks-out/> (Letöltés: 2012. december 15.)

²¹ Erre a kettős elvárásra hívja fel a figyelmet MYERS is, aki légi erők parancsnokokkal szembeni jogi és erkölcsi kihívásokról szóló cikkében kifejti, hogy a saját erők radikális védelme (*radical force protection*), mint fogalom, egyre erősebb a katonai műveletekkel kapcsolatos modern felfogásban, amint a nyugati média is szinte teljes mértékben elutasítja a saját erők veszteségét a XXI. századi hadviselésben. A parancsnokoknak tehát a katonai műveletek során kétféle elvárásnak kell megfelelni: a lehető legteljesebb mértékben csökkenteni kell a saját erők kockázatát annak érdekében, hogy biztosítsák a kormányaik számára elengedhetetlen társadalmi támogatottságot, másrésztől azonban sebészi pontosságú akciókat kell végrehajtaniuk annak érdekében, hogy ne veszélyeztessék a teljes művelet jogszerűségét. A szerző szerint az egyre fejlettebb fegyverrendszerek, ide értve a pilóta nélküli repülőeszközöket is, mindkét elvárás teljesítését elősegítik. MYERS, Andy: Legal and Moral Challenges for Today's Air Commanders – In.: Royal Air Force Air Power Review, Vol. 10, No. 1 (Spring 2007), pp. 76-96. – Internet: <http://www.airpowerstudies.co.uk/APR%20Vol%2010%20No%201.pdf> (Letöltés: 2012. december 18.), p. 87.

²² OUDES, Cor - ZWIJNENBURG, Wim: Does Unmanned Make Unacceptable? Exploring the Debate on using Drones and Robots in Warfare – IKV Pax Christi (May 2011), p. 25., 35.

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

UAV-K A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

A vezető nélküli járművek legalább annyi ideje – ha nem régebb óta – léteznek, mint a vezetővel működők. Egyes források a szerint már az ókorban építettek különböző, ember nélküli járműveket, még olyanokat is, amelyek repülni tudtak.²³ A XIX. század második felében már ember nélkül repülő ballonokról dobtak le robbanóeszközöket az ellenségre, és távirányítású repülő eszközökkel készítettek légi felvételeket az ellenség állásairól.²⁴

Az Egyesült Államok fegyveres ereje már az I. világháború idején, 1917-ben tesztelt pilóta nélküli légi járműveket, jóllehet a háború alatt az USA részéről nem kerültek bevetésre. Ez a helyzet a vietnámi háborúig tartott, amikor az USA harci feladatokra is alkalmazott ilyen eszközöket (pl. AQM-34 Firebee).²⁵ Felderítő drónok már a '80-s években léteztek: mind a CIA, mind a Pentagon folytatott kísérleteket ilyen gépekkel. A General Atomics Aeronautical Systems 1994-ben kifejlesztette a ma széles körben használt Predator prototípusát, amelynek működtetési költsége akkor egységenként 3,2 millió USD volt.²⁶ 2002 és 2010 között az USA pilóta nélküli repülőeszköz állománya több mint 40-szeresre nőtt,²⁷ és a legutóbbi tervek további beszerzéseket irányoznak elő.²⁸ Emellett figyelemre méltó, hogy már 2009-ben az USA légereje több drón operátort képzett ki éves szinten, mint harci és bombázó repülőgép pilótát. A tény jelzi a pilóta nélküli eszközök súlyának fokozatos növekedését a repülő eszközök között, jóllehet – az akkori adatok szerint – az USA légerejében még csak 550 drón „pilóta” szolgált, szemben a 3.700 harci repülőgép pilótával, illetve a 900 bombázó pilótával.²⁹

A koszovói, az iraki és afganisztáni műveletek során a drónok egyre nagyobb számban és szélesebb körben kerültek felhasználásra,³⁰ de működtek pilóta nélküli légi eszközök Haitin is a humanitárius műveletek során. Napjainkban pedig az eszközök már a legváltozatosabb formában és méretben vannak jelen: egyesek akkorák, mint egy rovar, mások pedig egy utasszállító repülőgép méreteivel bírnak. Napjainkban több mint 70 ország rendelkezik valamilyen típusú drónnal, jóllehet ezeknek csak töredéke tekinthető felfegyverzettnek. Egy 2010-es adat szerint a nap minden órájának minden pillanatában legalább 40 UAV van fenn a levegőben világszerte, az ilyen gépek által repült órák száma pedig éves szinten már akkor elérte a 295 ezer órát.³¹

A DRÓNOK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

A fentebb említett műveletek során egyre nyilvánvalóbbá váltak a drónok előnyei és hátrányai.

Jóllehet a pilótával működő rendszerek és a drónok összehasonlításakor szakértők megjegyzik, hogy előbbiek a drónok által ellátandó feladatok többségét, vagy akár mindegyiket is teljesíteni tudják, mégis a pilóta nélküli rendszerek

²³ Az első UAV-t állítótól az i.e. 4. században Archytas, görög mérnök fedezte fel, aki egyfajta „mechanikus galambot” épített, amely a feljegyzések szerint mintegy 200 méterre elrepült. Ld. GOGARTY, Brendan – HAGGER, Meredith: The Laws of Man over Vehicles Unmanned: The Legal Response to Robotic Revolution on Sea, Land and Air – In.: Journal of Law, Information and Science, Vol 19 (2008), pp. 73-145. – Internet: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1796486 (Letöltés: 2012. december 13.), p. 76.

²⁴ ibid., p. 77.

²⁵ GERTLER, Jeremiah: U.S. Unmanned Aerial Systems – Congressional Research Service (January 3, 2012) – Internet: <http://fpc.state.gov/documents/organization/180677.pdf> (Letöltés: 2012. december 11.), p. 1.

²⁶ MARTIN – SASSER, p. 20.

²⁷ GERTLER, ibid. Amikor az USA egykori elnöke, George W. Bush meghirdette a terror elleni háborút, a Pentagonnak még csupán 50 drónja volt. Napjainkban mintegy 7.500 ilyen eszközzel rendelkezik. Ld. BERGEN, Peter – ROWLAND, Jennifer: A dangerous new world of drones – Internet: <http://edition.cnn.com/2012/10/01/opinion/bergen-world-of-drones> (Letöltés: 2012. december 11.).

²⁸ Az USA Védelmi Minisztériuma által a 2013-s pénzügyi évre előterjesztett költségvetési terv lényeges megszorításokat tartalmaz ugyan, de beszerzések tekintetében a Predator/Reaper gépek számának 61-ről 85-re növelését célozza meg. Ld. CANTWELL, p. 71.

²⁹ VANDEN BROOK, Tom: More training on UAVs than bombers, fighters – Internet: http://www.airforcetimes.com/news/2009/06/gns_airforce_uav_061609w/ (Letöltés: 2012. december 11.).

³⁰ Rakéta kilövésére képes drónt az USA először Afganisztánban alkalmazott 2001 októberében. Irak 2003-as inváziója során már rendszeres volt a felderítő és a támadó UAV-k használata. Az USA 2004. óta használ támadó UAV-eket Pakisztánban, 2006. óta Szomáliában. O'CONNEL, Mary Ellen: The International Law of Drones – Insights, The American Society of International Law, Vol. 14, Issue 36 (November 12, 2010) – Internet: <http://www.asil.org/insights101112.cfm> (Letöltés: 2012. december 11.).

³¹ WAGNER, Markus: Taking Humans Out of the Loop: Implications for International Humanitarian Law – In.: Journal of Law, Information and Science, Special Edition: The Law of Unmanned Vehicles, University of Tasmania (2011) – Internet: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1874039 (Letöltés: 2012. december 11.), p. 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

csökkentik a katonákat fenyegető kockázatot azáltal, hogy javítják a harcoló alakulatok helyzetfelmérését, folyamatos rendelkezésre állási képességük révén támogatják a felderítést, az irányítást, a célpontkiválasztást és a fegyverek célba juttatását.

Néhányan úgy vélik, hogy a pilóta nélküli repülőeszközök – összehasonlítva a pilóta által vezetett repülőeszközökkel – csökkentették a beszerzési és a működtetési költségeket is (pl. nincs szükség pilóták kiképzésére). Ugyanakkor, az Egyesült Államok Kongresszusa Költségvetési Hivatala arra figyelmeztetett, hogy a megtakarítások sem voltak ingyen. A jelentés³² szerint el kell ismerni, hogy a pilóta nélküli repülőrendszerek általában nem olyan drágák, mint a normál repülőgépek, viszont a kezdeti koncepciók még egy nagyon alacsony költségű, szükség esetén feláldozható repülőeszközről szóltak. Napjainkban viszont már nem olyan egyértelmű, hogy ténylegesen kisebb költségekről beszélünk-e: jóllehet a pilóta nincs a fedélzeten, a pilóta nélküli repülőgépbe beépített, vagy általa szállított, precíziós technikai eszközök, fejlett érzékelők nagyon drágák, és nem tekinthetők olyanoknak, mint ami könnyen feláldozható. Emellett, a túlságosan magas veszteség³³ miatt a haderőnek nagyszámú repülőgép pótlólagos beszerzésére tartanak igényt, ez pedig akár teljesen el is tüntetheti a rövidtávú költségmegtakarítást.³⁴

Paradox módon ugyanakkor a megszorított védelmi költségvetések éppen a hadviselés gépesítése, robotizálása útjára terelik a döntéshozókat.³⁵ Érezhető tehát egyfajta határozott preferencia a gépeket illetően, legalábbis azon országok hadseregei részéről, amelyek ezt anyagilag megengedhetik maguknak.

Az előnyöket illetően elemzők általában azt is kihangsúlyozzák, hogy a szerkezeteket kezelő személyzet (operátorok) a bevetés tényleges helyszínétől távol, akár több ezer kilométerre van, így nincs kitéve a háború veszélyeinek,³⁶ ezáltal nem merül fel a saját erő veszteségének, sérülésének problematikája sem. A drónok alkalmazását támogatók arra is hivatkoznak, hogy az így végrehajtott precíziós csapások révén lényegesen csökkenthető a járulékos károkozás, hiszen a drónok képesek órákon keresztül megfigyelni egy célterületet vagy akár célszemélyt, és a feladat-végrehajtásra csak akkor kerül sor, ha ehhez minden feltétel adott.

Ennek ellenére sokan éles hangon bírálják a drónok alkalmazásának gyakorlatát. Amint a fentiekben erre utalás történt, a pilóta nélküli, vagy akár teljesen önálló (autonóm) haditechnikai eszközök – mint nagy találati pontosságú, „intelligens” fegyverek, vagy azok hordozóeszközei – révén elméletileg csökkenthető (lenne) a polgári lakosságot fenyegető veszély. Tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy e fegyverek találati pontossága sok esetben éppen arra ösztönzi a katonai döntéshozókat, hogy olyan katonai célpontok ellen is támadást intézzenek, amelyeket egyébként ilyen precíziós fegyverek nélkül nem tennének meg.

³² Hivatkozza GERTLER, p. 4.

³³ Az USA Védelmi Minisztériuma által 2010-ben készített jelentés a gyakran előforduló rendszerhibákat, a számítógépek nem megfelelő működését, valamint az emberi tévedéseket említi a pilóta nélküli repülőgépek körében bekövetkezett veszteségek legfőbb okaiként. A jelentés szerint 38 Predator és Reaper drón afganisztáni és iraki bevetés során, további 9 eszköz pedig valamelyik amerikai bázison végrehajtott kiképzés alkalmával szenvedett balesetet. Ezen balesetek mindegyike 3,7–5 millió USD közötti kárt okozott. Az amerikai légierő 2010-ig összesen 79 olyan drón balesetet tartott nyilván, amelyek során az okozott kár legalább 1 millió USD volt. A jelentés ugyanakkor megemlíti, hogy a balesetek legalább emberéletet nem követeltek. A légierő mindazonáltal jelezte, hogy annyi UAV-t kér, amennyit csak lehet, mert exponenciálisan növekszik a drónok iránti igény. ZUCCHINO, David: War zone drone crashes add up – Internet: <http://articles.latimes.com/2010/jul/06/world/la-fg-drone-crashes-20100706> (Letöltés: 2012. december 29.)

³⁴ GERTLER, p. 4.

³⁵ A legújabb amerikai kimutatások szerint a jelenlegi katonai személyzeti létszám, amelynek költségei a védelmi költségvetés mintegy felét felemészt, gazdaságilag nem fenntartható. Amennyiben a személyzeti kiadások az elkövetkező években is a mostanihoz hasonló mértékben emelkednek, és a kiadások tekintetében még az inflációval is számolni kell, akkor 2039-re a teljes védelmi költségvetést a személyzeti kiadásokra kell majd fordítani. Ezzel szemben a katonák feladatait ellátó félíg vagy teljesen önműködő technikai eszközök beszerzése és fenntartása hosszú távon jóval kevesebbe kerül, mintha a feladatot ember látná el. Következésképpen, pusztán fiskális szempontok miatt is elkerülhetetlenné válik a gépesítés, automatizálás. Ld. LATIFF, Robert H. - MCCLOSKEY, Patrick J.: With Drone Warfare, America Approaches the Robo-Rubicon – Internet: <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324128504578346333246145590.html> (Letöltés: 2013. március 17.)

³⁶ „Az UAV-k amiatt váltak kedvelté, mert csökkentik a harcoló csapatokra leselkedő kockázatot, a hardver költségeit, és a sebési pontosságú támadások reakcióidejét, emellett lehetővé teszik a küldetés teljesítését olyan területen is, amelyet bonyolult lenne elérni, vagy ami egyébként túl kockázatosnak minősülne pilótával rendelkező repülőgép, vagy szárazföldi alakulatok számára.” GERTLER, p. 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A kritikusok emellett úgy vélik, hogy a pilóta nélküli repülőgépekkel túl könnyű az ellenség pusztítása (*too easy to kill*). A bírálókat szerint a távirányítású harceszközök operátoraiban – az alkalmazás konkrét helyszínétől való távolság miatt – csökken a felelősségérzet,³⁷ a fegyverek okozta pusztítás konkrét tapasztalásának hiánya, a „háború videojátékká változtatása” (*video-gamization of war*)³⁸ könnyelműbbé teszi a fegyverhasználatról döntést hozókat.³⁹ A Human Rights Watch ugyancsak hivatkozik több szakértő szinte teljesen egybehangzó álláspontjára, amely szerint a háborús gépezetek érzelmileg és morálisan is eltávolítják az embert a csatától, ami könnyebbé teszi az emberölést.⁴⁰ A kritikusok szerint a mai modern hadseregek fiatal katonái már a „PlayStation mentalitású”⁴¹ „Nintendo-generáció”-hoz tartoznak⁴², akik nem veszik komolyan a háborút és annak valós következményeit.⁴³

Ezzel a véleménnyel a pilóta nélküli repülőgépeket irányító személyzet tagjai nem értenek egyet, és hangoztatják felelősségtudatukat, valamint azt, hogy tisztában vannak döntéseik valós következményeivel.⁴⁴ Emellett, több – elsősorban

³⁷ „Egy katonának (operátornak) egy csatában annyi „virtuális” élete van, amennyi robot a rendelkezésére áll. A saját élete viszont egyáltalán nem veszélyeztetett – teljesen másként cselekszik ilyen szituációban... – teljesen ide nem illő módon, elkaphatja például a „játékszenvedély”. KOLESZÁR, Béla: A robothadviselés etikai kérdései, II. Katonai erkölcs – In.: Hadmérnök, V. évf. 1. szám (2010. március), pp. 266-283. – Internet: http://hadmernok.hu/2010_1_koleszar.pdf (Letöltés: 2012. november 25.), p. 273.

³⁸ „(...) csak megnyomod a gombot és 50 ember meghal, és még csak nem is kell, hogy az embereid a helyszínen legyenek (...) embereket ölhetünk meg anélkül, hogy ez magunkra nézve bármilyen kockázatot jelentene”. Ld. MAURIELLO, Tracie: Do drones make killing and spying too easy? – Internet: <http://www.post-gazette.com/stories/news/world/do-drones-make-killing-spying-too-easy-633606/> (Letöltés: 2012. december 17.)

³⁹ Ezt a véleményt fogalmazza meg ALTMANN is: „a távol lévő irodai környezet és a számítógépes játékhöz hasonló kapcsolat könnyebbé teszi a gomb megnyomását, összehasonlítva azzal, mintha a helyszínen levő katona az áldozatával szemben állva húzná meg fegyverének elsütő billentyűjét. A műveleti területen levő katona ugyanis megvizsgálhatja a vele szemben álló ember személyazonosságát, átkutathatja, hogy van-e nála fegyver, és őrizetbe is veheti – mindez lehetetlen távirányítású légi eszköz alkalmazásával.” ALTMANN, Jürgen: Preventive Arms Control for Uninhabited Military Vehicles – In: R. Capurro and M. Nagenborg (Eds.), Ethics and Robotics, AKA Verlag Heidelberg (2009), pp. 69-82.

Internet: http://e3.physik.tu-dortmund.de/P&D/Pubs/0909_Ethics_and_Robotics_Altmann.pdf (Letöltés: 2012. december 11.), p. 76.

⁴⁰ Losing Humanity, The Case against Killer Robots – Human Rights Watch & International Human Rights Clinic (2012) – Internet: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/arms112ForUpload_0_0.pdf (Letöltés: 2013. jan. 3.), p. 40. „A de-humanizáció morális szakadáshoz vezet. A [pilóták] a célt már nem a saját morális kereteik között értelmezik. Ez a pilótákból vélhetően azt váltja ki, hogy eltérnek a saját etikai normáiktól. Ennek az oka a saját cselekményük, az azért viselt felelősség, és a cselekményük következményei közötti kapcsolat hiánya. A valós tudattól és az aktuális helyzetétől való távolság növelése könnyebbé teszi a katonák számára az emberölést, mert kevésbé vannak tudatában a következményeknek, és arra vannak „beprogramozva”, hogy a saját feladatukat végrehajtsák. (...) Minél nagyobb a fizikai és az érzelmi távolság a célponttól, annál könnyebb megölni valakit.” OUDES - ZWIJNENBURG, p. 22.

⁴¹ A szakirodalomban sűrűn előforduló „PlayStation mentalitás” kifejezést ALSTON kezdte el használni. Ld. „(...) az operátorok több ezer mérföldre vannak a harctérrel, és a műveletekben kizárólag számítógép monitorok és audio kapcsolat segítségével vesznek részt, fennáll a veszélye egyfajta „PlayStation” mentalitás kialakulásának az emberöléssel kapcsolatban. Az államoknak képzési programokat kell biztosítaniuk azon drón operátorok részére, akik soha nem voltak kitéve a harc kockázatainak és szigorának, ily módon nincs meg bennük a humanitárius jog iránti tisztelet, és elkötelezettség más hasonló garanciák betartására. Ld. ALSTON, Philip (rapporteur): Interim Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, UN Doc. A/65/321 (August 23, 2010) – Internet: <http://petervanderwindt.files.wordpress.com/2011/06/alstonga65.pdf> (Letöltés: 2012. december 28.), p. 20, para. 44. „(...) a „PlayStation mentalitás” körülvési a drónokkal való gyilkolás kérdéskörét. Fiatal katonák, akik videojátékokon nőttek fel, most a joystick-al valódi embereket ölnek a távolból. Messze a cselekményeik emberi következményeitől, hogyan fogja a harcosok ezen generációja értékelni az emberi élethez való jogot?” ALSTON, Philip – SHAMSI, Hina: A killer above the law? – Internet: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/feb/08/afghanistan-drones-defence-killing> (Letöltés: 2012. december 17.)

⁴² Egy 2001-ben készített tanulmány szerint „a drón pilóták új generációja már olyan számítógépes játékokon nőtt fel, mint a „Medal of Honor” vagy a „Call of Duty”. Ezen játékok legújabb változataiban a játékos már drónokat is használhat az ellenség megtalálására és megsemmisítésére. Amikor pedig az USA hadserege drón operátorokat toboroz, olyan személyeket keres, akik ilyen játékokon nőttek fel. Számukra a virtuális és a valós világ közötti választóvonal – vagyis az, hogy mekkora pusztítást tud okozni egy operátor a valós hadszíntéren – elmosódik, mert a munkájuk nagyon távol van a háború fizikai megtapasztalásától. Jogos tehát az az aggály, hogy ezek az operátorok különbséget tudnak-e tenni játék és valóság között?” OUDES - ZWIJNENBURG, p. 21.

⁴³ Ez fogalmazódik meg egy drónt irányító amerikai tiszt szavaiban is: „Néha úgy érzem magam, mint Isten, aki villámcsapásokat szór szét a távolból (...) Gyakran inkább azt éreztem, hogy katonai generációm egy eseményének nézője vagyok, mintsem hogy aktuális résztvevője. Mindazonáltal, néha élveztem a tűzijáték látványát a székemből. (...) Ez egy szurreális élmény. Majdnem olyan, mint ha a Civilizáció nevű számítógépes játékot játszánád, amelyben te irányítod a fegyveres erőket a harcban. Kivéve azt, hogy ott nincsenek valós következmények.” MARTIN - SASSER, p. 3., 11., 31.

⁴⁴ „Azok, akik ezt az egészet csak Nintendo játéknak gondolják, soha nem ültek az én székemben. Azok ott valódi emberek voltak. Valódi emberek, valódi életekkel. (...) Talán nehéz volt néhány olyan embernek megérteni, akik nem vettek még részt pilóta nélküli repülőgépekkel végrehajtott műveletben, hogyan lehetnek a pilóták és a szenzor operátorok 7.500 mérföldre a tényleges műveleti területtől annyira benne a műveletben, annyira személyesen belevonva a háborúba. (...) én ismertem azokat az embereket ott lent. Minden nap a kamera segítségével körbe szimatoltam és felismertem katonáink és tengerészgyalogosaink arcát és alakját, még ha személyesen nem is ismertem őket. Néha velük kuncogtam a fiatalos csínytevéseiken és tréfáikon, amikor szolgálaton kívül, biztonság-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

gyakorlati – szakértő is elismeri, hogy a drón operátorok – jóllehet nincsenek közvetlen fizikai veszélyben – munkájuk során hasonló, vagy akár nagyobb pszichikai terhelésnek, stressznek vannak kitéve, mintha valóban a harc téren lennének, mert az általuk irányított gépet a megtámadott célpont felett tartva, a támadás eredményének kötelező értékelésekor (*battle damage assessment*) azonnal szembesülnek a pusztítás „eredményével” és látványával, ellentétben például azokkal a katonákkal, akik „hagyományos” fegyverekkel (ágyúk, tankok, gravitációs bombák) hajtják végre a feladatot.⁴⁵

A könnyelmű gyilkolás vádjával szemben pedig SPARROW arra hívja fel a figyelmet, hogy a harcoló felek közötti távolság csökkentése nem feltétlenül jár a humanitárius elvek fokozottabb betartásával: Koszovó és Ruanda példáját felhozva megállapítja, hogy „a modern idők legkegyetlenebb atrocitásait viszonylag kis területen, puszkákkal és bozótvágókéssel felszerelt emberek követték el”.⁴⁶

Fenti dilemmákon túl, hadijogi szempontból komoly fejtörést okoz a pilóta nélküli eszközöket működtető személyzet státusza, vagyis: mennyiben tekinthetők ők kombattánsoknak, jogos katonai célpontnak, különös tekintettel arra, hogy fizikailag nincsenek jelen a műveleti területen? Az egységesnek tekinthető felfogás szerint a drón operátorok ugyanolyan jogos célpontok, mint a fegyveres erő más tagjai, hiszen tevékenyen hozzájárulnak a katonai műveletek végrehajtásához, tehát személyük és „munkahelyük” (az irányító központnak helyet adó bázis) jogszerűen megtámadhatók. A kérdést tovább bonyolítja azonban, hogy bizonyos országok (pl. Hollandia) nem katonákat, hanem civil személyeket, erre szakosodott polgári vállalatok alkalmazottait foglalkoztatják drón operátorként.⁴⁷ Következésképpen, ezen személyek elvesztik védett státuszukat, és legitim katonai célpontokká válnak.

Gyakran találkozhatunk azzal a kritikai megjegyzéssel is, miszerint a drónok és más katonai robotok kifejlesztése egyenesen ellentétes a *jus ad bellum* követelménnyel, mert arra bátorítja a politikusokat, hogy háborúzzanak. Minthogy az operátor(ok) biztonságos környezetben marad(nak), és a bevetési feladatot egy gép hajtja végre, a politikusok is könnyebben döntenek az ilyenfajta fegyveres konfliktusba bocsátkozás mellett. A távirányítású, illetve az önműködő katonai eszközök alkalmazása esetén alacsonyabban van a háborúba lépés korlátja, hiszen a gépek révén csökkenthető az emberkatona veszteség, ebből következően a háborúindítás „politikai költsége”⁴⁸ is. Következésképpen, a távirányítású katonai eszközök és robotok alkalmazása a fegyveres beavatkozások számának növekedéséhez vezethet,⁴⁹ mert a

gos helyen voltak. De velük sírtam mindannyiszor, ha elvesztették valamely bajtársukat, és összehajolva átfönték karjaikat egymás vállá mögött.” MARTIN - SASSER, p. 55., 121.

⁴⁵ O’CONNEL, *ibid.*, Ld. még SPARROW, p. 119. „Minthogy a drón operátorok fizikailag távol vannak a harctérről, nem kell félniük attól, hogy megsérülnek. Ugyanakkor ők is részt vesznek a harcban: közvetlen video és audio összeköttetésben vannak a harctéren levőkkel. Őket is érik (másképpen) érzelmi ingerek és ki vannak téve a stressz-hatásoknak, például amikor látják és hallják, hogy a katonatársaiat megtámadják, vagy amikor láthatják (gyakran egészen részletesen) a saját cselekményük következményeit.”

OUDES - ZWIJNENBURG, p. 22. Ld. még Interview with a Drone Pilot: 'It Is Not a Video Game' – Internet:

<http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-a-drone-pilot-it-is-not-a-video-game-a-682842.html> (Letöltés: 2012. december 17.) Ezt az érzést egy drón operátor így fogalmazta meg: „lehetséges, hogy nem félsz a haláltól, de minden más félelmed veled van: a félelem az ismeretlentől és a félelem a kudarctól”. Ld. Unmanned and dangerous – Internet: <http://www.economist.com/node/10202603> (Letöltés: 2012. december 18.)

⁴⁶ SPARROW, *ibid.*

⁴⁷ OUDES - ZWIJNENBURG, p. 32.

⁴⁸ A drón műveletek (politikai és egyéb) költségeiről FOUST ezt írja: „A drón műveletek eredményesek abban a legszűkebb értelemben, hogy sikerült megölni néhány rossziút. Ugyanakkor, mindennek hatalmas költsége is van: a megbecsülésünket, az erkölcsünket, valamint azon országokkal való kapcsolatainkat illetően, amelyekkel együtt kell működnünk a terrorizmus visszaszorítása és megszüntetése érdekében, továbbá azon rengeteg ártatlan ember életét tekintve, akiket megöltünk felületességéből, vagy tudatlanságból adódóan.”

FOUST, Joshua: Unaccountable Killing Machines: The True Cost of U.S. Drones – Internet:

<http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/12/unaccountable-killing-machines-the-true-cost-of-us-drones/250661/> (Letöltés: 2012. december 29.)

⁴⁹ „Leginkább az aggasztó, hogy a drónok sokkal valószínűbbé teszik a jövőbeni háborúkat. Látható, hogy az USA ebben az évben [2011] hat országban használ drónokat, hat különböző konfliktusban párhuzamosan, és sok katonai szakértő vélekedik úgy, hogy mindez drónok nélkül egyszerűen nem lenne lehetséges. Féltő, hogy ha nincs kockázat, ha a pilóta nélküli eszközök használata miatt a műveleteknek nincs valódi ára, akkor alkalmazásuk gyakorisága nőni fog, és a jövőben sokkal több háborút fogunk majd látni.” WOODS – SLATER, *ibid.*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

döntéshozók abban a tudatban adhatnak parancsot a katonai feladat-végrehajtásra, hogy nem, vagy csak csekély mértékű embervesztéssel kell számolniuk.⁵⁰

ALTMANN ugyancsak a drónokban rejlő konfliktus-kirobbantási kockázatot emeli ki, amikor felhívja a figyelmet arra, hogy a pilóta nélküli repülőgépek a viszonylag alacsony repülési magasságuk és sebességük miatt nehezebben észlelhetők, ezért könnyű felhasználni ezeket más ország légterébe engedély nélkül történő berepüléshez, és ott precíziós művelet végrehajtásához. Egy ilyen művelet – kitudódása esetén – vélhetően nemtetszést vált majd ki az érintett ország vezetése részéről. A helyzetet csak bonyolítja, ha az érintett ország esetleg önvédelemre hivatkozással lelövi a szerkezetet.⁵¹ Van azonban olyan vélemény is, amely szerint az ilyen műveletek végrehajtását egyes országok (pl. Pakisztán) csak azért tűrik el, mert az eszközök pilóta nélküliek, így berepülésük nem minősül idegen katonák határátlépésének, amelyet egyébként nem engednék.⁵²

A DRÓNOK TÉRHÓDÍTÁSA

Az elmúlt években a drónok jelentősége, alkalmazásának gyakorisága egyértelműen növekedett, míg a hadseregek többi részének jelentősége relatíve csökkent. Felismerve a félig, vagy teljesen emberi irányítás nélkül működő eszközök alkalmazásában rejlő előnyöket, a világ katonai nagyhatalmai már évekkal ezelőtt intézkedéseket tettek a kutatások felgyorsítására, és egyre nagyobb számú önműködő eszköz bevetésére. Példaként említhető az Amerikai Egyesült Államok,⁵³ amelynek esetében 2005-ben egy szakértői bizottság – hivatkozva arra, hogy a pilóta nélküli repülőgépek a műveleti alkalmazhatóságukat és katonai értéküket már több műveletben bizonyították – javaslatot tett arra, hogy valamennyi haderőnem vonatkozásában fel kell gyorsítani a jelenleg gyártott, illetve befejezett fejlesztésű UAV-k katonai műveletbe való bevonását és teljessé kell tenni a képességeik kihasználását.⁵⁴

Az USA azonban napjainkban is komoly hangsúlyt fektet az önműködő eszközök hadseregbe integrálására. A legújabb, 2036-ig szóló terv szorgalmazza az emberi irányítás nélkül működő eszközök és új technológiák fejlesztésének és katonai alkalmazásának folytatását. Mi több, a dokumentum előírja a Védelmi Minisztérium számára, hogy törekedjen az önállóság nagyobb fokával rendelkező eszközök rendszeresítésére annak érdekében, hogy csökkenthető legyen az emberi erőforrás-szükséglet és a teljes idejű, szélessávú kommunikációtól való függés, valamint csökkenjen a döntéshozatali folyamatokra fordított idő is. A dokumentum azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a gépek önállóságának növekedésekor figyelemmel kell lenni az anyagi lehetőségekre,⁵⁵ a műveleti alkalmazhatóságra, az új technológiai vívmányokra, a különböző iránymutatásokra, a közvéleményre, és az önállóság hátrányaira is.⁵⁶

Az említett terv szemléletesen fogalmazza meg a világ katonai szuperhatalmának jövőre vonatkozó vízióját: megtörténik az emberi irányítás nélkül működő különböző képességek zökkenőmentes integrálása, amely rugalmas lehetsé-

⁵⁰ LIN, Patrick – BEKEY, George – ABNEY, Keith: Autonomous Military Robotics: Risk, Ethics, and Design – CALPOLY, US Department of Navy, Office of Naval Research (December 20, 2008) – Internet: http://ethics.calpoly.edu/ONR_report.pdf (Letöltés: 2012. december 29.), p. 46.

⁵¹ ALTMANN, pp. 76-77. A más ország területére küldött drónok potenciális konfliktusforrássá válására példaként ld. STARR, Barbara: Iran confronts U.S. drone over Persian Gulf – Internet: <http://security.blogs.cnn.com/2013/03/14/iran-confronts-u-s-drone-over-persian-gulf/> (Letöltés: 2013. március 20.)

⁵² OUDES - ZWIJNENBURG, p. 32.

⁵³ Az amerikaiak technológia szeretetéről és ennek a hadviselésre gyakorolt hatásáról PATTON tábornok már 1947-ben így írt: „Az amerikai, mint nép, a világon a leginkább technológia párti. Amerikának, mint nemzetnek van a legnagyobb képessége a gépek tömeggyártására. Ez arra készít bennünket, hogy olyan hadviselési módokat találjunk ki, amelyek révén kihasználhatjuk az ebben rejlő fölényünket. Gépekkel kell megvívunk a háborút a szárazföldön és a levegőben, a képességeink legteljesebb kihasználásával...” Idézi: MURRAY, Williamson: The Making of Strategy: Rulers, States, and War – Cambridge University Press (1994), p. 465.

⁵⁴ Autonomous Vehicles in Support of Naval Operations – Committee on Autonomous Vehicles in Support of Naval Operations, National Research Council National Academies Press (2005.04.19) – Internet: <http://rdauvproject.angelfire.com/pdf/unmannedsystems.pdf> (Letöltés: 2012. december 15.), p. 2.

⁵⁵ A dokumentumból az is kiderül, hogy az USA a 2012-2015. közötti években stabilan 7 millió USD feletti összegeket tervez évente önműködő eszközök vásárlására fordítani. Ld. Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2011-2036 – USA Department of Defence, Ref.No. 11-S-3613 – Internet: <http://info.publicintelligence.net/DoD-UAS-2011-2036.pdf> (Letöltés: 2012. december 15.), p. 13.

⁵⁶ Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2011-2036, p. v., vi.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

geket biztosít valamennyi haderőnem számára, miközben kihasználásra kerülnek az ezen eszközökben rejlő előnyök, ide értve az ellenálló-képességet, a méretet, a gyorsaságot, a manőverezési képességet és az emberi életet fenyegető veszélyek csökkentését is. Az emberi irányítás nélküli rendszerek megfelelő összhangban együttműködnek⁵⁷ az emberi rendszerekkel, miközben fokozatosan csökken a hadsereg által használt, közvetlen emberi irányítás nélkül működő rendszerek feletti emberi ellenőrzés és döntéshozatal mértéke.⁵⁸

Az USA – robottechnológiát előtérbe helyező – nagyszabású elképzelései mellett érdemes megemlíteni, hogy brit fegyveres erő – jóllehet használ műveleti területen pilóta nélküli repülőgépeket – korántsem sző ilyen nagyratörő terveket. A Brit Védelmi Minisztérium által 2011-ben e tárgyban készített összhaderőnemi doktrína⁵⁹ megfogalmazása szerint az Egyesült Királyság – jóllehet sok területen a technológiai fejlesztések élvonalába tartozik – csupán korlátozott tapasztalatai vannak az adott feladat végrehajtására képes, modern, pilóta nélküli repülőgépek működtetésében, és kevés műveleti elemzés áll e téren rendelkezésre. A dokumentum rámutat, hogy magasabb szintű politikai iránymutatás hiányában a brit fegyveres erők által használt valamennyi pilóta nélküli repülőgép-rendszer a Sürgős Műveleti Követelmények (*Urgent Operational Requirement*) eljárásban került beszerzésre vagy lízingelésre, tekintettel arra, hogy ezeket a rendszereket az azonnal műveleti szükségesség miatt állították rendszerbe, nem pedig hosszú távú képességfejlesztés alapján. A dokumentum szerint éppen ezért nem teljesen egyértelmű, hogy az afganisztáni művelet befejezését követően, az erők kivonása után mi történik majd ezekkel a rendszerekkel, és melyik hatóság feladata lesz majd egy átfogó, összhaderőnemi iránymutatás kidolgozása e kérdésben. Tekintet nélkül az elkövetkezendő beszerzésekre, szükséges lesz meghatározni azt, hogy milyen jövőbeni képességeket jelenthetnek a pilóta nélküli repülőeszközök, és alkalmazásuk hogyan hat majd azokra a szervezetekre, amelyek használják ezeket.⁶⁰

Mindemellett a doktrína arra is rámutat, hogy amennyiben a pilóta nélküli repülőgépeket, mint rendszereket vizsgáljuk, és figyelembe vesszük a folyamatosan bővülő és egyre modernebb, következésképpen drágább technikai eszközökből álló felszerelésüket, az ár-érték arány már nem is olyan vonzó, legalábbis összehasonlítva a pilótával működő repülőgépekkel. Az UAV-k két fő előnye a normál harci gépekkel szemben – vagyis az egyszerűség és az olcsóság – tehát egyre inkább elveszni látszik.⁶¹

Fenti megállapítás annak fényében különösen figyelemre méltó, hogy a Brit Kormány hivatalos álláspontja szerint a pilóta nélküli repülőgépeknek egyre inkább uralkodó technológiává kell válniuk, és gyakorlatilag át kell venniük a jelenleg pilótával működő repülőgépekkel végrehajtott feladatok többségét, vagy akár mindegyiket. Ez az álláspont tükröződik a Brit Kormány által 2010 októberében kiadott stratégiai védelmi és biztonsági dokumentumban is, amelynek előszavában a brit kormányfő és helyettese így fogalmazza meg a kitűzött célt: „(...) a Királyi Légierő 2020-ig (...) kiegészül az egyre nagyobb létszámú pilóta nélküli repülőgép parkkal, mind harcoló, mind pedig felderítő feladatok vonatkozásában.” A dokumentum elvként rögzíti, hogy a Brit Kormány olyan programokba fog investálni, amelyek rugalmasságot és fejlett képességeket biztosítanak, ugyanakkor csökkentik az olyan képességekben meglévő hagyatékot, amelyekre a precíziós

⁵⁷ Ember jelenléte nélkül funkcionáló eszközök esetében az együttműködést adatok és információk, anyagok és más szolgáltatások nyújtása, illetve ugyanezeknek más rendszerektől, egységektől, fegyveres erőktől történő fogadásának képessége jelenti. Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2011-2036, p. 31. A témával kapcsolatban ld. még NIILER, Eric: Robot-Human Crosstraining Makes Better Partners – Internet: <http://news.discovery.com/tech/robotics/robot-human-crosstraining-130218.htm> (Letöltés: 2012. december 29.)

⁵⁸ Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2011-2036, p. 3.

⁵⁹ The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems, Joint Doctrine Note 2/11 – Ministry of Defense, Development, Concepts and Doctrine Centre (30 March 2011) – Internet: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33711/20110505JDN_211_UAS_v2U.pdf (Letöltés: 2012. december 29.)

⁶⁰ A tanulmány szerint a pilóta nélküli repülőeszközök alkalmazása például lényegesen megváltoztatja a harmonikus váltások érdekében kialakított 1:4-1:5 arányt a műveleti területre telepített állomány, és az otthon maradtak létszáma tekintetében. Az ugyanis, hogy a repülőgépet hazai (háttér) bázisról (*Main Operating Base - MOB*) irányítják, csökkenti az előretolt bázison (*Forward Operating Base - FOB*) szükséges létszámot, ugyanakkor, a műveletek intenzitása és időtartama jelentősen magasabb hazai létszámszükségletet generálhat, mint ami békeidőben megszokott. Ld. The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems, p. 1-1., 1-2.

⁶¹ The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems, p. 1-2., 1-3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

fegyverek világában már egyre kevésbé van szükség, figyelemmel arra is, hogy a harctéren egyre inkább pilóta nélküli eszközök és cyber műveletek válnak jellemzővé.⁶²

Ennek megfelelően a 2013 januárjában közétett „Védelmi Felszerelési Terv 2012” című dokumentum szerint a Brit Védelmi Minisztérium az elkövetkező 10 évben mintegy 18,5 Md fontot kíván költeni légi harcoló képességek, közöttük pilóta nélküli légi eszközök beszerzésére, fejlesztésére.⁶³ A brit törekvések egyik látványos példája a 2012 júliusában született brit–francia megállapodás egy közös, jövőbeni harci repülőeszköz rendszer (Future Combat Air System) kifejlesztésére. Emellett, a brit Védelmi Minisztérium 2012 májusában megerősítette, hogy tárgyalásokat folytat az USA Kormányával az X-47B pilóta nélküli légi demonstrációs rendszerben való együttműködésről. A britek ugyancsak részt vesznek a Neuron pilóta nélküli harci légi jármű (Unmanned Combat Air Vehicle) fejlesztésében, amelyben több más európai állam (Franciaország, Görögország, Olaszország, Spanyolország, Svédország és Svájc) is érdekelt.⁶⁴

A tervek után megvizsgálva a műveleti alkalmazást, megállapítható, hogy az USA fegyveres ereje az elmúlt évben több drón támadást – havonta átlagban 33-at – indított Afganisztánban, mint azt megelőzően a műveletek 11 éve alatt bármikor. Ez 2011-hez képest – amikor a havi átlag 24,5 volt – is erőteljes növekedésnek tekinthető. Minthogy a „hagyományos” harci repülőek afganisztáni bevetéseinek összesített száma csökken, a drón támadások Afganisztánban a légitámadások összes számának már mintegy 9%-át teszik ki (a korábbi évben ez még csak kicsivel haladta meg az 5%-ot). Összehasonlításképpen, míg az Egyesült Államok 2009 eleje óta mintegy 1.160 drón támadást hajtott végre Afganisztánban, az Egyesült Királyság 2008 júniusa óta 349 drón támadást indított ugyanitt. Mindez azt jelenti, hogy 2009 elejétől 2012 novemberéig összesen több mint 1.500 drón támadásra került sor az amerikai és a brit erők részéről Afganisztánban.⁶⁵

BEFEJEZÉS

A drónok, mint oly sok más technikai eszköz, többféle célra is felhasználható. Nyilvánvaló, hogy létezésük és alkalmazásuk széleskörű társadalmi elfogadottsága elsősorban attól függ, hogy mennyire hasznos az a cél, amelyet szolgálnak.

SCHROYER például rámutat arra, hogy nem minden drón „szívtelen, pilóta nélküli gyilkoló gép” (*heartless, pilotless killing machines*), hiszen drónokat használnak napjainkban is különböző természeti események, geológiai jelenségek megfigyelésére, vagy már bekövetkezett katasztrófák következményeiről való információszerzésre. Ugyanakkor, a szerző felhívja a figyelmet arra is, hogy az újságíróknak is okosan kell felhasználniuk a technológia vívmányait: szigorú etikai normákat kell saját magukra nézve kialakítani annak érdekében, hogy a drónokat használó újságírók hitelessége fennmaradjon. Az újságíróknak is egyezséget kell kötniük a társadalommal: ha a társadalom elfogadja az újságírók drón használatát, akkor az újságíróknak is garantálniuk kell, hogy a drónokat csakis jó célokra fogják felhasználni.⁶⁶

⁶² Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review – HM Government (October 2010) – Internet: http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191634.pdf (Letöltés: 2012. december 29.), p. 5., 17.

⁶³ The Defence Equipment Plan 2012 – Ministry of Defence (31 January 2013) – Internet: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/70258/Defence_Equipment_Plan_2012_20130130.pdf (Letöltés: 2013. február 9.), p. 9.

⁶⁴ BROOKE-HOLLAND, Louisa: Unmanned Aerial Vehicles (drones): an introduction – Internet: www.parliament.uk/briefing-papers/SN06493.pdf (Letöltés: 2013. február 20.), p. 9.

⁶⁵ Az adatok forrása megjegyzi, hogy ez a szám a felhasznált robbanóeszközök számát jelöli, amit külön támadásként regisztráltak, míg a sajtó általában a célpontok elleni támadások számát szokta kiemelni. Emellett, az adat értelemszerűen nem jelenti az Afganisztánban végrehajtott összes amerikai drón támadás számát, hiszen a támadások csak 2009 elejétől kerültek rögzítésre, az afganisztáni műveletek azonban már évekkel korábban megkezdődtek. Ld. COLE, Chris: New figures reveal almost 1,500 US/UK drone strikes in Afghanistan since 2009 – Internet: <http://dronewarsuk.wordpress.com/2012/11/09/new-figures-reveal-almost-1500-usuk-drone-strikes-in-afghanistan-since-2009/> (Letöltés: 2012. december 29.)

⁶⁶ SCHROYER, Matthew: Drones For Good – Internet: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/comments/drones-for-good/> (Letöltés: 2012. december 19.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Amint a fentiekben részletesen bemutatásra került, a drónok katonai alkalmazásának legkézenfekvőbb előnye a végrehajtott állományt fenyegető veszélyek csökkentése: vagy azáltal, hogy a fejlett felderítő képességeknek köszönhetően az információk gyorsan, közvetlenül megszerzethetők és továbbíthatók a harcoló alakulatok számára, vagy annak köszönhetően, hogy a harcfelelősséget egy emberi jelenlét nélkül működő gép hajtja végre.

Az is egyértelműen látszik, hogy a közvélemény sokkal inkább támogat egy olyan katonai műveletet, amely a saját katonák számára veszélytelen, de legalábbis kevésbé veszélyes, és amelyben – az igénybe vehető technikai eszközállománynak köszönhetően – a feladat végrehajtására sebészi pontossággal (*in a surgical manner*) kerül sor, így potenciálisan csökkenthető a műveleti területen a járulékos károkozás. A távirányítású, illetve teljesen önállóan működő gépek egyre elterjedtebb alkalmazása tehát megteremti a „fájdalommentes” katonai akció forgatókönyvének lehetőségét, legalábbis azon országok esetében, amelyek ilyen technológiával rendelkeznek.⁶⁷

Kulcsszavak: drón, pilóta nélküli repülő eszköz, kockázatmentes hadviselés, fegyveres erők, katona, hadijog

Key words: drone, unmanned aerial vehicle, risk-free warfare, armed forces, soldier, law of armed conflict

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- ALSTON, Philip (rapporteur): Interim Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, UN Doc. A/65/321 (August 23, 2010) – Internet: <http://petervanderwindt.files.wordpress.com/2011/06/alstonga65.pdf> (Letöltés: 2012. december 28.), 22 p.
- ALSTON, Philip – SHAMSI, Hina: A killer above the law? – Internet: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/feb/08/afghanistan-drones-defence-killing> (Letöltés: 2012. december 17.)
- ALTMANN, Jürgen: Preventive Arms Control for Uninhabited Military Vehicles – In: R. Capurro and M. Nagenborg (Eds.), Ethics and Robotics, AKA Verlag Heidelberg (2009), pp. 69-82. – Internet: http://e3.physik.tu-dortmund.de/P&D/Pubs/0909_Ethics_and_Robotics_Altmann.pdf (Letöltés: 2012. december 11.)
- Autonomous Vehicles in Support of Naval Operations – Committee on Autonomous Vehicles in Support of Naval Operations, National Research Council National Academies Press (2005.04.19) – ISBN: 0-309-55115-3 – Internet: <http://rduavproject.angelfire.com/pdf/unmannedsystems.pdf> (Letöltés: 2012. december 15.), 256 p.
- BERGEN, Peter – ROWLAND, Jennifer: A dangerous new world of drones – Internet: <http://edition.cnn.com/2012/10/01/opinion/bergen-world-of-drones> (Letöltés: 2012. december 11.)
- BIMBÓ József: A NATO Jugoszlávia elleni légi tevékenysége, Hadtudomány, X évf., 2. szám (2000. július) – Internet: http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2000/2_7.html (Letöltés: 2012. december 28.)
- BROOKE-HOLLAND, Louisa: Unmanned Aerial Vehicles (drones): an introduction – Internet: www.parliament.uk/briefing-papers/SN06493.pdf (Letöltés: 2013. február 20.)
- CANTWELL, Houston R.: The Costs of Remotely Piloted Foreign Policy – In.: Joint Force Quarterly, Issue 68 (1st quarter 2013), pp. 70-72. – ISSN 1070-0692 – Internet: <http://www.hsdl.org/?view&did=729162> (Letöltés: 2013. március 30.)

⁶⁷ MARTIN - SASSER, pp. 216-217.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- COKER, Christopher: Humane Warfare – Routledge (2001) – ISBN: 0415255759, 170 p.
- COLE, Chris – WRIGHT, Jim: What are drones? – Internet: <http://dronewarsuk.wordpress.com/aboutdrone/> (Letöltés: 2012. december 4.)
- COLE, Chris: New figures reveal almost 1,500 US/UK drone strikes in Afghanistan since 2009 – Internet: <http://dronewarsuk.wordpress.com/2012/11/09/new-figures-reveal-almost-1500-usuk-drone-strikes-in-afghanistan-since-2009/> (Letöltés: 2012. december 29.)
- Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, I. Background and Mandate – Internet: http://www.icty.org/x/file/About/OTP/otp_report_nato_bombing_en.pdf (Letöltés: 2012. december 15.)
- FOUST, Joshua: Unaccountable Killing Machines: The True Cost of U.S. Drones – Internet: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/12/unaccountable-killing-machines-the-true-cost-of-us-drones/250661/> (Letöltés: 2012. december 29.)
- GERTLER, Jeremiah: U.S. Unmanned Aerial Systems – Congressional Research Service (January 3, 2012) – Internet: <http://fpc.state.gov/documents/organization/180677.pdf> (Letöltés: 2012. december 11.)
- GOGARTY, Brendan – HAGGER, Meredith: The Laws of Man over Vehicles Unmanned: The Legal Response to Robotic Revolution on Sea, Land and Air – In.: Journal of Law, Information and Science, Vol 19 (2008), pp. 73-145. – Internet: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1796486 (Letöltés: 2012. december 13.)
- GUERIN, Orla: US drone war in Pakistan prompts fear and anger – Internet: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-19842410> (Letöltés: 2012. december 11.)
- Interview with a Drone Pilot: 'It Is Not a Video Game' – Internet: <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-a-drone-pilot-it-is-not-a-video-game-a-682842.html> (Letöltés: 2012. december 17.)
- KAHN, Paul W.: The Paradox of Riskless Warfare – Yale Law School, Faculty Scholarship Series. Philosophy & Public Policy Quarterly, Vol. 22, No. 3 (Summer 2002), 8 p.
- KOLESZÁR, Béla: A robothadviselés etikai kérdései, II. Katonai erkölcs – In.: Hadmérnök, V. évf. 1. szám (2010. március), pp. 266-283. – Internet: http://hadmernok.hu/2010_1_koleszar.pdf (Letöltés: 2012. november 25.)
- LATIFF, Robert H. - MCCLOSKEY, Patrick J.: With Drone Warfare, America Approaches the Robo-Rubicon – Internet: <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324128504578346333246145590.html> (Letöltés: 2013. március 17.)
- LIN, Patrick – BEKEY, George – ABNEY, Keith: Autonomous Military Robotics: Risk, Ethics, and Design – CALPOLY, US Department of Navy, Office of Naval Research (December 20, 2008) – Internet: http://ethics.calpoly.edu/ONR_report.pdf (Letöltés: 2012. december 29.), 108 p.
- Losing Humanity, The Case against Killer Robots – Human Rights Watch & International Human Rights Clinic (2012) – ISBN: 1-56432-964-X – Internet: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/arms1112ForUpload_0_0.pdf (Letöltés: 2013. jan. 3.), 50 p.
- MAGYAR István: A NATO jugoszláviai légi támadó-hadművelete – In.: Hadtudomány, IX évf., 3-4. szám (1999. december) – Internet: <http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1999/ht-1999-34-4.html> (Letöltés: 2012. december 28.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- MARTIN, Matt J. - SASSER, Charles W.: Predator: The Remote-Control Air War over Iraq and Afghanistan: A Pilot's Story – Zenith Press (2010) – ISBN: 978-0-7603-3896-4, 310 p.
- MAURIELLO, Tracie: Do drones make killing and spying too easy? – Internet: <http://www.post-gazette.com/stories/news/world/do-drones-make-killing-spying-too-easy-633606/> (Letöltés: 2012. december 17.)
- MURRAY, Williamson: The Making of Strategy: Rulers, States, and War – Cambridge University Press (1994) – ISBN: 0521453895, 680 p.
- MYERS, Andy: Legal and Moral Challenges for Today's Air Commanders – In.: Royal Air Force Air Power Review, Vol. 10, No. 1 (Spring 2007) – Internet: <http://www.airpowerstudies.co.uk/APR%20Vol%2010%20No%201.pdf> (Letöltés: 2012. december 18.), pp. 76-96.
- NIILER, Eric: Robot-Human Crosstraining Makes Better Partners – Internet: <http://news.discovery.com/tech/robotics/robot-human-crosstraining-130218.htm> (Letöltés: 2012. december 29.)
- O'CONNEL, Mary Ellen: The International Law of Drones – Insights, The American Society of International Law, Vol. 14, Issue 36 (November 12, 2010) – Internet: <http://www.asil.org/insights101112.cfm> (Letöltés: 2012. december 11.)
- OUDES, Cor - ZWIJNENBURG, Wim: Does Unmanned Make Unacceptable? Exploring the Debate on using Drones and Robots in Warfare – IKV Pax Christi (May 2011) – ISBN: 9789070443672, 39 p.
- SCHROYER, Matthew: Drones For Good – Internet: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/comments/drones-for-good/> (Letöltés: 2012. december 19.)
- Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review – HM Government (October 2010) – ISBN: 9780101794824 – Internet: http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191634.pdf (Letöltés: 2012. december 29.), 76 p.
- SHAW, Martin: The New Western Way of War: Risk-Transfer War and its Crisis in Iraq – Polity Press (2005), ISBN: 0745634109, 164 p.
- SINGER, Peter W. – STAUCH, Günther – BUCK, Christian: Mords-maschinen – Technology Review, Heise Zeitschriften Verlag (Mai, 2012), pp. 28-34. – Internet: <http://www.heise.de/tr/artikel/Mords-Maschinen-1544097.html> (Letöltés: 2012. december 11.)
- SPARROW, Rob: Robotic Weapons and the Future of War – In.: Jessica Wolfendale and Paolo Tripodi (eds): New Wars and New Soldiers: Military Ethics in the Contemporary World – Ashgate Publishing, Ltd. (2011), pp. 117-133. – ISBN: 9781409401056, 281 p.
- STARR, Barbara: Iran confronts U.S. drone over Persian Gulf – Internet: <http://security.blogs.cnn.com/2013/03/14/iran-confronts-u-s-drone-over-persian-gulf/> (Letöltés: 2013. március 20.)
- STRAWSER, Bradley Jay: Moral Predators: The Duty to Employ Uninhabited Aerial Vehicles – In.: Journal of Military Ethics, Routledge, Vol. 9, No. 4 (2010), pp. 342-368. – Internet: <http://www.bradleystrawser.com/pub/Strawser%20Moral%20Predators%20JME.pdf> (Letöltés: 2012. december 11.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. VARGA Attila Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- SUBBARAMAN, Nidhi: [Don't call 'em drones: The wide world of unmanned flying machines](http://www.nbcnews.com/technology/technolog/dont-call-em-drones-wide-world-unmanned-flying-machines-1C8857699) – Internet: <http://www.nbcnews.com/technology/technolog/dont-call-em-drones-wide-world-unmanned-flying-machines-1C8857699> (Letöltés: 2013. március 25.)
- The Defence Equipment Plan 2012 – Ministry of Defence (31 January 2013) – Internet: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/70258/Defence_Equipment_Plan_2012_20130130.pdf (Letöltés: 2013. február 9.)
- The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems, Joint Doctrine Note 2/11 – Ministry of Defense, Development, Concepts and Doctrine Centre (30 March 2011) – Internet: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33711/20110505JDN_211_UAS_v2U.pdf (Letöltés: 2012. december 29.)
- Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára – Internet: <http://meszotar.hu/keres-dr%C3%B3n> (Letöltés: december 11.)
- Unmanned and dangerous – Internet: <http://www.economist.com/node/10202603> (Letöltés: 2012. december 18.)
- Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2011-2036 – USA Department of Defence, Ref.No. 11-S-3613 – Internet: <http://info.publicintelligence.net/DoD-UAS-2011-2036.pdf> (Letöltés: 2012. december 15.)
- VANDEN BROOK, Tom: More training on UAVs than bombers, fighters – Internet: http://www.airforcetimes.com/news/2009/06/gns_airforce_uav_061609w/ (Letöltés: 2012. december 11.)
- WAGNER, Markus: Taking Humans Out of the Loop: Implications for International Humanitarian Law – In.: Journal of Law, Information and Science, Special Edition: The Law of Unmanned Vehicles, University of Tasmania (2011) – ISSN: 0729-1485 – Internet: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1874039 (Letöltés: 2012. december 11.), 11 p.
- WEYMOUTH, Tony – HENIG, Stanley: The Kosovo crisis: The last American war in Europe? – Pearson Education (2001) – ISBN: 0273651587, 316 p.
- WOODS, Chris – SLATER, Emma: 'We have to do better': Protester speaks out – Internet: <http://www.thebureauinvestigates.com/2011/11/21/we-have-to-do-better-protester-speaks-out/> (Letöltés: 2012. december 15.)
- ZUCCHINO, David: War zone drone crashes add up – Internet: <http://articles.latimes.com/2010/jul/06/world/la-fg-drone-crashes-20100706> (Letöltés: 2012. december 29.)

A BŰNÖZÉS TÁRSADALAMI-GAZDASÁGI ASPEKTUSAI

SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE CRIME

A cikk szerzője bemutatja, hogy a környezeti motivációk hogyan befolyásolják a bűnözői magatartást. A tartós nélkülözésből fakadó szegénység ösztönözhet egyéneket bűncselekmények elkövetésére. Számos elmélet született, amely összekapcsolja a társadalmi-gazdasági folyamatokat a bűnözéssel. A cikk hangsúlyozza, hogy szegényen is be lehet tartani a társadalmi normákat és a törvényt. A szegénység önmagában nem magyarázza a bűnözés kialakulását. A cikk betekintést enged az elméleti perspektívák különböző szintű összehasonlításába, a társadalmi természet vagy az emberi természet szintjén. A társadalmi természet fontos jellemzői a kollektív lelkiismeret, a közös értékek, a hit és a normák követése.

The author shows how the environment affects motivation of criminal behavior. The continued poverty exhort people to commit crimes. There are several theories linking the crime to the social and economic processes. The article points that the social norms and laws may be poorly maintained. The development of a crime, poverty alone does not explain. The article provides insight into the wide variety of theoretical perspectives to compare. The article provides insight into the theoretical perspectives for comparing different levels of the social nature of human nature or level. The collective conscience, following common values, beliefs and norms of the social nature is important features.

A modern kriminológiai elméletekben fő hangsúlyt kap egy-egy állam gazdasági helyzete, mivel a kutatók az ország gazdasági színvonalával magyarázzák a bűnözés volumenének emelkedését, különös tekintettel a vagyon elleni bűncselekményekre. Az egyes hipotézisek nem jelentik közvetlenül azt, hogy a szerényebb körülmények között élők többsége a bűnözéshez nyúl életkörülményeinek javítása céljából, de mindenképpen fellelhető az elkövetések mögött a tettesek anyagi biztonságának hiánya. A szerényebb életminőség, az alacsony színvonalú oktatás és lakáskörülmények, a magas munkanélküliségi ráta, valamint az interakció hiánya a lakóközösségekben a bűncselekmények gyakoribb előfordulásához vezetnek. Nehéz és szinte lehetetlen egyenként elkülöníteni azokat a tényezőket, melyek előidéznek egyes személyekben a bűnözői életformát. Egy országban lezajló gazdasági-társadalmi folyamatokkal együtt a bűnözés volumene is változhat, ezért elmondható, hogy ezek a tényezők egyfajta kapcsolatrendszeret alkotnak.

1. A BŰNÖZÉS SZOCIOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSE

Beccaria 1764-ben¹ készítette el korszakalkotó művét a *Delitti e delle pene* (A bűnökről és büntetésekről) címmel, melyben az egyik megállapítása szerint az egyén szabad akarata dönt arról, hogy a bűnözői életformát választja, avagy elutasítja ennek létjogosultságát.

A kriminológia modern képviselői, Vold, Bernard és Snipes (2002.),² valamint Williams és McShane (1999)³ alátámasztották Beccaria megállapítását és kiegészítették azzal, hogy az egyén elhatározását döntően befolyásolja a bűnözésből származó előny, illetve a lebukás kockázatának és felelősségre vonásának veszélye.

¹ Beccaria, C. (1764): *Delitti e delle pene* (A bűnök és büntetések). On Crimes and Punishments Trans. by Henry Paolucci. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1963. pp. 16-22

² Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002). *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

³ Williams, F.P. III & McShane, M.D. (1999): *Criminological Theory* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

A pozitív elméletek képviselői Comte (1844)⁴ és Spencer (1873)⁵ úgy vélték, hogy az egyének elhatározását külső erők befolyásolják, melyek az emberek többségében kontrollálják a negatív irányba ható döntéseket, ezért bennük a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék nem alakul ki.

Durkheim (1893)⁶ véleménye szerint a társadalmi-gazdasági fejlődés során létrejött nagyvárosi lakóközösségekben az értékek és normák meggyengülnek, a társadalom szabályozó hatása nem, vagy nem eléggé érvényesül, ezért alakulhatnak ki egyes személyekben olyan elhatározások, melyek arra inspirálják, hogy csak helytelen eszközökkel javíthatnak az életkörülményeiken. A negatív döntés oka lehet az is, hogy a szerény körülmények között élők nem érzik a törvények adta jogbiztonságot, ezért a bennük ért negatív hatások helytelen, a bűnözés irányába sodorják őket.

Williams és McShane (1999)⁷ úgy vélik, hogy a társadalmi és fizikai környezet nagy mértékben befolyásolja az egyén magatartását. Az emberek a vidéki falvakból a nagy városokba költöznek, mivel úgy gondolják, hogy nagyobb munkalehetőség adódik. A folyamatos és nagyszámú munkaerő-áramlás munkanélküliséget generál. A város teljes mértékben nem tudja felszívni a munkaerőt, emiatt vannak, akik elhelyezkedni képtelenek, illetve valamilyen okból munkahelyük megszűnt és onnan elbocsátották őket. A városokban nyomornegyedek jöttek létre, ahol a bűnözési ráta jóval magasabb, mint más városrészekben.

Ronald (1973)⁸ a „Social Learning Approach” és Bandura (1977)⁹ a „Social learning theory” című munkáikban bemutatták az egyén viselkedési és reagálási formáit különböző szituációkban. Ha egy egyén, különös tekintettel a gyermekekre, szomszédai között bűnözők élnek, akkor ugyanennek a viselkedési formának az átvétele magas kockázatot jelent.

Tarde (1890)¹⁰ a „La criminalité comparée” művében utalt a deviáns viselkedés lemásolására, melyet Vold (2002)¹¹ és munkatársainak vizsgálataiban megerősített. A fiatal, mindenre fogékony gyermeknek modellként szolgál szülei, rokonai vagy a barátai bűnöző életvitel, melyet saját maga mintának tekint.

Williams és McShane (1999)¹² véleményében kifejti, hogy a deviáns viselkedés kialakulása elleni küzdelem leghasznosabb fegyvere, ha a veszélyeztetett fiatalokkal a szakemberek megismertetik a bűnözővé válás mechanizmusát és felhívják a figyelmüket azokra a veszélyes tényezőkre, melyek a probléma legfőbb okozói. A csoporton belüli értékrendszer és kultúra, ami döntően befolyásolja a közösség tagjainak viselkedését. A bűnözői csoportok tagjai hasonló gondolkodásúak, vélekedésük a bűncselekményekről azonos, mely a bűnözésen keresztül gyakorol hatalmat mások felett.

Cohennek (1955)¹³ a szubkultúráról megalkotott elmélete szerint a bűnöző fiatalok bandákba tömörültek, melyek leginkább a szubkulturális közösségeken belül keletkeznek, mivel itt a törvények betartására érkező kismértékű impulzusszám a bűnözői életvitelt segíti elő.

Olyan környékeken, ahol a bűnözés szervezett formában működik, a bűnözői szubkultúra elősegíti a fiatalokat abban, hogy a gyerekcsínynek tűnő egyszerű zseblopástól eljussanak a felnőttek bűnöző világába. Ahol nincs szervezett bűnözés, ott a jobbra fiatalok alkotta csoportok tevékenysége az utcán elkövetett garázdaságban vagy műtárgyak

⁴ Comte, A. (1844): Discours sur l'esprit positif. A General View of Positivism Trans. by Bridges, J.H. Trubner and Co., Cambridge University Press, 2009. pp. 157-170.

⁵ Spencer, H. (1873): The Study of Sociology, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1969. pp. 314-326.

⁶ Durkheim, É. (1893): De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964 pp.440-443.

⁷ Williams, F. P. III. & McShane, M.D. (1999). Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

⁸ Ronald, A.L. (1973): Deviant Behavior: A Social Learning Approach. (A szociális tanulás elméleti megközelítése) CA: Wadsworth Publishing Company, Inc. pp. 370-389.

⁹ Bandura, A. (1977): Social learning theory. (A szociális tanulás elmélete) Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 12-29.

¹⁰ Tarde, J.G. (1890): La Criminalité comparée Comparative Criminality (A bűncselekmények összehasonlító elemzése) Trans. by Rapelje Howell 1912 Chicago: Quadrangle Books, pp. 364-394.

¹¹ Vold, G. B., Bernard, T.J. & Snipes, J. B. (2002): Theoretical Criminology (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

¹² Williams, F. P. III & McShane, M.D. (1999): Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

¹³ Cohen, A.K. (1955): Delinquent Boys: The Culture of the Gang, Glencoe. IL: Free Press. pp. 588-608.

rongálásában merül ki. A nagy városokban található bűnöző negyedekben a bandakultúra életformává válik. A bandatagokat, a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésekor nem kifejezetten az anyagi haszon érdekli. Az elkövetési motiváció mindenhol azonos, hasonlóan, mint a garázdaság, vagy a rongálás esetében. A csoport tudat alatti folyamatok és közvetlen nyomás révén tudja befolyásolni tagjait Cohennek (1955).¹⁴

2. GAZDASÁG ÉS BŰNÖZÉS

Durkheim (1893)¹⁵ anómia fogalmának Merton (1938)¹⁶ értelmezése szerint a kulturális célok elérésének törvény keretei közötti folyamatosság megszűnik. A célok ugyan világosak és érthetőek, azonban elérésük jogszerűen nem valósítható meg. A deviancia egy viselkedési folyamat, amely a lázadás és a konformizmus között helyezhető el. Az innováció ebben az esetben azt jelenti, hogy az egyén elfogadja a célt, de a megvalósítás nem a jogszabályi keretek medrében zajlik. Az önizoláló személy kategorikusan elutasítja a célokat, egyszerűen nem képes alkalmazkodni az intézményes keretekhez, melyek a deviáns viselkedéshez, majd a bűnözői életvitelhez vezetnek.

Siegel (2001)¹⁷, Barkan (2006)¹⁸, valamint Vold, (2002)¹⁹ és munkatársai azonos állásponton vannak a tekintetben, hogy a szubkulturális folyamat rendkívül összetett, szervesen illeszkedik egy országban végbemenő társadalmi-gazdasági változásokhoz, hiszen pont ezek a változások okozhatják a deviáns viselkedési forma előretörését. A szegregált, szegényes körülmények között élők társadalmi felzárkóztatása a negatív folyamatokat lassíthatják, vagy kedvező gazdasági körülmények létrejöttével, a folyamatok akár pozitív irányba változhatnak.

Webber (2007)²⁰ szerint az anómia az egyéneknek olyan alternatív értékítéletéhez vezethet, mely gyakran kiváltja belőlük az adott társadalmi rend elleni lázadást, amely a fennálló normákkal teljesen, vagy részlegesen szembehelyezkedik. A vizsgálatok azt mutatják, hogyha egy országban a gazdasági növekedés beindul és ennek következtében a jóléti társadalom kialakulóban van, a bűnözés nem csökken, hanem emelkedik. A relatív depriváció elmélete szerint a sikeresebb rétegek életformája újabb bűncselekmények elkövetésére motiválja a szegényeket.

Shaw és McKay (1942)²¹ a közvetlen fizikai környezet okozta devianciának a bűnözést keltő hatását vizsgálták. A nagyvárosokban kialakult szegénynegyedekben azért mutat kedvezőtlen képet a bűnözési volumen, mert az itt letelepedő bevándorlók, hátrányos helyzetűek, vagy azok, akik valamilyen okból a társadalom peremére kerültek, hajlamosak a dezorganizációra, mely következtében az általános normák között élő közösségbe nehezen illeszkednek be, mert másokhoz képest bennük az önfegyelem, illetve önszabályozás nem valósul meg.

Steven Barkan (2006)²² közösségi viselkedés, illetve a társadalmi mozgalmak kriminogén hatását vizsgálta különös figyelemmel a társadalmi mozgalom szervezeteiben való részvételre és azokhoz fűződő kötelezettségvállalásokra. A deviáns viselkedés megértéséhez vizsgálni kell az adott ország társadalmi-gazdasági folyamatát, mely felszínre hozza azokat a társadalmi problémákat, melyek elősegítik az egyénben a bűnözés kialakulását.

Anonymous (2002)²³ megállapításaiban arra helyezi a hangsúlyt, hogy a társadalmi gondoskodás, szervezetlenség hiányából fakadóan a szegények lakta negyedekben a bűnözés nő, amely az ott lakó, amúgy is alacsony színvonalon

¹⁴ Cohen, A.K. (1955): *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*, Glencoe, IL: Free Press. pp. 588-608.

¹⁵ Durkheim, É. (1893): *De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures*. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964. pp. 440-443.

¹⁶ Merton, R.K. (1938): *Social Structure and Anomie*. American Sociological Review pp. 672-82.

¹⁷ Siegel, L.J. (2001): *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.

¹⁸ Barkan, S. E. (2006). *Criminology: A sociological understanding* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.

¹⁹ Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002): *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

²⁰ Webber, C. (2007): *Reevaluating relative deprivation theory*. Theoretical Criminology, 11(1) Retrieved May 14, 2007, from Sage Criminology database. pp. 397-417

²¹ Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942): *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.

²² Barkan, S.E. (2006): *Criminology: A sociological understanding* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.

²³ Anonymous (2002): *Researchers link broken windows policing with drop in serious crime*. Capital University News. pp. 93-133.

élő közösség életnívója tovább süllyed. Ezeken a területeken a bűnmegelőzés céljából jóval nagyobb számú technikai berendezések, pl. térfigyelő rendszerek vannak kiépítve.

Harms (2000)²⁴ is a társadalmi szervezetlenségben látja a probléma gyökerét. A közösség tagjai nem figyelnek egymásra, nem is érdekli őket, hogy ki, mit csinál és tesz a mindennapjaiban. A bűnözői életvitel származtatható a szegénységből, a munkanélküliségből, a népsűrűségből és a közösségi interakció hiányából. Az optimális, általános normákat követő társadalom építkezését a nyomornegyedekben „elharapózó” bűnözés károsan befolyásolja.

Harcourt (1998)²⁵ véleménye szerint az egyén magatartásának változását a közösség határozza meg. Egy-egy közösség értékítélete társadalmi szinten is jelentkezik, mely hatást gyakorol más közösségek viselkedési formáira.

3. ELMÉLETEK A BŰNÖZÉS KIALAKULÁSÁRÓL

Wilson és Kelling²⁶ által 1982-ben megalkotott a „törött ablakok elmélete” alapján merül fel az a kérdés, hogy miért kerül el a belváros bizonyos részeit a szlömösödés, ugyanakkor a szomszédos negyedekben az azonos társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok mellett, miért válik elviselhetetlenné az emberek mindennapjai, ahol a rendőri intézkedéseket is szigorúbb és csak túlbiztosított formában lehet végrehajtani.

A „törött ablak elmélet” arra utal, hogy egy ablak egy bérházban betörik, de senki nem javítja meg, hanem az ott lakók érdektelensége miatt kitörve marad, majd ezt követően másik is betörik, vagy egyéb berendezés, tárgy megrongálódik. A hiba bekövetkezhet véletlenül, de szándékosan is, de az elhárítása nem következik be. A sérülések halmozódása gyors exponenciális folyamattá válik, ezért az épület állaga teljes mértékben leromlik. A lakók elköltöznek és a helyükön a bűnözés telepedik meg.

Faggins (2001)²⁷ álláspontja szerint a városi romlás oka a bűnözés, melynek hatékony visszaszorítása a célterületekre vezényelt megerősített rendőri szolgálat mellett a közösségi rendfenntartással érhető el.

Siegel (2001)²⁸ a fokozott rendőri jelenléttel nem ért egyet. Véleménye szerint ez az intézkedés a normákat követő lakókból ellenséges indulatokat válthat ki, mivel úgy érzik, hogy ők igazságtalanul kerültek be a fokozottan ellenőrzöttek körébe.

A kulturális deviancia elméletek – társadalmi dezorganizáció elmélete, kulturális konfliktusok elmélete, differenciált asszociáció elmélete, szubkultúra elmélete – közös jellemzőjük, hogy a deviáns viselkedéseknek olyan kulturális értékek az okai, melyek magukban hordozzák az egyénben a deviancia kialakulását.

Bizonyos társadalmi osztályok és maga, a deviáns viselkedés között kapcsolat állapítható meg, mely főleg a szociális dezorganizációs területeken jelenik meg és generációkon át „öröklődik”.

A társadalmi dezorganizáció (szervezetlenség) elmélet megalkotója a chichagoi iskola kutatói. A társadalmi dezorganizáció fogalmát Shaw-McKay (1942, 1969)^{29 30} határozta meg és a szétforgácsolt városi élet anonim jellegére alkalmazták. Az elmélet középpontjában a környezeti feltételek állnak. A magatartást szabályozó normák meggyengülése devianciát szül, vagyis a hatályban lévő viselkedési és társadalmi normák a társadalom tagjai felett

²⁴ Harms, W. (2000). Study conducted in Chicago's neighborhoods calls broken windows theory into question. The University of Chicago Chronicle, 19 (7). Retrieved May, 1, 2003, pp. 7-14..

²⁵ Harcourt, B.E. (1998): Reflecting on the subject: A critique of the social influence conception of deterrence, the broken windows theory, and order-maintenance policing New York style. Michigan Law Review, 97 (2). Retrieved May 1, 2003, from InfoTrac database. pp. 163-175.

²⁶ Wilson, J.Q, and Kelling, G. L. (1982): „Broken Windows: The police and neighborhood safety” (PDF). http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf. Retrieved 2007-09-03. (HTML version)

²⁷ Faggins, B. (2001): Temple University study shatters theory on neighborhood decline and criminal behavior. Book review: Breaking away from broken windows. Retrieved May 1, 2003. pp. 305-360.

²⁸ Siegel, L. J. (2001): Criminology: Theories, Patterns, and Typologies (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.

²⁹ Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1942): Juvenile Delinquency in Urban Areas. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.

³⁰ Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1969): Juvenile delinquency and urban areas: a study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities Chicago: University of Chicago Press. pp. 35-47.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ERDEI Gábor

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

elvesztették értéküket. A személy képtelen egyéni életteret felállítani vagy megvalósítani, ennek következtében dezintegrálódik.

A kulturális konfliktusok elmélet szerint a devianciát különböző társadalmi csoportok eltérő normáinak összeütközése eredményezi. A modern társadalmakban különböző kultúrájú és értéket képviselő csoportok vannak, azonban a kultúrák eltérősége mellett jelen van egy domináns kultúra is. Sellin³¹ megállapításai szerint az elsődleges konfliktus az egymástól eltérő normákon alapul. A másodlagos lényege, hogy egy kultúrán belül alakul ki több kulturális norma. A mentális és kulturális konfliktust az egyén személyesen érzelmi alapon éli meg. A kódok közötti konfliktus fellépésekor az egyén olyan dolgok normáit fogadja el, amelynek kódja konfliktusban áll azzal a csoporttal, amely őt megítéli.

Miller (1958, 1959)^{32 33} szerint bűnözési szubkultúra, az alsóbb társadalmi rétegek életmódját teljes egészében áthatja. Az alacsonyabb osztályú szülők gyermekei kimaradnak az iskolából, mivel az iskolai rend homlokegyenest ellentétes az otthoni körülményeikkel. Az otthonukból menekülnének, de az iskolát is elutasítják és ezek a konfliktusok gyakran pl. lányoknál a terhességhez vezetnek. A lányok ebben az esetben úgy gondolják, hogy csak a terhesség útján tudnak eme kettőségből szabadulni. A fiúknál más „tünetek” jelentkeznek, ők a bandázásban élik meg a lányoknál is fennálló állapotot, tekintettel arra, mivel a hétköznapi életüket unalmasnak találják, a bűncselekmény elkövetése jelenti számukra az „izgalmat”, az ebben való feszültségek levezetése megkönnyebbülést jelent számukra.

A differenciált asszociáció (eltérő képzetek) elmélete szerint vannak úgynevezett bűnöző központok, melyekben a beköltözők azt ott kialakult élet- és viselkedésmódját gyakran átveszik. A kutatók arra keresték a választ, hogy az ilyen jellegű körzetekben miért nagyobb a bűnözés.

Az elmélet egyik jeles képviselője Sutherland (1947)³⁴ magyarázata alapján a bűnözés tanult viselkedés, mely más emberekkel való interakcióban, pl. csoporton, vagy bandán belül, amely magában foglalja a társadalmi, technikai és pszichikai mechanizmusok megtanulását, ami nem más, mint a készség, illetve a tapasztalat megszerzése. A bűnözéssel kapcsolatos motívumokat, attitűdöket, ösztönzéseket a normakövetésnek vagy annak az elutasításának a háttéréből merítik. A bűnözői viselkedés azért alakulhatott ki, mert a deviáns csoport, vagy banda tagjai a törvényszegést kedvező színben tüntetik fel, annak értelmezése a törvénytiszteletet tagadását jelenti.

A szubkultúra elmélet szerint társadalmon belül vannak önállóan létező, sajátos értékekkel és normákkal rendelkező kultúrák, melyek a pszichikai szükségletet elégítik ki az adott ország társadalmi és gazdasági helyzetének függvényében. A valahová tartozást az egyén védelemként éli meg. A szubkultúrák általános közösségi igényt elégítenek ki, a kialakulásukban az adott korszak izlésvilága, az aktuális problémák, közös ismeretségek és azokba való bekerülés dilemmája jelenik meg. Nem biztos, hogy minden szubkultúra negatív hatást eredményez, több ember számára ez lehet az egyetlen támasza életében. A szubkultúrák jellemzője, hogy mindig csoportosulásban, inkább kisebb csoportokban alakul ki.

Cohen (1972)³⁵ a 70-es években tanulmányozta Kelet-London fiataljait, két különböző ifjúsági szubkultúrákban fellépő változásokat vizsgálta. Azt tapasztalta, hogy az új ideológiák gyorsan terjedtek el a csoportokon belül. Az egyik csoportban a pénz jelentette a központi szerepet, hogyan kell azt megkeresni és elkölteni. A másik csoport nézete, a hagyományos munkásosztály közösségéig nyúlt vissza. Minden generáció kísérletet tesz arra, hogy munkából éljen meg vagy alkalmazkodik a munkanélküliség viszonyosságaihoz.

Cohen azzal érvelt, hogy a fiatalok egy kulturális stílust dolgoztak ki eszközként a maguk elfogadtatására. Ez új megvilágításba helyezte az osztályharc kérdését.

³¹ Sellin, J.T. (1937): Research memorandum on crime in the depression New York: Social Science Research Council pp. 67-100.

³² Miller, W. (1958): „Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency”. Journal of Social Issues 14 (3): pp. 5–20.

³³ Miller, W. (1959): „Implications of Urban Lower-Class Culture For Social Work”. The Social Service Review 33 (3): pp. 219–236.

³⁴ Sutherland, E. H. (1947): Principles of Criminology, 4th Edition. Chicago, IL: Lippincott. pp. 467-482.

³⁵ Cohen, P. (1972): Sub-cultural Conflict and Working Class Community. Working Papers in Cultural Studies. No.2. Birmingham: University of Birmingham. pp. 151-206.

Smith és Jarjoura (1988)³⁶ összességében egyetértett azzal, hogy a szubkultúrák a társadalmakat bomlasztják, azonban azt állítják, hogy a bűnözést kiváltója nem csak az elszegényedés vagy a szegregálódás, hanem más okok is vezérelhetik azokat az egyéneket, akik a bűnözés útjára lépnek. Smith és Jarjoura külön-külön megvizsgálta a bűnözést kiváltó okokat és arra a következtetésre jutott, hogy akármelyik változó önmagában is elvezethet a bűnözés volumenének emelkedéséhez.

A világ összes pontján több kutató vizsgálta az életszínvonal és a bűnözés kapcsolatát. A kutatók között az egyik legelterjedtebb nézet, hogy ahol a szegénység uralkodik, ott a bűnözés magától értetődően megjelenik, különös tekintettel az utcán elkövetett bűncselekményekre. Chester (1976)³⁷ a bűncselekmények megjelenési formáit vizsgálta, mely során arra a következtetésre jutott, hogy az elszegényedett negyedekben az erőszakos, személy ellen irányuló bűncselekményekhez képest a betöréses lopások száma magasabb.

Arthur (1991)³⁸ azzal egészítette ki Chester megállapításait, hogy vidéken hasonló arányban jelennek meg a bűncselekmények, ha a városban és vidéken is társadalmi-gazdasági feltételek azonosak. A szegények a lopás lehető legegyszerűbb és rövid ideig tartó elkövetési formáját választják, az erőszakhoz csak szükség esetén folyamodnak, mely lehet pl. fegyveres rablás.

Crouch (1996)³⁹ szerint a társadalom gazdasági változói minden bűncselekmény elkövetésének befolyásoló tényezője, adott esetben a mozgatórugója lehet. Crouch a bűnözést kiváltó okok közé sorolja a válást, a munkanélküliséget, a lakáskörülmények romlását és a szomszédok állandó cserélődését.

Quetelet (1842)⁴⁰ már a XIX. században folytatott vizsgálatokat arra vonatkozóan, hogy van-e kapcsolat az akkori francia gazdaság szint és a bűnözés között, illetve melyek azok a társadalmi tényezők, amik motiválják az egyes személyeket a bűncselekmények elkövetésében.

Voldnak (2002)⁴¹ és munkatársainak megállapításai szerint a gazdasági színvonal jelentős visszaesésével a szegénynegyedekben eltűnik a lakásbetörés, mivel az ott élőknek nincsenek olyan értékeik, melyek miatt „érdemes lenne” az adott környéken valahová betörni, hiszen a közösségben élők között nincs egyenlőtlenség mindenki egyformán szegény.

A munkanélküliség sem meggyőző bizonyíték a bűnözés kiváltására, azonban az kétségtelen tény, hogy makroszinten vizsgálva a munkanélküliség növekedésének kísérője a magasabb bűnözési ráta.

Zafirovski (1998)⁴² szerint van kapcsolat a társadalmi-gazdasági változások és a bűnözés között, ugyanis az egyén racionális döntését az adott országban végbemenő társadalmi folyamatok nagymértékben befolyásolják. A társadalom egyes tagjai arra törekednek, hogy a folyamatokból akár illegális úton is javítsák az életminőséget.

Boudon (2003)⁴³ azzal érvelt, hogy az egyén racionális választása bár legitímnek mondható, mégis gyenge lábakon áll. A személy elhatározását sok olyan tényező befolyásolja, melyeket a gazdasági változások hoznak magukkal és ezek a változások válthatják ki a deviáns aktust az egyénből. Az egyén döntéseit más szociális jellegű szempontok is vezérlik,

³⁶ Smith, D. A. & Jarjoura, G. R. (1988): Social structure and criminal victimization. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 25(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 7-40.

³⁷ Chester, C.R. (1976): Perceived relative deprivation as a cause of property crime. *Crime & Delinquency*. Retrieved April 26, 2007, from Sage Criminology database. pp. 313-324.

³⁸ Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. *Criminal Justice Review*, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.

³⁹ Crouch, B.M. (1996): Looking back to see the future of corrections. *The Prison Journal*, 76(4). Retrieved April 27, 2007, from Sage Criminology database. pp. 331-344.

⁴⁰ Quetelet, M. A. (1842): *A Treatise on Man and development of his faculties* Cambridge, MA Harvard University Press. pp. 13-15.

⁴¹ Vold, G. B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002): *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

⁴² Zafirovski, M. (1998): Socio-economics and rational choice theory: Specification of their relations. *Journal of Socio-Economics*, 27(2). Retrieved May 5, 2007, from PsycINFO database. pp.165-205.

⁴³ Boudon, R. (2003). Beyond rational choice theory. *Annual Review of Sociology*, 29. Retrieved April 19, 2007, from PsycINFO database. pp. 1-21.

ezért amikor a bűncselekmény háttérének vizsgálatára kerül a sor, akkor az összes motivációs tényező elemzése szükséges.

Greene (1993)⁴⁴ azt írja Chicago környékéről, hogy sújtja a szegénység és meglehetősen nagy számban követnek el erőszakos bűncselekményeket. A szegények lakta városrészekben végbemenő negatív folyamatok és a nem megfelelő szociális háló az alacsony színvonalú társadalmi szerveződés folyamatosságát mutatják.

Arthur (1991)⁴⁵ a vidéki bűnözés alapján a társadalmi-gazdasági feltételek és a bűnözői magatartás közötti kapcsolatot vizsgálta. Az elemzések rámutattak arra, hogy bizonyos társadalmi tényezők, mint pl. az egy főre jutó jövedelem, az egyenlőtlenség és a munkanélküliség a bűnözési rátát befolyásolja.

DeFronzo (1997)⁴⁶ közvetetten állapított meg kapcsolatot az adott ország gazdasági állapota és a benne megjelenő bűnözés között. A vizsgálat szerint a szociális segélyben részesülők száma nagymértékben befolyásolja a bűnözés kiterjedtségét. Ha az alacsony színvonalú közösségek és a társadalom között az szociális összeköttetés hiányzik, a bűncselekmények emelkednek. A szegénység és a bűnözés között nem áll fenn direkt kapcsolat, azonban a szegénység és a társadalmi szerveződés hiányosságai miatt mégis nagyobb arányú a bűnözés az alacsony szinten élők lakta övezetekben.

4. ÖSSZEGZÉS

A környezeti motivációk nagymértékben befolyásolják a bűnözői magatartást. A tartós nélkülözésből fakadó szegénység ösztönözhet egyéneket bűncselekmények elkövetésére. Számos elmélet született, amely összekapcsolja a társadalmi-gazdasági folyamatokat a bűnözéssel. Szegényen is be lehet tartani a társadalmi normákat és a törvényeket. A szegénység önmagában nem magyarázza a bűnözés kialakulását. A bűnözés összefüggésbe hozható egy országban lezajló társadalmi-gazdasági folyamatokkal, mely visszaszorítása a szociális háló, illetve a közhasznú programok bővítésével érhető el. A gazdasági feltételek okozhatják a bűnözési volumen emelkedését, és ha egyre több embernek süllyed az életszínvonala a bűnözés kockázati tényezőjét is jelenti. Kockázati tényezőt jelent még a külföldi szegény bevándorlók, az infláció, az adópolitika, a munkahelyek csökkenése ezzel együtt a munkanélküliség, a fogyasztói kiadások emelkedése. A szegénység növekedésének velejárója a vagyon elleni bűncselekmények, különös tekintettel a lopás és a rablás emelkedése.

Az elméleti perspektíváknak különböző szintű összehasonlítása lehetséges, a társadalmi természet, vagy az emberi természet szintjén, melyek elemzése az ok-okozati tényezőkre és a deviancia mechanizmusaira koncentrálnak. A társadalmi természet fontos jellemzői a kollektív lelkiismeret, a közös értékek, a hit és a normák követése. Az elméleti perspektívák között sok ok-okozati tényező húzódik meg. Ezek közül az egyéni különbségek biológiai és pszichológiai alapon vizsgálhatók, mely elemzések a kultúra, a szubkultúra és a szociálpszichológia alapján történhet, amely kiterjed a társadalmi kapcsolatokra is. Az elméletek perspektíváinak legfontosabb kérdése a mechanizmus.

Kulcsszavak: bűnözői életforma, társadalmi és fizikai környezet, munkanélküliség, viselkedési formák, szociológiai elméletek, konfliktusok, kultúrák és normák, bandák, dezorganizáció, életszínvonal.

Keywords: criminal life, social and physical environment, unemployment, behavior, sociological theories, conflicts, cultures and norms, gangs, disorganization, standard of living

⁴⁴ Greene, M.B. (1993): Chronic exposure to violence and poverty: Interventions that work for youth. *Crime & Delinquency*, 39(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database pp. 419-429.

⁴⁵ Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. *Criminal Justice Review*, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.

⁴⁶ DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 395-406.

HIVATKOZÁSOK

1. Anonymous (2002): Researchers link broken windows policing with drop in serious crime. Capital University News. pp. 93-133.
2. Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. Criminal Justice Review, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.
3. Bandura, A. (1977): Social learning theory. (A szociális tanulás elmélete) Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 12-29.
4. Barkan, S. E. (2006). Criminology: A sociological understanding (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.
5. Beccaria, C. (1764): Delitti e delle pene (A bűnök és büntetések). On Crimes and Punishments Trans. by Henry Paolucci. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1963. pp. 16-22
6. Boudon, R. (2003). Beyond rational choice theory. Annual Review of Sociology, 29. Retrieved April 19, 2007, from PsycINFO database. pp. 1-21.
7. Chester, C.R. (1976): Perceived relative deprivation as a cause of property crime. Crime & Delinquency. Retrieved April 26, 2007, from Sage Criminology database. pp. 313-324.
8. Cohen, A.K. (1955): Delinquent Boys: The Culture of the Gang, Glencoe, IL: Free Press. pp. 588-608.
9. Cohen, P. (1972): Sub-cultural Conflict and Working Class Community. Working Papers in Cultural Studies. No.2. Birmingham: University of Birmingham. pp. 151-206.
10. Comte, A. (1844): Discours sur l'esprit positif. A General View of Positivism Trans. by Bridges, J.H. Trubner and Co., Cambridge University Press, 2009. pp. 157-170.
11. Crouch, B.M. (1996): Looking back to see the future of corrections. The Prison Journal, 76(4). Retrieved April 27, 2007, from Sage Criminology database. pp. 331-344.
12. DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. Journal of Research in Crime and Delinquency, 34(3). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 395-406.
13. Durkheim, É. (1893): De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964 pp. 440-443.
14. Faggins, B. (2001): Temple University study shatters theory on neighborhood decline and criminal behavior. Book review: Breaking away from broken windows. Retrieved May 1, 2003. pp. 305-360.
15. Greene, M.B. (1993): Chronic exposure to violence and poverty: Interventions that work for youth. Crime & Delinquency, 39(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database pp. 419-429.
16. Harcourt, B.E. (1998): Reflecting on the subject: A critique of the social influence conception of deterrence, the broken windows theory, and order-maintenance policing New York style. Michigan Law Review, 97 (2). Retrieved May 1, 2003, from InfoTrac database. pp. 163-175.
17. Harms, W. (2000). Study conducted in Chicago's neighborhoods calls broken windows theory into question. The University of Chicago Chronicle, 19 (7). Retrieved May, 1, 2003, pp. 7-14.
18. Merton, R.K. (1938): Social Structure and Anomie. American Sociological Review pp. 672-82.
19. Miller, W. (1958): „Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency”. Journal of Social Issues 14 (3): pp. 5–20.
20. Miller, W. (1959): „Implications of Urban Lower-Class Culture For Social Work”. The Social Service Review 33 (3): pp. 219–236.

21. Quetelet, M. A. (1842): A Treatise on Man and development of his faculties Cambridge, MA Harvard University Press. pp. 13-15.
22. Ronald, A.L. (1973): Deviant Behavior: A Social Learning Approach. (A szociális tanulás elméleti megközelítése) CA: Wadsworth Publishing Company, Inc. pp. 370-389.
23. Sellin, J.T. (1937): Research memorandum on crime in the depression New York: Social Science Research Council pp. 67-100.
24. Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942): Juvenile Delinquency in Urban Areas. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.
25. Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1969): Juvenile delinquency and urban areas: a study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities Chicago: University of Chicago Press. pp. 35-47.
26. Siegel, L.J. (2001): Criminology: Theories, Patterns, and Typologies (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.
27. Smith, D. A. & Jarjoura, G. R. (1988): Social structure and criminal victimization. Journal of Research in Crime and Delinquency, 25(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 7-40.
28. Spencer, H. (1873): The Study of Sociology, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1969. pp. 314-326.
29. Sutherland, E. H. (1947): Principles of Criminology, 4th Edition. Chicago, IL: Lippincott. pp. 467-482.
30. Tarde, J.G. (1890): La *Criminalité comparée* Comparative Criminality (A bűncselekmények összehasonlító elemzése) Trans. by Rapelje Howell 1912 Chicago: Quadrangle Books, pp. 364-394.
31. Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002). Theoretical Criminology (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.
32. Webber, C. (2007): Revaluating relative deprivation theory. Theoretical Criminology, 11(1) Retrieved May 14, 2007, from Sage Criminology database. pp. 397-417
33. Williams, F.P. III & McShane, M.D. (1999): Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.
34. Wilson, J.Q, and Kelling, G. L. (1982): „Broken Windows: The police and neighborhood safety” (PDF). http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf. Retrieved 2007-09-03. (HTML version)
35. Zafirovski, M. (1998): Socio-economics and rational choice theory: Specification of their relations. Journal of Socio-Economics, 27(2). Retrieved May 5, 2007, from PsycINFO database. pp. 165-205.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

ÓRIÁSOK ÁRNYÉKÁBAN - NON-PROLIFERÁCIÓ MONGOL MÓDRA

IN THE SHADOWS OF GIANTS – THE MONGOLIAN WAY OF NON-PROLIFERATION

A nukleáris fegyverek, valamint technológiák proliferációja napjaink globális biztonsági kihívásai közé tartozik. Ennek megakadályozása folyamatosan a nemzetközi szervezetek napirendjén szerepel. Jelen tanulmány azt igyekszik bemutatni, hogy miként illeszkedik ebbe a nemzetközi trendbe Mongólia atomfegyvermentes státuszának deklarálása, mi volt az indítéka a mongol kormánynak, miért volt egyedi ez a kezdeményezés, hogyan viszonyulnak ehhez az atomhatalmak, valamint hogy miként járult hozzá ez a globális célkitűzés a nukleáris fegyverektől mentes világ ideájának megvalósításához.

The proliferation of nuclear weapons and technologies are one of the global security challenges of our age. The prevention of this is permanently placed on the agenda of international organizations. The paper would like to show how the Mongolian Nuclear-Weapon-Free Status fits into this international trend, what was the motivation of the Mongolian government, why this is so unique, how the P5 states are related to this initiative, and furthermore what are the contributions to the realization of the idea of the nuclear-weapon-free-world.

BEVEZETÉS

„Mongólia hisz abban, hogy minden lépés – akármilyen kicsinek is tűnik – szükséges a nukleáris fenyegetés és a nukleáris arzenál csökkentése, valamint a jövőbeni leszerelést elősegítő közeg megteremtésében érdekében.”
(Jargalsaikhany Enkhsaikhan)¹

Mongólia esetében bátran kijelenthetjük, hogy ezek nem csak üres frázisok, ugyanis az ország ahol, és amikor tudta lehetőségeihez mérten támogatta a leszerelési és fegyverzetkorlátozási törekvéseket. Ezt tükrözi az a tény, hogy Mongólia az első között ratifikálta az Atomszorompó-szerződést és hetedikként az Átfogó Atomcsend Egyezményt, valamint amint a nemzetközi geopolitikai környezet azt lehetővé tette, deklarálta atomfegyvermentes státuszát. Ezzel, mint szuverén állam teljes mértékben kimerítette a nemzetközi környezet biztosította lehetőségeket, így a non-proliferációs törekvések területén az élmezőnyben foglal helyet.

A mongol atomfegyvermentes státusz (NWFS) ebben az évben ünnepelte huszadik születésnapját, amelynek pozitív megítélése töretlen a lakosság és mongol politikusok körében.² De nem csak a hazai, hanem a nemzetközi politikai életben is sikereket könyvel el, ugyanis húsz éves évfordulóján az atomhatalmak a státusz hivatalos elismerésével honorálták a mongol erőfeszítéseket. Ez a kezdeményezés nagyban hozzájárul az északkelet-ázsiai régió biztonságának és stabilitásának növekedéséhez, többek között a régió két globális hatalma Kína és Oroszország közötti kiegyensúlyozott viszony fenntartásának elősegítésével, valamint a Koreai-félsziget denuklerizációjának támogatásával. Ezáltal komoly szerepet játszhat a világ egyik leginkább instabil régiójában a biztonság és a stabilitás megteremtéséhez.

¹ Jargalsaikhany Enkhsaikhan: Mongólia Nagykövete és Megbízott Képviselője a Nemzetközi Atomenergia-ügynökségben valamint az ENSZ-ben.

² Цөмийн зэвсэггүй бүс” хэмээн зарласны 20 жилийн ой болно. - "Cömiin jewseggüi бүс" хемээн жарласни 20 жилийн ой болно. - 20 éves az "Atomfegyvermentes övezet" kihirdetése. http://www.batsuuri.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=231:----20--&catid=30:the-community&Itemid=63 Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

AZ ATOMFEGYVERMENTES ÖVEZETEK RŐL ÁLTALÁBAN

Az atomfegyvermentes övezetek szerves részét képezik a napjainkban is folyamatosan napirenden lévő non-proliferációs törekvéseknek, melynek alapjául egy nemzetközi rezsím, az 1968-ban aláírásra megnyitott és 1970-ben hatályba lépett Atomsorompó-szerződés (NPT) szolgál. A szerződésnek a hetedik cikke az, amely komoly jelentőséggel bír az általam választott téma szempontjából, ugyanis kimondja, hogy „A jelen szerződés semmilyen módon nem befolyásolja adott államok egy csoportjának azon jogát, hogy regionális szerződéseket köthessenek annak érdekében, hogy biztosítsák saját területükön az atomfegyverektől való teljes mentességet.”³ Ezáltal bátran kijelenthetjük, hogy az atomfegyvermentes övezetek (NWFZ) létrehozásának lehetőségét hivatalosan az Atomsorompó-szerződés kodifikálta.

A szuverén államterületeken létrehozott atomfegyvermentes övezetek előfutáraként, már korábban létrehoztak valamely állami szuverenitás alá nem tartozó terület, illetve közeg atomfegyver mentességét biztosító szerződéseket, mint az 1959-es Antarktisz-szerződés, az 1967-es világűr atommentességéről szóló szerződés, vagy később az 1971-ben létrejött tengerfenék egyezmény. Ezek után, valamint már ezekkel a folyamatokkal párhuzamosan, megindult az atomfegyvermentes övezetek létrehozása szuverén államterületek bevonásával. Ennek eredményeként napjainkra gyakorlatilag a Föld felszínének a felét lefedik ezek az övezetek.

Szerződés	Aláírás éve	Hatályba lépés éve	Terület	Biztonsági garanciák
Tlateloco szerződés	1967	1968	a latin-amerikai régió valamint a Karibi-térség	CHN, FRA, GBR, RUS, USA,
Rarotonga szerződés	1985	1986	a Csendes-óceán déli medencéje	CHN, FRA, GBR, RUS,*
Bangkok szerződés	1995	1997	a délkelet-ázsiai térség	-
Pelindaba szerződés	1996	2009	a teljes afrikai kontinens	CHN, FRA, GBR, RUS,*
Szemipalatyinszki szerződés	2006	2009	a közép-ázsiai térség	-

* Az Egyesült Államok nem nyújtott biztonsági garanciát, sőt a teszt robbantások tilalmát szabályozó protokollt sem fogadta el.

1. táblázat: A szuverén államterületeken létrehozott atomfegyvermentes övezetek. Készítette: Jakab László

Az ENSZ meghatározása szerint az NWFZ nem más, mint egy eszköz a nukleárisfegyverek fejlesztésének, gyártásának, birtoklásának, tesztelésének, állomásoztatásának, szállításának, a korlátozására az adott régió területén mind a tagállamok, mind az atomhatalmak részéről.⁴

Az NWFZ szerződések számos célkitűzéssel rendelkezhetnek, ehhez az ENSZ meghatározott több kulcsfontosságú irányelvet, úgymint: a nemzetközi non-proliferációs rezsím erősítése; a regionális béke és biztonság erősítése; a régió államai biztonságának erősítése; más non-proliferációs intézkedések erősítése és kiegészítése; valamint a közös

³ The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons 1968

http://www.nti.org/media/pdfs/aptnpt.pdf?_=1316547167&_=1316547167 Letöltés ideje: 2013. június 3. Fordította: Jakab László

⁴ United Nations Report of the Disarmament Commission, UN A/54/42. [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement) 9.o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

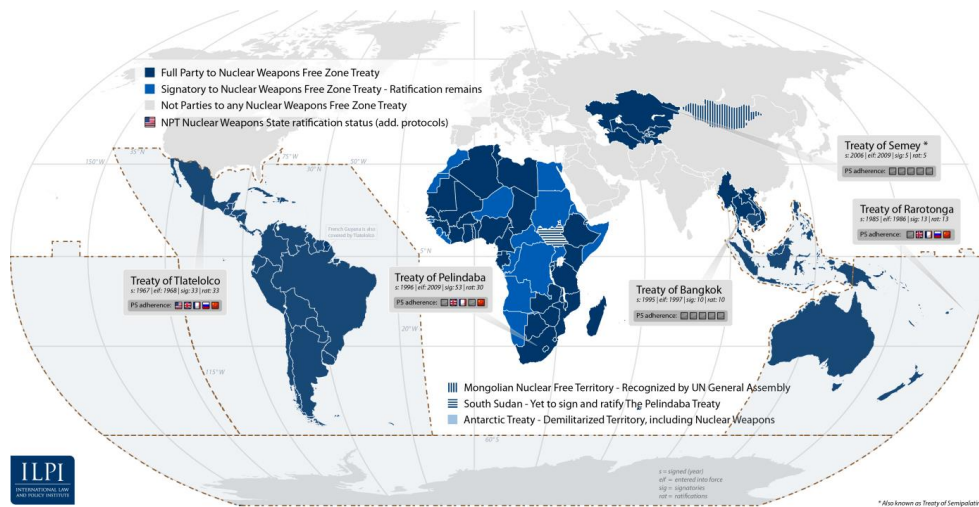
Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

értékek kifejezéséről és támogatásáról való gondoskodás a nukleáris leszerelés, korlátozás, valamint a non-prolifерáció területén.⁵

Az NWFZ-k az alap koncepciót tekintve megegyeznek, azaz magukba foglalnak egy a régió államai által kötött nemzetközi nukleáris leszerelési szerződést, egy verifikációs mechanizmust, szólnak a területi hatályról, szükséges a konzultáció az atomhatalmakkal, továbbá lehetőség szerint negatív biztonsági garanciákat kell szerezni tőlük.⁶ Viszont ami nagyban hozzájárul sikerükhöz, az az a tény, hogy minden esetben hozzáigazíthatóak a regionális igényekhez illetve a környezethez.

Az NWFZ-k által elért eredményeket sokan sokféleképpen értékelik. Sokan gondolkodnak róla pozitívan, ugyanis napjainkra a Föld felszínének csaknem a felére kiterjednek, és egy regionális, kvázi „alulról” indított törekvésként a helyi érdekek figyelembevételével megszüntették az Atomsorompó-szerződés hiátusából származó kiskaput, ami nem zárja ki, hogy az atomhatalmak az atomfegyverrel nem rendelkező államok területén tartósan atomfegyvereket állomásoztathassanak.

Mindazonáltal akadnak bírálói, akik szerint az úgynevezett könnyű övezetek létrehozása után a konfliktusos területeken – Közel-Kelet, Dél-Ázsia vagy Északkelet-Ázsia – nem tudnak ilyen típusú megállapodásokat kötni. Továbbá úgy tartják, hogy a leszerelések nem az adott területen létrejött szerződéseknek köszönhetően valósultak meg, hanem az adott államok bel-, illetve külpolitikai irányváltásainak következményeként.⁷

1. ábra: A világ atomfegyverektől mentes "fele"

Forrás: http://nwp.ilpi.org/wp-content/uploads/2013/02/ILPI_world_map_NWFZ.png Letöltés ideje: 2013. június 6.

A kritikusoknak ellent mondva, azonban újabb sikerként könyvelhető el a szemipalatyinszki szerződés létrejötte, amelynek kereteiben egy kifejezetten bonyolult politikai háttérrel rendelkező régióban, a közép-ázsiai térség államai

⁵ I.m.: 7.o.

⁶ GYENE Pál – HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes övezet* In: Nemzet és Biztonság 2011/07. 52. o

⁷ Argentína és Brazília esetében a belpolitikai irányváltásnak, valamint a kettejük viszonyában beállt javuló tendenciának volt köszönhető hogy majdnem három évtizeddel a Tlatelolco szerződés életbelépése után ratifikálták azt. Dél-Afrika az apartheid rendszer összeomlása után leszerelte az összes atomfegyverét – a világon eddig egyedülállóan - és ezzel komoly lökést adott a Pelindaba szerződés kialakításának.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

létrehozta egy NWFZ-t, lezárva egy a Szovjetunió összeomlása óta jelen lévő, az ellenőrizetlen proliferáció lehetősége által gerjesztett fenyegetést.

Mindent összegezve nehéz egységes választ adni arra, hogy sikeres-e az NWFZ koncepció. Talán az alábbi négy pontból álló kritériumrendszer segíthet a döntés meghozatalában:

- először is növelte-e a régió biztonságát;
- másodsor, hogy hozzájárult-e és ha igen milyen fokon, a széleskörű globális célkitűzésekhez;
- harmadsor, hogy az övezetkoncepció lépést tart-e a fegyverek proliferációjának sokoldalú természetével;
- negyedsor, hogy a koncepció politikailag életképes és hatékony-e.⁸

Ha az első pontot vesszük figyelembe, akkor mindenképpen sikeresnek tekinthető a koncepció, ugyanis az ötből négy övezet sikeresen begyűjtötte a biztonsági garanciákat, továbbá a kívülről érkező nukleáris fenyegetések lehetőségét is csökkentették a szerződések.

Ami a globális célkitűzéseket illeti, ha már csak azt vesszük figyelembe, hogy a meglévő NWFZ-k hozzávetőleg a földfelszín területének felére kiterjednek, ezáltal csökkentve a proliferáció lehetőségét, akkor mindenképpen sikerről beszélhetünk.

A harmadik pont a legproblémásabb, ugyanis a koncepció a hidegháborús feltételekhez lett igazítva. Az előrelépést itt is a szemipalatyinszki szerződés biztosította, ugyanis ez már kibővült a békés célú nukleáris robbantások tilalmával, valamint ami még jelentősebb a nem-állami szereplők felelősségre vonhatóságával. Viszont továbbra is igény lenne a tömegpusztító fegyverek teljes spektrumára kiterjedő non-prolifációs képességek kialakítása, ugyanis a tömegpusztítófegyver-technológiákhoz való hozzáférés, illetve továbbadás lehetősége jelentősen megnőtt mind az állami mind a nem-állami szereplők körében.

A koncepció az életképességét illetően szinte kizárólag pozitívan értékelhető, ha csak arra gondolunk, hogy az NWFZ-k által lefedett területek mérete – ugyan lassan de – fokozatosan növekszik, valamint az NWFZ törekvések az elmúlt bő négy évtizedben komoly támogatásra tettek szert az ENSZ-nél, valamint más regionális szervezeteknél.

Mindent egybe vetve, egy sikeres és fejlődőképes koncepcióról beszélhetünk az NWFZ stratégiát illetően. Ha csak azt nézzük, hogy a négy értékelési szempontból hármát szinte teljes mértékben kielégít, és bár a harmadik pont esetében ugyan csak részben teszi azt, mégis eredményesnek tekinthető ez a koncepció.

A MONGOL KORMÁNY DÖNTÉSÉNEK OKAI

Az atomfegyvermentes övezet létrehozásának igénye a hidegháború időszakában gyökerezik. Ugyanis az 1966-os szovjet-kínai szakítást követően Mongólia válaszul elé került, állást kellett foglalnia, hogy melyik felet választja az ebben a régióban egyedülálló módon kialakult kettős-hidegháborúban.⁹ Ez végül a szovjet orientációs politika további töretlenségében nyilvánult meg.

Ez, a három ország közös történelmi múltjának fényében elég egyértelműnek tekinthető. Ugyanis Mongólia jó háromszáz évig Kína vazallusa volt, továbbá rendezetlen területi vitájuk van az azóta is Kínához tartozó Belső-Mongóliát illetően. Addig a Cári Oroszország, később pedig a Szovjetunió a mongol nép egyfajta protektorának szerepében szeretett tetszelegni persze főként saját a régió belüli hegemon törekvéseinek kiterjesztése érdekében. Ezzel viszont kivívta Mongólia szimpátiáját.

Így nem meglepő, hogy a szakítást követően a mongol kormány északi szomszédjától kért katonai segítséget, amelynek a Szovjetunió örömmel tett eleget ugyanis kialakíthatott egy komoly ütköző zónát közte és Kína között,

⁸ HAMEL-GREEN, Michael: *Regional Initiatives on Nuclear- and WMD-Free Zones*. UN, Geneva, 2005. 4. o.

⁹ A kettős-hidegháború koncepció lényegében a meglévő kelet-nyugati szembenállás mellett egy észak-déli, azaz szovjet-kínai szembenállást is takart.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

valamint a Mongólia területén létesített katonai bázisok ugródeszkeként szolgálhattak volna egy esetleges Kína ellen indított támadás esetén.¹⁰ Hozzávetőleg 60-75 ezer szovjet katonát telepítettek a mongol-kínai határra. Ezek a hadosztályok közepes hatótávolságú ballisztikus rakétákkal, valamint a hozzájuk tartozó vegyi és nukleáris töltetekkel voltak felszerelve, amelyeknek bevetéséhez nem fért kétség, amennyiben katonai erők alkalmazására került volna sor.¹¹ Ennek köszönhetően Mongólia bármikor egy nukleáris konfliktus kellős közepén találhatta volna magát. Ebből a szempontból párhuzamot vonhatunk a mongol NWFZ és a Tlateloco Szerződés között, amelynek a létrehozása szintén egy potenciális nukleáris konfliktushoz¹² volt köthető.

A döntés meghozatalához hozzájárult még az a tény, miszerint a világon végrehajtott atomkísérletek negyedét Mongólia közvetlen szomszédságában hajtották végre. A Szovjetunió a mai Kazahsztán keleti térségében Szemipalatyinszkban, Kína pedig a Góbi sivatagban. Ezeknek a kísérleti robbantásoknak az egészségre és a környezetre gyakorolt hatásait még a mai napig kutatják.

Továbbá, a fosszilis tüzelőanyagok hiánya által generált, illetve a globális felmelegedés okozta kihívások megoldására – főleg az ázsiai országokban – a nukleáris energia alkalmazását találják a legmegfelelőbbnek. Viszont ennek is megvannak az árnyoldalai, ugyanis az egyre nagyobb számban működő atomerőművekben, nagy mennyiségű nukleáris hulladék keletkezik, amelynek elhelyezése komoly kihívások elé állítja az országokat. Ennél a pontnál Mongólia is fenyegetetté válhat ugyanis, bár nincs jelenleg az ország területén atomerőmű, viszont mind a két szomszédja rendelkezik ilyen létesítményekkel, ami magában hordozza a hulladék elhelyezés problémáját is. Oroszország az általa – és még más országok által termelt – nukleáris hulladékot Szibériában, míg Kína a Góbi sivatagban helyezi el. Ennek is nagyon magas a potenciális egészség- és környezetkárosító hatása akár Mongóliára nézve is.¹³

Így, amint a mongol belpolitikai helyzet ezt lehetővé tette, a kormány hozzájárult az állami érdekek nemzetközi porondon történő érvényesítéséhez. Ezek között az atomfegyvermentes övezeti státusz deklarálása prioritást élvezett, ami a fentiek tükrében teljes mértékben érthető és elfogadható.

MONGÓLIA ATOMFEGYVERMENTES STÁTUSZA

Az 1990-es évben megtörtént a mongol rendszerváltás. Ennek, valamint a Szovjetunió szétesésének köszönhetően 1992-ben – majd negyedszázadnyi ott tartózkodás után – az utolsó orosz katonák is elhagyták Mongólia területét. Még ebben az évben szeptember 25-én a Mongol Köztársaság miniszterelnöke Ocsirbat, az ENSZ Közgyűlés előtt deklarálta Mongólia atomfegyvermentes övezeti státuszát.

Ez a kezdeményezés a mai napig egyedül álló, ugyanis minden más NWFZ által lefedett terület több szuverén államterületet foglalt magába, míg ugye a mongol NWFZ esetében csak egy államról beszélhetünk.¹⁴ Ennek lehetőségét az 1974-ben hatályba lépett 3261 F számú ENSZ Közgyűlési határozat¹⁵ által életre hívott – az NWFZ szerződésekről szóló – tanulmányban kodifikálták 1976-ban. Melynek értelmében: „teljes kontinenseket vagy nagy földrajzi régiókat magukba foglaló államok csoportján túl, államok egy kis csoportja, sőt országok önmagukban is elfogadhatnak

¹⁰ ANDERSON, Jennifer: *The Limits of Sino-Russian Strategic Partnership*. Oxford University Press, London, 1997. 47. o.

¹¹ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Nuclear-Weapon-Free Status: Concept and Practice Paper*.

<http://www.un.int/mongolia/Archives/1999/said-e~1.htm> 1. o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

¹² A kubai rakéta válság: 1962-ben a Szovjetunió ballisztikus rakétákat telepített Kubába. Amikor az USA tudomást szerzett minderről, követelte azok mielőbbi leszerelését és kivonását a szigetről. Talán ekkor állt a világ legközelebb egy atomháború kirobbanásához.

¹³ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Mongolia and Nuclear Age*. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.

http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf 27. o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

¹⁴ Ausztria és Új-Zéland is meg tette a megfelelő lépéseket, hogy SS-NWFZ válhasson a területéből, de az atomhatalmakkal kötött hivatalos megállapodások hiányában ezek hatályon kívül maradtak. Lásd bővebben: *Nuclear-Weapon-Free-Zones*. <http://www.gsinsitute.org/pnnd/issues/NuclearWeaponFreeZones.htm> Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁵ UN General Assembly Resolution 3261 F. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/738/63/IMG/NR073863.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

atomfegyvermentes-övezet létrehozására vonatkozó szerződést.¹⁶ Ennek köszönhetően beszélhetünk úgynevezett egy-állami azaz *single-State* NWFZ-ről (SS NWFZ). A mongol álláspont szerint fontos, hogy legyen lehetőség SS-NWFZ-k létrehozására, ugyanis a tradicionális megállapodás nem számol azzal a helyzettel, hogy atomfegyverrel nem rendelkező szomszédos államok hiányában az adott államnak csak egyénileg van módja atomfegyvermentes övezetté válnia.

1993 és 1994 folyamán az összes atomhatalom jelezte Mongóliának, hogy támogatja NWFZ törekvéseit. Sőt Oroszország is és Kína is kétoldali barátsági szerződés keretein belül biztosította Mongóliát arról, hogy tiszteletben tartja és támogatja elképzeléseit. Továbbá az atomfegyverrel nem rendelkező államok is mind támogatták ebben, sőt az Elnem Kötelezettek Mozgalmának több csúcstalálkozóján is hivatalosan napirendre került a mongol NWFZ törekvés, valamint a mellette való állásfoglalás.¹⁷

1997 áprilisában Mongólia az ENSZ Leszerelési Bizottsága elé terjesztette az SS-NWFZ létrehozásához szükséges alapelveket tartalmazó dokumentumot.¹⁸ Az atomhatalmak támogatták a mongol kezdeményezést és egyetértettek annak szükségességével, viszont magával a SS-NWFZ koncepcióval már komoly fenntartásaik voltak. Attól tartottak, hogy ez az új megközelítés teljesen aláásná a hagyományos NWFZ törekvéseket és eltértené az országokat azok létrehozásától. Így álláspontjuk szerint az éppen ebben az időben ratifikálásra váró Pelindaba Szerződés, valamint az akkor formálódó Közép-Ázsiát lefedő kezdeményezés megghiúsulhatott volna. Ezért Mongólia elvetette a SS-NWFZ koncepciót és úgy határozott, hogy a továbbiakban az állam atomfegyvermentes státuszának nemzetközi szintű elismertetése válik fő célkitűzésévé. Ez mind addig ebben a formában marad, amíg az atomhatalmak nem változtatnak az álláspontjukon.¹⁹ Így 1998 végére megszületett az az ENSZ Közgyűlési határozat,²⁰ amelyben az összes tagállam támogatja Mongólia atomfegyvermentes státuszának kialakítására irányuló törekvéseit.

A következő, a folyamatot komolyan meghatározó eseményre 2000. február 3-án került sor, amikor is a mongol parlament hatályba léptette a Mongólia atomfegyvermentes státuszát hivatalosan deklaráló jogszabályt. Ezt a dokumentumot a mongol nagykövet február 28-án adta át az ENSZ Főtitkárának, amelyet az 55. ENSZ Közgyűlésen elfogadtak és A/55/56 S/2000/160 számmal jelölték.²¹

Tartalmát tekintve, hozzávetőleg azonos a már meglévő NWFZ szerződések rendelkezéseivel, ugyanis célként Mongólia teljes területének, beleértve a légtérnek, a vizeinek, a földfelszínnek és a földfelszín alatti területeinek az atomfegyverektől való mentességét jelölte meg. Továbbá meghatározza azoknak a tevékenységeknek a csoportját, amelyek az NWFZ státusból eredően Mongólia teljes területén tilalom alá kerülnek. Ezek a következők: nukleáris fegyverek fejlesztése, gyártása, birtoklása, állomásoztatása és szállítása; kísérletek végrehajtása, valamint

¹⁶ *Comprehensive Study of the Question of Nuclear-Weapon-Free-Zones in all its Aspects.*

<http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/DisarmamentStudySeries/PDF/A-10027-Add1.pdf> 41. o. Letöltés ideje: 2013. június 6. Fordította: Jakab László

¹⁷ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwfz/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 2. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁸ Establishment of nuclear-weapon-free zones on the basis of arrangements freely arrived at among the states of the region concerned. UN A/CN.10/195. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/108/87/PDF/N9710887.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁹ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwfz/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 3. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁰ Mongolia's international security and nuclear-weapon-free status. UN General Assembly Resolution 53/77 D. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/760/45/PDF/N9976045.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²¹ A/55/56-S/2000/160. Annex I. - Law of Mongolia on its nuclear-weapon-free status <http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

felhasználásuk; nukleáris fegyver gyártására alkalmas radioaktív anyag, illetve nukleáris hulladék elhelyezése és tárolása vagy Mongólia területén keresztül történő szállítása.

Viszont lehetőséget biztosít a nukleáris energia, valamint technológia kizárólag békés célú felhasználására az egészségügyben, a bányászatban, erőművek létesítése esetén, valamint tudományos kutatások céljára, természetesen a vonatkozó nemzetközi szerződések jóváhagyásával.

A verifikáció folyamata két szinten megy végbe. Egyfelől nemzeti szinten, a külkapcsolatokért felelős állami központi hatóság javaslatait figyelembe véve a Mongol Nemzetbiztonsági Tanács által. Ebben az esetben az illetékes állami hatóságok jogosultak bármilyen gyanús személyről, csoportról vagy járműről történő információgyűjtésre, ezeknek a lefoglalására, előállítására, kerestetésére. A külkapcsolatokért felelős állami központi hatóság feladata a Mongólia atomfegyvermentes státuszáról szóló törvényből, illetve a Mongólia által átvállalt, a nemzetközi NWFZ törekvésekből származó kötelezettségvállalások betartásának ellenőrzése. Másfelől a nemzetközi verifikációt a törvény a releváns nemzetközi szervezetek hatáskörébe helyezi, vagy nemzetközi megállapodásokon keresztül hajtja azokat végre.

A felelősségre vonás tekintetében, amennyiben egy természetes vagy jogi személy megsérti a Mongólia atomfegyvermentes státuszáról szóló törvényt, akkor a büntető törvénykönyvvel összhangban kell felelősségre vonni. Továbbá az Állam kisajátít minden olyan létesítményt, felszerelést, anyagot, nyersanyagot és szállító eszközt, amelyeket a mongol NWFS-t deklaráló törvény által tiltott tevékenységek keretei közt használnak.

Abban az esetben, ha a törvénysértés bekövetkezik, akkor a természetes vagy jogi személy köteles kártérítést fizetni, a releváns mongol jogszabályoknak, illetve nemzetközi szerződéseknek és normáknak megfelelően, amiért megsértette Mongólia nemzeti érdekeit.

Amennyiben a törvény megsértése vagy annak gyanúja egy másik állammal hozható kapcsolatba, akkor Mongóliának a nemzetközi megállapodásoknak vagy nemzetközi jogi normáknak megfelelően, hivatalos úton jeleznie kell az esetet, és diplomáciai úton rendezni a problémát. Ha szükségesnek tartja, akkor a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség vagy más releváns szervet közreműködését is kérheti a probléma megoldásában.

Mongol Parlament az atomfegyvermentes státuszról szóló törvénnyel egy időben létrehozta a [19. számú parlamenti határozatot](#)²² azzal a céllal, hogy kijelölje azokat a lépéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a fenti törvényt elfogadtathassák nemzetközi szinten is.

Ennek érdekében hangsúlyozza a nemzetközi együttműködésre, valamint a nemzetközi béke és biztonság erősítésére tett törekvések fontosságát. Mongólia tartózkodik bármilyen jellegű katonai szövetséghez történő csatlakozástól, valamint attól, hogy bármely idegen államnak engedélyezze az ország területének használatát. Továbbá tiltja a külföldi haderő és fegyverzet telepítését az ország területére.

Ezen felül a mongol kormány a határozat célkitűzéseinek teljesítése érdekében aktívan együttműködik a releváns államokkal és nemzetközi szervezetekkel, beleértve a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséget is.

NEMZETKÖZI MEGÍTÉLÉSE

A nemzetközi közvélemény alapvetően pozitív fogadtatásban részesítette a Mongólia atomfegyvermentes státuszát hivatalosan deklaráló dokumentumot, így tettek az atomfegyverrel rendelkező államok is. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy még a törvény elfogadásának évében egy együttes nyilatkozat²³ keretében pozitív és negatív biztonsági garanciákkal honorálták a mongol erőfeszítéseket valamint biztosították Mongóliát a jövőbeni támogatásukról.

²² A/55/56-S/2000/160. Annex II. - Resolution 19 of the State Great Hural of Mongolia on Measures to be taken in connection with the adoption of the Law of Mongolia on its Nuclear-Weapon-Free-Status, adopted on 3 February 2000.
<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²³ A/55/530-S/2000/1052 - Statement on security assurances in connection with Mongolia's nuclear-weapon-free status.
<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55530.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Ezt követően a mongol kormány előtt már csak egy cél lebegett, mégpedig az atomfegyvermentes státusz nemzetközi szinten történő intézményesítése, amely egyet jelent az ország biztonságának nemzetközi politikai és jogi úton történő szavatolásával.²⁴ Ennek érdekében 2001 szeptemberében Szapporóban az ENSZ égisze alatt egy találkozót tartottak, ahol a mongol képviselő mellett megjelent az öt atomhatalom képviselője is. Ennek a találkozóknak pontos célkitűzése a mongol státusz, valamint az intézményesítés módjának a meghatározása volt. A végső megállapodás szerint Mongóliának egy háromoldalú szerződést kell kötnie Kínával és Oroszországgal, amelynek keretei között intézményesítheti atomfegyvermentes státuszát.²⁵

Az ezt követő időszakban Mongólia átadott a másik két félnek egy a majdani szerződés elemeit meghatározó tervezetet, amelyre a pozitív visszajelzések mellett építő céllal javaslatok is érkeztek, amelyeknek a feldolgozása után, 2007-ben elkészült maga a szerződés tervezet is. Komoly előrelépést hozott a 2009-es év, amikor is két alkalommal is tárgyalóasztal mellé ültek a felek Genfben, ahol megkezdték a szerződés megkötését előkészítő tárgyalásokat. A két atomhatalom képviselői jelezték azon elképzelésüket, hogy a többi atomhatalomnak is csatlakozni a kellene a tárgyalási folyamatokhoz, hogy végül egy multilaterális szerződést hozhassanak létre. Bár az NWF státusz intézményesítése nem történt meg, végül 2012. szeptember 17-én az atomhatalmak újra megerősítették a 2000-ben aláírt együttes nyilatkozatot, továbbá hivatalosan is elismerték Mongólia egyedülálló státuszát, valamint kijelentették, hogy tiszteletben tartják azt és nem járulnak hozzá semmilyen politikai vagy katonai lépéshez, ami valamilyen úton megsértené azt.²⁶ Ezzel a sikerrel koronázhatta meg Mongólia az egyoldalú deklaráció huszadik évfordulóját.

Az északkelet-ázsiai régióban további három állam érintettsége merülhet fel, ha Mongólia atomfegyvermentes státuszát vizsgáljuk. Ezek Japán, Észak- illetve Dél-Korea.

Mind Japán mind Dél-Korea komolyan elkötelezte magát a nukleáris leszerelés, valamint fegyverzetkorlátozás ügye mellett.²⁷ Ez egyáltalán nem meglepő annak fényében, hogy Észak-Korea napjainkban is komoly energiákat fektet saját nukleáris képességének fejlesztésébe, ezáltal tovább fokozva a régió instabilitását. A kommunista ország által folytatott politika szöges ellentétben áll a mongol elképzelésekkel, a két ország mégis jó viszonyt tart fenn egymással,²⁸ emiatt egyes szakértők úgy gondolták Mongólia jó példa lehetne Észak-Korea számára, hogy miként növelhetné saját biztonságát nukleáris képességének fenntartása nélkül.²⁹ Azt gondolom, annak esélye, hogy ilyen mértékű irányváltás álljon be az észak-koreai politikában meglehetősen csekély, főleg ha figyelembe vesszük az idei évben végbement eseményeket, valamint az ország vezetőjének kijelentéseit.³⁰

Ami az NGO-kat, illetve nemzetközi szervezeteket illeti, a Mongol NWFS folyamatosan bővülő támogatottságot élvez azok körében. A Blue Banner NGO Mongólia³¹ elnevezésű civil szervezetet, például céljával tűzte ki a mongol NWFS,

²⁴ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: Mongolia and Nuclear Age. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.

http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf 25. o. Letöltés ideje: 2013. június 3

²⁵ A/57/59 – Annex I - Ways and means of strengthening Mongolia's nuclearweapon-free status: report of the United Nations-sponsored Expert Group Meeting. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/295/51/PDF/N0229551.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁶ Statement by H.E. MR. OCH OD, ambassador and permanent representative of Mongolia to the United Nations at the general debate of the First Committee of the 67th session of the UN General Assembly

<http://www.un.org/disarmament/special/meetings/firstcommittee/67/pdfs/11%20Oct%20GD%20Mongolia.pdf> 4. o. Letöltés ideje: 2013. június 7.

²⁷ FABIÁN Emília – PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században. In: Nemzet és Biztonság. 2011/09. 55.

²⁸ A tradicionálisan jó viszony a koreai háború alatt történt eseményekre vezethető vissza, ugyanis ekkor Mongólia rengeteg észak-koreai menekültnek és hadiárvának nyújtott menedéket. Lásd bővebben: PORTER, Edgar A.: Mongolia, Northeast Asia and the United States: Seeking the Right Balance http://r-cube.ritsumei.ac.jp/bitstream/10367/943/1/2-RJAPS26_Mongolia_%20Northeast%20Asia%20and%20the%20United%20States.pdf 10. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁹ PEIRAN, Wang: Mongolia's Delicate Balancing Act. In: China Security, Vol. 5 No. 2, World Security Institute, 2009. <http://www.chinasecurity.us/pdfs/WangPeiran.pdf> 30. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

³⁰ NIKITIN, Mary Beth: North Korea's Nuclear Weapons: Technical Issues. Congressional Research Service 2013. <http://www.fas.org/sqp/crs/nuke/RL34256.pdf> 14. o. Letöltés ideje: 2013. június 7.

³¹ [Participators and NGO] Blue Banner. http://blog.yam.com/spgmn_en/article/6416906 Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

valamint egy északkelet-ázsiai NWFZ létrehozásának nem kormányzati szinten történő támogatását. Ez a kezdeményezés becsatlakozott a Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict³² nevű szervezet munkájába és egymás elképzeléseit támogatva küzdenek az atomfegyverektől mentes világgért.

Ami a nemzetközi szervezeteket illeti, a státusz komoly támogatást élvez az EI-nem Kötelezettek Mozgalmának körében, ami annak is köszönhető, hogy Mongólia a rendszerváltás éveiben csatlakozott ahhoz, amely több konferenciáján is állást foglalt a Mongol NWFS nemzetközi szinten történő intézményesítésének fontossága, illetve támogatása mellett, továbbá hangsúlyozta ennek fontosságát a régió stabilitása és biztonságának növelése érdekében.³³

Ezek mellett Mongólia újabb sikerként könyvelhette el, hogy 2005-ben meghívást kapott az Atomfegyvermentes övezetek létesítése céljából kötött szerződések részes államai, valamint aláírói számára rendezett konferenciára, ahol az azt lezáró nyilatkozatban hivatalosan is elismerték a mongol NWFS-t, valamint biztosították Mongóliát annak későbbi támogatásáról.³⁴

ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt két évtizedben lezajlott mongol NWFS törekvések eredményességét a már az első fejezetben említett, az NWFZ koncepció sikerességét értékelő négy pontból álló kritériumrendszer segítségével kívánom bemutatni.

Először is kijelenthetjük azt, hogy az NWFS törekvések nagyban hozzájárultak Mongólia biztonságához, ugyanis ennek keretében szert tett mind az öt atomhatalom pozitív és negatív biztonsági garanciáira, így a kívülről jövő fenyegetések mértéke jelentősen csökkent, valamint arról is biztosították az országot, hogy nem államosoztatnak vagy szállítanak át nukleáris fegyvereket vagy azok részeit a területén, illetve nem helyeznek el és nem is tárolnak hasadóanyagot sem nukleáris hulladékot.

Másodszor, meglátásom szerint komolyan hozzájárult a globális szintű non-prolifерációhoz is, egyrészt azért, mert rendhagyó módon Mongólia kezdetben a SS-NWFZ koncepció kialakítást tűzte ki céljául, amely új eszköz lehetne a leszerelési és fegyverzetkorlátozási törekvések eszköztárában, amennyiben az atomhatalmak jóváhagynák azt. Másrészt azáltal, hogy deklarálta státuszát jelentősen stabilizálta az északkelet-ázsiai térség helyzetét, növelte annak biztonságát, továbbá jó példát mutat a régió valamint a világ valamennyi állama számára.

Harmadszor, a mongol NWFS alapjául szolgáló törvény vonatkozik minden természetes vagy jogi személyre, ezáltal a nem állami szereplők is felelősségre vonhatók amennyiben megsértik annak bármely pontját. Továbbá korlátozásra kerültek a békés célú nukleáris robbantások is. Ezzel a megújulással napjaink kihívásainak még inkább megfeleltethető lett az atomfegyvermentes övezet koncepció.

Negyedszer, a mongol NWFS koncepció töretlen támogatást élvez az atomhatalmak, az atomfegyverrel nem rendelkező államok, valamint a nemzetközi szervezetek és NGO-k részéről is. Persze sokkal kevesebb figyelmet kapott volna, amennyiben nem a térség két óriásának árnyékában próbálná érdekeit érvényre juttatni.

Az értékelésből is jól látszik, hogy mennyi potenciál van ebben a kezdeményezésben, amely azáltal, hogy hivatalosan is elnyerte az atomhatalmak támogatását globális szinten is követendő példává vált a non-prolifерáció területén.

³² Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict. <http://www.gppac.net/page.php?id=1485> Letöltés ideje: 2013. június 6.

³³ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclearweapon-free status. http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwzf/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 5.

o. Letöltés ideje: 2012. április 10.

³⁴ Declaration of the Conference of Nuclear-Weapon-Free-Zones. <http://www.opanal.org/Docs/seminars/nwzf/DNU-02931C.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Ennek köszönhető, hogy Mongólia ilyen meghatározó szerepet tölt be napjainkban a regionális politikai életben, ezért nem is lehet véletlen, hogy a 21. századra nagyon komoly, prosperáló kapcsolatokat épített ki több állammal is – többek között az Amerikai Egyesült Államokkal – amely azon túl, hogy tovább javította az ország nemzetközi megítélését, rengeteg haszonnal kecsegtet, amelyet a felettebb sikeres mongol diplomácia maradéktalanul ki is akná.

Mongólia történelme, ahogy a legtöbb államé, tartalmaz emlékezetes, valamint kevésbé sikeres periódusokat is. Gondoljunk csak arra, hogy egy világbirodalomból pár száz év leforgása alatt egy másik nagy birodalom vazallusává vált. Ebből a szerepből csak úgy volt képes kitörni és visszaállítani szuverenitását, hogy politikai- és ideológiafüggsbe került a 20. század egyik szuperhatalmától. A mongol történelem eme fejezetének lezárása hozta meg az országnak a lehetőséget, hogy egy kis belső-ázsiai országból az északkelet-ázsiai térség egyik meghatározó szereplőjévé váljon.

Ez a siker egyrészt annak köszönhető, hogy mind a régió, mind Mongólia számára a nukleáris fegyverek leszerelése, valamint korlátozása jelentheti a biztonság és stabilitás növekedését. Így amikor a rendszerváltás után lehetősége nyílt arra, hogy Mongólia deklarálja atomfegyvermentes státuszát, hirtelen a non-proliférációs törekvések egyik fő képviselőjévé vált a régióban. Másrészt a sikerhez hozzáadódott az elmúlt két évtized ragyogó mongol diplomáciai tevékenysége, valamint a mongol gazdaságban rejlő hatalmas lehetőségek sikeres kihasználása, amelyeknek köszönhetően napjainkban Mongólia komoly hatással bír Északkelet-Ázsia hatalmi, politikai és gazdasági viszonyainak ezáltal biztonságpolitikájának alakulására.

Kulcsszavak: Mongólia, non-proliféráció, atomfegyvermentes övezet, leszerelés

Keywords: Mongolia, non-proliferation, nuclear-weapon-free-zone, nuclear weapons,

BIBLIOGRÁFIA

[Participators and NGO] Blue Banner. http://blog.yam.com/spgm_en/article/6416906 Letöltés ideje: 2013. június 6.

2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwzf/PDFs/mongolia_conf2010.pdf Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/55/530-S/2000/1052 - Statement on security assurances in connection with Mongolia's nuclear-weapon-free status.

<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55530.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/55/56-S/2000/160. <http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/57/59 – Annex I - Ways and means of strengthening Mongolia's nuclear-weapon-free status: report of the United Nations-sponsored Expert Group Meeting. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/295/51/PDF/N0229551.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

ANDERSON, Jennifer: *The Limits of Sino-Russian Strategic Partnership*. Oxford University Press, London, 1997.

Comprehensive Study of the Question of Nuclear-Weapon-Free-Zones in all its Aspects.

<http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/DisarmamentStudySeries/PDF/A-10027-Add1.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

Declaration for the Conference of Nuclear-Weapon-Free-Zones. <http://www.opanal.org/Docs/seminars/nwzf/DNU-02931C.pdf>

Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Mongolia and Nuclear Age*. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.
http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf Letöltés ideje: 2013. június 3.
- ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Nuclear-Weapon-Free Status: Concept and Practice Paper*.
<http://www.un.int/mongolia/Archives/1999/said-e~1.htm> Letöltés ideje: 2013. június 3.
- Establishment of nuclear-weapon-free zones on the basis of arrangements freely arrived at among the states of the region concerned*. UN A/CN.10/195. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/108/87/PDF/N9710887.pdf?OpenElement>
Letöltés ideje: 2013. június 6.
- FÁBIÁN Emília – PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században. In: Nemzet és Biztonság. 2011/09.
Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict. <http://www.gppac.net/page.php?id=1485> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- GYENE Pál – HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes övezet* In: Nemzet és Biztonság 2011/07.
- HAMEL-GREEN, Michael: *Regional Initiatives on Nuclear- and WMD-Free Zones*. UN, Geneva, 2005.
- Mongolia's international security and nuclear-weapon-free status*. UN General Assembly Resolution 53/77 D. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/760/45/PDF/N9976045.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- NIKITIN, Mary Beth: *North Korea's Nuclear Weapons: Technical Issues*. Congressional Research Service 2013.
<http://www.fas.org/sqp/crs/nuke/RL34256.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 7.
- Nuclear-Weapon-Free-Zones*. <http://www.qsinstitute.org/pnnd/issues/NuclearWeaponFreeZones.htm> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- PEIRAN, Wang: *Mongolia's Delicate Balancing Act*. In: China Security, Vol. 5 No. 2, World Security Institute, 2009.
<http://www.chinasecurity.us/pdfs/WangPeiran.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- PORTER, Edgar A.: *Mongolia, Northeast Asia and the United States: Seeking the Right Balance* http://r-cube.ritsumei.ac.jp/bitstream/10367/943/1/2-RJAPS26_Mongolia,%20Northeast%20Asia%20and%20the%20United%20States.pdf Letöltés ideje: 2013. június 6.
- Statement by H.E.MR.OCH OD, ambassador and permanent representative of Mongolia to the United Nations at the general debate of the First Committee of the 67th session of the UN General Assembly*
<http://www.un.org/disarmament/special/meetings/firstcommittee/67/pdfs/11%20Oct%20GD%20Mongolia.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 7.
- The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons* 1968
http://www.nti.org/media/pdfs/aptnt.pdf?_id=1316547167&_id=1316547167 Letöltés ideje: 2013. április 25.
- UN General Assembly Resolution 3261 F*. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/738/63/IMG/NR073863.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- United Nations Report of the Disarmament Commission*, UN A/54/42. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. április 25.
- Цөмийн зэвсэггүй бүс" хэмээн зарласны 20 жилийн ой болно. - "Cömiin jewseggüi бүс" хөмөөн жарласни 20 жилийн ой болно. - 20 éves az "Atomfegyvermentes övezet" kihirdetése.
http://www.batsuuri.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=231:----20---&catid=30:the-community&Itemid=63
Letöltés ideje: 2013. június 6.

**OLAJ A TÚZRE?
ENERGIAHORDOZÓ-LELŐHELYEK ÉS BIZTONSÁG A KELET-MEDITERRÁNEUMBAN****FUEL ON THE FIRE?
ENERGY DISCOVERIES AND SECURITY IN EASTERN MEDITERRANEAN**

A Közel-Kelet amúgy is konfliktusokkal terhelt biztonságpolitikai helyzetét nagymértékben bonyolítják a Földközi-tenger keleti medencéjében 2010-ben felfedezett energia-lelőhelyek birtoklására irányuló lépések. Izrael és Libanon határvitája mellett a Ciprussal határos tengeri területek feletti rendelkezésben sem sikerült dűlőre jutnia a nevezett három államnak. Izrael, miközben az önállósági törekvéseit egyre jobban érvényesítő palesztinokkal is osztozni kénytelen, jelentős lépéseket tesz nemcsak energiaellátásának biztosítására, hanem energiaexportórré válása felé is.

The oil and gas fields discovered in 2010 in the eastern region of Mediterranean Sea makes the conflict-troubled security policy in the Middle East even more complicated. Over and above the controversy between Israel and Lebanon on the borders, the controversy over the demarcation of Cyprian territorial waters has remained unsolved. Israel, while bound to come to an agreement with the Palestinians, who have started on their way to independence, is taking measures not only to ensure the security of its energy supply, but to become an energy exporter.

A világ számos államához hasonlóan, Izrael számára is stratégiai jelentőségű, hogy csökkentse függőségét az olyan alapvető források beszerzése terén, mint a víz, az alapvető élelmiszerek, a nyersanyagok és az energia. A nagy nyersanyaglelőhelyekkel rendelkező államok földrajzilag vagy politikai szempontból távol helyezkednek el tőle és – térségbeli politikai elszigeteltségének köszönhetően – az ellátó útvonalak korlátozottan állnak rendelkezésére.

A világ függősége az arab és iráni olajtól növekvő tendenciát mutat. A korábbi évtizedeket a nyugat-európai országok olaj- és földgázéhsége jellemezte, mostanra társult hozzájuk Kína és India rohamosan fejlődő gazdasága. Napjainkban nem tűnik reális lehetőségnek, hogy az arab országok bevessék az „olajfegyvert”, de a Közel-Keleten zajló politikai változások kiszámíthatatlanná teszik a jövőt. Az olajban gazdag államok nyomásgyakorló képességét illetően a megújuló energián alapuló alternatívák tömeges alkalmazása hozhat majd változást.¹ Izrael kőolajszükségletét a közlekedés és az ipar fedi le, az elektromos áram termelését főként szén- és földgáz erőművek biztosítják. A földgáz felhasználása elektromos áram előállítására alternatívát jelent a szénnel és az olajjal szemben, és az újonnan felfedezett földgázmező (Izrael, Egyiptom, Libanon és a Gázai övezet partjainál) kiválthatja a közlekedés olajigényének egy részét – egyre több elektromos és gázüzemű jármű kerül forgalomba –, mindez csökkentheti az ország energiafüggőségét.

¹ Az izraeli kormány 2008-ban határozatot hozott, hogy 2020-ra 20%-kal csökkenti az elektromos áram fogyasztását. 2009 januárjában célul tűzte ki, hogy 2020-ra az elektromos energiaszükségletének 10%-át megújuló energiaforrásokból elégíti ki. Forrás: Climate Change Policy in Israel. Izrael Állam Környezetvédelmi Minisztériuma. 2011. november. Elérhető:

http://old.sviva.gov.il/Environment/Static/Binaries/index_pirsumim/p0618_1.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

	2008	2009
szén	64,9%	64,7%
földgáz	26%	32,6%
fűtőolaj	3,1%	1,2%
dízel	6,1%	1,5%

1. sz. táblázat: Elektromos áram előállításához használt nyersanyagok aránya Izraelben a 2008-as és 2009-es évben. Forrás: IEC Immediate Report alapján saját szerkesztés. <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

2010 márciusában az Amerikai Egyesült Államok Belügyminisztériuma nyilvánosságra hozta az U. S. Geological Surveyben a Földközi-tenger Levantei medencéjében addig fel nem tárt, 1,7 millió hordónyi kőolaj- és 3,5 milliárd köbméter földgázmező hírét.² A lelőhelyet az évtized legnagyobb felfedezésének kiáltották ki az energiahordozók terén. Izrael és Libanon arra számít, hogy a nyersolaj- és gázszektor nemzetgazdaságaik fő pillérévé válik.

Az új források kiaknázásával Izrael potenciális gázbeszállítóvá válhat az Európai Unió, illetve Jordánia felé.³ Libanon számára a tenger alatti kőolaj- és földgázmezőkből származó jövedelem az államadósság törlesztését segítheti elő (az adósság összege 2010 év végi adatok szerint 41,6 milliárd EUR, vagyis az ország GDP-jének 137%-a).⁴

IZRAELI-LIBANONI-CIPRUSI VITA ÉS A NEMZETKÖZI JOG

A part menti kőolaj- és földgázlelőhelyek feltárásáról szóló hírek új megvilágításba helyezik azt a nemzetközi vitát, amely 2010 óta folyik Izrael, Libanon és Ciprus között, bizonyos tengeri területekről. Izrael és Libanon kapcsolata⁵ a 2006-os háborújuk óta gyakorlatilag megszűnt, és a tengeri határukról sem született közöttük eddig megállapodás. Benjamin Netanyahu az izraeli kormánykabinet 2011. július 10-i ülésén döntést sürgetett a kizárólagos gazdasági övezetek határainak megállapításáról, mivel szerinte Libanon az ENSZ-nek elküldött adataiban az Izrael által elvárnál „szignifikánsan” délebbre helyezte saját kizárólagos gazdasági övezetének határvonalát, amivel – a miniszterelnök álláspontja szerint – Libanon ráadásul vétett a Ciprussal korábban kötött megállapodásában foglaltak ellen is.⁶

Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (*UN Convention on the Law of the Sea – UNCLOS*)⁷ értelmében a parti államnak jogában áll a kizárólagos gazdasági övezetében (*Exclusive Economic Zone*) a természetes erőforrások felkutatása és kiaknázása. Az egyezmény 57. cikke szerint a „kizárólagos gazdasági övezet szélessége nem haladhatja meg a 200

² Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean. U.S. Department of the Interior, U.S. Geological Survey (World Petroleum Resources Project). Elérhető: <http://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³ Bar-Eli, 2010 és Shemer, 2010

⁴ IMF Country Report No. 12/40. Lebanon: Selected Issues. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1240.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁵ A két ország közötti kapcsolatokban 1991-ben kezdődött az enyhülés, májusban aláírták a politikai, katonai és gazdasági kapcsolatok létrehozásáról szóló bilaterális keretmegállapodást. A tárgyalássorozat az oslói békefolyamat washingtoni tárgyalásainak keretein belül zajlott, de beárnyékolta a libanoni döntéseket felügyelő szíriai politika. 1991 júniusában az izraeli hadsereg válaszcspást mért a dél-libanoni palesztin bázisokra, és a harcok 1992 őszén eszkalálódtak. 1994 februárjában a tárgyalások megrekedtek. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm

és <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Lebanon%20Negotiations> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁶ http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2011/Cabinet_communique_10-Jul-2011.htm?DisplayMode=print (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

⁷ ENSZ Tengerjogi Egyezménye.

Angolul: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Magyarul: <http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

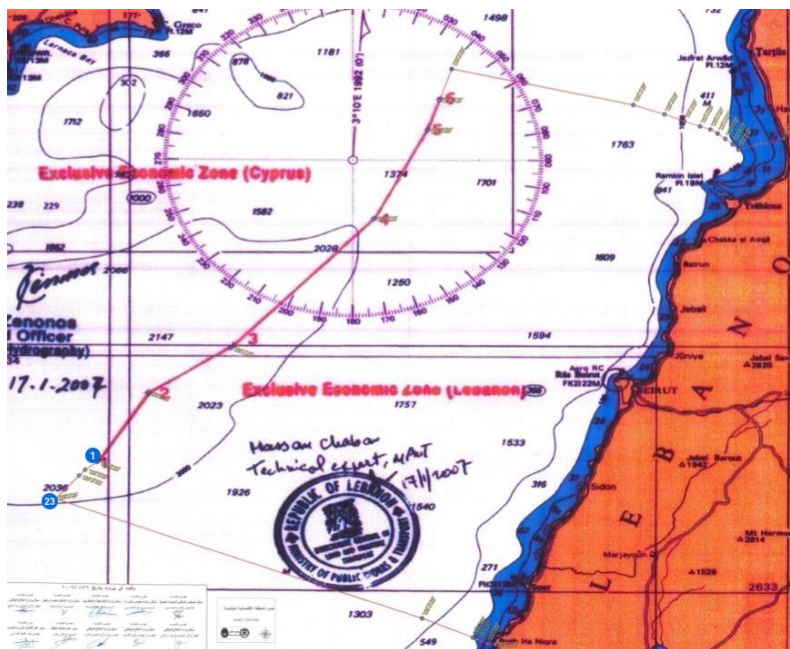
H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

tengeri mérföldet attól az alapvonalától számítva, amelytől a parti tenger szélességét mérik.”⁸ A 74. cikk kimondja, hogy a „kizárólagos gazdasági övezet elhatárolását a szemben levő vagy szomszédos tengerparttal rendelkező államok között megállapodással valósítják meg, a nemzetközi jog alapján – ahogy azt a Nemzetközi Bíróság Alapokmányának 38. cikke⁹ említi –, méltányos megoldás elérése érdekében.”¹⁰ A 75. cikk rendelkezik arról, hogy a „parti állam az ilyen [a kizárólagos gazdasági övezetről szóló – N. M.] térképeket, illetve földrajzi koordináták jegyzékeit kellő módon közzéteszi, és minden egyes ilyen térkép, illetve jegyzék egy másolatát letétbe helyezi az Egyesült Nemzetek Főtitkáranál.” Libanon 1995. január 5-én ratifikálta az egyezményt, Ciprus pedig 1988. december 12-én.¹¹ Habár Izrael nem részese a Tengerjogi Egyezménynek, a nemzetközi jog őt is kötelezi a szabályok betartására.

Ciprus és Libanon között 2007-ben létrejött a tengerjogi egyezmény. A két fél közül Libanon nem ratifikálta, és némi – egyoldalú – módosítással küldte el az ENSZ főtitkárnak, 2010 júliusában és októberében, a kizárólagos gazdasági övezet földrajzi koordinátáira vonatkozó adatokat. A módosítások érintették mind Izraellel, mind Ciprussal közös tengeri határát, holott utóbbival három évvel korábban már szerződésbe foglalták a pontos geográfiai adatokat. A 2007-es egyezményben és a 2010-es tengeri határvonalak adatait tartalmazó összefoglaló dokumentumban a különbség az ún. 1-es pont és 23-as pont közötti mintegy 17 km távolságban mutatkozik meg. Az 1-es pont alatt húzódó területet követeli magának Izrael.

1. sz. ábra: Libanon kizárólagos gazdasági övezetének térképe
(a libanoni kormány értelmezése szerint)

Megjegyzés: A libanoni kormány által az ENSZ főtitkárhoz eljuttatott dokumentumok között szerepelt jelen térkép is, amelyen jól látható a vitát kiváltó 1-es pont és a 23-as pont (a képen balra lent) közötti távolság. Forrás:

<http://geofinancial.blogspot.hu/2012/04/east-mediterranean-second-north-sea-in.html>

⁸ U.o.

⁹ Elérhető: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/187> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁰ U.o.

¹¹ Chronological lists of ratifications, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011. http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Libanon azzal védekezik, hogy részéről a Ciprussal való 2007-es megállapodás csak ideiglenes megállapodásnak tekinthető. Egyes elemzői vélemények szerint Libanon 2007-ben diplomáciai hibát vétett, mások szerint viszont az akkori kormánya el akarta kerülni Izraellel a további konfliktust (nem egészen fél évvel a 2006-os izraeli-libanoni háborút követően került sor az egyezmény aláírására).¹²

Izrael és Ciprus 2010-ben készítette el a tengeri hatáiraikról szóló szerződést,¹³ amelyet 2011 februárjában mindkét kormány ratifikált. (A koordináták megállapításánál teljes mértékben figyelembe vették a már létező ciprusi-libanoni 2007-es egyezményben foglaltakat.) Még azon év júniusában a libanoni kormány tiltakozásának adott hangot az ENSZ-nél az izraeli-ciprusi szerződést illetően,¹⁴ mert szerinte a két ország elbirtokolja az ő övezetének egy részét,¹⁵ valamint kifejezte azon véleményét, hogy az 1-es pont nem tekinthető Ciprus és Libanon közötti kizárólagos gazdasági övezetek legdélebben fekvő határvonalának és a szélességi kör metszéspontjának, és amíg nem születik meg közte és Izrael között a tengerjogi egyezmény, addig az ő kizárólagos gazdasági övezete a nevezett pont alá is kiterjedhet. Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter az ENSZ főtítkárának címzett levelében kitért arra is, hogy a Ciprus és Izrael közötti tengerjogi egyezmény „befolyásolhatja a nemzetközi békét és biztonságot”.¹⁶ Kifogásolta azt a tervezetet is, amely szerint Izrael jogot kapna a kitermelt kőolaj feldolgozására és tárolására Cipruson, ezzel megnyílna Izrael számára az Európai Unió piaca és az olaj kitermelési infrastruktúrájának egy része az EU védőemője alá kerülhetne.¹⁷

Az izraeli kabinet 2011 júliusában elküldte az ENSZ főtítkárának a tengeri határait ábrázoló térképet¹⁸ és koordinátákat, amelyek adatai a Ciprussal kötött egyezményben foglaltaknak feleltek meg. Benjamin Netanyahu kijelentette: „A határvonal megegyezik azzal, amiről Libanon 2007-ben megállapodott Ciprussal. [...] Nincs más választásunk, mint hogy magunk határozzuk meg a határokat.”¹⁹

A nemzetközi jog szerint az ENSZ-nek megküldött izraeli, illetve libanoni dokumentumok egyaránt unilaterálisnak (egyoldalúnak) számítanak, jogérvényükhöz szükség van a két ország közötti megállapodásra. Mivel Libanon és Izrael között szünetel a diplomáciai kapcsolat, így nem csupán a tengeri határokra vonatkozóan, de a szárazföldi határok kérdéseiben is várat magára a megegyezés. A vitát a Nemzetközi Bíróság oldhatja meg, a felekre kötelező döntésével.

IZRAEL GÁZFOGYASZTÁSA

Izrael gázfogyasztása rohamléptekkel emelkedik. Míg 2005-ben 1,6 milliárd köbmétert fogyasztott, addig 2009-re ez az adat 4,2 milliárd köbméterre, 2011-ben 6,2 milliárd köbméterre növekedett.²⁰ A prognózis szerint 2020-ra az ország földgázigénye – az ipar igényeinek növekedése miatt – 12,5 milliárd köbméter lesz.²¹ A szolgáltatók versenyének és a

¹² Abdel-Kader, 2011

¹³ Izrael Állam és a Ciprusi Köztársaság között a kizárólagos gazdasági övezet határáról. 2010. 12. 17. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁴ Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtítkárához. U.N. Doc. 2082.11D. 2011. 06. 20. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁵ Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtítkárához. U.N. Doc. 3372.11D. 2011. 09. 03. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_isr_listofcoordinates_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁶ Lásd 13-as lábjegyzet.

¹⁷ U.o.

¹⁸ Izrael Állam kizárólagos gazdasági övezetének és parti tengerének északi koordinátái és határai a World Geodetic Survey, 1984 alapján [List of Geographical Coordinates for the Delimitation of the Northern Limit of the Territorial Sea and Exclusive Economic Zone of the State of Israel in WGS84]. Izrael ENSZ missziója által továbbítva az ENSZ Titkárságához 2011. 07. 12-én. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf; Lásd még: Israel Unilaterally Defines the Northern Limit of its Maritime Space. Boundary News, Durham University, 2011. 07. 14.

www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=12445&href=%2Fibru%2Fnews%2Fresubj=Boundary+news%20Headlines (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

¹⁹ Keinon, 2011

²⁰ Yeshayahou, 2010

²¹ Henderson, 2012

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

helyi forrásoknak köszönhetően Izraelben olcsón lehet gázhoz jutni. Az Izraeli Elektromos Művek (*Israel Electric Corporation – IEC*) számításai szerint azzal, hogy az elektromos áram előállításánál előnyben részesítik a földgázt a szénrel és a kőolajjal szemben, 2004–2009 között 5,5 milliárd USD-t takarított meg a gazdaság.²²

A jelenlegi gázszükséglet több mint felét a Tethys Sea konzorcium elégíti ki izraeli kitermelésből, és körülbelül 40%-ban szorulnak rá az egyiptomi East Mediterranean Gas SAE (EMG) vállalattól származó importra. A földgázmennyiség több mint 70%-át elektromos áram előállítására fordítják, a többit a nehéziparban, tengervíz sótalanításában, háztartásokban, gépjárművek meghajtásában hasznosítják (2010-ben földgázzal váltottak ki 4,5 tonna finomított kőolajmennyiséget).²³

A gázerőművek előnye a szénerőművekkel szemben a relatíve kis helyigény mellett, hogy szinte bárhová építhetők, kevésbé szennyezik a környezetet és olcsóbbak. Negatívan hat a földgáz elterjedésére, hogy a gázvezeték építése ugyan kedvezőbb, mint tartályokban való tárolása és szállítása, de őrzése és biztonsága nehezen megoldható.

Az izraeli szárazföldi földgázvezetékek hossza 400 km, a tenger alatt további 90 km hosszú vezeték húzódik, amelyek a tengerparti Askelon városából kiindulva összekötik az ipari vállalatokat, mint az Izrael Vegyiműveket, a Holt-tenger Üzemet, a Nesher Izraeli Cement Vállalatot, az asdodi kőolaj-finomítót, a Hadera Papírgyárat, a Haifa melletti hagiti erőművet, valamint az IEC további állomásait.²⁴

2. sz. ábra: Izrael szárazföldi földgázvezetéke.

Forrás: <http://energy.gov.il/English/PublicationsLibrary/ENGguidebookEnglish.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

²² http://www.iec.co.il/Community/Documents/hevrat_hashmal_eng_pr.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²³ Even, 2010. p. 8.

²⁴ U.o.

AZ EGYIPTOMI VONAL

Az izraeli gazdaság a saját gáztermelésén kívül korábban Egyiptomtól szerezte be szükségleteinek 40%-át. Izraelnek újabb földgáz beszerzési partner után kell néznie, mivel az egyiptomi szállítás egyre bizonytalanabbá vált és folyamatos nehézségekkel járt. A gázvezeték a Sínai-félszigeten fekvő egyiptomi al-Arish és az izraeli Askelon városok között a tengerben húzódik. 2005-ben létrejött a 15 évre (és további 5 évre) szóló kereskedelmi megállapodás²⁵ évi 1,7 milliárd köbméter gáz szállításáról az egyiptomi East Mediterranean Gas SAE (EMG)²⁶ és az izraeli Israel Electric Corporation Ltd. (IEC) között. Az EMG 2008 közepén kezdte el teljesíteni a szerződésben foglaltakat, de egy évre rá már megszegte a megállapodást. A vállalat indokai között szerepelt az új mezők kiaknázásának késedelve, az időjárás miatt megnövekedett gázfogyasztás és az ellátórendszer működési zavarai. Az IEC felülvizsgálta a 2005-ben kötött szerződést, és néhány pontban módosítást hajtott végre az EMG-vel egyetértésben: a szerződésben megállapított rögzített ár helyett bevezették az időszakos árkorrekciót (figyelembe véve a földgáz világszintű árának változását), csökkentették az egyiptomi fél által exportált földgáz mennyiségét, vállalták, hogy hatékony intézkedéseket vezetnek be a gáz akadálytalan szállítása érdekében.²⁷ Az EMG további elektromos áramszolgáltatással is foglalkozó izraeli partnerrel, a Dorad Group-pal is szerződött – 17 évre, évi 0,75 milliárd köbméter gáz exportjára.²⁸

3. sz. ábra: Az egyiptomi földgázvezeték

Forrás: <http://www.sott.net/article/223260-Egypt-gas-pipeline-attacked>
(Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

²⁵ Az EMG és IEC között 2005. 06. 30-án létrejött szerződés elérhető: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/mou2005.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁶ Az EMG vállalatot a két egyiptomi állami tulajdonban lévő vállalat, az Egyptian Natural Gas Holding Company (EGAS) és az Egyptian Petroleum Corporation (EGPC) látja el földgázzal.
[http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation of the Gas Sale and Purchase Agreement Between EMG and EGP C and EGAS 23.04.2012.pdf](http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation%20of%20the%20Gas%20Sale%20and%20Purchase%20Agreement%20Between%20EMG%20and%20EGP%20and%20EGAS%2023.04.2012.pdf) (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁷ <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

²⁸ http://dorad.co.il/news_e10.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

2011 szeptemberében immár sokadszorra robbantották fel iszlám szélsőségesek az egyiptomi földgázvezetékét és a vezeték elleni terrorcselekmények folytatódtak.²⁹ 2012. április 22-én az EMG tájékoztatta az Israel Electric Corporation Ltd.-t, hogy nem áll módjában a gáz további szállítása, mivel a beszállítói szerződést bontottak vele és megszüntették a gázellátást. Az izraeli és az egyiptomi vállalat között időközben már elkezdődött egy nemzetközi döntőbíróóság előtti kártérítési eljárás, mert az EMG megszegte a 2008-ban módosított szerződésben foglalt kötelezettségeit. Az IEC-t tetemes anyagi kár érte az akadozó vagy éppen szüneteltetett gázellátás miatt, amit a gázvezeték elleni sorozatos robbantásos támadások³⁰ okoztak.³¹

A szerződés felmondása mögött egyrészt az állhat, hogy Kairó elvesztette a Sínai-félsziget feletti ellenőrzést, másrészt pedig a 2012. május 23–24-i elnökválasztást megelőző politikai közhangulat is „megkívánta” az Izraellel kötött szerződés felbontását.³²

A FÖLDGÁZBESZERZÉS ALTERNATÍVÁI

A gázszektor fejlődésének első állomása az 1999 és 2001 közötti gázlelőhely felfedezése Askelon partjainál, amely 2004-től járult hozzá Izrael gázszükségeinek kielégítéséhez. A második állomás a 2009-es Tamar (Haifától 90 km-re nyugatra, a hozamát 247 milliárd köbméterre becsülik) és Dalit (Haderától 60 km-re nyugatra, hozamát 14 milliárd köbméterre becsülik) mezők felfedezése, amelyek a következő években szolgálnak Izrael számára gázt. A harmadik pedig a 2010-ben napvilágot látott, kőolaj- és földgázmezőről szóló felfedezés híre.³³

További lehetséges gázforrást jelenthetne a Gázai övezet partjainál lévő lelőhely. 2000 májusában Ehud Barak miniszterelnök biztosította a palesztinoknak a Gázai övezetbe tartozó tenger nyersanyagainak kiaknázhatóságát. Ezután a Palesztin Hatóság (PH) engedélyt adott a British Gas vállalatnak, hogy fúrásokat végezzen. A hozam – becslések szerint – meghaladhatja a 40 milliárd köbmétert. A kitermelt gázból 60%-ban részesülne a British Gas, 10%-ot kapna a PH és a fennmaradó 30% pedig a magánkézben lévő libanoni építő vállalatnak jutna. Mivel a tervezett 10%-os részesedés a palesztin gázszükségletet meghaladja, így az egy harmadik fél – például Izrael vagy Egyiptom – számára válik értékesíthetővé. Az erről szóló megállapodást még nem sikerült tető alá hozni. Benjamin Netanyahu Tony Blairrel, a Kvartett főképviselőjével 2011. február 6-án sorra került találkozásán elmondta, hogy a gáz kiaknáználása fontos mind Izraelnek, mind a palesztinok számára, így egyidejűleg kellene hozzáfogni a kitermeléshez. „Úgy vélem, ez jól tesz a stabilitásnak, a fejlődésnek és a békének.”³⁴ 2012 augusztusában az izraeli kabinet már feltételhez kötötte a gáz kitermelését: Izrael kész segítséget nyújtani, de ehhez a palesztinoknak le kell mondaniuk az államiságuk ENSZ-beli elismertetésére vonatkozó törekvésükről.³⁵

A kitermeléshez szükséges infrastruktúra kiépítését pénzügyi és biztonságpolitikai aggodalmak teszik bizonytalaná. Félő, hogy a befolyt összegek terroristák kezébe kerülnek, és Izrael számára az Egyiptomtól való beszerzés – a folyamatban lévő per ellenére is – nagyobb prioritást élvez, mint a palesztinoktól való gázvásárlás. A fejlesztések elakadásá-

²⁹ Blast Destroys Egypt Gas Pipeline to Israel for Sixth Time, Haaretz, 2011. 09. 27. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/blast-destroys-egypt-gas-pipeline-to-israel-for-sixth-time-1.386946> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁰ Morgenstern, 2009

³¹

[http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation of the Gas Sale and Purchase Agreement Between EMG and EGP C and EGAS 23.04.2012.pdf](http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation%20of%20the%20Gas%20Sale%20and%20Purchase%20Agreement%20Between%20EMG%20and%20EGP%2023.04.2012.pdf) (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³² A gázszerveződést Egyiptomban a korrupció iskolapéldájaként tekintik, amelyet Hoszni Mubárak, a fia és belső köréhez tartozók kötöttek, az egyiptomi gazdasági érdekek ellenében. Huszein Szalámot, a szerződés egyik aláíróját az egyiptomi igazságszolgáltatás 700 millió USD sikkasztásának vádjával szeretné bíróság elé állítani. Az összeget állítólag a szerződés tető alá hozásáért kapta. Az EMG egyik igazgatóját, Muhammad Tawilat megvádolták, hogy segítette Szalámot az ország elhagyásában. (Even, 2012)

³³ U.o.

³⁴ Ahren, 2012

³⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

nak másik oka, hogy Izrael jóval a piaci ár alatt lett volna hajlandó szerződést kötni a gázvásárlásra.³⁶ Mivel blokád alatt tartja a Gázai övezetet, ezért a palesztinok nem tudnak nyitni egy harmadik fél felé.

Egy további lehetőségként merül fel az oroszországi gázimport Törökországon keresztül, amelynek földrajzi fekvése alkalmassá teszi összekötő szerepre a gázzal rendelkező országok és az Európai Unió között. A Kék Áramlat vezeték ezt a célt szolgálja. Vlagyimir Putyin, orosz miniszterelnök 2009 augusztusában felvetette, hogy a Kék Áramlat vezetékhez déli irányú elágazást kellene építeni Izrael, Szíria, Libanon és Ciprus felé.³⁷ A közelmúlt lelőhely-felfedezései miatt ezt az opciót egyelőre nem erőltetik. A Nabucco gázvezeték közelsége is lehetőségként merül fel az izraeli gáz Európai Unióba történő szállítására,³⁸ de a Törökország és Izrael közötti feszültség hatására Törökország elzárkózik minden közös projektől, amíg a két ország közötti ellentét nem rendeződik.³⁹

KÖVETKEZTETÉSEK

Izrael egy új energiakorszak határához érkezett: a gázkorszakéhoz. A változást ő maga is képes elindítani a rendelkezésre álló forrásokkal, de biztonsági és politikai nehézségeket jelenthet az Egyiptomból származó ellátás bizonytalansága. A jelenleg kitermelés alatt álló energiahordozó mezők az elkövetkező közel tíz évben jelenthetnek meg forrásként, ezért az ország számára nélkülözhetetlen, ebből a szempontból is, az Egyiptommal való jó kapcsolat ápolása, a földgáz-fogyasztás hazai mérséklése, a már meglévő lelőhelyek fejlesztése és a továbbiak utáni kutatás támogatása.

A saját kitermelésű földgáz használata csökkenti Izrael számára az energiaárakat, a függőséget a tengerentúli forrásoktól, növeli az államkincstár bevételét, a GDP-t, a befektetéseket, és széleskörű alkalmazása kevésbé terheli a környezetet.

Kérdéses, hogy a földgáz- és kőolajlelőhelyek által generált vita Izrael és Libanon között békés úton rendeződhet-e. A történelmi tapasztalat azt mutatja, hogy a Közel-Keleten számos háborút indítottak ebből az okból. A szíriai polgárháború kimenetele, az iráni fejlemények, a palesztin állam ENSZ-beli pártfogása, a gázai tengeri gázlelőhelyekről szóló vita hatással lesz az Izrael és Libanon közötti határkonfliktusra.

Az egyiptomi gázszállítás kiesése nem csupán gazdasági kérdés. Nyilvánvalóvá vált a bilaterális kapcsolatok megváltozása: az egyiptomi kormányzat kapitulált a tömegek akarata előtt. A gázszállítás érdekében tapasztalható amerikai nyomásgyakorlás sem feltétlenül szolgálja az izraeli érdekeket, mivel nem javít Egyiptom és Izrael viszonyán. A Camp David-i békeszerződés óta eltelt három és fél évtized alatt sem változott a vélemény: Egyiptom számára stratégiai szükségyszerűséget jelent a szerződés és nem a két ország kapcsolatainak normalizálásához vezető utat.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, mediterrán térség, regionális biztonság, Izrael földgázellátása, nemzetközi jog

Keywords: Middle East, Mediterranean region, regional security, natural gas supply of Israel, international law

FELHASZNÁLT IRODALOM

ABDEL-KADER, Nizar (2011): *Potential Conflict Between Lebanon and Israel Over Oil and Gas Resources: A Lebanese Perspective*. Defense Magazine, 2011. 10. 01. <http://www.lebarmy.gov.lb/article.asp?ln=en&id=29445>
(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁶ Izrael 1 köbláb földgázért 2 USD-t lett volna hajlandó fizetni az 5–7 USD között mozgó piaci ár helyett. Shalowitz, 2012

³⁷ Murinson, 2009

³⁸ Opportunities for Israel's natural gas sector in connection with the Nabucco Gas Pipeline Project. 2011. 11. 03.

<http://energy.gov.il/Subjects/NG/Documents/%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%AA/RWE.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

³⁹ Grimland, – Coren, 2010

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtitkárához.* U.N. Doc. 2082.11D. 2011. 06. 20.
http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_cyp_isr_agreement2010.pdf. (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Adnan Mansour, libanoni külügyminiszter levele az ENSZ főtitkárához.* U.N. Doc. 3372.11D. 2011. 09. 03.
http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/lbn_re_isr_listofcoordinates_e.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- AHREN, Raphael (2012): *Israel Says it will Free Prisoners, Let Palestinians Exploit Gaza Gas Field, if Abbas Abandons UN Statehood bid.* Jerusalem Post, 2012. 08. 05. <http://www.timesofisrael.com/jerusalem-intensifies-carrot-and-stick-efforts-to-prevent-palestinian-un-statehood-bid/> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean.* U.S. Department of the Interior, U.S. Geological Survey (World Petroleum Resources Project).
<http://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 12.)
- BAR-ELI, Avi (2010): *Netanyahu Offers Natural Gas to Greece.* Haaretz, 2010. 08. 29. <http://www.haaretz.com/print-edition/business/netanyahu-offers-natural-gas-to-greece-1.310761> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Chronological lists of ratifications, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011.* http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Climate Change Policy in Israel.* Izrael Állam Környezetvédelmi Minisztériuma. 2011. november.
http://old.sviva.gov.il/Environment/Static/Binaries/index_pirsumim/p0618_1.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezménye.* Angolul:
http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf Magyarul:
<http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- EVEN, Shmuel (2010): *Israel's Natural Gas Resources: Economic and Strategic Significance.* In: Strategic Assessment, INSS, 13. szám, 2010. július. pp: 7–20. ISSN 0793-8942
- EVEN, Shmuel (2012): *Egypt's Revocation of the Natural Gas Agreement with Israel: Strategic Implications.* INSS Insight, No. 332, 2012. 05. 06. <http://www.inss.org.il/research.php?cat=45&incat=&read=6488> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- GRIMLAND, Guy – COREN, Ora (2010): *Turkey halts all state energy and water projects with Israel.* Haaretz, 2010. 06. 04. <http://www.haaretz.com/print-edition/business/turkey-halts-all-state-energy-and-water-projects-with-israel-1.294131> (Letöltés ideje: 2012. 08. 12.)
- HENDERSON, Simon (2012): *Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Source for Cooperation or Fuel for Tension? The Case of Israel.* The Washington Institute, 2012. június.
http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/Henderson_EnergyDiscoveries_20120615.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)
- IEC Immediate Reports.* <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> és
http://www.iec.co.il/EN/IR/Immediate%20Report/Cancellation_of_the_Gas_Sale_and_Purchase_Agreement_Between_EMG_and_EGPC_and_EGAS_23.04.2012.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NAGY Milada

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

IMF Country Report No. 12/40. Lebanon: Selected Issues. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1240.pdf>

(Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Israel Unilaterally Defines the Northern Limit of its Maritime Space. Boundary News, Durham University, 2011. 07. 14.

www.dur.ac.uk/ibru/news/boundary_news/?itemno=12445&rehref=%2Fibru%2Fnews%2F&resubj=Boundary+news%20Headlines (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Izrael Állam és a Ciprusi Köztársaság között a kizárólagos gazdasági övezet határáról. 2010. 12. 17. Elérhető:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Izrael Állam kizárólagos gazdasági övezetének és parti tengerének északi koordinátái és határai a World Geodetic Survey, 1984 alapján.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Izrael Állam Külügyminisztériumának honlapja.

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Israel-Lebanon%20Negotiations> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.) és

http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2011/Cabinet_communique_10-Jul-2011.htm?DisplayMode=print (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

KEINON, Herb (2011): *Cabinet Approves Northern Maritime Border*. Jerusalem Post, 2011. 07. 10.

<http://www.jpost.com/NationalNews/Article.aspx?id=228666>. (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Middle East History of Israel's role in Lebanon. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/72493.stm (Letöltés ideje:

2012. 08. 16.)

MORGENSTERN, Ronit (2009): *Update of the Gas Agreement between Dorad and EMG has been Signed*. NRG

Maariv, 2009. 07. 27. <http://www.iec.co.il/EN/IR/Pages/ImmediateReports.aspx> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

MURINSON, Alexander (2009): *Israel's Big Step towards Energy Independence*. Alexander's Gas & Oil Connections.

2009. 08. 14. http://www.gasandoil.com/news/middle_east/15c5c46e35e50f99b8c9af28a5f645e0 (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

NASH, Matt (2011): *Points of Contention*. 2011. 07. 13.

<http://www.nowlebanon.com/NewsArchiveDetails.aspx?ID=290840> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

Nemzetközi Bíróság Alapokmánya. <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/187> (Letöltés ideje: 2012.

08. 16.)

Opportunities for Israel's natural gas sector in connection with the Nabucco Gas Pipeline Project, szn. 2011. 11. 03.

<http://energy.gov.il/Subjects/NG/Documents/%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%AA/RWE.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

SHALOWITZ, Samantha (2012): *Gaza's Offshore Gas Field Development Blocked by Israel. Foundation of Middle*

East Peace. 2012. július. <http://www.fmep.org/analysis/analysis/gazas-offshore-gas-field-development-blocked-by-israel> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

HADTU DOMÁNYI SZEMLE**NAGY Milada****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

SHEMER, Nadav (2010): *Jordan to Buy Israeli Gas as Alternative to Egypt*. Jerusalem Post, 2010. 10. 06.

<http://www.jpost.com/Business/BusinessNews/Article.aspx?id=224414&R=R9> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

YESHAYAHOU, Koby (2010): *Israel's Natural Gas Use to Double in Decade*. 2010. 12. 19.

<http://www.globes.co.il/serveen/globes/docview.asp?did=1000609254&fid=1725> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

A KÉPEK FORRÁSA

1. sz. ábra: <http://geofinancial.blogspot.hu/2012/04/east-mediterranean-second-north-sea-in.html> (Letöltés ideje: 2012. 08. 16.)

2. sz. ábra: *Natural Gas. Practical Guide*. Nemzeti Gáz Hatóság, Izrael.

<http://energy.gov.il/English/PublicationsLibraryE/NGguidebookEnglish.pdf> (Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

3. sz. ábra: <http://www.sott.net/article/223260-Egypt-gas-pipeline-attacked> (Letöltés ideje: 2012. 12. 17.)

THE EUROPEAN BORDER SURVEILLANCE SYSTEM (EUROSUR)**AZ EURÓPAI HATÁRŐRIZETI RENDSZER (EUROSUR)**

Az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) bevezetését az Európai Unió területére egyre nagyobb számban érkező illegális migránsok indokolják. A rendszer hozzájárul ahhoz, hogy a tagállamok hatóságai az illegálisan belépők számának csökkentése érdekében növeljék külső határaikon helyzeti tudatosságukat, javítsák a hírszerzési és reagálási képességeiket.

Introduction of the European Border Surveillance System (EUROSUR) was justified by the rising number of migrants entering into European Union. The system contributes to awareness of member states' authorities to lessen the number of illegal entrants and to better intelligence and response ability.

INTRODUCTION

The world and Europe change day to day, threatening us contingencies are changing either, more and more challenges appear which we should answer to make every citizen feel under cover.

According to the announcement of European Commission in 2010¹ – security of European Union (EU) is threaten by the aggressive and organised crime, terrorism and cyber crime what can cause more and more serious danger. To overtake it EU member states have made recommendation for strengthening administration of their external borders, working up resistivity to natural disasters and tragedies caused by humans.

Events happened in south Mediterranean some years ago have pointed out that presence of serious poverty, despondency, defencelessness, military conflicts made and makes thousands of people run from their homelands to Europe with hope for better life, even at the expence not being able to reach their target country. During their journey the travel by so small boats can not guarantee their safe arrival to their destination and groups hurrying to rescue them can not notice them in case of accidents.

To prevent accurance of accidents befall illegal migrants, to lessen the number of deaths, to decrease the cross-border crime in EU the introduction of a single European border surveillance system is needed.

CONTROL OF EU'S EXTERNAL BORDERS

For controlling EU's external border lines is crucial a well functioning border surveillance system as authorities have to be bale to manage the rising inflow of (legal and illegal travellers) people who want to stay in Europe. Certainly we can not leave out of consideration those persons who are not entitled to enter the EU, in their cases more serious prudence is essential during the control.

Much attention should be payed to fight against deliquency, so EU must keep the security on high level and on the other hand the border crossing must be simplier for those who must be entered into member states' territory with full respect of their fundamnetal rights.²

¹ Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council – The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe (Brussels 2010 11 22)

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee - Communication on Migration (COM (2011) 248 final, Brussels 2011 05 04)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Éva NYÁRI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Shengen countris are responsible not only for controlling their own borders but as arise from their membership for controlling EU's external borders either. When they fulfil control at their own border actually they are responsible for security of the whole EU and they act on behalf of other members. For that very reason methods and tools of border controlling must be improved constantly, new security and migration challenges must be met so that EU could react on them at the proper time.

Establishing the common system needs common culture, capacity, standards and more over tight cooperation. One of the most useful and core element of it is to establish the European Border Surveillance System (EUROSUR).

An early introduction of the system was urged by the events happened at the Greek-Turkish border as well as performance of common naval exercise HERMES in 2011 when the FRONTEX played key role to manoeuvre the sources to the most endangered borders.

EUROSUR

The European Commission announced its 'Examining the creation of a European Border Surveillance System (EUROSUR)' in February 2008 and execution orders of this document are finalised in our days.

Purpose of EUROSUR is to help border guard authorities of member states (border guard, coast guard, police, customs, navy) in getting precise information about events happening on external continental and sea borders. So they will be able to recognise cross-border actions and their measures can be proved by suitable reasons. These actions will improve response ability of criminal investigation authorities so the offices will get clear picture about needed time for taking under control the cross-border movements and what tools must be applied to react on particular events.³

According to the order-draft member states will cooperate with neighbour countries and FRONTEX in framework of EUROSUR and they can exchange operative information. This information exchange and the modern observation technology contribute to saving life of illegal migrants when they approach the EU's external border from the sea.⁴ The system could recognise refugees by spotter robot planes, high resolution cameras and satellite search engines before they could reach EU's external borders.⁵

Furthermore it will provide help to hunt and liquidate criminal organisations as well as guarantee the respect of fundamental rights, privacy protection and sending back prohibition.⁶

Introduction of the system was planned in three phases. The main task of the first phase was to establish and run national border guard coordinational centres of member states lying on south and eastern external borders of EU just as setting computer communication system between centers of member states and FRONTEX agency. The other main task of the first phase was to examine what financial and logistic help can be provided in case of cooperation with a third neighbouring country.

In the second phase observation equipment and sensors (satellites, unmanned aerial vehicles) which have already been used were planned to be improved. As a result of developments authorities get more frequent and more reliable information about external borders so a common intelligence picture of border areas can be received.

The main program of the third phase is to integrate all reporting and controlling systems into a wide network so that member countries' authorities can rely on each others' data during their measures. Based on the draft this integrated net

³ The European Border Surveillance system
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114579_hu.htm
(downloaded: 2013 05 10)

⁴ EUROSUR: Recommendation on common border surveillance coordination
http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20111212_eurosur_hu.htm (downloaded: 2013 05 10)

⁵ The New European Border Surveillance system is a Money Pit
http://www.sg.hu/cikkek/89843/penznyelo_az_uj_europai_hatarvedelmi_rendszer (downloaded: 2013 05 10)

⁶ EUROSUR: Recommendation on common border surveillance coordination
http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20111212_eurosur_hu.htm (downloaded: 2013 05 10)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Éva NYÁRI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

will focus on Mediterranean sea, south part of the Atlantic ocean (Canary islands) and Black sea, later all European sea regions will be integrated into the system. The first and the second phases have concerned on marine and continental borders while the third phase has focused on marine areas exclusively.⁷

In November 2011 Hungary during her EU presidency – with experimental aim – launched national coordination centres in 6 from all member states which provide real-time data to each other through the FRONTEX protected network. The Hungarian National Coordination Centre was set up according to EU recommendations and the centre operates in the National Police Headquarters (NPH). Other member states have already set up or are setting up their own national coordination centres and joining FRONTEX system.

While other member states provide data about their external borders Hungary records data of monitoring in depth.

Starting from 2016 data collected during aerial surveillances must be recorded but it is possible even these days on a voluntary basis. Since 2011 Hungary has processed these data and shared them with the states using the system.

USAGE OF EUROSUR IN HUNGARY

The EUROSUR's predecessor system in Hungary was used in the National Police Headquarters from September 2011 what was based on Google Earth. Migration routes, catchings, controlling data have been recorded in Hungarian into the system. Parallel with the usage of this program data recording happened into the new EUROSUR system made by FRONTEX.

Taking the parallelism of the system and avoidance of duplications into consideration from the middle of June 2012 only the system built up by FRONTEX has been used where data are recorded only in English.

The system working at the National Police Headquarters can recognise pictures of all infrared cameras set up at borders, the operator can choose one camera what he wants to watch though he does not have the right to interfere into execution of the action.

The police-office taking part in the action informs the NPH by phone then records data into 'Netszaru' system and then data are forwarded to NPH by the county police headquarters. The NPH can order regrouping forces and tools according to events.

During data recording – based on Hungarian rating – three impact levels are differentiated. The first impact level is – in case of 1-2 perpetrators – low, the second - in case of 3-9 – middle whilst above 10 it can be called high.

There is an opportunity during the data recording to attach videos, photos, reports and any other documents. The National Coordination Centre makes reports of daily events for leaders of NPH.

With other member states – according to FRONTEX directives – only incoming migration data should be shared but the outgoing ones shouldn't. According to the above mentioned regulations only the most important data should be recorded, for example number of perpetrators, their age and nationality. Personal particulars are stored in the national coordination centre of the given member states but on a request they are handed to authorities of petitioner member states.

Common signs and marks are used in the course of data recording into the system.

There is opportunity in EUROSUR system – but only in limited form –to make statistics. Based on them 4000 – 5000 measures were taken from 1 September 2012 in Hungary. Among these measures are events fulfilled by National Tax and Customs Administration.

⁷ The European Border Surveillance System (EUROSUR)

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/14579_hu.htm
(downloaded: 2013 05 10)

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

Éva NYÁRI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Analytical and evaluation system of EUROSUR is under development as the system usage is not compulsory for the member states. Though Hungary uses the system, which will become compulsory for all member states from 1 October 2013 after the regulation comes into effect.

SUMMARY

The aim of EUROSUR is to rise status consciousness and reacting ability within border guard⁸ fulfilment of which can not be accomplished without tight cooperation of member states' authorities (border guard, coast guard, police, customs, navy) as its realisation is a very complex task what involves many departments of different organizations.

At the time of the system's introduction in 2013 every member state will have data concerning events happen at external borders, so acting authorities can decide what frequent border section needs any measures, regrouping forces and tools, and what co-organizations should be involved into cooperation.

Successful accomplishment of controllings must be started not only at the external border but with the staff of migrant and criminal authorities working in countries of origin and transit states. They make such status-analysis which make possible to lessen the number of people at the external borders appearing with legal title but whose intention is obviously illegal.⁹

To success of above mentioned tasks can contribute the newest technologies, technical equipment used on green and blue borders and the authorities can get help to react on geopolitical changes as fast as possible.

Kulcsszavak: EUROSUR, illegális migráns, határellenőrzés

Keywords: EUROSUR, illegal migrant, border surveillance

BIBLYOGRAPHY

1. Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council – The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe (Brussels 2010 11 22)
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee - Communication on Migration (COM (2011) 248 final, Brussels 2011 05 04)
3. EUROSUR: Recommendation on common border surveillance coordination
http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20111212_eurosur_hu.htm (downloaded: 2013 05 10)
4. The New European Border Surveillance system is a Money Pit
http://www.sg.hu/cikkek/89843/penznyelo_az_uj_europai_hatarvedelmi_rendszer (downloaded: 2013 05 10)
5. The European Border Surveillance System (EUROSUR)
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114579_hu.htm (downloaded: 2013 05 10)
6. Gizella Vas Dr pol. col: The Place and Role of Border Surveillance in Shengen area

⁸ Gizella Vas Dr pol. col: The Place and Role of Border Surveillance in Shengen area

⁹ The same

**AZ AFRIKAI BIZTONSÁGHOZ SPECIÁLISAN KAPCSOLÓDÓ INTÉZMÉNYEK:
A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁGOK****SPECIAL INSTITUTIONS OF THE AFRICAN SECURITY: THE INTERNATIONAL CRIMINAL
COURTS**

Az afrikai béke és biztonság feltételeinek biztosításához speciálisan kötődnek azok a nemzetközi büntetőbíróságok, amelyek a legutóbbi fegyveres konfliktusok, háborúk legfőbb felelőseit, bűnelkövetőit üldözik, büntetőjogi felelősségre vonásukat végzik, hogy azok a nemzeti igazságszolgáltatási szervek hiányos kompetenciái (objektív vagy szubjektív akarati) okán büntetlenül ne maradhassanak. Ahogy az ENSZ BT is indokolja, egy ilyen fórum létrehozásának célja a legfőbb bűnösök felelősségre vonása, amelynek fontos szerepe van egy konfliktus utáni helyreállítás és a béke megőrzésének biztosításában.

To secure the conditions of African peace and security there are special international criminal courts which are involved in criminal intelligence, prosecution and execution of criminal procedure against those officials responsible for armed conflicts and warfare. They have the duty of making sure those war criminals cannot go unpunished for their crimes due to lack of competence (objective or subjective) of the national jurisdiction system. As the UN Security Council reasons that the main aim of forming such a forum is that the main war criminals are made responsible for their crimes and are punished accordingly which serves as an important purpose in the restoration and maintenance of peace after the conflicts have taken place.

A téma világszerte, így az afrikai kontinensen is érzékeny – politikával átitatott –, de a nemzetközi közösség nagyobb részének elkötelezettsége (többé-kevésbé) elegendőnek bizonyult a folyamatok beindításához. A jelenleg létező nemzetközi büntetőbíróságok közül az állandó *Nemzetközi Büntetőbíróság* (ICC),¹ az ENSZ BT által felállított *ad hoc Ruandai Nemzetközi Törvényszék* (ICTR),² továbbá a 2002-ben létrehozott *hibrid Sierra Leone Különleges Bíróság* (SLSC)³ tevékenysége érinti az afrikai országokat. Mindezek mellett pedig formálódik az az afrikai bírósági fórum is, amely a fentiek mellett felhatalmazást nyerhet nemzetközi bűncselekmények elbírálására.

Természetesen nem lehet megfeledezni arról, hogy az ilyen jellegű nemzetközi bíróságok joghatósága sosem elődleges, ellenkezőleg, mindig a nemzeti szervek joghatóságát kiegészítve, annak valamely „hibája, fogyatékosága” esetén a komplementaritás elvét alkalmazva léphet fel. Sőt a *pozitív komplementaritás* afrikai kivánalma elsősorban a nemzeti igazságszolgáltatási és bűnüldöző szervek támogatását, kapacitásuk kiépítését és hatékonyá tételét célozza meg, annak érdekében, hogy maguk váljanak alkalmassá a bűncselekmények felderítésére és elbírálására.⁴

¹ International Criminal Court.

² International Criminal Tribunal for Rwanda. A Bíróság hivatalos magyar megnevezése: az 1994. január 1. és 1994. december 31. között a Ruanda területén elkövetett népirtásért és a nemzetközi humanitáriusjog egyéb súlyos megsértéséért felelős személyek, valamint a szomszédos államok területén elkövetett népirtásért és egyéb hasonló jogsértésekért felelős ruandai állampolgárok megbüntetésére létrejött Nemzetközi Büntetőtörvényszék. Az ENSZ BT 955. (1994. nov. 08.) sz. BT határozatában hozta létre.

³ Special Court for Sierra Leone.

⁴ Don Deya: Is the African Court worth the wait. Forrás: <http://www.osisa.org/openspace/regional/african-court-worth-wait>

A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG ÉS AFRIKAI JOGESETEI

A súlyos nemzetközi jogsértéseket szankcionáló állandó jellegű nemzetközi büntetőbíróság felállításának korai gondolata és tényleges megvalósulása között évtizedek teltek el, de végül az ENSZ Rómában megrendezett diplomáciai konferenciáján 1998-ban a résztvevő államok elfogadták a Nemzetközi Büntetőbíróság (a továbbiakban: Bíróság) Statútumát, amely a 60. állam megerősítő nyilatkozatával az 2002. július 1-én lépett hatályba. A Bíróság joghatósága az azt elfogadó államok (automatikus joghatóságelve) körében háborús bűncselekmények, emberiség elleni bűncselekmények, népirítás és agresszió⁵ elkövetésével vádolt személyekre terjed ki.⁶ Az üldözendő bűncselekmények a részes államok területén, vagy a részesek állampolgárai által elkövetettek. A Statútumot jelenleg 122 – ebből 34 afrikai ország⁷ – állam ratifikálta, a Bíróság joghatósága elsősorban rájuk terjed ki. Mások egyes esetre vonatkozóan korlátozva is elfogadhatják a joghatóságot. Ezzel együtt a komplementaritás elvének értelmében az ICC csak akkor járhat el, ha az érintett állam nem képes, vagy nem kívánja gyakorolni joghatóságát.

A Bíróság eljárását egy állam, vagy a BT által egy ügynek az ügyész elé vitelével, vagy maga a főügyész hivatalból kezdeményezi. Az Ügyészi Hivatal büntetőeljárás indításának feltételeit vizsgálja, nyomozást vezet és ellátja a vádképviseletet.

A Bíróság szervezete tanácsokból (tárgyalás-előkészítő, elsőfokú és fellebbviteli) áll, amelyben 18 bíró tevékenykedik. Mindegyiküket 9 évre választják a részesek, ők pedig maguk közül elnököt és két alelnököt választanak. A Bíróság működését segíti, az adminisztratív feladatokat a Jegyzői Hivatal látja el.

Az ICC felállítása óta máig kizárólag Afrikában(!) elkövetett, az alábbi emberiség elleni és háborús bűncselekmények eseteiben indított eljárást, jelenleg 8 országot érintően 18 eljárás van folyamatban. Ezen túl további esetekben az Ügyészi Hivatal vizsgálja az eljárás indítás feltételeit, köztük Guinea és Nigéria esetében.

KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

A Bíróság első esetben a Kongói Demokratikus Köztársaság területén, főként Ituri tartományban 2002. július 1. után elkövetett súlyos bűncselekmények felderítését kezdte meg mind az áldozatok, mind az igazság érdekében. Bár a Bíróság munkáját a nyomozások elhúzódnása miatt többször kellett már meghosszabbítani, a Bíróság elé állított hat vádlott közül a milicista vezér Thomas Lubanga Dyilo-t a Bíróság 2012 júliusában háborús bűnei, és 15 évnél fiatalabb gyermekkatona felhasználása miatt 14 év szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet ellen fellebbeztek. A többieket is többrendbeli háborús és emberiség elleni bűncselekmény elkövetésével vádolja az ICC főügyésze.⁸

UGANDA

Az Uganda északi területein az LRA terrorszervezet⁹ által elkövetett legsúlyosabb bűncselekmények miatt Museveni elnök 2003 decemberében az ICC főügyészehez fordult, aki 2004-ben nyomozást rendelt el a legfőbb elkövetők – LRA legfőbb vezetői – kézre kerítése és felelősségre vonása érdekében. Öt személy ellen adtak ki nemzetközi elfogatóparan-

⁵ Az agresszió fogalmi meghatározásával - az erőszakot kiváltó cselekmények listája- az ENSZ foglalkozik, az ICC pedig felállítása óta a bűncselekményként történő meghatározására törekszik. A Statútum 2010. júniusi módosítása határozza meg az agresszió bűncselekményét. A módosítást eddig 7 állam fogadta el, utolsóként 2013. jún. 4-én Botswana.

⁶ Római Statútum 5-8. cikk.

⁷ A Bíróság Statútumához Afrikából elsőként Szenegál csatlakozott 1999-ben, legutóbb pedig Elefántcsontpart, amely a 122. részes állammá vált 2013 májusában. Az észak-afrikai országokat a 2011-ben csatlakozott Tunézia képviseli. Algéria, Egyiptom, Marokkó és Szudán aláírta ugyan, de még nem ratifikálta az egyezményt. Részes államok listája elérhető az ICC honlapján. http://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx

⁸ Egyiküket végül felmentették, és szabadon bocsátották 2011 decemberében, míg egy másik vádlottat máig sem sikerült elfogni.

⁹ Lord's Resistance Army.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

csot – egyikük időközben elhunyt –, de a helyi hatóságokkal való együttműködés ellenére elfogni őket még nem sikerült. Ennek ellenére a törekvések hozzájárultak a kormányerők és lázadók közti béketárgyalások folytatásához.¹⁰

SZUDÁN

Szudán *Darfur* tartományában történt események nemzetközi büntetőjogi szempontú kivizsgálását az ENSZ BT kezdeményezte a Nemzetközi Büntetőbíróságnál,¹¹ amelynek eredményeképpen az előzetes eljárást lefolytatták, majd a főügyész 2005-ben a vizsgálatindítás feltételeit megalapozottnak találta. A Bíróság 12 személy ellen adott ki elfogatóparancsot, egyesek már vizsgálati fogságban vannak.¹² Szabaddal van viszont a három legsúlyosabb vádakkal illetett személy, a Janjaweed milíciavezér, akit 50 rendbeli bűncselekmény elkövetésével vádolnak, a 42 rendbeli vádlott Ahmad Harun miniszter, valamint maga a szudáni elnök.

Az ICC 2009 márciusában rendelte el a hivatalban lévő szudáni elnök, Omar Hassan Ahmad al-Bashír letartóztatását kétrendbeli háborús, öt rendbeli emberiség elleni, és három rendbeli népirtás bűncselekmény vádjával. A döntést Szudán a nemzetközi közösség részéről szuverenitása megsértéseként értékelte, diplomáciai lépésekkel válaszolva, miközben Szenegál vezetésével több afrikai ország tiltakozott az ICC döntése ellen.¹³ Ennek ellenére az eljárás mérföldkőnek számít, mivel először fordul elő, hogy hivatalban lévő állami vezetővel szemben folyik nemzetközi büntetőeljárás. Ugyanakkor a több kiadott elfogatóparancs ellenére az elnök átadása a Bíróság részére nem történik meg, amely egyrészt komoly presztízvesztés az ICC számára, másrészt az igazság és megbékélés ellen hat a darfúri áldozatok és menekültek oldaláról.

KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

A Közép-afrikai Köztársaságban 2002-2003. között a kormányerők és lázadók közti konfliktus során tömegesen előforduló emberölések és nemi erőszak kivizsgálását, és a vádlottak perének előkészítését 2007-ben indították meg a Nemzetközi Büntetőbíróságon. Az eljárást maga a Közép-afrikai Köztársaság kormánya kezdeményezte 2004-ben. A tárgyalás-előkészítő tanács az egyetlen vádlottat – a kongói MLC vezetőjét¹⁴ – kétrendbeli emberiség elleni és három rendbeli háborús bűncselekmény vádjával 2010 novemberében utalta az elsőfokú tanács elé.

KENYA

A 2007. évi kenyai elnökválasztás kapcsán kialakult szituáció és az azt követő erőszakos cselekmények sora miatt az ICC illetékes 2010-ben vizsgálta a lehetséges felelősök körét, a szervezettségét, továbbá az elkövetett cselekmények súlyát mérlegelte annak érdekében, hogy a Bíróság dönthessen a főügyészi nyomozás engedélyezéséről. Végül 2011-ben három magas rangú kormánypárti politikus (miniszterek, parlamenti képviselő) által állítólagosan elkövetett bűncselekmények ügyében indult főügyészi vizsgálat. A vádpontok emberölés, üldözés és erőszakos kitelepítés köréből kerülnek ki.¹⁵ Az előkészítés folyamatban van, a vádlottak perei várhatóan 2013 júliusában és szeptemberben kezdődnek.

¹⁰ Ádány Tamás Vince - Bartha Orsolya - Törő Csaba: A nemzetközi fegyveres összeütközések joga, Zrínyi Kiadó 2009. p 330.

¹¹ Mivel Szudán nem részese a Római Statútumnak, kizárólag az ENSZ BT /1593 (2005) határozat/ indítványozhatta 2005-ben a főügyésznél az eljárást, aki júniusban megindította a bűncselekmények nyomozását.

¹² Az Európai Parlament felszólította a szudáni kormányt és a nemzetközi közösséget, hogy teljes mértékben működjenek együtt a Nemzetközi Büntetőbírósággal a büntetlenség felszámolása érdekében.

¹³ <http://www.sudantribune.com/spip.php?article28241>

¹⁴ Movement for the Liberation of Congo.

¹⁵ Forrás: <http://www.icc->

http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/situations/situation%20icc%200109/Pages/situation%20index.aspx

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

LÍBIA

A Líbiában a 2011. év tavaszán történt események, a civil lakosság ellen elkövetett cselekmények és az emberi jogok folyamatos megsértése miatt indult nemzetközi beavatkozás. A líbiai kormány ENSZ BT általi felszólítása és a bevezetett szankciók (fegyverembargó, repülési tilalom stb.) mellett a BT 1970 (2011. febr. 26.) számú határozata már ajánlást is tartalmaz a Nemzetközi Büntetőbíróság tájékoztatására.

A BT kezdeményezte eljárás során a Bíróság 2011 júniusában bocsátott ki elfogatóparancsot Kadhafi elnök, Saif Al-Islam nevű fia és a líbiai hadsereg egy vezetője ellen emberiség elleni bűncselekmények vádjával. (Kadhafi 2011. novemberi halálát követően az eljárást ellene megszüntette a Bíróság.) 2013 májusában a Bíróság elutasította Líbia elfogadhatatlanság¹⁶ iránti kifogását és figyelmeztette a gyanúsított átadásának kötelezettségére.

Ezen felül az ICC főügyésze 2012 novemberében felszólította az új líbiai kormányt, hogy ne adjon amnesztiát a forradalom alatt háborús bűncselekményeket elkövetőknek.¹⁷

ELEFÁNTCSONTPART

Elefántcsontparton a 2002 és 2010 között elkövetett erőszakos cselekmények (emberölés, nemi erőszak) tömeges előfordulása alapozta meg a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények elkövetésének ICC általi vizsgálatát. Jelenleg a volt elnök és felesége áll vád alatt emberiség elleni bűncselekmények közvetett módon történő elkövetése vádjával. Az eset érdekessége, hogy az eljárás Elefántcsontpartnak az ügyre vonatkozó, a Bíróság joghatóságának való alávetésével indulhatott. Ennek oka, hogy az ország már 1998-ban aláírta, de csak 2013. február 15-én ratifikálta a Bíróság Statútumát, amely most májusban lépett hatályba. Így az eljárás a Római Statútum 12. cikk (3) bekezdése szerint a *nem* részes államnak a Bíróság adott ügyre vonatkozó joghatóságának elismerése folytán került megindításra.

MALI

A 2012. évi eseményekkel kapcsolatban a mali igazságügyi miniszter fordult az ICC-hez, a Mali északi részén kialakult fegyveres konfliktus során emberiség elleni és háborús bűncselekményeket elkövető személyek felkutatása és megbüntetése miatt, arra való hivatkozással, hogy a mali bíróságok ezt az adott szituációban nem képesek kezelni.¹⁸ Az előzetes vizsgálat alapján az Ügyészi Hivatal 2013. január közepén indított hivatalos nyomozást a Maliban 2012 januárja után elkövetett bűncselekmények felderítése érdekében.

A RUANDAI NEMZETKÖZI TÖRVÉNYSZÉK TEVÉKENYSÉGE

Az ad hoc nemzetközi büntetőbíróságot (a továbbiakban: Bíróság) a Ruandában és a szomszédos államok területén 1994. év folyamán elkövetett néptársért, emberiség elleni bűncselekmények és a genfi egyezmények közös 3. Cikkének és a II. kiegészítő jegyzőkönyvének megsértéséből fakadó bűncselekmények elkövetéséért felelős személyek felkutatása, és felelősségre vonása céljából hozták létre.¹⁹ Mivel nem nemzetközi összeütközés, hanem polgárháború zajlott, az elkövetett háborús bűncselekmények nem estek a négy genfi egyezmény, sem az I. kiegészítő jegyzőkönyv hatálya alá, ezért a fenti, a nem nemzetközi fegyveres összeütközés minimális szabályait előíró közös 3. cikk, továbbá a nem nemzetközi fegyveres összeütközés szabályaira vonatkozó II. kiegészítő jegyzőkönyv szerepel a Statútumban.

¹⁶ A Statútum 17. cikke tartalmazza az ügyek Bíróság általi elfogadhatóságának szabályait.

¹⁷ Az ICC és a nemzetközi közösség a büntetlenség felszámolása érdekében a bűnelkövetőknek politikai hovatartozástól és a forradalomban való szerepvállalásuktól függetlenül történő felelősségre vonása mellett száll síkra. Forrás: MTI 2012. november 8.

¹⁸ Forrás: <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A245A47F-BFD1-45B6-891C-3BCB5B173F57/0/ReferralLetterMali130712.pdf>

¹⁹ A BT az ENSZ Alapokmány VII. fejezetére alapítva, a 955. (1994) számú határozatával hozta létre.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A tanzániai székhelyű Bíróság működését 1995-ben kezdte meg, nyomozásait 2004 végéig, a peres eljárásokat 2008 végéig, teljes tevékenységét 2010-ig kellett volna befejezni az 1573 (2003) számú BT határozat értelmében. (Ezen időpontok meghosszabbításra kerültek, egyes esetekben ítélet 2013. évben is született.)

A Bíróságot 16 bíró alkotja, három elsőfokú (egyenként 3 bíróval) és egy fellebbviteli tanácsban (5 bíró) ítéleznek. Ez utóbbi fellebbviteli fórum Hágában székel és egyben az ICTY²⁰ fellebbviteli fóruma is. 2002. óta 18 *ad litem* (eseti, a perhez rendelt) bíróval egészült ki a szervezet.

A Bíróság több tucat vádolt ellen folytatott le pert: 72 elsőfokú ítélet már megszületett, 16 fellebbezés van folyamatban, 4 esetben az eljárások nemzeti bíróságnak átadása történt meg, és néhányan már a kiszabott büntetésüket is letöltötték. A legsúlyosabb esetekben a Bíróság életfogytig tartó, vagy hosszú idejű szabadságvesztést is szabott ki már.

A Bíróság az igazság és béke fontosságát hangsúlyozva felszólítja az afrikai országokat, hogy a ruandai népirtás elrettentő példaként álljon előttük annak érdekében, hogy ez soha többé ne ismétlődhessen meg a kontinensen. Figyelmeztet, hogy sok afrikai államban – különösen diktatúrákban – a hatóságok és igazságszolgáltatási szervek gyengesége miatt a bűncselekmények elkövetőinek büntetlenül maradása vált jellemzővé. Az ITCR ez ellen vette fel a harcot.²¹

A SIERRA LEONE KÜLÖNLEGES BÍRÓSÁG TEVÉKENYSÉGE

A Sierra Leone Különleges Bíróságot (a továbbiakban: Bíróság) a Sierra Leone-i kormány az ENSZ-szel²² közösen állította fel – az ország területén 1996. november 30. után – a humanitárius jog és a helyi büntető törvénykönyv súlyos megsértéséért felelős személyek felelősségre vonása céljával.²³ A Bíróság a Sierra Leone-i Legfelsőbb Bíróság részeként, elsőfokú és fellebbviteli tanácsként működik. Eredetileg csak három évre hozták létre, de ez nem bizonyult elegendőnek, ezért mandátumát meghosszabbították.

Mind a befejezett eljárások, mind a folyamatban lévők vádlottjait a Bíróság többrendbeli háborús, humanitárius jog elleni és emberiség elleni bűncselekményekkel vádolja.

Ebben az esetben külön problémát jelent, hogy a megállapodás nem tartalmaz az ENSZ-tagoknak együttműködési kötelezettséget a Bírósággal. Ezen felül a térség államainak együttműködési hajlandósága sem kellő szintű. Ezt mutatta például, hogy Nigéria évekig megtagadta a volt libériai elnök Charles Taylor átadását a Bíróság részére.

Ennek ellenére a Taylor elleni eljárás példa értékű, ahogy az ítélete is. 2012 májusában ez a nemzetközi büntetőbíróság ítélte el az első volt államfőt 11 rendbeli háborús és emberiség elleni bűncselekmények miatt. A vádak szerint libériai elnökként (1997-2003) gyémántokért cserébe felfegyverezte a szomszédos Sierra Leone-i polgárháború (1991-2002) lázadóit, ráadásul Taylor szerepe miatt az 1999-es békeszerződés is összeomlott, három évvel meghosszabbítva a konfliktust.²⁴ Charles Taylort a bűncselekmények elkövetéséért 50 év szabadságvesztésre ítélték.

KONKLÚZIÓ

A nemzetközi fegyveres konfliktusok a 20. és 21. század fordulóján is együtt járnak súlyos nemzetközi bűncselekményekkel. A nemzetközi közösség részéről viszont erős igényként jelentkezik, hogy az államok felelőssége mögött ne

²⁰ A Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényeszk.

²¹ Forrás: <http://www.unictr.org>

²² ENSZ BT 1315 (2000) számú határozata hozta létre.

²³ Mint ilyen, hibrid bírósággént csak részben alapul a nemzetközi jog szabályain, és az állam meglévő bírósági rendszerébe beépített nemzetközi elemek által hozzák létre.

²⁴ http://kitekinto.hu/afrika/2012/04/26/charles_taylor_hivatalosan_is_bnos/#.Ubtzw5xbiPO

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

bújhassanak meg, ne maradjanak büntetlenül a legfőbb felelős személyek, és vállalják felelősségüket az e célból különböző alapokon felállított nemzetközi büntetőbírósi fórumok előtt.²⁵

Az egyik legfontosabb mögöttes érdek mindenképpen az „igazság szolgáltatás” a bűncselekmények áldozatai részére, amely hozzájárulhat az érintett konfliktusok csillapításához, rendezéséhez és a restaurációhoz. Az afrikai konfliktusokra ez különösen igaz, azonban komoly nehézségekkel is jár. A fenti bíróságok előtt olyan ügyek szerepelnek, amelyek egyrészt a létező legsúlyosabb jogsértéseket vizsgálják, a másik sajátosságuk pedig, hogy nemcsak az áldozatok milliós száma, de egyes esetekben az elkövetők többes létszáma is jellemzi az adott konfliktust. A ruandai események, a népirtás mindkét szembenálló fél részéről tömeges elkövetéssel valósult meg. Az elkövetők jelentős részének kézre kerítése is gondot okoz, tetézve azzal, hogy egyes államok nem hajlandók ebben segíteni a nemzetközi fórumokat. Gondolhatnánk, hogy ez önmagában szinte lehetetlenné teszi a felelősök megbüntetését, pedig a nemzetközi fórumok csupán a legfőbb elkövetők, vezetők felelősségre vonását vállalhatják fel.

Másik fontos jelenség az afrikai ügyek kapcsán, a bíróságok munkájának respektálásának kérdése, amely a fenti érdekek érvényesülését erősítheti, vagy gyengítheti. Ez alatt a nemzetközi büntetőtörvényszékek tevékenységéhez az érintett államok és hatóságok, és egyes nemzetközi szervezetek(!)²⁶ részéről való hozzájárulás, támogatás, vagy éppen akadályozás érthető. Bár a bíróságok statútumai és megállapodások elviekben rögzítik (sajnálatos kivétel is akad) a nemzetközi jogalanyok körének együttműködési kötelezettségét, azonban ennek gyakorlati megvalósulása afrikai viszonyok között jelenleg is teljesen kétesélyes. A gyanúsítottak kiadását nemcsak a saját államaik akadályozzák, több esetben a többi ország sem képes, nem hajlandó érvényt szerezni a nemzetközi bíróságok elfogatóparancsainak.

Mindez pedig a nemzetközi közösség erőfeszítéseinek és konkrétan az adott nemzetközi bíróságok tevékenységének és presztízsének csorbulását eredményezi, mögötte pedig a megbékélés és rendezés folyamatai szenvednek súlyos veszteségeket.

Vajon az afrikai oldalról felmerülő – egy saját nemzetközi büntetőjogi fórum felállítására vonatkozó – igény megoldhatná ezeket a problémákat? Alkalmassá lehetne tenni az Afrikai Unió máris „agyon pofozgatott” bíróságát, hogy áthatoljon például Szudánnak vagy Líbiának saját háborús bűnös (hivatalban lévő) vezetői köré emelt falain?²⁷ Érvényt tudna szerezni az afrikai államok együttműködési kötelezettségének? Hajlandó lenne az AU érdemi módon szankcionálni az államok ez irányú kötelezettségzegését?

Félő, a válaszokat nem a közeljövő szolgáltatja majd, de mindenképpen megfontolandó kérdés mind a nemzetközi közösség, mind annak afrikai tagjai részére, hogy mennyiben jelentene a mai kihívásokra megoldást az Afrika Bíróság ez irányú alakítása. Talán azt mindenképpen remélhetnénk tőle, hogy az AU komolyabban venné saját bíróságát.

Kulcsszavak: nemzetközi büntetőbírósi fórum, háborús bűncselekmény, emberiség elleni bűncselekmény, népirtás

Key words: international criminal court, war crime, crime against humanity, genocide

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ádány Tamás Vince - Bartha Orsolya - Törő Csaba: A nemzetközi fegyveres összeütközések joga, Zrínyi Kiadó 2009. p 330.

²⁵ Lásd bővebben: Lattmann Tamás: A nemzetközi büntetőbírósi fórumok működésének rendszere, különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbírósi Főtanácsra – politika, parancs vagy jog?, In: Kirs Eszter (szerk.): Egységesedés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban, Bíró Kiadó, Miskolc, 2009., 9-24. o.

²⁶ Az Afrikai Unió az ICC követelményeit semmibe véve kompetens személyként kezeli, és saját rendezvényeire teljes jogú tagként invitálja például a körözés alatt álló szudáni elnököket.

²⁷ A BT az ICC elé utalt szudáni részéről és líbiai jogesetek utalással összefüggő problematikáit vizsgálja Lattmann Tamás: *Az ENSZ Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbírósi Főtanács elé utalt helyzetek: parancs és politika, avagy a kudarc fokozatai* című tanulmányában. Forrás: Kül-Világ, No. 4. (2012), 30-41. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Blahó András - Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények, Aula 2005. p 143-153.

Lattmann Tamás: A nemzetközi büntetőbírói fórumok működésének rendszere, különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróságra – politika, parancs vagy jog?, In: Kirs Eszter (szerk.): Egységesedés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009., 9-24. o.

Lattmann Tamás: „Az ENSZ Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek: parancs és politika, avagy a kudarc fokozatai” Kül-Világ, No. 4. (2012), 30-41. o.

ENSZ BT 955 (1994), 1315 (2000) és 1593 (2005) számú határozatai

Don Deya: Is the African Court worth the wait. <http://www.osisa.org/openspace/regional/african-court-worth-wait> (Letöltés: 2013. március 20.)

http://www.icc-cpi.int/EN_Menus/ICC/Pages/default.aspx

<http://www.sc-sl.org/>

<http://www.unictt.org/>

<http://www.sudantribune.com/spip.php?article28241>

http://kitekinto.hu/afrika/2012/04/26/charles_taylor_hivatalosan_is_bnos/#.Ubtzw5xbiP0

**SZLOVÁKIA BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKÁJÁNAK ALAKULÁSA
AZ ELMÚLT 20 ÉVBEN****CHANGING OF SECURITY AND DEFENSE POLICY OF SLOVAK REPUBLIC
IN PAST 20 YEARS**

Északi szomszédunk Szlovákia ebben az évben ünnepli megalakulásának 20. évfordulóját. 2004. március 29-én az ország belépett a NATO-ba, május 1-jétől pedig az Európai Unió tagja. 2009. január 1-jén hivatalos pénzneme az euró lett, amivel az ország csatlakozott az euróövezet tagállamaihoz. A tanulmány célja a szlovák biztonság- és védelempolitika koncepció bemutatása az elmúlt évek kormányprogramjainak és meghatározó politikai-stratégiai dokumentumainak tükrében.

Slovakia, our northern neighbor celebrates its 20th foundation anniversary this year. 29th of March 2004 the country entered into NATO and 1st of May became a member of the European Union. From 1st of January 2009 the official currency is the euro, Slovakia joins the Eurozone. In this study we examine the Slovakian security and defense policy concept in the light of political and strategic documents defined past few years.

Az állam olyan entitás, amely meghatározott területen tényleges hatalmat gyakorló kormány uralma alatt élő egyedek csoportját foglalja magában.¹

A Szlovák Köztársaság 1993 januárjában, Csehszlovákia kettéválásával nyerte el függetlenségét. A Nemzetközi Jogi Bizottság nyilatkozattervezete alapján az államnak joga van fegyveres megtámadás esetén egyéni vagy kollektív önvédelemhez. Ennek letéteményese a Szlovák Köztársaság hadserege, ami 1992/1993-ban a Csehszlovák hadsereg 2:1 arányú megosztásával keletkezett. A logisztikai elosztáson túl a szlovák haderő előtt állt a védelmi, technikai, intézményi infrastruktúra létrehozásának feladata. Egy támadó jellegű tömeghadsereget, melyben a nehézfegyverzet túlsúlya dominált, kellett olyan kisebb, modernebb eszközökkel felszerelt, minőségileg jól képzett haderővé alakítani, mely nemcsak a haza védelmét látja el, hanem a nemzetközi kötelezettségvállalások által külföldi missziókban történő részvételnek is eleget tesz.

KORMÁNYOK ÉS KONCEPCIÓK

Biztonságpolitikai elképzelések tekintetében az esetleges semlegességi koncepció feladásával 1994. február 9-én Szlovákia a NATO-tagság mellett döntött és csatlakozott a Békepartnerség programhoz. Az ország az európai és a transzatlanti politikai és biztonsági struktúrákhoz való csatlakozásának igényét Vladimír Mečiar² 1994-es kormányprogramjában érhetjük tetten. A NATO-t, mint a leghatékonyabb biztonsági szervezetet és a biztonság legfőbb letéteményesét jelölte meg. A PpP³ egyéni partnerségi program tapasztalatai alapján kívánta biztosítani a haderő átalakítását és ennek törvényi keretbe foglalását, a demokratikus alapelvekkel és a védelmi tervezés folyamatával összhangban. A programban való részvétel célja a NATO-tagság, a kompatibilitás és az interoperabilitás elérése volt. Még ebben az évben megszületett az ország első védelmi doktrínája, és 1996-ban a „Szlovák Köztársaság Nemzetbiztonságának alapvető céljai és alapelvei”⁴ dokumentum.

¹ Bokorné Szegő Hanna: Nemzetközi jog p: 103, Aula Kiadó 2002.

² Vladimír Mečiar III. kormánya 1994-1998. (HZDS-SNS koalíció) Korábbi miniszterelnökségei: 1990-1991, 1992-1994.

³ Magyarország és Szlovákia PpP tagfelvétele egy nap különbséggel történt: 1994. február 8. és 9.

⁴ Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994, és Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Az aktuálpolitikai folyamatok, a világos nemzeti érdek megfogalmazásának hiánya azonban más irányba terelték ezeket az elképzeléseket. A reformok megtorpantak, így Szlovákia kimaradt a NATO bővítés első köréből. Hasonló probléma volt a forráshiány is, mivel az elhibázott Mečiar gazdaságpolitika hatására megtorpant a növekedés, és 1999-re a védelmi kiadások a GDP 1,6%-ra estek vissza.⁵

A majd két cikluson át regnáló, végül előrehozott választásokon belpolitikai okok miatt elbukott Dzurinda- kormány⁶ feladata volt új értelmet adni a korábban csak deklarációk szintjére süllyedő euroatlanti kapcsolatoknak. A NATO a biztonság garanciája, amit a kormány kül- és belpolitikai elképzeléseinek is tükröznie kell - határozta meg az 1998-ban kiadott kormányprogram. Ebből adódóan szükség volt új biztonság- és védelempolitikai elvek felállítására és dokumentumokba foglalására, továbbá a korábban elkezdett, de csak az első szakaszig megvalósított haderőreform folytatására. A kormányprogram egy, a V4-ek által létrehozandó cseh-lengyel-szlovák közös gépesített dandár felállítása mellett is hitet tett, ami az integrációs törekvéseket volt hivatott elősegíteni. Megszületett az új haderőreform a „Modell 2010”⁷, amely a haderőben lévő problémák felszámolása mellett egy hosszú távú fejlesztési programot is tartalmazott. A dokumentum az ország önálló területelvű védelmének elvei alapján született, teret adva a NATO-hoz való csatlakozás kívánalmának is.⁸ Első ízben került lefektetésre a védelmi szektor forráskeretének a kormány és az országgyűlés határozatai általi biztosítása. A kormány a rossz gazdasági helyzet ellenére fokozatosan emelni tudta a védelmi kiadásokat, amit a GDP 1,8%-ban stabilizált. 2001-ben elfogadta a parlament az ország biztonsági, védelmi és katonai stratégiáit.⁹

A 2002-ben alakult II. Dzurinda-kormányának biztonságpolitikai tekintetben választ kellett adni 2001. szeptember 11-i terrortámadás fenyegetésére és az új biztonsági kihívásokra. A kormányprogram ebből a tézisből indult ki. A megjelenő új kockázati tényezők, a biztonsági környezet megváltozása új képességek kialakítását kívánták meg. Ez adta meg a következő haderő-átalakítás keretét, ami a névváltoztatásban is megnyilvánult, 2002. július 1-től a Szlovák Köztársaság Haderejéről beszélhetünk. A NATO elvárásaival összhangban olyan hadsereg felállítására összpontosított, mely képes hatékonyan fellépni nemcsak Szlovákia és a NATO-tagországok területén, hanem bárhol, ahol a terrorizmus megjelenik. A kormány erre a célra a költségvetésből a GDP 2%-át rendelte, aminek teljesítése az adott gazdasági helyzetben nem valósult meg. A kabinet kötelezettségvállalása, hogy 2006-ra professzionális hadsereget hoz létre, fontos momentumként jelenik meg.

2005-ben felállították a „Szlovák fegyveres erők hosszútávú fejlesztésének programját, a Modell 2015”-öt¹⁰, ami már Szlovákia NATO-tagsága kapcsán aktualizálta a korábbi tervet. Az integráció nemcsak a biztonság új dimenzióját hozta meg az ország számára, hanem kötelezettségek vállalását a kollektív biztonság tekintetében, és az ahhoz való aktív hozzájárulást, mivel a Szövetségnek készen kell állnia a globális kihívások kezelésére. Az uniós tagság a stabilitás további politikai és gazdasági biztosítója lett. Abszolút prioritást élvezett az expedíciós képességekkel rendelkező haderő felállítása, mely képes a humanitárius segítségnyújtástól egészen az aktív harci cselekményekben való részvétel széles spektrumában cselekedni. A legfontosabb célkitűzések is ehhez igazodtak: párhuzamosan minimum két nemzetközi műveletben való részvételt irányzott elő a dokumentum, ami az ország viszonylatában kb. 700 főt, vagyis a szárazföldi erők 8%-át jelentette. A bevetettség kritériumát a haderő 40%-nak kell fokozatosan teljesítenie. Az

⁵<http://vladimirbednar.blog.sme.sk/c/237219/Programy-vlad-Slovenskej-republiky-z-pohlada-rezortu-obrany.html#ixzz2NCwLm7ys> (2013.03.13.)

⁶ Mikuláš Dzurinda vezette kormány 1998-2004, 2004-2006.

⁷ Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl Slovenskej republiky – plán rozvoja a rozvojových programov vrátane ich finančnej náročnosti (Model 2010) <http://www.mod.gov.sk/materialy-a-dokumenty/> (2013.03.15.)

⁸ Biela kniha o obrane Slovenskej republiky https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1l_doc.pdf?instEID=-1&attEID=52223&docEID=291685&matEID=5903&langEID=1&tStamp=20130226093053313 (2013.03.15.)

⁹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky, Vojenská stratégia Slovenskej republiky

¹⁰ Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany s výhľadom do roku 2015 (Model 2015) <http://www.mod.gov.sk/data/files/834.pdf> (2013.03.15.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

egységek rotációját zászlóalj szinten kell biztosítani a koncepció szerint, és a MIG-29 repülőgépek integrációját a NATINADS rendszerbe végre kell hajtani.¹¹

Az ország biztonság- és védelempolitikája teljes mértékben követte az integráció kívánalmait. A 2005-ben elfogadott új dokumentumok a „Szlovák Köztársaság Biztonsági Stratégiája” és a „Szlovák Köztársaság Védelemi Stratégiája”¹² is ezt támasztották alá, melyek a NATO és az EU stratégiáival összhangban a kollektív biztonság tükrében világosan meghatározták az ország védelmének új jellegét, átalakították a követelmény- és értékrendszerét, így a területvédelem helyett az ország érdekeinek védelme került előtérbe.

A hatályos „Szlovák Biztonsági Stratégiát”¹³ 2005. szeptember 27-én fogadta el a parlament, ami felváltotta a 2001-ben kiadott koncepciót.

A bevezető rendelkezés megállapítja, hogy Szlovákia szuverén állam, ami a nemzetközi joggal összhangban minden ország területi egységét és politikai függetlenségét elismeri, nincs más országgal szemben területi követelése, és egyetlen ország által sem érzi magát fenyegetve.

Három fő részre tagolódik a dokumentum, melyben a Szlovák Köztársaság biztonsági érdekei, környezete és biztonságpolitikája kerülnek kifejtésre.

A 34. cikk tartalmazza az ország biztonságpolitikájának fő célkitűzését, az egyén és az állam biztonságának stabil és kiszámítható környezetben történő szavatolását. A NATO-tagság révén Szlovákia az euroatlanti kollektív védelmi- és biztonsági rendszer részévé vált. Az EU-tagságra, mint a politikai és a gazdasági stabilitás biztosítékára tekint, ami megteremti az ország európai biztonság- és védelempolitikába való szerepvállalásának keretét is. A két szervezet kiterjesztése és bővítése stabilizáló hatással volt az euro-atlanti térség biztonságára, így az ország kiáll amellett, hogy a NATO maradjon a transzatlanti dialógus fő fóruma a szervezet európai és amerikai tagjai között. Kiemeli a belső egység megtartásának fontosságát, a tagok kölcsönös szolidaritását, és a szervezet reformjának szükségességét, ami alkalmassá teszi az új fenyegetések és kihívások kezelésére. Hozzá kíván járulni a NATO műveleti képességeinek fejlesztéséhez, és részt kíván venni a szövetség területen kívüli misszióiban. A két szervezet közötti kapcsolatok erősítése mellett száll síkra. Támogatja az Unió közös kül- és biztonságpolitikai elképzeléseit, és hozzá kíván járulni az EU irányítású nemzetközi béketámogató, stabilizációs vagy humanitárius műveletekhez. Stratégiai partnerség kialakításra törekszik az Egyesült Államokkal (73. cikk).

Az ENSZ, az EBESZ és a regionális szervezetek vonatkozásában Szlovákia globális biztonsághoz és stabilitáshoz való hozzájárulását emeli ki. Az ország biztonsági érdekeit a szabadság, a béke, a demokrácia, a jogállamiság, az igazságosság, a pluralizmus, a szolidaritás, az emberi jogok és alapvető jogok értékei mentén határozza meg.

A biztonság kulcsfontosságú regionális szereplői a szomszédos államok, melyek Ukrajna kivételével EU-, Ausztriát kivéve pedig NATO-tagok. Szlovákiát szomszédaival közös értékek, érdekek, illetve szoros kulturális és történelmi hagyományok kötik össze, ezért kölcsönösen előnyös jószomszédi viszony kialakítására törekszik velük, melynek fontos eleme az európai normák nemzeti kisebbségekre vonatkozó alapelveinek betartása. Ukrajnát független, szuverén államnak tartja, ezért támogatja a plurális demokrácia, a politikai és a gazdasági stabilitás megeremtését, illetve az ország euroatlanti integrációját. Fontos tényezőként említi a stratégiai nyersanyagok szempontjából Ukrajna tranzitország szerepét.

A Nyugat-balkáni országok tekintetében hasonlóan foglal állást. A Független Államok Közösségéből Fehéroroszországot és Moldovát emeli ki. A jogállamiság és a demokrácia megerősítése mellett, ezen országok NATO-val és EU-val való együttműködést támogatja. Oroszország tekintetében kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok

¹¹ Vystúpenie ministra obrany Martin Fedora na pôde Národnej akadémie obrany k strategickému dokumentu Model 2015. www.mosr.sk/data/disk/.../060516-Model-2015.doc (2013.03.24)

¹² Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky

¹³ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky <http://www.mosr.sk/data/files/833.pdf> (2013.03.24)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

kiépítésére törekszik. A NATO-val és az Unióval stratégiai partnerség kialakítását kívánja támogatni, a potenciális biztonsági fenyegetésekről pedig a nyílt párbeszéd folytatásának híve.

A 65. cikk a biztonság oszthatatlanságának alapelvéből indul ki, ami szorosan kötődik az euroatlanti térség országainak biztonságához és függ a globális biztonságtól. Szlovákia biztonsága azonban nem korlátozódik csak az ország területére, hanem a szolidaritás és a nemzetközi közösséggel megvalósuló együttműködés nevében érdekelt a krízishelyzetek enyhítésében, a vitás helyzetek békés eszközökkel való rendezésében.

A stratégia két globális fenyegetést határoz meg, mely nemcsak magát az országot, hanem szövetségeseit is érintheti, ez a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek proliferációja. Ezek együttes alkalmazását tekinti a legnagyobb veszélynek.

A dokumentum további kockázati tényezőket és kihívásokat nevez meg: működésképtelen államok, elhúzódozó regionális konfliktusok, szervezett bűnözés, illegális migráció, az információs és kommunikációs rendszerek sebezhetősége, külföldi titkosszolgálatok tevékenysége, globalizáció, félkatonai szervezetek, egyre mélyülő gazdasági egyenlőtlenség, radikális nacionalizmus, vallási és politikai szélsőségek, természeti erőforrások védelme, környezeti biztonság, járványok és a bioterrorizmus elleni védelem, illetve a demográfiai kihívások. A stratégia külön pontban említi az energiabiztonságot. Az ország nagymértékű energiafüggősége, a fosszilis energiahordozók forrás- és útvonalhiánya nemcsak a gazdaság prosperitására és stabilitásra jelent kockázatot, hanem az ország biztonságára is. Az értük zajló vetélkedés fegyveres konfliktus forrásává is válhat (30. cikk). A dokumentum ezen része nagy hangsúlyt fektet az említett biztonsági fenyegetések és kihívások elleni fellépésre, azok hatékony kezelésére.

A 2006-ban megalakult I. Fico-kormány¹⁴ a korábbi kormányok biztonságpolitikai elképzeléseiben megőrizte a folytonosságot. A NATO-ra, mint az euroatlanti biztonság fő letéteményesére tekintett és kötelezettséget vállalt a tagságból adódó feladatok végrehajtására. A Szövetség átalakítási folyamatának és a „Nyitott ajtók” politikájának támogatója. Arra törekszik majd, hogy 2010-re a NATO kollektív védelmi képességéhez és az EU katonai képességeihez teljes mértékben hozzájáruljon - fogalmazta meg a kormányprogramjában. Aktív részvételt ígért a NATO és az EU gyorsreagálású erőinek nemzetközi válságkezelés során történő bevetéseibe. Érdekelte az USA-val való kapcsolatok elmélyítésében, a nemzetközi szervezetek, mindenekelőtt az ENSZ reformjában, megerősítésében. Tekintettel arra, hogy Szlovákia 2006-2007-ben az ENSZ BT nem állandó tagja volt, a kormány kifejezte aktív részvételi szándékát a globális és a regionális konfliktusok megoldásában, békés eszközökkel történő rendezésében, illetve válságkezelő tevékenységekben, műveletekben.

A szlovák haderő professzionálissá tételében és modernizációjában a hangsúlyeltolódás a személyi és szociális szempontok irányába történt. Hasonlóan új szempontrendszer a szlovák hadiipar megerősítésének szándéka. A hadsereg modernizációjának és fegyverzetmegújításának elősegítésére nemzetközi, főképp EU és NATO fegyverbeszerzési projektekben való részvételt kívánta a kormány támogatni. A hadi tevékenységet és a biztonság tényezőit érintő lényeges beruházásoknál az ellentételezési programok kialakításának törvényi meghatározására törekedett.¹⁵ A haderő külföldi szerepvállaláshoz szükséges mandátum meghatározását Fico és kormánya összekötötte az Irakban szolgáló műszaki alakulat visszavonásának kérdésével.

A kormányprogramban foglaltak teljesítése szűk keresztmetszetben történt meg, mivel az anyagi források nagy mértékben, a GDP 1,25%-ra csökkentek. A kül- és belpolitikában megjelenő kettősség megingatta Szlovákiával szembeni nemzetközi bizalmat.

¹⁴ Robert Fico vezette kormány koalíciót 2006-2010 az [Irány – Szociáldemokrácia](#) (Smer–SD), a [Szlovák Nemzeti Párt](#) (SNS) és a [Néppárt - Mozgalom egy Demokratikus Szlovákiáért](#) (HZDS) alkották.

¹⁵ http://static.cream.sk/zberka.sk/webroots/www/content/mediagallery/zberka_document/file/example/file/2.pdf (2013.03.16.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A 2010-es választásokon közel 35 %-ot szerzett Fico és pártja nem talált parlamenti többséget biztosító koalíciós partnert, így Iveta Radičová¹⁶ alakíthatott kormányt. A kormányprogram¹⁷ bevezetője hangsúlyozta, hogy a Szlovák Köztársaság az euroatlanti térség biztonságának elválaszthatatlan része. A NATO 5. cikke, a kollektív védelem és az EU közös biztonság- és védelempolitikája az ország biztonságának sarokkövei. Az integráció további fontos lépése volt, hogy ország belépett az eurózónába és a schengeni övezet tagja lett.

A biztonság- és védelempolitikai elképzeléseket a kormányprogram a „Biztonságos és hatékony állam” fejezet harmadik részében tárgyalta. A kormány a lakosságot, az országot és a szövetségesek ért biztonságát veszélyeztető helyzetek gyors és megfelelő módon való reagálását ígérte.

A NATO Új Stratégiai Konceptiója alapján a haderő stratégiai felülvizsgálatára kerül sor annak érdekében, hogy a védelmi képességek hosszú távú fejlesztésének politikai és stratégiai keretet adjanak. A hatályos biztonság- és védelempolitikai dokumentumokat is a globális biztonsági környezet változásához kívánják igazítani. Széleskörű társadalmi konszenzus elérésének érdekében a biztonságpolitika kérdéseiről, az ország védelméről, a haderő prioritásairól, céljairól és feladatairól párbeszédet szerveznek. A biztonság- és védelempolitika civil jellegének megerősítésére törekuszenek, fogalmazta meg célkitűzéseit a Radičová vezette koalíció.

Fontos elemként jelenik meg az átláthatóságra való törekvés és a takarékos gazdálkodás a védelmi szektorban is. Az erőforráshiányt racionalizációval és a hatékonyság növelésével próbálja megoldani a kormány. Nagy hangsúlyt fektet a haderő célzott korszerűsítésére.

A meglévő erőforrások kihasználása érdekében a kabinet ösztönözni fogja a nemzetközi együttműködést és új elemként jelenik meg a többnemzeti együttműködés lehetősége.

A hadiipar támogatása a NATO és az EDA modernizációs törekvéseivel összhangban történik majd, ami eltér az előző kormány közvetlen támogatási rendjétől. Kedvező feltételeket kíván teremteni továbbá a védelmi kutatások és fejlesztések azon szegmenséhez, ahol Szlovákia értéket képes előállítani.

A nemzetközi válságkezelő műveletekben a kormány meg akarja őrizni a haderő magas készültégi fokát. A kül- és védelempolitika prioritásaival összhangban kevesebb számú műveletekben kíván részt venni a jövőben bárhol bevethető, telepíthető harcoló hadrendi elemek bevetésével.

A kormány ki akarja használni Szlovákia elnökségét a V-4-ben, illetve a lengyel és a magyar uniós elnökséget arra, hogy a közép-európai együttműködést a biztonságpolitika területén fellendítse, és a szlovák érdeket a NATO-ban és az unióban jobban érvényesíthesse.

Nem egészen másfél évnyi kormányzás után megbukott a kormány, miután a bizalmi szavazással összekötött voksoláson a parlament nem szavazta meg az euróövezeti mentőcsomagok motorjának számító [Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz](#) jogköreinek bővítéséről szóló mentőcsomagot, így a felvázolt elképzelések nagy része megvalósítatlan maradt.

2012 májusában előrehozott választások után megalakult a jelenleg is hatalmon lévő második Fico-kormány.¹⁸

Szlovákia nemzetközi helyzetét alapvetően a NATO- és az EU-tagsága határozza meg, és egyben lehetőséget ad az államnak a nemzeti érdekekkel összhangban olyan nemzetközi határozatokban és a folyamatokban való részvételre, amelyek közvetlen hatással vannak polgárai életminőségére.

Az Unió a politikai, a gazdasági és a társadalmi stabilitást jelenti Szlovákiának, így ösztönözni fogja a kiegyensúlyozott gazdasági növekedést, az árstabilitást, a magas versenyképesség megőrzését, a pénzügyi, szociális

¹⁶ Radičová-kormány 2010-2012: négy párti koalíció a [Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió](#) (SDKÚ-DS), a [Szabadság és Szolidaritás](#) (SaS), a [Kereszténydemokrata Mozgalom](#) (KDH) és a [Most-Híd](#) alkották.

¹⁷ <http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-obdobie-rokov-2010-2014/> (3013.03.16.)

¹⁸ II. Fico egypárti kormány 2012- napjainkig, [Irány – Szociáldemokrácia](#) (Smer–SD) <http://www.vlada.gov.sk/posilnenie-postavenia-slovenskej-republiky-v-europskej-unii-a-vo-svete/>

és ökológiai piacgazdaság alapján Európa fenntartható fejlődését. A NATO Szlovákia biztonságának az alapja. Az ország érdeke az erős transzatlanti kapcsolatok fenntartása. Szlovákia ennek alapján mindkét szervezet megerősítéséhez és sikeréhez hozzá kíván járulni.

A kormány a XXI. századi tendenciák és kihívások alapján a következő prioritásokat állítja fel:

- megbízható és elismert Szlovákia, ami stabil és hiteles partnere a NATO-nak;
- az EU- és a NATO-tagállamok tekintetében a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésében érdekelt;
- a szomszédos államokkal kiegyensúlyozott és egyenértékű kapcsolatok ápolására törekszik;
- támogatja a stabilitás, a demokrácia és a partnerség kiterjesztését a Nyugat-Balkánon és a keleti partnerség államai tekintetében;
- a multilaterális szervezetek keretein belül megvalósuló együttműködés, a globális kihívások felelős megközelítése a nemzetközi közösség számára megfelelő megoldásokat hozhat;
- fontosnak tartja állampolgárai támogatását és védelmét külföldön.

Az ország megbízható partnerként és szövetségesként használja ki az EU- és a NATO-tagság előnyeit a béke és a stabilitás megerősítésére. Aktív részvételt ígér a válságok és a biztonsági fenyegetések megelőzésében, illetve békefenntartó küldetéseken. A kormány tevékenyen részt kíván venni a NATO megújulási folyamatában. A NATO eszközök és képességek hatékonyabb felhasználása, a szervezet hatékonyságának növelése, és a közös védelmi felajánlások megerősítése is célként jelenik meg. Támogatja továbbá a szlovák fegyveres erő az intelligens védelem koncepciójának keretében megvalósuló többnemzetiségű haderőben való részvételét. A „Nyitott ajtók politika” folytatása nemcsak regionális, hanem globális szinten is hozzájárulna a biztonság és stabilitás kiterjesztéséhez - vélik a kormányprogram készítői.

A XXI. századi globális fejlődés jelentős mértékben megváltoztatta a világ politikai, biztonsági és gazdasági térképét. Szlovákiának ez nemcsak új kihívásokat, hanem új lehetőséget is teremt. A kormány ezért támogatja a multipoláris alapokon kialakuló nemzetközi rendet, a nemzetközi szervezetek működőképességének elősegítését. Az ország minden lehetséges módon ki fogja használni a nemzetközi szervezetekben, kiemelten ENSZ, EBESZ, OECD, WTO, FAO, ILO való tagságát a globális fenyegetések és problémák leküzdésére, melyek a szociális- és a gazdasági stabilitást, a békét és a biztonságot fenyegetik. Az ENSZ Alapokmányának elveit és jogi normáit követve erősíteni kívánja a demokrácia, a jogállamiság, az emberi- és szabadság jogok alapvető eszméit, ezért elveti az extrémizmus, rasszizmus, intolerancia, az idegengyűlölet, agresszív nacionalizmus és antiszemitizmus ideáit.

Kiemelt figyelmet fordít a drog, az emberkereskedelem, és a szervezett bűnözés elleni harcra, és síkra száll a tömegpusztító fegyverek elterjedése, illetve a nemzetközi terrorizmus ellen. Aktív részvétel ígér a fegyverzet-korlátozásban, a kémiai- és biológiai fegyverek megsemmisítésében, a hagyományos fegyverek importjának és exportjának, illetve a kettős felhasználású eszközök és technikák ellenőrzésében.

A kormány a biztonságpolitika további prioritásai közé sorolja az energiabiztonság megszilárdítását, különös tekintettel az ország számára prioritásként kezelt energiahordozók szállítására, a klímaváltozás hatásainak mérséklését, az energiaigényes termékek csökkentését és a zöld gazdálkodás elősegítését. A kiberbiztonság és a kibervédelem feladatainak ellátása, a nemzeti kritikus infrastruktúra biztosítása először jelenik meg feladatként.

VÉGSZÓ HELYETT, A JELEN

Lassan egy év telt el Robert Fico kormányra kerülése óta. Az előző kormány örökségként két fontos, elfogadásra váró dokumentum maradt rá: a haderő afganisztáni működési koncepciója és a „Fehér könyv”, azaz a Szlovák Köztársaság

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

haderejének és Védelmi minisztériumának hosszú távú koncepciók fejlesztése 2024-ig¹⁹. Ez utóbbi ad válaszokat a haderő képességének az aszimmetrikus fenyegetések és kihívásokkal szembeni fellépésére, és az ebből adódó átalakításokra, illetve a szövetségi és nemzetközi kötelezettségből következő feladatvállalások teljesítésére a forrásbiztosítási szükségletek előrejelzésével. A „Fehér könyv” tehát az ország védelmének első politikai-stratégiai alapokon nyugvó értékelése.

A dokumentum előszavában írt miniszteri és vezérkari főnöki²⁰ beszámoló az ország 20 éves megalakulását emeli ki, összekötve a haderő létrehozásával. A korábban említett kormányprogramokhoz hasonlóan az ország szuverenitása, területi épsége, demokratikus mivolta és jogállamisága a dokumentum alapeleme, melyből a haderő állampolgárokkal szembeni kötelezettségeit vezeti le. A honvédség alapvető feladata az ország és állampolgárai biztonságának védelme, a nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása. Ezen kötelezettségek és felelősségek teljesítése alapja az ország hitelességének.

A dokumentum első része reális képet fest a haderő állapotáról. Nemcsak a haderő átalakítás megtorpanását konstatálja, hanem indokait és következményeit is számba veszi. Felhívja a figyelmet az elhúzódó gazdasági válság e területet érintő lehetséges következményeire is. A dokumentum elismeri, hogy nem teljesültek azok a hosszú távú kulcsfontosságú mutatók, amelyet a hadsereg átalakításától vártak.

A 2004-es NATO csatlakozással teljesült a szlovák védelem- és biztonságpolitika fő célkitűzése. A kollektív védelem nemcsak az euroatlanti térség stabilitását garantálja, hanem globálisan hozzájárul a béke és a biztonság megteremtéséhez. Ennek következményeként – tartalmazza a dokumentum – Szlovákia olyan közvetlen katonai fenyegetettségnek nem volt kitéve, mely veszélyeztette volna biztonságát, függetlenségét, vagy demokratikus berendezkedését, ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül a globális biztonsági környezetben jelentkező kihívások, és az aszimmetrikus fenyegetések sem. Ezért szükség volt a területen kívüli műveletekben történő részvételi képességek kialakítására. Az ország megalakulása óta az ENSZ, a NATO és az EU, illetve egyéb nemzetközi koalíció több mint 30 műveletében vettek részt katonái.²¹ A honvédség hatékony működéséhez szükséges erőforrások biztosításán túl, a nemzetközi katonai és humanitárius műveletekben való részvétel, a NATO Reagáló Erők, valamint az EU harccsoportjához történő hozzájárulás tovább terhelte a 2009 óta gazdasági krízissel sújtott költségvetést, ami tovább lassította a haderő-átalakítást. 2012-ben ez a költségvetés a GDP kb. 1,1%-át rendelte a védelmi szférához.

Az elmúlt 20 év során a katonák létszáma az egykori állomány harmadára csökkent. A támadó jellegű tömeghadseregből védelemre berendezkedett, relatív kis létszámú professzionizálódott haderő lett, ami nemzetközi műveletekben is tevékenyen részt vesz.

A személyi állomány öregszik, a katonai egységek feltöltöttsége csökken,²² a katonák karrierépítési lehetőségei stagnálnak. Mindez megmutatkozik a kiképzés színvonalán, a szakmai felkészültségen és az elvégzett feladatok minőségén is. Hosszú távú dilemmaként jelentkezik a magasan kvalifikált szakemberek, illetve az idegennyelv tudás hiánya.

A legégetőbb problémának a haditechnika, és a fegyverzet korszerűsítésének elmaradást tekinti a dokumentum. Részleges modernizáció érintette a légierő technikai állományát, a szárazföldi erőket és a tüzérséget, elmozdulás történt a kommunikációs- és információs rendszerek fejlesztésében. A szállítási eszközök, a speciális technika, a páncélozott

¹⁹ Bielá kniha o obrane Slovenskej republiky https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastn%C3%BD%20mater%C3%A1l_doc.pdf?instEID=1&attEID=52223&docEID=291685&matEID=5903&langEID=1&tStamp=20130226093053313 (2013.03.15.)

²⁰ Szlovákia védelmi minisztere a dokumentum megszületésekor (2013.02.26.) Martin Glváč, a Szlovák Köztársaság fegyveres erőinek vezérkari főnöke Ing. Peter Vojtek altábornagy

²¹ 2011. novemberi adatok szerint nemzetközi missziókban ez ideig 4551 fő, a tárgyévben pedig 522 fő vett részt. http://cena.org/wp-content/uploads/2012/05/Posobenie-Slovenska-v-zahr.-misiach-a-operaciach_0112.pdf

²² 2011-es adatok szerint kb. 86%-os a feltöltöttség.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

harci járművek, a légi felderítő és légvédelmi rendszerek, a harci és szállító légi eszközök (helikopterek, szállító repülőgépek), továbbá a mobil kommunikációs- és információs rendszerek tekintetében lenne szükség mielőbbi fejlesztésre, eszközcsere.

A katonai felkészültség meghatározott céljai tehát nem teljesülnek, a fegyveres erők csupán korlátozott minőségben és mennyiségben vethetők be. A NATO-normák szerinti interoperabilitás 54%-os, ami jelentősen beszűkíti a közös műveletekben való részvétel lehetőségét. A szlovák hadsereg szárazföldi fegyverzetének és műszaki egységeinek 70%-a túl van hivatalos élettartamán. A haderő egyes harcászati képességei visszavonhatatlanul megszűntek, így már nem beszélhetünk teljes spektrumú haderőről. Ez negatívan hat az ország védelmi képességeire és a nemzetközi kötelezettségvállalásokból fakadó, a jövő konfliktusaira való felkészülésre.

A gazdasági válság következményeként a korlátozott anyagi erőforrások előreláthatóan az elkövetkező 3-5 évben is csak szűkre szabott fejlesztést tesznek lehetővé a képességfejlesztési célok megvalósításában. A megszorító intézkedések viszont nem érinthetik a kvalifikált személyi állományt, és a hadrafoghatóságot sem.

A védelmi minisztérium irányító- és támogató egységeinél sem történt jelentős átalakítás, racionalizálás. A tárcához tartozó infrastruktúra túlméretezett, az objektumok állapota elhanyagolt, sok esetben kritikus. A minisztérium alá tartozó részvénytársaságok átszervezése megtorpant.

Az állam védelmi rendszerének működését korlátozza az egyéb állami biztonsági rendszerekkel való gyenge összeköttetés. A NATO, az EU, valamint a szomszédos államok válságstábjával való kooperációs készség is alacsony szinten van.

A haderő számol az országot érintő nem katonai jellegű kihívásokkal is, így közreműködik a természeti, az ipari katasztrófák elhárításában, a lakosság kitelepítésében. Ellát műszaki, speciális tűzvédelmi, egészségügyi, légi felderítő és mentési feladatokat, továbbá biológiai, kémiai és sugárvédelmi feladatokat. Készenlétben kell állnia a közrend védelmére, ha különböző nyomást gyakorló és szélsőséges csoportok azt fenyegetnék. Rendkívüli helyzetben a haderő képességének teljes spektruma használható, szögezi le a dokumentum.

Összefoglalva tehát a problémák alapvető okai a következőkben jelölhetők meg: hosszútávon nincs egyensúly a hadsereg feladatainak számának növekedése és a ráfordított anyagi források csökkenése között. A rendelkezésre álló források kihasználásának szintje alacsony, illetve a védelmi tárca hosszú távú fejlesztési elképzelései nem kielégítőek.

A könyv olyan javaslatokat fogalmaz meg, amelyek "nem tökéletesek, de realisták, megállítják a negatív folyamatokat, és megalapozzák a jövőbeni fenntartható fejlődést a haderő számára".

A javaslatok között szerepel a személyi állomány létszámcsökkenésének megakadályozása, a képzettséggel rendelkezők számára perspektívák kialakítása. Javítani kell a hadsereg irányítási- és támogató egységeinek rendszerét. A taktikai egységek átalakítását össze kell kapcsolni fegyverzetük cseréjével.

A változásokat két szakaszban hajtják végre. 2015-ig a helyzet stabilizálása történne meg, a jól képzett humán erőforrás és a meglévő katonai képességek megtartásával. Felszerelnének továbbá egy szárazföldi egységet többfunkciós taktikai járművekkel. 2016. és 2024. között pedig teljes mértékben megtörténne a hadsereg műszaki felszerelésének és fegyverzetének cseréje. A taktikai egységek átalakításával pedig nőne a hadsereg harci képessége és az interoperabilitás mértéke.

A megoldások keresésénél – a második fejezetben – kitér a változó biztonságpolitikai környezet kihívásaira, a megjelenő új kockázati tényezőkre és fenyegetésekre. Az ország biztonsági helyzete alapvetően szilárd. Szlovákiát „kis ország mivolta” és a szomszédos országokkal való jó kapcsolata sem teszi immunissá a globális kihívásokkal szemben,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

melyek közvetlen hatással lehetnek az ország biztonságára. A közelmúltból példaként a gázválságot²³ és az árvizet²⁴ említi a dokumentum.

A globális biztonsági környezetben dinamikus változások zajlanak, melyek kiszámíthatatlanságot és instabilitást okoznak. A globalizáció ennek a folyamatnak a motorja, melyben az államok növekvő mértékben függnek egymástól, ami által sebezhetőségük is nő. A biztonság külső és belső dimenziója így elmélyül, ezáltal az országon belüli feszültségek, krízisek, és konfliktusok befolyásolják a külső biztonsági környezetet is.

A globálisan ható piaci viszonyok elmélyíthetik az országok közötti egyenlőtlen gazdasági viszonyokat, melyek nemzetközi jellegűek lehetnek. Gazdasági tényezők a túlnépesedés, az urbanizáció hatásaival egyre nagyobb nyomást jelentenek az országokra nézve az alapvető élelmiszer és ivóvíz lakossági szükségleteinek kielégítése céljából. A fosszilis energiahordozók megszerzésének és kiaknázásának lehetősége az államok közötti hatalmi harcok elindítója lehet.

Hasonlóan fenyegetettséget hordoz az instabil államok számának növekedése, ami illegális migrációt indíthat el. Az intolerancia és idegengyűlölet, a politikai extrémizmus térnyerése a kulturális, vallási, etnikai és civilizációs különbségek is biztonságpolitikai tényezővé váltak.

A mai globalizált világban az országhatárokat átlépő és növekvő arányban megjelenő járványok az egyén megnövekedett mobilitásával összhangban szintén veszélyeztetik biztonságunkat. Az éghajlat- és környezetváltozások, az elemi csapások és természeti katasztrófák szintén destabilizáló tényezőként hathatnak.

A terrorizmus különböző formái, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközeik elterjedése, továbbá az előállításukhoz szükséges kettős felhasználású termékek kiszámíthatatlan veszélyforrást jelentenek. Ezen fegyverek és eszközök ellenőrizetlen terjedését és a terrorszervezetekhez jutását tartja az egyik legsúlyosabb biztonságot fenyegető problémának a Fehér könyv.

Az információs- és kommunikációs technológia térnyerésével mind nagyobb mértékűt ölt az egyén, a köz- és magánintézmények kibertér infrastruktúrájától való függősége, és az ahhoz történő szabad hozzáférés igénye. A kibertérben egyes államok és nem állami szereplők visszaéléseket követhetnek el, vagy támadást intézhetnek a köz- és magánszektor kritikus infrastruktúrája ellen. A mediatizált környezet és a personalizáció alapján történő információáramlás a politikára és a közgondolkodásra is hatást gyakorolva információs háborúhoz vezethet.

A dokumentum 53. pontjában helyet kap a világűr biztonságának kérdése is, mivel a globalizáció térnyerésével a világűr egyre sokoldalúbb és intenzívebb kihasználása nemcsak az innovációs lehetőségek bővülését hozza magával, hanem megnőhet a katonai célra való kihasználása is.

Összegzésként tehát megállapíthatjuk, hogy a „Fehér könyv” e fejezete felülírja a 2005-ös stratégiai koncepciót, mivel szélesebb kontextusba helyezi a biztonság értelmezését, az ország és szövetségesei előtt álló folyamatosan változó biztonsági kihívásokat.

A nemzeti érdekek és értékek, az ország geopolitikai helyzete, a NATO- és az uniós tagság közvetlen és erős kapocsként fűzik az országot az euroatlanti térséghez. Bár Szlovákia biztonsága az Észak-atlanti Szerződés kollektív védelmével egészült ki, az ország haderejének elsődleges feladata a lakosság és az állam területi épségének védelme maradt. Ez a tény, továbbá a biztonsági környezet történelem során történt mélyreható változásai indokolnak egy átfogó, hosszú távú, a rendszer egészét érintő koncepció felállítását. Ezt tartalmazza az 5. fejezet, ami a védelmi készségek modern, reális keretét határozza meg, különös tekintettel a haderő világosan definiált célrendszerére és annak végrehajtására 2024-ig.

²³ Szlovákiát a 2009-es orosz-ukrán vitából kialakuló válság érzékenyen érintette, mivel az ország kizárólag orosz gázra támaszkodik.

²⁴ A 2010-es árvíz következtében több száz embert evakuáltak. A természeti csapásnak halálos áldozatai is voltak.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A stratégia a védelemhez való új viszonyrendszer alapján született, melyet a mottó is jelez. MODERN haderő²⁵ kifejezés értelmezése: M – mobil, O – hadműveletekre felkészült, D – védelmi irányultságú, E – hatékony, R – releváns, N – NATO interoperábilis, E – gazdaságilag fenntartható.

ÖSSZEGZÉS

A folyamatok ábrázolása során láthatóvá váltak északi szomszédunk biztonság- és védelempolitikáját, illetve a haderő átalakítását érintő elképzeléseiben bekövetkező változások. A kelet-közép európai térség bármely államához hasonlóan az elsődleges célkitűzés, az integráció, teljesült. A haderőreformok céljai, a haderő támadó jellegének védelmivé alakítása megvalósult, a hadsereg finanszírozhatóságának biztosítása és a modernizálása az ország két évtizedes fennállása óta csak részképességek területén teljesült. A védelmi szféra kezdetektől fogva forráshiánnyal küzdött, amit tovább fokozott a gazdasági válság. Tény az is, hogy a haderő forrásigényeit az aktuális kormányok egyéb prioritások kiemelésével háttérbe szorították. Nem sikerült az erőforrások és a meghatározott feladatok közötti egyensúly kialakítása sem.

Pozitív tényezőként említhetjük, hogy az ország politikai és katonai vezetése az aktuális kihívásokhoz igazodva reálisan határozta meg a kül- és biztonságpolitika céljait, felmérte az országot érintő potenciális fenyegetéseket és kockázatokat, melyeket iránymutatásként stratégiai jelentőségű dokumentumokba foglalt. Ez alapján születtek meg a védelempolitika irányelvei. A kört tovább szűkítve e három alapelv határozta meg a haderő küldetését és feladatait, alapvető jellegének és fejlesztésének irányát. Az integrációs rendszerekbe történő betagozódása kapcsán új feladat jelentkezett, mégpedig a nemzetközi béketeremtő, békefenntartó feladatokban való részvétel, ami a haderő egyik legfontosabb kötelezettségévé vált. Ezzel újrafogalmazódott a honvédség küldetés- és feladatrendszere.

Kulcsszavak: szlovák biztonság- és védelempolitika, Szlovák Köztársaság hadereje, NATO- és EU- tagság, a haderő modernizációja és átalakítása, biztonsági kihívások és fenyegetések, nemzetközi szerepvállalás, stratégiai dokumentumok

Keywords: slovakian security and defense policy, forces of the Slovak Republic, NATO and EU membership, force modernization and transformation, challenges and threats to security, international relations and strategic documents

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bokorné Szegő Hanna: Nemzetközi jog p: 103, Aula Kiadó 2002.
2. <http://hu.wikipedia.org>
3. <http://www.mod.gov.sk>
4. <https://lt.justice.gov.sk>
5. <http://cena.org/>
6. <http://www.vlada.gov.sk>
7. <http://static.cream.sk>

²⁵ Moderné ozbrojene sily: modern haderő. mobilné, operačne pripravené, defenzívne orientované, efektívne, relevantné, NATO interoperabilné a ekonomicky udržateľné

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENEDEK Márta

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

8. <http://vladimirbednar.blog.sme.sk>

9. <http://www.mosr.sk>

NŐK AZ ISZLÁM VILÁGBAN – MUSZLIM NŐK A MODERN EURÓPÁBAN

A GLOBALIZÁCIÓ ÉS A VALLÁSI ALAPON MEGHATÁROZOTT CIVILIZÁCIÓK

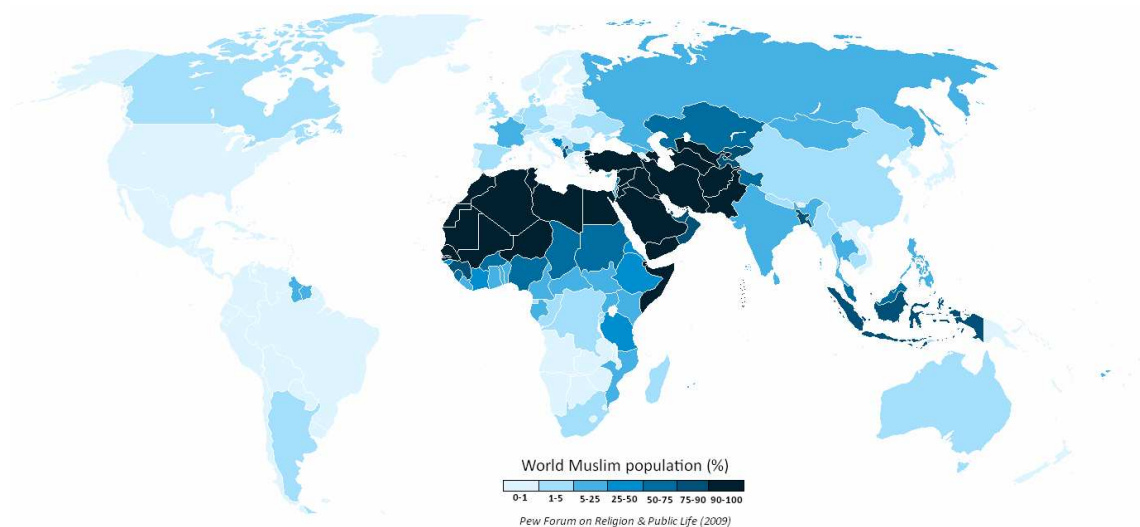
Tapasztalataim mindinkább bizonyítják, hogy globalizált világunkban a nyitottság és az információk tömeges áramlása ellenére sem értik meg hazánk fiataljai a vallási alapon meghatározott társadalmak lényegi rendjét. Ők már a nyugati kultúra Európájának szekularizációjában felnövekedett generáció, számukra a vallási törvények a magánélet és a hit szférájába tartoznak. Nehezen tudják elfogadni, hogy korunk civilizációinak nagyobbik hányada még mindig a hagyományok által meghatározott évezredes rendben éli boldog mindennapjait.

„A civilizációt meghatározó összes objektív elem közül azonban a legfontosabb rendszerint a vallás. ... Az emberiség történelmének fő civilizációit igen jelentős mértékben azonosították a világ legnagyobb vallásaival.”¹

A II. világháború óta végbement politikai változások mélyen érintették a Föld népeinek jelentős részét. Mindenki újra keresi önmagát, és ez az önkeresés nem lett könnyebb a média mindent átható és megnyitó szerepének felerősödésével sem. Sőt, olyan nehézségeket támaszt, melyekre soha nem volt példa az emberiség történetében.

Az összehasonlító vallástörténet nem csak a régen volt dolgokkal foglalkozik, hanem a jelen társadalmi és kulturális különbségeiben is meglátja az összefüggéseket.

Azok a társadalmak – mint például az iszlám világ – ahol a vallás totalitárius rendszere mindent áthat – az élet egészére ad pontos, részletes útmutatást – igényli az ilyen szemléletet.

1. kép: muszlimok aránya a Földön, a lakosság arányának százalékos eloszlásában (2009-es adatok alapján)²

Földünk népességének egynegyede muszlim, azaz az iszlámvallás híve. Hazánkban is egyre több muszlim él,³ sőt vallási identitásukat kereső honfitársaink közül is többen válnak muszlimmá.

¹ Huntington 51. o.

² http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/World_Muslim_Population_Pew_Forum.png

³ A Magyarországi Muszlimok Egyházának (MME) elnöke, Sulok Zoltán egy nagyon részletesen kidolgozott tanulmánya szerint mintegy 30.000 fő. Rendszeres vallásgyakorlók ebből kb. alig 3000 fő.

Viszonyok és viszonyulások – „Az Iszlám világ és a Nyugat”.

Hivatkozva Samuel P. Huntington „A civilizációk összezsugorodása és a világrendek átalakulása” című művében leírtakra, azt mondhatjuk: hogy az iszlám civilizáció alkalmazkodott a nyugathoz, de az új rendet nem a nyugati ideológiákban, hanem magában az iszlámban kívánja megtalálni.

Soha nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy „a civilizációk kívülről, egy másik civilizáció szemszögéből lényegesen egységesebbnek tűnnek, mint amilyenek valójában.”⁴

NŐK AZ ISZLÁM VILÁGBAN

„A legjobbak köztetek pedig azok, akik legjobbak asszonyaikhoz” (at-Tirmidi)⁵

Az iszlám világgal és muszlim nők életével kapcsolatosan számtalan tévhit, előítélet létezik a nyugati emberek fejében. Ezek még olyan országokban (pl. USA, Németország, Franciaország stb.) is táptalajt lelnek, ahol a lakosság hazánkénál jelentősebb hányada e civilizáció valamely kultúrájából származik. A nők helyzetének kérdése különösen foglalkoztatja a nyugatiakat, de az iszlám világon belül is fontos társadalmi és politikai kérdéssé vált. Olyan kérdés ez, mely megkívánja, hogy több oldalról és szemszögből tanulmányozzuk – egyaránt fontosak a történeti, vallási, jogi, politikai, társadalmi, kulturális és irodalmi aspektusok.

A nők helyzetétől és szerepétől nem választható el a gyermekek világa. A muszlim nők életük egy bizonyos szakaszában családayak. Kötelességtudatuk, elhivatottságuk és ezzel társadalmi felelősségvállalásuk is jelentősen más irányt mutat, mint nyugati társaik céljai és életlehetőségei, vagy a velük szemben támasztott elvárások.

Az iszlám tanítása szerint a férfi és a nő egyenlők egymással, de nem azonosak. Ez megmutatkozik biológiai felépítésükben, mely egyben meghatározza ontológiai küldetésüket. A társadalom egységére és gyarapodására, szellemi fejlődésére és általános jólétére való szüntelen törekvés isteni előírás, ezért a nők anya szerepe egyfajta hitvallás, melylyel a közösség (umma)⁶ alapvető egységének, a családnak gondos irányításával magát az isteni rendet szolgálják. A hagyomány szerint⁷ maga Mohamed próféta mondta, hogy „Az anya lábainál terül el a paradicsom.”⁸ Tehát a világ rendje, boldogsága, tudása – azaz összességében tekintve jóléte – attól függ, milyenek azok az anyák, akik a társadalom tagjait felnevelték.

Rendezett és szélsőségektől mentes körülmények között a leánygyermek is tanulnak, ez természetesen függ képességeiktől, a szülők anyagi helyzetétől vagy annak a közegnek a szokásaitól, melyben élnek. Azután életük egy későbbi szakaszában, mikor gyermekeik már megnőttek és nincs igényük anyjuk állandó jelenlétére, a nő ismét munkát vállalhat.

Tehát a tanult nő általánosan elfogadott jelenség az iszlám világban, sokan képzik magukat az otthon eltöltött évek alatt is, hogy saját gyermekeiket jobban taníthassák, valamint később a munka területén hasznos tagjai legyenek a társadalomnak.

⁴ Rostoványi 46.

⁵ At-Tirmidi: Abu Eisa Mohamed ibn Eisa ibn Szúra asz-Szulami at-Tirmidi, Tirmid városban született Dzsáhún szélén a Hidzsra után 209-ben (824-ben). Hidzsáz, Irak és Khoraszán lakóitól hallott hadiszokat. Közmegegyezés alakult ki arról, hogy imám (vezető) és szaktekintély volt, olyannyira, hogy al-Bukhári is támaszkodott rá és vett át tőle, annak ellenére, hogy tanítója volt. Tirmidben halt meg a Hidzsra után 279-ben (892-ben), 70 évesen. Számos könyvet írt az ilalról (a hagyományláncolat hibáiról) és más vallási témákról. (Forrás: http://www.iszlamweb.hu/index.php?content_type=article&content_id=214)

⁶ Umma, azaz hívők (muszlimok) közössége. A közösség méretétől függetlenül, mely lehet akár csak egyetlen család, egy település, ország, vagy akár a Földön élő minden muzulmán.

⁷ A *szunna* az iszlám *szunnita* ágában *Mohamed próféta* és társai cselekedeteinek, tanításainak összességét jelenti. A sunna a Korán utalásain kívül elsősorban a Mohamed életére vonatkozó hagyományokra, az ún. *hadiszokra* épül.

⁸ Bhutto 71. o.

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

„A nő egyenlő a férfival a műveltségre és a tudásra való törekvésben. Amikor az iszlám előírja a muszlimoknak a tudásra való törekvést, akkor nem tesz különbséget nő és férfi között. Majdnem tizennégy évszázaddal ezelőtt, Mohamed kijelentette, hogy a tudásra való törekvés muszlim nőknek és férfiaknak egyaránt kötelező.”⁹

2. kép: Diplomaosztó a gázai Iszlám Egyetemen¹⁰

NŐI VISELETEK ÉS VISELKEDÉSI SZABÁLYOK

A vallásjogi előírásokon és kötelezettségen kívül a nők helyzete nagy különbségeket mutat az egyes muszlim országok között, sőt egyazon ország váltakozó kormányzásának időszakai alatt is. Ezek az eltérések azonban nem az iszlámból erednek, hanem sokkal inkább a különböző kultúrák szokásain és irányelvein alapulnak. „Már gyermekkorunkban megtanultuk, hogy a vallásnak a férfiolasata volt az, ami behatárolta a nők lehetőségeit, nem maga a vallás.” Írja Benazir Bhutto,¹¹ az iszlám világ első szabadon választott női miniszterelnöke.

Alapjaiban, az iszlámban a nő jogai és kötelességei egyenlő mértékűek a férfiéval, de nem szükségszerűen azonosak, felelősségük mértéke megegyezik, de az élet más-más területeire terjed ki. A kereszténység tanításával ellentétben a Korán állásfoglalása szerint a nő nincs alárendelve a férfinak, nem alacsonyabb rendű teremtmény.¹² Viszont a rendszer alapvetően az i. sz. 7. századi arábiai szokásokon nyugszik, melyben a nők és a férfiak életfeladatai alapvetően különböztek. „Igen rövid idő alatt, a 9-10. századra már ki is formálódott az iszlám teljes, ekkor már írásban is lefektetett, majd jogilag is kodifikálódott rendszere, s ennek gyakorlati útmutatója, a muszlimok mindennapi viselkedését részleteiben is szabályozó 'magatartási kódex', a sariía.”¹³

Ennek fényében érdemes itt felidézni a hét évszázaddal későbbi keresztény Európából Emmanuel Le Roy Laudie: Montaignou, egy okszitán falu életrajza (1294-1324) című könyvéből. Montaignou dél francia vidék a Pireneusok lábánál. Paraszti kultúrája hatalmas nőgyűlölő háttérrel hordoz ebben a korban. Szerintük a női lélek, mint olyan nem nyerhet bebocsátást a Paradicsomba az asszony halála után, akikben lakozott; e léleknek előbb arra van szüksége, hogy egy hímnemű lényben lakozzék (ha csak rövid időre is). „Semmit nem ér a férfi, ha nem ura a feleségének. A nők ördögök. Az asszony lelke a koca lelke, vagyis szinte semmi!”¹⁴

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy az iszlám vallásjogi rendszere keletkezésének időpontjában hihetetlen változásokat – teljes modernizációt hozott, melynek hatására egészen a koraújkor végéig bőven megelőzte a keresztény Európát. Le kell szögeznünk, hogy ez alapjaiban még ma is élhető, fenntartható és boldog világot biztosít a benne élők számára. „Az iszlám a magasan fejlett társadalmi élet vallása.”¹⁵ Természetesen az elmúlt majd ezernégyszáz év alatt ennek is jelentkeztek vadhajtsái, akár a túlzott modernizáció, akár a hagyományokhoz való erőszakos visszatérés irányába. Erről még későbbiekben szeretnék röviden szólni.

⁹ Maged 42. o.

¹⁰ Forrás: <http://alethonews.wordpress.com/2010/01/28/photographs-from-the-islamic-university-of-gaza/>; Letöltés: 2012.10.30.

¹¹ Pakisztán miniszterelnöke 1988-ban húsz hónap után bukatták meg, 1993-ban újraválasztják, és három évig tudja megtartani posztját. Született: [Karacsi, 1953. június 21.](#) – Merénylet áldozata lett: [Ravalpindi, 2007. december 27.](#)

¹² Maged 337. o.

¹³ Rostoványi 22. o.

¹⁴ Le Roy Ladurie 273. o.

¹⁵ Al-Hashimi 62. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A fennmaradás és a túlélés legalapvetőbb élettörvényeinek megfelelően a nők elsődleges feladata az anyaság, a család, a gyermeknevelés területére koncentrált, míg a férfiak kötelessége volt ennek teljes biztonságát megteremteni és a család minden tagját ellátni az élethez szükséges dolgokkal tehetségük és lehetőségeik szerint.

„Próféta mondd a feleségeidnek, a leányaidnak, és a hívők feleségeinek, hogy borítsák az (orcájukra) köntösük egy részét! Így érhető el leginkább az, hogy elismertessenek és ne zaklatassanak. Allah megbocsátó és könyörületes.”¹⁶

„És mondd a hívő nőknek, hogy süssék le a tekintetüket és ügyeljenek a szemérmükre és ne mutassák a díszüket, csupán azt, ami látható és kendőzzék el a ruha kivágásukat és ne mutassák díszüket kivéve férjüknek, atyjuknak, apósuknak, fiaiknak, férjük fiainak, fivéreiknek és leány testvérük fiainak, asszonyaiknak, a (rabszolganőknek), akiket jobbjuk birtokol, és férfiszolgáiknak, akikben (már) nincs (nemi) vágy, és a gyermekeknek, akik még nem tudnak semmit a nők szemérméről, és nem szabad a lábukkal dobogni, nehogy kitudódjék az elrejtett díszük. Ti hívők! Forduljatok mindnyájan megbánóan Allahhoz! Talán boldogultok.”¹⁷

Sok szakirodalom keveri a különböző muszlim női viseletek nevét, típusát – nem is szólva az internetes honlapok tartalmairól és képeiről. Szeretném az alábbiakban ezeknek néhány, sokat emlegetett alaptípusát bemutatni és hozzá a kapcsolódó magyarázatokat is megadni.

BURKA

A 19-20. században az afgán nők legnagyobb részének ismeretlen volt a burka. Pedig évszázadokon át használták, de csak a népesség egy nagyon szűk rétege a Hindukus lejtőin élő pastu törzsek közül néhányan. A 20. század elején vezették be ismét, mikor az uralkodó elrendelte, hogy háremhölgyei és feleségei (mintegy 200 hölgyet érintett) a palotán kívül kötelesek viselni ezt a ruhadarabot, hogy a köznép illetlen sóvár tekintete ne illse őket. Ezek gazdagon himzett selyem ruhadarabok voltak és az ötvenes évekre a felsőbb társadalmi rétegek divatjává vált.

3. kép: Afgán nők burkában¹⁸

Maga a burka egy, a teljes testet betakaró lepel. A fejkön pánttal vagy gumival rögzítik a nők, hátul teljesen földig ér, elöl csípőig. Kilátni belőle csak egy keskeny, rácsosra himzett nyíláson lehet. Bár viselőjének mindkét keze szabad, mégis meglehetősen kényelmetlen viselet.

Az 1996 őszi hatalomra került tálib rendszer vezette be, minden nő számára kötelezően, a leányoknak 10-12 éves koruktól kellett hordaniuk.

A tálibok szó szerint értelmezve a Koránt a 7. századi állapotokat kívánták visszaállítani Afganisztánban. A nők nem dolgozhattak, a leányok nem járhattak iskolába. Bezárták az általános műveltséget oktató tanintézeteket és csak a rendszer elveihez hű férfiak taníthattak hitismereteket és csak fiúgyermekek számára.

¹⁶ Korán: A szövetségeselek, 33. szúra, 59. ája (vers)

¹⁷ Korán: A világosság 24. szúra, 33. ája

¹⁸ Forrás: <http://thepulpit.freedomblogging.com/tag/islam/>; Letöltés: 2011.10.22.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A nők nem táncolhattak, nem énekelhettek még saját otthonaikban sem, a gyemekektől elszedték és megsemmisítették a figurális játékokat (babák, plüssmacik stb.). Tilos volt a magas sarkú cipő viselése és a körömlakk, szájrúzs használata is. A törvény ellen vétőket üldözték, azonnal és nagyon súlyosan megbüntették. A nők nem részesülhettek orvosi ellátásban, a modern orvoslás isten ellen valónak és bűnnek számított. Csak férfi felügyelettel hagyhatták el otthonaikat.

Az amerikai hadsereg a 2001. szeptember 11-i toronytámadás után két hónappal lerohanta és elfoglalta Afganisztánt, de a félelmet, a szorongást és az elnyomottság érzését még sokáig nem tudták kiűzni a nők szívéből.

Erről az első szabad tavaszról számol be nagyon hitelesen és részletesen Asne Seierstad: A kabuli könyvárus című dokumentumregénye.

CSADOR

Iránban, Reza Pahlavi sah nyugati mintát követő modernizációs politikájának sok ellensége volt. Amikor ennek jegyében államilag betiltatta a kendő (hidszáb) viselését, sok asszony hetekig, hónapokig nem tudott kimenni az utcára.

Itt szeretném idézni Dr. Anwar Klára muszlim vallásjogászt, az MME hittanárát: *„A kendő viselete egyáltalán nem kötelező, felvétele eleve a muszlim nőnek szívéből kell, hogy fakadjon, azaz a hit szívéből eredő külső megnyilvánulása.”* Tehát a kendő, vagy fátyol viselése egyfajta hitvallás, a hit külső megnyilvánulása, vallási jelkép.

4. kép: Irán, a teheráni egyetem női udvara¹⁹

Ebben az összefüggésben érdemes megvizsgálni a nyugati világ női divat kultúrájának fejlődését. A 20. század első felében a nők elképzelhetetlennek tartották, hogy kalap, kendő vagy sapka nélkül nyilvánosan megjelenjenek. Saját civilizációnk szokásait nagymértékben változtatta meg a II. világháború, melyet akár határvonalnak is tekinthetünk. Az azt megelőző társadalmi szabályok, melyek meghatározták az öltözködést, a viselkedést, a nemek egymáshoz való viszonyát, valamint a család és a vallás fogalmát, még sokkal közelebb álltak a mai iszlám világ alapvető normáihoz, mint azt mai fejjel gondolnánk.

Tehát az iráni kettősség, mely a modernizáció és a hagyományörzés közötti oda-vissza váltást jelentette sok szélsőséges megnyilvánulásra adott okot mindkét fél számára.

1979-ben, mikor Khomeini ajatollah iszlám forradalma győzt, egyik napról a másikra tér vissza a régi rend egy szigorított, fegyveres hatalommal és elnyomással párosított változata.

Ahogy Afganisztánban is, úgy Iránban is azonnal a nők jogait csorbították meg. Bár továbbra is tanulhattak és dolgozhattak, olyan diszkriminatív megkülönböztetés áldozataivá váltak, mely szintén nem egyeztethető össze az iszlám alapvető normáival.

¹⁹ Forrás: <http://m.muslimblog.co.in/muslim/muslim-women-and-understanding-of-quran>, Letöltés: 2011.10.22.

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Például a házasságtörés esetében mindkét rezsim bevezette a halálbüntetést (megkövezésre ítélték a bűnös asz-szonyt). Azonban a tényekhez hozzátartozik, hogy már az is bűnnek számított, ha egy nő szóba állt az utcán egy idegen férfival – még arra a kérdésre sem volt szabad válaszolni, hogy mennyi az idő, vagy merre van ez és ez az utca. A lányoknak tilos volt nevetni közterületen (az iskola is közterület), tilos volt szaladni a busz után, és a csador alatt nem hordhattak feltűnő színű, figurális mintával ellátott ruházatot, vagy szűk nadrágot.

A csador egy félkör alakú lepel, mely egészen bokáig ér. Kendőszerűen eltakarja a fejet és befedi az egész testet. Nehézsége, hogy kézzel kell összefogni, tehát viselőjének egyik keze mindig foglalt. Ennek hátközépig érő változata a kimár, melyet hosszú nadrággal és kabáttal vagy bő, köntös szerű felsőruházattal viseltek. Ezt már az áll alatt össze lehetett fogni. Színe többnyire fekete, mert ez a szín a fény-árnyék hatások miatt teljesen leplezi viselőjének alakját. Természetesen bármilyen más színű és mintájú anyagból is készülhet csador.

Az iráni iszlám forradalom éveiről és az Irakkal folytatott háború viszontagságos körülményeiről nyújt nagyon pontos képet Azár Náfiszi: A Lolitát olvastuk Teheránban című regénye női szemmel, főleg a nők és leányok életére reflektálva.

NIKÁB

Ellentétben a burkával és a csadorral a nikáb nem egy bizonyos ruhadarabot, hanem egy öltözet együttest jelent.

Teljes a nikáb akkor, ha viselőjének csak a szeme körüli vékony csík látszik a testéből, ezt is többnyire napszemüveg védi az arabiai nap erős fényétől. A nikáb is legtöbbször fekete, a nagy melegben egészen vékony anyagból is készülhet, mert nem látszik át. Része egy teljes testet eltakaró, hosszú felsőruha, fejken-dő, kesztyű, természetesen zárt cipő, vagy átlátszatlan harisnya és egy arckendő, mely mint írtam, csak a szemeket hagyja szabadon. Ez a viselet az Arab-félszigeten gyakori,²⁰ Szaúd-Arábiában a nők számára kötelező.

5. kép: Nők nikáiban²¹

Szaúd-Arábiában máig sincs polgári törvénykönyv, hanem a sariía, az iszlám vallásjog a törvény. A nőknek nincs választójoguk, egyedül nem utazhatnak, nem vezethetnek autót sem. Viszont a tanulás útja nyitva áll előttük, sokan szereznek diplomát olya szakmákból, melyeket később esetleg használni fognak tudni.

²⁰ Bár Egyiptomban és a térség más országaiban is megjelenik.

²¹ Forrás: <http://izzatulillah.wordpress.com/2008/01/09/women-in-islam/>; Letöltés: 2011.10.22

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A nők munkavállalásának összefüggésében érdemes megemlíteni, hogy vannak bizonyos szakmák, melyeket kifejezetten nőknek vannak fenntartva, vannak, ahol a feladatok és a területek megosztásával, férfiakkal dolgoznak közösen és vannak kizárólag férfiaknak fenntartott szakmák. Olyan esetek ritkán fordulhatnak elő, hogy nő legyen egy férfi főnöke, főleg ha korban nem jóval idősebb nála. Női szakmák a nő-, gyermek-, és csecsemőgyógyászat, az ezeket kiszolgáló és segítő tevékenység (asszisztens, nővér, laboráns, gyógyszerész stb.), a tanári pálya.

6. kép: Gyermekorvos²²

Meg kell jegyezni, hogy még az orvosi ellátásban is gondosan ügyelnek a testi kapcsolatok vallásjogban meghatározott rendjére. Amennyire lehet ruhában, vagy letakarva vizsgálják a beteget, a betegápoló személyzet minden esetben azonos nemű a beteggel. Lévéen, hogy a levetközöttség, felöltözöttség fogalmai teljesen mások, mint a világunkban meg kell jegyezni, hogy férfiak ködöktől térdig, nők válltól térdig még azonos neműek előtt is el kell takarják testüket.

HIDZSÁB

A hidzsáb, azaz a kendő viselése az egész világon minden muszlim nő számára vallási előírás, hitvallásuk²³ jele.

Feladata, hogy takarja a nő haját, nyakát, fülét. Ennek másik változata az al-almira, mely két külön kendőből áll, az egyik a haját szorítja le, a másik a fület, nyakat takarja el.

Ezt már tetszés szerinti ruhákkal lehet párosítani, a fiatalok szívesen viselik farmadrággal is.

7. kép: Tawakul Karman és a hidzsáb²⁴

Szeretném az említés szintjén bemutatni Tawakul Karman asszonyt, az első muszlim nőt, aki megkapta a Nobel-békedíjat. 2011-ben megosztva másik két afrikai hölgyel nyerték el a kitüntetést. Tawakul Karman (1979. 02. 07. Jemen) jemeni békeaktivista, aki a nők jogaiért küzd, három gyermek édesanyja.

²² Forrás: <http://idealmuslimah123.blogspot.com/2011/03/rights-of-women-in-islam.html>; Letöltés: 2011. 10.22.

²³ Ez nem számít különlegesnek, hiszen zsidó nők (ortodox, hasszid) számára is kötelező a haj, mint szexuális szimbólum elfedése.

²⁴ Forrás: <http://www.enduringamerica.com/home/2011/12/11/yemen-document-the-nobel-peace-prize-speech-of-tawakul-karm.html>; Letöltés: 2012.06.06

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A másik híres muszlim hölgy, akit szeretnék még röviden bemutatni, Benazir Bhuttó, az iszlám világ első szabadon választott női miniszterelnöke volt. Kétszer választották meg, mindkétszer lemondásra is kényszerítették. 2007-ben újra elindult a választásokon, egy öngyilkos merénylő áldozata lett december 27-én. Három gyermek édesanyja volt.

A pakisztáni viselet sokban különbözik az iszlám világ egyéb női ruhadarabjaitól, erős indiai hatásra a felkendő viselése nem annyira szigorúan szabályozott, sajlának hívják ezt a változatát.

7.kép: Benazir Bhuttó²⁵

A KENDŐ VISELÉSÉNEK KORLÁTOZÁSA – HIDZSÁB TÖRVÉNY NYUGAT-EURÓPA EGYES ORSZÁGAIBAN

A nyugati demokráciák alapvetően megengedik a vallásszabadságot és vallási jelképek viselését. A kendő vagy fátyol viselése hitvallása a muszlim nőnek, ezzel a Korán előírását teljesíti, mely szerint csak az arca és a keze lehet látható.

Az európai emberek szeme nincs hozzászokva a teljes testet és arcot eltakaró nő ruhadarabok látványához. Ez joggal vagy véltén vált ki félelmet és ellenszenvet. Azok az országok, ahol a társadalom arányához képest sok muszlim él és közülük sokan ragaszkodnak konzervatívnak tűnő hagyományaihoz, ott az állambiztonság érdekében törvényeket hoztak. Természetesen ezek igazságosságát és jogosságát is érdemes mindkét fél szemszögéből megvizsgálni vagy legalább röviden bemutatni az álláspontokat.

Fotó: AP

Ha az iszlám világ ezernégyszáz éves kultúráját és hagyományait tekintjük, be kell látnunk, hogy a rendszer, melyet saját maguknak – a maguk civilizációjának szabályaiként megalkottak – működik. Természetesen nem vagy csak korlátozásokkal alkalmazható egy másik civilizáció keretein belül. Az elmúlt évtizedekben az nyugati emberek szeme hozzászokott a kevesebb, testhez simuló ruhadarabok látványához és csak nehezen tudjuk elképzelni a teljes muszlim női öltözet jogosságát.

Több európai országban hoztak olyan törvényeket, mely tiltja a muszlim nőknek a teljes öltözet viselését, voltak olyan próbálkozások, melyek a fejkendő alapjában véve tiltották be a nyilvános helyeken.

Ha mi élünk egy másik civilizációban, nekünk is be kell tartanunk az ottani szabályokat – „Rómában élj úgy, mint a rómaiak!” – bizonyosan lehetne rá megoldást találni, hogy a nyugati világban élő muszlim nők se érezzék magukat teljesen kiszolgáltatottnak.

8. kép: Női öltözékek nyugati és iszlám mértékkel²⁶

²⁵ Forrás: <http://www.bisp.gov.pk/acknowledgements.aspx>; Letöltés: 2011.10.22.

²⁶ Forrás: <http://blogs.taz.de/arabesken/category/frauen/>; Letöltés: 2011.10.22.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Hiszen be kell látnunk, ha valakit törvényesen eltiltanak hitének megvallásától és azt is megtiltják neki, hogy olyan mértékben fedje be testét ruhával, ami számára a felöltözöttség biztonságát kelti, akkor ez semmiképpen nem tesz eleget a vallásszabadság és az emberi jogok feltételeinek.

A másik oldalról viszont, mint a fentiekben bemutattam, van rá lehetőség, hogy ők is, a mi civilizáciánk tagjaiként is eleget tegyenek vallási kötelezettségeiknek és mégis beilleszkedjenek a környezetükbe.

Mindkét oldalról megismerni, elismerni, elfogadni és nyitni kell! Ellenkező esetben a globalizáció visszajára fordul és a kölcsönös előnyök helyett az ellentétek kiélezésének válik eszközévé, avagy színterévé.

SZAKIRODALOM

KORÁN – Simon Róbert fordítása, negyedik kiadás (2001); Helikon Kiadó, Budapest

Balogh Tímea (2007): „*A nők helyzete az iszlámban*”; Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Kar – Gazdaságdiplomácia és Nemzetközi Menedzsment Szak http://elib.kkf.hu/edip/D_13651.pdf

Bhutto, Benazir (2007): *A kelet lánya*, Ulpius-Ház Könyvkiadó, Budapest

Dobrovits Mihály (é.n.): „*Szex és Iszlám*”; Elektronikus kiadás: Terebess Ázsia E-tár <http://terebess.hu/keletkultinfo/dobrovits.html>

Huntington, P. Samuel (2008): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*, Európa Könyvkiadó, Budapest

Kéri Katalin (2003): „*Holdarcú, karcsú ciprusok —Nők a középkori iszlámban*” —

És más írásai az iszlám történetéről <http://kerikata.hu/>

Le Roy Ladurie, Emmanuel (1997): Montailou, Oziris kiadó, Budapest

Maged, Elloulou Mustafa (2007): „*A nő helyzete az arab társadalomban-a modern egyiptomi irodalom és feminizmus tükrében*”; Miskolci Egyetem BTK - Irodalomtudományi Doktori Iskola, Irodalom és Kultúratudományok (Prof. Dr. Kemény Dénes) <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=193&vid=219>

Maros Kitti (2008): „*A japán, a kínai, a muzulmán, a hindu jogi kultúra és ezek modernizációs lehetőségei*”; Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar - Doktori Iskola - Jogelméleti Program (Prof. Dr. Visegrády Antal) http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Maros_Kitti_Dolgozat.pdf

Náfiszi, Azár (2007): *A Lolitát olvastuk Teheránban*, Európa Könyvkiadó, Budapest

Rostoványi Zsolt (2004): *Az iszlám világ és a nyugat*; Corvina Kiadó, Budapest

Seierstad, Asne (2005): *A kabuli könyvtár*; Ulpius-Ház, Budapest

THE PLACE OF CRIME GEOGRAPHY IN THE SCIENCE OF GEOGRAPHY

The author of this article is trying to find the right place of the crime geography within the science. He makes conclusions and deductions on the base of different researches made on crime and geographical situation. The article is presenting the territorial differences of the crime using the characters of crime. The crime geography can be regarded as a branch of geography of sociology which deals with the time and place aspects of the crime as an social public phenomenon. Between criminology and social geography there is a mutual connection. The crime register is a fundamental part of crime geography. Thy system of crime datas can be completed by datas deriving from data collection which helps the crime prevention and scouting.

CRIME GEOGRAPHY

The geography is dealing with the description, interpretation and scientific evaluation of eternal change of the complex geographical tegument of the earth. It pays a special attention to the mutual reactions between the geographical enviroment and the society existing in it. The major task of geography is the scientific examination special processes taking place in geographical tegument.

The geopgraphy resumes and conveyes those knowledges needed for the man to have a real picture of the word. To get to know the natural phenomenoms of geographical tegument we need to use the isntruments of national science, the methods of natural science based on experiences and experiments. So we can sya thar the natural geography belongs to natural sciences.

The social geography, which examines the relations between geographical environment and the society, is resolving its research tasks using methods and means of the social geography. The regional geography is the unification of natural and social fields. The spacial units of the regional geography are: landscapes, micro regions, regions, countries.

The sectorial geography has to form the types of phemomenoms, discovering and systemizing the correlations between them (<http://ttmk.nyme.hu/>)¹.

After this brief review of geography we can ask: what is the situation of crime geography within the science? The anwer to this question is not easy at all. Several scientists have tried to define the position of crime geography. Tóth Antal (2007)² provides a detailed picture of definitions and statements of previous scientists in his effort to determine where exactly the crime geography belongs to

Kerecsi Klára's view (2003)³ is that the crime geography is part of criminality, but the crime map is an instrument used in geography. According to Hentig (1961)⁴ the crime geography is nothing else than a map deriving from comparison of climate, land, landscape, history, economy and demographical datas.

Herold (1973)⁵ examined the connection between crime and geographical place ont the base ov crime datas from which the volume of crime could be determined. In his work in 1977⁶ he determines the crime geography as something which helps the scouting activity.

Helmer (1972)⁷ says that the crime geography is part of criminality and not of geography and the crime geography presents the territorial differences of police work ont he base of criminal characters.

¹ <http://ttmk.nye.hu/>: A regionális és az általános ágazati földrajz feladata (megnyitva: 2011. 02. 23.)

² Tóth A.(2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében Debreceni Egyetem pp.8-10.

³ Kerecsi K.(2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. Kriminológiai tanulmányok 40. OKRI, Budapest, pp. 121-159.

⁴ Hentig, H.V. (1961): Der kriminelle Mensch im Kräftespiel von Zeit und Raum. - In: Das Verbrechen 1. Berlin, pp. 212.

⁵ Herold, H (1973): Földrajz és bűnözés. Belügyi Szemle Tájékoztató 17. szám pp. 79-85.

⁶ Herold, H. (1977): Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis.Kriminalistik 7. pp. 289-296.

Gábor ERDEI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Rolfes, M(2003)⁸ says that the crime geography can be „drawn” without geographers.

Schwind (2000)⁹ thinks that the crime geography is one branch of criminality. To its interpretation it is necessary to use the units of time, space and attitude.

Kobolka István (2003)¹⁰ considers that the crime geography can be united to the security geography, partialdiscipline of geography.

Herbert (1982)¹¹ and Kovács Zoltán (1990)¹² state that crime geography is a new direction of social geography which touches several other sciences between social geography and criminology.

Berényi István (1992)¹³ suggests that gography of cime interpreted as a branch of the social geographical, exploring the space, the relationship between crime and social groups.

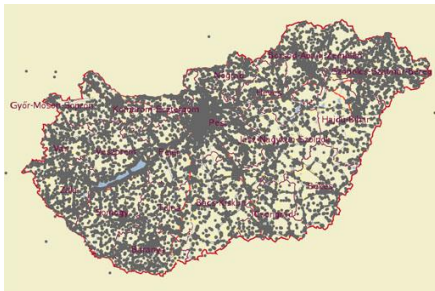
Mátyás Szabolcs (2007)¹⁴ declares that the crime geography is an artificially created science which uses the common knowledges of criminal sciences and the geography.

In my interpretation the crime geography is a branch of social geography which examines the spacial and territorial aspects of crime as a social mass reality. Between the criminology and the social geography there is a mutual correlation.

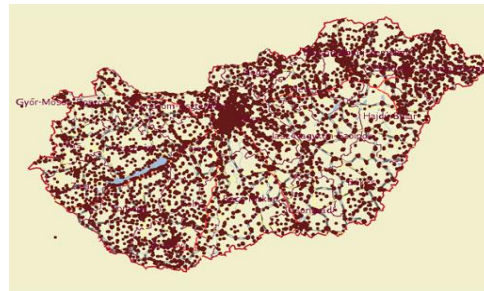
I strongly agree with those scientists who don't think that the crime geography is not an independent science mainly because it uses the knowledges criminology, sociology and social geography.

There is no doubt that the crime geography is very close to social geography and crime science that is why knowing these fields is needed to draw the crime map. Sociology focuses on different aspects of crime, be it at local or social level.

Besides this the crime geography uses demography, ethnography, psychology, achitecture, cartography and space-informatics.

Street crimes in Hungary

Violence against the person in Hungary

(<http://www.hir24.hu/baleset-bunugy/2012/12/17/sokkolo-magyarország-bunugyi-terkepe>)¹⁵

⁷ Hellmer, J. (1972): Kriminalitätsatlas der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins. Ein Beitrag zur Kriminalgeographie. Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, Bundeskriminalamt, Wiesbaden, pp. 13-39. und 81-85.

⁸ Rolfes, M. (2003): Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren. Berichte zur deutschen Landeskunde 4. pp. 329-348.

⁹ Schwind, H. D. (2000): Raumstruktur und Kriminalität (Kriminalgeographie). - In: H. D. Schwind.: Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, pp. 289-307.

¹⁰ Kobolka I-Ritecz Gy -Sallai J. (2003): The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium. Európa 2002 2. pp. 35-44.

¹¹ Herbert, H. (1982): The Geography of Urban Crime. Longman, London, pp.120.

¹² Kovács Z. (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben. Műhely 6. MTA FKI, Budapest, pp. 13.

¹³ Berényi I. (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp.165.

¹⁴ Mátyás Sz. (2007): A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 317-321.

¹⁵ <http://www.hir24.hu/baleset-bunugy/2012/12/17/sokkolo-magyarország-bunugyi-terkepe> (megnyitva 2013. 05. 30.)

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Gábor ERDEI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

General social and economic geography	Regional social and economic geography	Sectoral social and economic geography	Social geography	Human geography
General human geography	Human races geography	Free-time attitude geography	Population geography	Health geography
Ethnic geography	Language geography	Cultural geography	Geography of the European institutions	Art geography
Creation geography	Religion geography	General religion geography	Bible geography	Regional geography settlement eography
City geography	General settlement geography	Village geography	City geography	City Marketing
City ecology	Political geography	Election geography	Security geography	Public administration geography
Military geography	Applied military geography	General military geography	Social geography	Crime geography
Perception geography	Behavior geography	Feminist geography	Economic geography	Sectoral economic geography
General economic geography	Dynamic economic geography	Regional economic geography	World economy geography	Prime sector geography
Agriculture geography	Forest adminsitration geography	Fishing geography	Geography of Viticulture and Oenology	Second sector geography
Industry geography	Mine geography	Industrial park geography	Natural resources geography	Geography of the third sector (infrastructure Geography)
Traffic geography	Telecommunication geography	Trade geography	Tourism geography	Fourt sector's geography
Innovation geography	History geography	Prospography		

Possible place of crime geography in social and economic geography 's scheme made by Vofkori László (2003)¹⁶

¹⁶ Vofkori L. (2003): A földrajztudomány rendszertana Pro-Print Könyvkiadó Csíkszereda pp. 25-28.

THE EXTENSION OF THE CRIME

For the experts who examine the social processes it has been an evident fact from the results of different researches that the frequency of each process is different in time and space. This natural fact is significant in the negative, within it in the deviant behaviors.

The differences of the frequency of negative attitudes, according to age, civil state, qualification, financial and social status, are facts that the different sciences often examine. The examination of the territorial differences is justified by the fact that the differences of negative attitudes are different demographically and territorially too.

Vavró István (1985)¹⁷ came to the conclusion already in the 80s that behind the territorial differences of the processes are the differences of structures of the mentioned characters of the population. The major causes of the territorial differences of the phenomenon can be explained by the population structures of different territories.

Analysing the territorial data it is important to examine the subject of the crime because behind the differences of territorial units we can perceive not only the different crime frequency of the population but the territorial difference of the proportion of resolving the cases. We examine the territorial differences of the crime on the basis of the quantity of crime and criminals.

The examination of each territorial unit is necessary because the picture of crime, its volume and frequency, is often far too general and it does not point to the considerable territorial differences.

Habony János (1986),¹⁸ in his examination of the crime geography, characterized the extension of the crime with two indicators. According to this it can be defined, on one hand, by the number of crime activities committed in a defined territory and time and, on the other hand, by the number of those committing crime during the same period of time and in the same territory.

The data themselves do not mean much because they can show the volume of the crime and the importance and direction of the activities dangerous to the society only in comparison with other data.

Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba and Herke Csongor (2005)¹⁹ stated in their commonly made work that the most fundamental instrument of the crime geography is the crime register. The crime register is full of systemized data.

These data are collected in case of helping the prevention, the scouting and data provision. It is extremely important because putting the data into well managed structure makes it possible to make deductions and conclusions regarding to the criminals and conditions of crime activities.

SUMMARY

The geography is a science which deals with the constant description, interpretation, change and scientific evaluation of the state of the earth. It pays special attention to the contacts between the geographical environment and the society living in it. The geography summarizes, systemizes and conveys the information necessary for the people to create their view about the world. The phenomena of the earth can be known only by the means of the natural sciences that is why the natural geography belongs to the natural sciences.

The social geography, which studies the interrelations developed between the geographical environments and the functioning of the society, resolves its research tasks by using methods of social sciences so it is part of social sciences. Some scientists say that crime geography is part of criminology but crime map is an instrument used on the scientific

¹⁷ Vavró I. (1985): A bűnözés területi különbsége Statisztikai Szemle 1985/10. pp. 988-1000.

¹⁸ Habony J. (1986) A beilleszkedés és a bűnözés Zrínyi Katonai Kiadó Budapest pp.21-22.

¹⁹ Tremmel F.-Fenyvesi Cs.-Herke Cs. (2005): Kriminológia Tankönyv és Atlasz Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs pp. 228.

field of geography. Others state that crime geography is nothing else than a map deriving from the comparison of climate, terrain/soil, landscape, history, economy and demographic characters.

From the the study of the relation between crime and geographical place one can conclude to the volume of the crime. Some experts say that the crime geography is part of the criminology and not of geography. Others point out that criminal geography is one branch of criminology and one has to interpret it by using the units of the attitude, space and time.

The crime geography can be considered as a branch of the socialgeography which studies the spacial and time aspects of the crime as social mass phenomenon. Between criminology and socialgeography there is mutual relationship. We study the territorial differences of the crime on the base of the number of the crime and criminals/perpetrators. Studying the the different territorial units is necessary because the picture about the volume and the frequency of the crime is too general and it does not provide a precise picture about the territorial differences. The data themselves do not mean much.

They can give us important information only if we compare them with other data and that is the way how we can make conclusions to the volume of the crime, the importance of the crimes and the direction of the changes. The crime register is a very important instrument of crime geography. This register can be updated by focused data-collection which is supporting the crime prevention and the intelligence.

Key words: geography, geographical environment, living society, natural geography, social geography, crime geography, field of crime, security geography, artificial science field, sociology, geography of sociology, extension of crime, crime register

REFERENCE

- Berényi I. (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 165. <http://ttmk.nye.hu/>: A regionális és az általános ágazati földrajz feladata (megnyitva: 2011. 02. 23.)
- Habony J. (1986) A beilleszkedés és a bűnözés Zrínyi Katonai Kiadó Budapest pp.21-22.
- Hellmer, J. (1972): Kriminalitätsatlas der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins. Ein Beitrag zur Kriminalgeographie. Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, Bundeskriminalamt, Wiesbaden, pp. 13-39. und 81-85.
- Henting, H.V. (1961): Der kriminelle Mensch im Kräftespiel von Zeit und Raum. - In: Das Verbrechen 1. Berlin, pp. 212.
- Herbert, H. (1982): The Geography of Urban Crime. Longman, London, pp.120.
- Herold, H (1973): Földrajz és bűnözés. Belügyi Szemle Tájékoztató 17. szám pp. 79-85.
- Herold, H. (1977): Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis. Kriminalistik 7. pp. 289-296.
- Kerecsi K. (2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. Kriminológiai tanulmányok 40. OKRI, Budapest, pp. 121-159.
- Kobilka I-Ritecz Gy -Sallai J. (2003): The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium. Európa 2002 2. pp. 35-44.
- Kovács Z. (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminőségben. Műhely 6. MTA FKI, Budapest, pp. 13.
- Mátyás Sz. (2007): A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 317-321.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**Gábor ERDEI****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

- Rolfes, M. (2003): Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren. Berichte zur deutschen Landeskunde 4. pp. 329-348.
- Schwind, H. D. (2000): Raumstruktur und Kriminalität (Kriminalgeographie). - In: H. D. Schwind.: Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, pp. 289-307.
- Tóth A.(2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében Debreceni Egyetem pp. 8-10.
- Tremmel F.-Fenyvesi Cs.-Herke Cs. (2005): Kriminalisztika Tankönyv és Atlasz Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs pp.228.
- Vavró I. (1985): A bűnözés területi különbsége Statisztikai Szemle 1985/10. pp. 988-1000.
- Vofkori L. (2003): A földrajztudomány rendszertana Pro-Print Könyvkiadó Csíkszereda pp. 25-28.
- <http://www.hir24.hu/baleset-bunugy/2012/12/17/sokkolo-magyarorszag-bunugyi-terkepe>: Magyarország bűnügyi térképe (megnyitva: 2013. 05. 30.)

Sándor DR. ESTÓK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**DIMENSION CHANGE IN SPACE LOGISTICS – THE UNIVERSE AHEAD OF US
THE CHALLENGES, THE VISION AND THE FUTURE VALUE OF SPACE LOGISTICS IN THE
21ST CENTURY****AZ ŰRLOGISZTIKA DIMENZIÓVÁLTÁSA - ELŐTTÜNK AZ UNIVERZUM
AZ ŰRLOGISZTIKA KIHÍVÁSAI, JÖVŐKÉPE ÉS JÖVŐÉRTÉKEI A XXI. SZÁZAD-
BAN**

The last century was known as the Space Age, and it is now only past memories. In the 21st century we see further and further in the Solar System surrounding us and even beyond, and we have more and more daring plans. Just before the millennium, rocket scientists, researchers and experts were planning a great mission for the 21st century; the Mission to Mars, meaning landing, subsistence, even settlement and the creation of a self-sustaining society. Parallely, similar issued were raised by the Chinese at the beginning of the 21st century, planning the landing on the Moon and its industrialization. The science and industry of logistics with its knowledge base, appropriate system, resources and means intends to participate in all works either on the Moon on Mars. I believe that the objectives defined above cannot be realized without logistics, because logistics has already been part of space exploration. Also, logistics has participated in every single task of research, although its results were rarely communicated. So without much publicity, it has remained a silent but useful companion in research. Nowadays, logistics as a science has become an integral part of every value generating and service providing activity, so it would be very improbable that it should stay out of the most important ventures of the century, like the logistic support on the Moon or Mars. I also believe that logistics experts will be members of the mission, and I hope that even a trained Hungarian space logistics expert might participate.

A múlt század az űrkorszakkal fémjelezett időszakként vonult át életünkön és a múlt emlékei dimenziójában maradt. A XXI. században egyre távolabbra látunk a minket körülvevő Naprendszerben és azon túlra is, és egyre több nagy ívű terv megvalósítása a kitűzött cél. Az ezredforduló előtt az űrkutatók, tudósok és a tudományok képviselői nagy küldetést terveztek, amelyet a XXI. században valósíthatnak meg. A küldetésben cél a Marsra szállás, az életfenntartás, a letelepedés és önellátó társadalom létrehozása lehet. Ezzel párhuzamosan a kínai elképzelések már a XXI. század elején születtek, ők a Holdra szállás iparosítását tervezték. Úgy a Hold, mint a Mars teljes körű munkájában a logisztikatudomány és logisztikai ipar a tudásbázisával, szükséges rendszereivel, erőivel és eszközeivel részt kíván venni. Úgy gondolom, most már a logisztika nélkül a fentebb említett célkitűzéseket nem lehet megvalósítani. Valószínűsítem mindezeket azért, mivel a logisztika eddig is része volt az űrkutatásnak. Azt is állíthatom, minden egyes kutatási feladatban részt vett, de kevés területen közzölték eredményeit. Nem kapott nyilvánosságot, mint a tudományos kutatás csendes társaként végezte dolgát. Viszont napjainkban a logisztika, mint tudomány minden értékteremtő és szolgáltató tevékenységnek részese. Nem valószínű, hogy kimarad a századunk legnagyobb vállalkozásaiból. Azt is vélelmezem, hogy kulcsszerepet kap, úgy a Marson, mint a Holdon a logisztikai támogatásban. Az a gondolat sem áll tőlem távol, hogy logisztikusok tagjai lesznek a nagy küldetésnek. Remélem még azt, hogy magyar felkészített űrlogisztikus is részt vehet az űrfeladatok megoldásában.

“Earth is the cradle of humanity, but one cannot remain in the cradle forever.”

Konstantin Eduardovich Tsiolkovsky

Some might even smile, but it should be remembered that the principles, the methods, the scientific preparedness and the application skills of technology of logistics cover many fields already. The greatest horizontal industry on Earth, with its practical skills can carry out tasks in space environment and circumstances that are today a challenge. It also has to be taken into consideration, that this mission requires long preparation, targeted learning and practice. However, the knowledge base and unfinished new research results are available.

THE UNIVERSE AS THE REPOSITORY OF OPEN POSSIBILITIES

LANDING ON THE MOON AND MARS – THE GREAT CHALLENGE OF MANKIND

Today, many countries claim their demand to exploit Space. The Chinese are building a space station until 2020, then after 2020 a base on Moon for industrial uses and to exploit it according to their interests. The United States is planning the landing on Mars¹, and its exploitation, space tourism, space venture has been passed on to the private, civil sector. The visit of the solar system and even the planets beyond is becoming closer.

The logistic support and efficiency of landing on Mars and the Moon is based on well-constructed and safely operating passenger and cargo ships. This complex task requires specially designed and multi-functional space ships capable of several flight modes and to lift off/land in small areas. The mission to Mars might require ferries, and big cargo vessels.

Rocket scientists and researchers know Mars best, so the idea of its exploitation was formulated already in the past decade as a result of industrial and business interest, well supported by different arguments. According to the formulated ideas, scientists started to realize the ‘*Mars Project*’, creating space probes and a multigenerational *spacecraft*.

Researchers all think that living conditions can be set up on Mars. Several opinions state that many minerals and chemicals necessary for life are to be found on the planet. Close to the surface there is ice and a significant amount of carbon-dioxide in the air. There are caves inside the mountains, and the surface is covered by red powder rich in iron oxide.

Living conditions and assuring the safety of living - oxygen, air, water, food, accommodation, and protection against radiation, solar wind, extreme temperature, extensive duststorm – are all great challenges in making the planet viable. Using the caves and systems of caves for different logistic purposes can provide shelter for personnel, vehicles, and operating systems. Hangars, stocks, protected bases can be set up there, where equipments can be operated to clean and transform water and air, or other useful premises like heated accommodations and workspaces of constant temperature. Lakes, basins can also be marked out and refilled and to melt snow from the mountains.

¹ Curiously, many stated that after the landing on Moon (1972) *the technology was ready to conquer Mars, with a man aboard*, but this mission was never carried out.

SPACE LOGISTICS – DEFINING MARS LOGISTICS

DELINEATING AREAS OF NEW CONCEPTS²

Space logistics involves every logistic value and service that is realized outside the Earth. According to the researchers of the Calgary University³ space begins at 118 km above the Earth. Astronauts think it is the Karman line⁴ 110 km. According to the NASA, the return altitude is 122 km⁵.

Mars logistics: part of space logistics, every logistic value and service that is realized on the planet Mars, its surface or above its surface. In space logistics, in the years to come probably new scientific results will be applied. A new type of logistic environment will emerge, where space logistics will have a significant strategic role with all of its superstructure, organizations, tasks, technical means, capacities at a space base and other set of conditions. Furthermore there are also possible alternatives of the application of logistic support.

As we get further on the timeline of our century, the tasks of space logistics are becoming known, also in the context of Mars and Moon missions and tasks. Of course, the main area of space logistics services remains the creation of human conditions and activities on Mars or Moon. I do not think that great changes would occur in the functions and principles of logistics. However, the characteristics of space, the technological processes and its systems shift the centroid of logistic vision and thinking.

Space is expanding, development is accelerating; systems and characteristics are adapted to changing circumstances. In this environment, multi-stage support systems, processes and networks function, serving strategic purposes.

The wide application of hybrid logistic support (human and robotic) is a milestone in space logistic support and environment. This projected vision can come true in the decades to come thanks to the results of science and their application.

THE CIRCUMSTANCES AND POSSIBILITIES OF MARS LOGISTICS SUPPORT⁶

It is required of cargo spacecrafts to have a huge cargo bay and to be able to safely transport equipment, material and tools. They also need to be capable of the transport between Earth and Mars repeatedly, mainly in the initial logistic phase.

Other challenge is the elaboration, experimentation of new technical means for transport and support on Mars, such as ion drives, solar sails, magnetic sails, nuclear drives and in surface transport, the movement, transport, building in of huge masses of building materials acquired from Mars. Also, for the sake of flight safety and technical reliability, after the arrival on Mars a service and assistance spacecraft will need to be placed in rescue standby; this would ensure the safety of vessels arriving later, providing discharge, service check and handling even unexpected disorders.

The landing on Mars can be carried out in several phases. First, the preparatory spacecrafts land in 2 or 3 units. Based a project, they make refinements on the site (refining the system of tasks that need to be carried out according to Earth protocol). Local refinement, assessment, and analysis of the situation can be carried out by Mars modules and also the arrival of the first and second phase is prepared.

² The own interpretation and elaboration of the concept of the author

³ <http://www.stop.hu/tudomany/megallapitottak-a-vilagur-hatarat/477885>

⁴ Traditional airplanes cannot be used above this line in lack up upward force; it was named after Theodore von Kármán, who defined it for the first time.

⁵ Astronauts switch off helm and start entering into the atmosphere.

⁶ The own interpretation and elaboration of the concept of the author

Sándor DR. ESTÓK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

The Mars base is in constant contact with the equipment outside the spacecrafts, the service vessels, every workgroups and accommodations. Of course, also with the space station, the service station, the control and command center of the Earth base, the logistic center and base on Earth and Mars. The base can also be used to emit and forward e-mails and messages.

LIFE SUPPORT LOGISTICS⁷, A CRITICAL ELEMENT IN THE MISSION TO MARS

Life support logistics creates a new logistics culture on Mars and even other planets. Mars logistics (or of any other planet) is primarily *life support logistics*, thus determining emerging logistics, and the logistics of the planet itself would only follow.

Totally new environment everywhere, and very alien I may say to humans, because only indirect information is available about it for the scientist and Earthlings (who will once turn into Martians). The establishment of logistics needs to be *started from scratch*, right from cognition. From the point of view of the planet, there is an *alien* present (a human), who is already familiar with a logistic culture on Earth, and can only start to create Mars logistics and the establishment and maintenance of *supply chains of Mars* from that point of view and vision. Research, exploration, possibilities, setting up living conditions, are determined and develop parallelly with Earth logistics.

A major task of Mars logistics besides the setting up and the maintenance of life support systems is the *establishment on the planet*, that is the creation and long-term sustenance of an *individual settlement* inhabited by humans. This great venture has many milestones and requires the fulfillment of several conditions, such as the decrease of time to get to Mars, the possibility to grow and process aliments, and the presence of a value generating person in every logistic phase.

I believe that besides humans, the *use of robots* is indispensable everywhere possible and *energy (resources), construction materials* need to be excavated and transformed. This is only possible with a sufficient capacity of *transport systems* optimized to Mars environment. Considering all this, it is the question of creating an individual, self-sufficient society on Mars.

The logistic challenge of settlement on Mars consist of the excavation, transport and delivery of resources and energy sources. The mountains, stony ground of the surface of Mars may serve as construction material. For the construction of settlements, there is plenty of always present solar energy, from which electricity can be produced, as well as heat of a thousand degrees. From the point of view of logistics, the establishment of the converting, heat and electricity dispenser systems will mean a great leap for rendering the settlement or all sorts of human environments bearable. This requires the launch of huge power plants, converting solar energy into electricity. Mars may provide a favorable environment for the production of nuclear energy. This also requires cooling systems (it is well known that the temperature ranges from +20 to -140 grades Celsius. After solving this problem, large quantities of nuclear energy may contribute to the establishment of Martian life for humans.

ESTABLISHMENT OF LOGISTICS AND A SUPPLY CHAIN ON MARS AND OTHER PLANETS

The supply chain is the keystone of a new Martian logistic culture. A new logistic environment emerges on all other planets, where the circumstances of Earth-like life are missing. Life based on other unknown components might exist in the solar system and beyond. Space logistics and Mars logistics start from different bases from Earth logistics, which we know and developed already.

⁷ The own interpretation and elaboration of the concept of the author

The establishment of the supply chain on Mars starts with a new vision and thinking, since we have to face new conditions, like weather, atmosphere, different materials in different environment and state. Transformation is necessary, for the use suitable for human life and adapted to our logistic culture. The logistic environment of Mars requires new technological culture, means and the application of new methods.

Material flow gains a new meaning in the supply chain. The first phase is the collection, transport or stocking of materials, and then the transportation to the area where it will be processed (setting up a stock if necessary) and only then the transformation into useful material can begin. This logistic process is not that simple on Mars, because of the circumstances such as cold temperature, solar wind, radiation, duststorm and great distances.

Thus, in the development, perfection of the supply chain, the involvement of a high number of robots becomes significant, since humans are very few in number and very vulnerable (hard conditions threaten life). For transport tasks, special technical equipment is required, such as a cargo spacecraft and a transport vessel capable of travelling long distances. Also, a Martian transport module is necessary (flight or ground) operating with solar or magnetic energy, of the capacity of 3-5 tons.

If Mars logistics can be developed and perfected through the application of robots, and ground production technologies and machines can be used, Mars logistics will undergo a qualitative change. When resources and transport are given for production, production plants are established, the necessary robotics and automatization are provided, as well as human supervision and management, and other requirements are all met, industrial areas can start to be established on Mars – that is the *industrialization of Mars* begins.

Human can stay on Mars for an extended time and to settle there, if they will be capable of creating an environment similar to what the biosphere provides here on Earth. These results can be achieved first on a lower scale, then increasing it gradually. On Mars, only automatized life support systems can provide such an environment. In order to settle there, the *system of life support and the supply chain* have to be constant and all their elements have to be built out consistently and accurately in Mars environment and made available to everyone anytime.

Survival requires the constellation of several circumstances, like oxygen in the air, water, food, tolerable temperature for humans, gravitation and pressure, reproduction of aliments, climate, so a habitable and viable system of circumstances. It would be wise to use individual equipments for the transformation of carbon-dioxide into oxygen, while a central medical and health preserving system needs to be created too, since the the maintenance of the physical and mental condition and health of the inhabitants of the space colony is vital. Other issues of life support logistics are protection against cosmic radiation, solar wind and magnetic storms.

Values can be generated from the transformation of the acquired material and its use for humans and their environment. An example could be excavating, the snow and ice from the glaciers and the snow caps of mountains to be transformed, cleaned and made into potable water or used for irrigation when growing crops. Water could also be stored in caves or artificial reservoirs. The use of solar energy is also crucial; transformed into solar energy it can be used to heat accommodations, or used to grow crops.

It also important to distribute the energy (heat, water, electricity) by a network. Some think that electricity may eventually become the main export article of space colonies, by using wireless energy transfer, that is, through microwave beams transmitting energy to the Earth or the Moon. This method is free of harmful emissions.⁸

Communication and flow of information is worth operating in two big systems of networks, one in Martian environment, and one at an Earth logistic base and the elements of basic supply chain between. In this chain the most important

⁸ <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C5%B0rkoloniz%C3%A1ci%C3%B3#Energia>

issue is not the satisfaction of demands, but possibilities and human capabilities, and the performance of present technology and robotics.

SUMMARY, VISION

Landing on Mars and ensuring living conditions there is a great challenge, a heroic mission of the 21st century, that might be realized by the logistic industry and systems guided by science. *A new era may begin with the creation of space logistics, life support logistics and Mars logistics*, opening up new principles and applications. By the end of the 21st century any planet of the solar system can be reached and *logistic science will gain new knowledge and perfected space logistics*. Space is thus expanding and the researchers, scientists, inhabitants of Earth can have an outlook on planets beyond the solar system and their environment.

Kulcsszavak: űrlogisztika, űrlogisztikus. Hold-logisztika, a Hold iparosítása, Marsra szállás, Mars-logisztika, Mars-bázis, létlogisztika

Keywords: Space logistics, space logistics expert, Moon logistics, industrialization of the Moon, landing on Mars, Mars logistics, Mars base, life support logistics

BIBLIOGRAPHY

1. Dragon űrhajó (Wikipédia) [Dragon Spacecraft] http://hu.wikipedia.org/wiki/Dragon_%C5%B1rhaj%C3%B3
2. Egykor a Mars is kék bolygó volt (SG.hu hírportál, 2001. 12. 04.) [Once Mars used to be a blue planet] http://www.sg.hu/cikkek/19241/egykor_a_mars_is_kek_bolygo_volt
3. NÉMETH Péter: Vörös Sárkány a Marsra (Űrvilág hírportál, 2012. 01. 29.) [Red Dragon to Mars] http://www.urvilag.hu/urszondak_a_marsnal/20120129_voros_sarkany_a_marsra
4. Mars (bolygó) (Wikipédia) [Mars (planet)] [http://hu.wikipedia.org/wiki/Mars_\(bolyg%C3%B3\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Mars_(bolyg%C3%B3))
5. SIMON Tamás, SIK András (1999): A Mars-kutatás legújabb eredményei. [The newest results of the exploration of Mars] *Természet Világa*, 130/11. p. 494-498.
6. Mars <http://csillagaszat.uw.hu/mars.html>
7. Megállapították a világűr határát! (STOP hírportál, 2009. 04. 10.) [Space limit determined!] <http://www.stop.hu/tudomany/megallapitottak-a-vilagur-hatarat/477885/>
8. HORVAI Ferenc: A Mars-utazás nehézségei (Űrvilág hírportál, 2006. 02. 11.) [Difficulties of Mars travel] http://www.urvilag.hu/tavoli_vilagok_kutatoi/20060211_a_marsutazas_nehezsegei
9. FREY Sándor: Légi start – amilyen még nem volt (Űrvilág hírportál, 2011. 12. 19.) [Aerial start – never seen before] http://www.urvilag.hu/urturistak_es_maganurhajok/20111219_legi_start_amilyen_meg_nem_volt
10. ESTÓK Sándor (2011): Űrlogisztika katonai és civil módra. [Military and civilian space logistics] *Hadtudományi Szemle*, 4./4. p. 2-4.
11. Űrkolonizáció [Space colonization] <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C5%B0rkoloniz%C3%A1ci%C3%B3>

EMPATIKUS KOMMUNIKÁCIÓ ÉS KONFLIKTUSKEZELÉS AZ EGÉSZSÉGÜGYBEN**EMPHATIC COMMUNICATION AND CONFLICT MANAGEMENT IN HEALTH CARE**

A dolgozat az egészségügyben alkalmazott kommunikációs módszereket, stratégiákat mutatja be a teljeség igénye nélkül és arra keresi a választ, hogy milyen verbális és nonverbális kommunikációs hibák okozhatnak szóbeli, fizikai agressziót vagy konfliktust. Megvizsgálja, hogy melyik kommunikációs módszer hatékonyabb az egészségügyben fellépő konfliktusos helyzet kezelésében, úgymint orvos-beteg, nővér-beteg közti kommunikációs zavar esetén. A cikk arra próbál rávezetni, hogy milyen párbeszéd típusok javasoltak a felmerülő konfliktus helyzetekben. Kiemeli az empátia fontosságát, ugyanis a beleérzés nélkül nem oldható meg vagy csak időlegesen egy ellentét.

The paper presents communication methods and strategies used in health care and looks for answer to which verbal and nonverbal communication mistakes can cause physical, verbal aggression or conflict. It examines which communication method is more useful in treating conflict situations occurring between patient-doctor, nurse-patient in health care. The article recommends communication types. It highlights the importance of empathy since without it the conflict cannot be solved or only temporarily.

BEVEZETŐ

Dolgozatomban bemutatom az egészségügyben orvos-beteg, nővér-beteg kapcsolatokban használatos kommunikációs módokat. Az empátikus, asszertív, szuggesztív kommunikációt rövidebben, az erőszakmentes kommunikációs technikát, amelyet Marshall Rosenberg dolgozott ki, bővebben említem. Céloom feltárni, hogyan lehet megelőzni, vagy kezelni az egészségügyben előforduló agressziós helyzeteket, valamint a kialakult és fennálló konfliktusokat. Az agresszió egy frusztráció helyzetben kialakult állapot, amely számtalan esetben azért alakul ki, mert az egészségügyi dolgozók túlhajszoltak, stresszes környezetben dolgoznak és emiatt nem megfelelő kommunikációjuk a másik félből elégedetlenséget vált ki. Ez konfliktusos állapot kialakulásához vezet, amikor a személy úgy érzi, hogy érdeke, értéke, igénye, valamint igazságérzete valamilyen formában sérül.

Az egészségügyi intézményekben leggyakrabban ápoló-beteg vagy hozzátartozók között alakulnak ki konfliktusok ezért cikkemben legfőképpen arra törekszem, hogy részletesebben bemutassam a páciens-nővér közötti konfliktusos helyzeteket és felvázoljam az ezekre adható válaszokat. Figyelembe kell venni, hogy az egészségügyi intézményekben az alkalmazottak 70-80% a női nemhez tartoznak, és ezáltal gyakrabban lehetnek áldozatai verbális és non verbális erőszaknak, de akár szexuális zaklatásnak is. Az is jellemző, hogy a nők gyakrabban okoznak verbális erőszakot, ezzel szemben a férfiak fizikai erőszak okozói. Az egészségügyben sokkal gyakoribb a verbális erőszak, mint a fizikai,¹ de mindkettő megelőzhető hatékony kommunikációval. Az agresszió a kórházak működésében zavart okozhat és veszélyeztetheti a dolgozók, betegek, de akár a hozzátartozók biztonságát is

Írásomban szakértők könyveit, cikkeiket, internetes tartalmakat, valamint egészségügyi szakmai tapasztalataimat használtam fel.

¹ Deák Gabriella: *Erőszak a kórházban*. In.: Katonai Biztonsági Hivatal, Szakmai Szemle, 2012. 1. szám. p. 190.

KOMMUNIKÁCIÓ ÉS A KONFLIKTUS FOGALMA

A kommunikáció az információk cseréje emberi jelrendszerben. A kommunikációban két fél jelküldőként és jelfogadóként, azaz adóként és vevőként működik, párhuzamosan több verbális és non verbális csatornán át. Azonban célszerű megkülönböztetni egymástól a kommunikáció és interakció fogalmát. Az interakció mélyebb, szélesebb értelmű, mert amikor interakcióba lépünk valakivel, akkor jelentéseket cserélünk. Ellenben gyakran előfordul, hogy bizonyos dolgoknak egyes embereknél más és más a jelentése, mivel azok a személyes tapasztalatok, kulturális-értékrendbeli különbségek által alakulnak ki és ezért más érzelmeket-értelmezést hordóznak. Ezért fontos, hogy jól megértsük egymást, ha jelentéseket cserélünk. Célszerű átgondolni, hogy tényleg azt értette a másik személy, mint amit akartunk kifejezni. Eljutott-e hozzá, megértette-e és helyesen-e értelmezte az üzenetet? Ha ez nem sikerül, akkor fennáll a konfliktusos helyzet kialakulása. Csak akkor tudjuk beleélni magunkat más ember lelkiállapotába, valamint megérteni, és csak akkor leszünk képesek az empátiára, ha tisztában vagyunk egyes jelentésekkel. Az empátia kiemelten szükségszerű a kommunikációban, mivel nem elhanyagolható szempont, hogy helyesen értelmezzük-e a másik fél kommunikációja által közvetített érzéseket. A szavaknak ellentmondhat a nonverbális kommunikáció, mint a hangszín, dallam, hangsúly, testtartás, mimika, és a gesztusok. Így a szavak jelentősége eltörpülhet a másik személy érzéseinek az azonosításakor.²

De melyek azok az érzések, amelyek konfliktusokat válthatnak ki? Az elfogadás hiánya, bizonyos stressz helyzetek, mint frusztráció, tehetetlenség, düh, bizonytalanság, fájdalom, lelki sebek, kiszolgáltatottság érzése és küzdelem létrehozhat konfrontációkat és ilyenkor fennáll a lehetősége egyes erőrendszerek ütközésének. Mindkét alany mást-mást szeretne és ilyenkor versengés alakulhat ki közöttük. A belső (lelki) konfliktusok ugyancsak külső konfliktusokhoz vezethetnek, ilyenkor a személy sérthet, megalázzhat, bánthat, agressziót, szembeállást és vitát provokálhat. Projekció lép fel, vagyis kivetíti a másira belső instabilitását.

Amikor a felek célja az együttműködés és ez mindkét félnek közös érdeke, akkor törekedniük kell a kölcsönös megoldásokra. Kooperatív törekvéshez szükséges azonban a bizalom, hogy elegendő figyelemmel, türelemmel viszonyuljanak egymáshoz, valamint nyílt kommunikációval egymást támogassák. A versengő és a konfliktuskerülő magatartások nem oldhatják meg a konfliktust. Az elkerülő csak elodázza a konfliktus megoldását és más személyre, nála gyengébbre vetíti ki szorongását vagy frusztrációját. Ilyenkor az ilyen személyiségű alany támadhat és zúgolódhat. A versengő személyiségtípus kiélezi a konfrontációt, egyik vagy mindkét konfliktusban résztvevő fél részére frusztrációt okoz.³

A kórházakban felléphetnek hatalmi konfliktusok (alá-fölérendeltség miatt), tárgyalási és szoci-emocionális konfliktusok (identitás, önérzet és meggyőződés védelme érdekében).⁴ A negatív konfliktusokat hatékony kommunikációs módszerekkel orvosolni lehet.

EMPÁTIA FOGALMA

Az empátia a görög „pátos” szóból ered, ami erős érzelmet, szenvedélyt jelent. A szó először 19. század angol szövegében jelent meg és Alfred Adler szerint azt jelenti, hogy „látni a másik ember szemével, hallani a másik ember fülével és érezni a másik szíve szerint”.⁵ Az idők folyamán, az empátiát, mint beleérzés fogalmát sokan használták, de csak az esztétika és művészetfilozófia területén, és csak a művészi élmény értelmezés egy fogalmaként. Carl. R Rogers volt az az első személy, aki leírta az empátia korszerű felfogását. Rogers egy ismert amerikai pszichológus volt, aki rengeteget kutatott, írt és tett azért, hogy a segítő szakmák megértsék és értékeljék az empátiát. Szerinte minden ember egyedi,

² Bagdy Emőke, Bishop Beáta, Bőjte Csaba, Rambala Éva: *Empátia, kommunikáció, konfliktuskezelés*. Kulcslyuk Kiadó. Budapest. 2011. pp.117-120.

³U.o. 122-125 pp.

⁴ Thomas Kilman szerint öt féle konfliktuskezelő módszer és ezt kezelő személyi vonás lehetséges: versengő, problémamegoldó, elkerülő, alkalmazkodó és kompromisszum kereső. In.: Mészáros Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 2007. pp. 256-257

⁵Buda Béla: *Empátia*. Urbis Kiadó. Budapest, 2006. p. 11.

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

viselkedésének, valamint élményvilágának sajátos belső vonatkoztatási rendszere van, egyedi logikája, ami akár egészen más is lehet, amit kívülről feltételeznek. E belső rendszert akarta Rogers megérteni. Az empátia megnyilvánulása szerinte függ az emberek közötti kapcsolat jellegétől és az empátiát átélő ember akaratától is. Az empátia igen soktényezős folyamatok szövevénye.⁶

Rogers megfogalmazása szerint az empátia azt jelenti, hogy: *”az ember belép a másik saját által észlelt világába”* [...] átmenetileg a másik életét éli, tapintatosan járkal benne, ítélkezéstől mentes.” Az empátiával tehát együtt jár a megértés is.

A neves magyar pszichiáter Buda Béla az *Empátia* című könyvében a következőképpen definiálta az empátia fogalmát: *„az empátia a személyiség olyan képessége, amelynek segítségével, a másik emberrel való közvetlen kommunikációs kapcsolat során az ember bele tudja élni magát a másik lelkiállapotába. Ennek a beleélésnek a nyomán meg tud érezni és érteni a másikban olyan emóciókat, indítékokat és törekvéseket, amelyeket az szavakban direkt módon nem fejez ki, és amelyek a társas érintkezés szituációjában nem következnek törvényszerűen. A megértés és megézés fő eszköze az, hogy az empátia révén a saját személyiségében felidéződnek a másik érzelmei és különféle feszültségei. Ezt úgy is ki lehet fejezni, hogy a személyiség beleéli, mintegy a másikba vetíti önmagát. Empátiává a beleélés akkor lesz, ha az élmény tudatosan feldolgozzuk és a másik emberből megértett összefüggéseket önmagunk számára megnevezünk és értelmezzük.”*⁸

Az előző idézetekből láthatjuk, hogy az empátia feltétele a közvetlen kommunikációs kapcsolat. Ez a kommunikáció lehet verbális, avagy metakommunikáció is. Empátiát tehát csak egy kommunikáló személy válthat ki a másiktól, ami előidézi az odafordulást, valamint a figyelmet. Szükséges az odaforduló személynél egy olyan attitűd, amely a másik embernek pozitív tulajdonságok feltételezését előlegezi meg, mivel őt értékesnek tartja. Ez a készség bonyolultabb személyközi kapcsolattartásban előforduló magatartásforma, amely tanulható, de megléte személyiség függő is lehet. Az empátia főleg az interakciók folyamatában bontakozik ki. Nagyon fontos kelleke a gyakorló személy kommunikációinak sora, amely különféle válaszokat válthat ki a másik féltől (hiszen magában az ember minden választ valamilyen belső elváráshoz tud mérni).⁹

Az empátia lehet tudatos vagy nem tudatos.

1. A tudatosnál az „ego” szándékos vezérlés alá kerül. Ez az önmegfigyelés és önnevelés eredménye. Így az empátiát lehet tanítással és gyakorlattal fejleszteni.
2. Az ösztönös empátia által a személy a másik sajátos egyedi állapotát érzékeli és arra reagál. Az ilyen ember érzékeny a non verbális kommunikációra, rendelkezik a személyre irányuló figyelem készségével és őszintén, hitelesen (kongruensen) viselkedik. Tehát, ha a viselkedés hiteles, akkor a másik ember jobban megnyílik, több kommunikációs jelzést ad és az empátia számára tér nyílik.¹⁰

HOGYAN KOMMUNIKÁLJUNK EMPATIKUSAN? EMPATIKUS KOMMUNIKÁCIÓ MÓDSZERE

A beleérzés folyamata a másik fél ítélkezés nélküli elfogadását jelenti. Ezáltal a másik emberből ez megkönnyebbülést vált ki, és felszabadultság érzése kíséri a kommunikációt, nem érzi szükségesnek, hogy igazáért harcolnia kelljen. Fontos az aktív meghallgatás, megértés, amely ugyancsak kapcsolódik az empátiához. Az információt adó személy érzi a non-verbális kommunikáción keresztül (pl. testtartás, szemkontaktus stb.), hogy megértően figyeli az információt vevő személy. Természetes intuícióval sokan rendelkeznek, de a tanult és gyakorlatban alkalmazott klinikai empátia tudato-

⁶ U.o: pp. 11-35.

⁷ Smith, Susan: *Kommunikáció az ápolásban*. Medicina Könyvkiadó Zrt, Budapest. 2009. pp. 97-98

⁸ Buda Béla: *Empátia i.m.:* p.39.

⁹ Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei <http://www.mek.oszk.hu/02000/02009/02009.htm#32> (letöltés ideje: 2012.12.12.)

¹⁰ Buda: *Empátia i.m.:* pp. 183-184.

san használt eszköz a beavatkozások sikerének szolgálatában. Ehhez szükséges azonban az empátiát szolgáltató szándéka és részesülő befogadása.

Segítségnyújtás céljából a beleérzés egyfajta verbális kapcsolattá alakul át. Azonban e lelki áthelyeződés az „én” határainak hajlékonyságát követeli meg. Az egészségügyi személy átéli és átérzi a beteg lelkiállapotát és kiterveli, hogy mit mondjon, vagy mit tegyen a beteg érdekében. Az egészségügyi dolgozó tudatja a beteggel, hogy megérti érzéseit és indulatainak az okát. Nem szabad csökkentenie az elmondottak jelentőségét, tehát fontos a verbális beleélésnél a pontosság és szabotosság. Nem ismétli meg a beteg szavait, hanem saját szavait, stílusát kell felhasználnia az ápoló személy, és így azt mutassa, hogy megértette a beteg érzéseit. Fontos a megfelelő szókinccs, hogy ne forduljon elő a beteg által mondottak ismétlése. Ezért indokolt a különböző érzelmeket kifejező szavak szinonimáit elsajátíttatni és a mindennapi gyakorlatban alkalmazni. A beleérzés verbalitásán kívül nagyon fontos a non verbális kommunikáció is. Nem lesz hiteles a megértő szavakat tartalmazó beszéd, ha ehhez nem párosul a metakommunikáció: pl. odafigyelő testhelyzet, és ehhez párosuló hangsúly. Lehet pontosság és szabotosság követelménye szerint megalkotni a választ, anélkül, hogy az megérintené a másikat. Fontos, hogy a beszédet megértés és őszinteség kíséresse, de kizárja a sajnálkozást. Az empátia mentes a részrehajlástól, ítélkezéstől.

A *kommunikáció az ápolásban* című könyv felsorolja milyen szituációkban hasznos alkalmazni az empatikus kommunikációt. Az ápolónak empatikusan kell viselkednie, ha a beteg zavart, szorong, ideges, rémült, bántó, bizonytalan. Ilyen kommunikáció alatt a beteg személyiség jogait be kell tartani, a tolokodás elkerülése véget szükségszerű figyelembe venni az illendőséget.

Személyes tapasztalataim (egészségügyben eltöltött tíz év) és több felmerés bebizonyította, hogy az empatikus kommunikációnak számos pozitív hatása van: csökken a magányosság és elszigeteltség érzése, reményt kelthet, feloldja az elidegenedést mivel az empátia „*hidakat létesít embertársaink*” felé. Azáltal, hogy az ápoló személy időt nem kímélve empatikusan kommunikál, növeli a beteg fontosság-tudatát és az elfogadottnak érzi magát. A bizalom is növekszik az ápoló felé, amennyiben a beteg érzi, hogy nincs az előítélet az ápoló részéről. A morális előítélet konfliktuskeltő, mivel a másik fél ez ellen védekezni kezd, támad vagy elzárkózik. Az ápoló beleérzése pozitív érzéseket kelthet és megváltoztathatja a betegek magatartását. Ezáltal a beteg nem védekezik, vagy az érzéseiket igazolja. Ha az ápoló kellő megértést tanúsít a beteg felé, akkor könnyebben elkerülhető és kezelhető az agresszívebb viselkedés és konfliktus Ilyen empatikus kérdés pl.: *Látom fél a vizsgálatától. Mit tehetek félelme feloldása érdekében?* Az ápoló viselkedése így hasonló válik egy pszicho-terapeutáéhoz, mivel ha a beteg hallja az érzéseire adott ápolói választ, belső világa számára is tudatosabbá válhat. Tudatosul a betegben, hogy az adott helyzettel hogyan bánjon, és több együttműködés tapasztalható részéről. Az ápolóra is pozitívan hat az empatikus viselkedés, mivel visszacsatolásként látva a beteg kooperációját megelégedettség és együttérzés tölti el.

Az empatikus kommunikáció követelményei:

- fontos a személyes és magánjellegű problémák, gondolatok mellőzése,
- figyelni kell a beszélőre és lehetőleg nem javasolt türelmetlennek tűnni és megszakítani a beteg szóbeli kommunikációját,
- fontos a non-verbális közlendőkre is fókuszálni, mert így teljes az üzenet befogadása,
- törekedni kell a beteg által mondottakból kikövetkeztetni a mondandó legfontosabb elemét - pl. rémültséget, bizonytalanságot fejez-e ki a beszélő,
- a beleérző válaszban meg kell testesülnön a pontosság és szabotosság, és összhangba kell hozni a metakommunikációval, ¹¹

¹¹ Smith i.m.:.pp. 99-103.

- szükségszerű figyelni, hogy az empátikus kérdésnek vagy válasznak milyen a beteg általi befogadása, ezt érdemes egy újabb kérdéssel alátámasztani azt pl.: *Jól látom a helyzetet?*

Ha nem beleérző, törődő és odafigyelő az egészségügyi szakdolgozó akkor a beteg magatartása negatív irányba megváltozhat pl. csalódottságot érezhet, magába fordulhat és/vagy harcolni kezdhet, érzéseit így próbálva közvetíteni. Magába fordulásakor nem hajlandó hatékonyan közreműködni. Más esetben pedig agresszívabbá válhat és támadhat. Ilyenkor gyakran előfordul a verbális erőszak, a beteg emelt hangon kommunikál. A beteg negatív magatartása a szóbeli erőszaktól fizikai agresszióig fajulhat.

ASSZERTÍV KOMMUNIKÁCIÓ

Az asszertív vagy önérvényesítő kommunikáció képessége azt jelenti, hogy képes a személy magabiztosan kifejezni gondolatait és érzéseit miközben mások jogait is tiszteletben tartja. Jellemzője a kellő határozottság és öntudat, és környezetével összhangban igyekszik elérni céljait. Az asszertívan kommunikálónak van önismerete, illetve a másikról való tájékozódása (kérdések) által önbizalommal rendelkezik, magabiztos a fellépése és viselkedése. Bizonyos szituációkban képes empátiával, indulat nélkül reagálni, gondolatait egyértelműen és határozottan képes kifejezni, és ha szükséges akár nemet is tud mondani. Véleménynyilvánításában konstruktív, figyel mások gondolataira, és kérdez.¹²

Ezt a magatartást meg kell különböztetni a passzív viselkedéstől, mivel abban az egyik fél nincs tekintettel saját szükségleteire, jogaira és behódol az domináns félnek. Az asszertivitás különbözik az agresszív magatartástól is, hiszen az támadó és nincs tekintettel más jogaira és szükségleteire. Tehát az asszertív viselkedés középut a behódoló/alárendelt/passzív, illetve a fenyegető/agresszív magatartásforma között. Egy asszertív viselkedésű ember környezetével összhangban igyekszik elérni céljait, nem alkalmaz erőt, és együttműködést tanúsít.

Az asszertív viselkedés legfőbb jellemzői:

- a kommunikáció önkifejező és őszinte,
- a kommunikáló személy egyenes és közvetlen,
- a személy tekintettel van mások jogaira,
- ügyel mind a saját, mind a kapcsolat érdekeire,
- a viselkedés és kommunikáció konkrét helyzetre, célra, személyre irányul,
- e magatartás gyakran tanult magatartásforma,¹³
- konstruktív, kooperatív.

Az előző jellemzők szerint az asszertív magatartásformát tanúsító ápoló, a szakmai és munkaköri előírások figyelembe vételével, tudatosan dönt szociális és munkaköri dolgaiban és törekszik egyes ápolás során fellépő helyzetek helyes kezelésére. Nem hagyja, hogy mások kihasználják, konfliktusos esetben megoldásra törekszik, és tevékenyen részt vesz az emberekkel folytatott interakciókban. Az önérvényesítő kommunikáció egyszerre védi az egyén és a többiek jogait, a tények figyelembe vételével konszenzusra törekszik, szem előtt tartván mindkét fél számára elfogadható legoptimálisabb megoldást. Magabiztosan bánik a negatív érzelmekkel: mint a szorongással, félelemmel, manipulációval, toladással, és agresszióval. Egyenlő jelentőséget, tulajdonit saját maga és mások jogainak, és tudja, hogyan kell önmaga és mások iránt érzett tiszteletének megfelelően viselkedni. Ekképpen kommunikáló személy tisztán, egyértelműen fejezi ki gondolatait, érzéseit, ezáltal elkerüli a zavaros, könnyen félreérthető és támadó üzeneteket. Non-verbális kommunikációja összhangban van a verbálissal, jellemzi a lágy hangszín, önbizalomra valló, meleg, nyílt tekintet, a szemkontaktus megléte, ellazult testtartás, kezével kellő időben végező taglejtés. Az ilyen személy megbecsüli önmagát, anélkül, hogy másokat lebecsülne, és kölcsönös tisztelet jellemzi.

¹² Asszertív kommunikáció [http://lajtorjastudio.hu/tudastar/asszertiv-kommunikacio/\(2012.12.13.\)](http://lajtorjastudio.hu/tudastar/asszertiv-kommunikacio/(2012.12.13.))

¹³ U.o. (letöltés ideje:2012.12.13.)

Ha a személy képtelen aszertívan viselkedni, könnyen kudarcot vallhat, mivel nem képes kimutatni önmaga és mások iránti tiszteletét. A visszahúzódó, bátortalan magatartással kommunikáló személy esélyt ad arra, hogy áldozattá váljon. Ezzel ellentétben az agresszív kommunikáció a hangoskodó kifejezése annak, hogy elérje a személy, amit szeretne akár mások kárára is. Ezáltal az agresszíven kommunikáló egyén támadóan saját elvárt jogait mások fölé helyezi. Az agresszív fél elutasító, ellenséges, bántalmazó, akár manipulatív lehet, és nem tiszteli más személyek érzéseit, valamint semmibe veszi másoknak az udvarias, tisztelettel teli és méltányos bánásmódhoz való jogát.¹⁴ Ez a viselkedés arra készteti a másik személyt, hogy véget vessen a személyét ért sérelemnek. Erre a leggyakrabban előforduló válaszreakció lehet: a visszatámadás, eloldalgás vagy konfliktuskerülés. Csak önérvényesítően, vagyis aszertív kommunikációval oldhatjuk meg a fennálló konfliktust.

A *kommunikáció az ápolásban* könyv szerint az ápolónak meg kell vizsgálnia az agresszió forrását, valamint okozati összefüggését, amellyel megnyithatja az utat a párbeszédnek. Ilyen kérdéseket tehet fel pl.: *Látom, hogy haragszik rám amiért.... Kérem, mondja el mi bosszantotta fel ennyire?*

A támadóban fontos tudatosítani magatartásának bántó, agresszív jellegét, esetleg jogi következményeit. Az egészségügyi dolgozó nyíltan mondja meg pl.: *„Ha így kiabál velem az nekem kellemetlen és nehézé teszi az önnel való munkát...”* vagy *„Ha így viselkedik az mindkettőnkre negatív hatással van.”* Fontos, hogy itt is meglegyen az önérvényesítő kommunikáció, elkerülendő a megalázkodás. Lényeges a higgadság és önuralom megőrzése és ezáltal a betegben tudatosulhat saját helytelen viselkedése. Az ápolónak nem szabad eltűnnie a támadásokat, ha meg akarja őrizni önbecsülését és a betegek bizalmát. Fontosnak tartja a szerző, hogy az ápoló végezzen alapos helyzetmegítélést. Az aszertív ápoló fel kell tárja a beteg gondolatait, érzéseit, és elvárásait és a szerint kommunikálnia vele pl.: *Mitől tart a beteg? Fenyegtetve érzi magát? Bizalmatlanságot, félelmet érez? Az a kívánsága vagy szükséglete, hogy biztonságba legyen, megértésre találjon és megnyugtassa az ápoló?*

Az ellátó személynek át kell gondolnia, hogy az adott szituációban milyen kommunikációs stratégiát használ. Ha ezt hatékonyan végrehajtotta, akkor jön a hatás megfigyelése és értékelése. Ilyenkor higgadtnak és empatikusnak kell maradnia, tiszteletet kell mutatnia, és megnyugtátnia a beteget, hogy szakszerű és megfelelő ellátásban részesül. Az egészségügyi szakdolgozónak el kell mondania mit-miért csinál, azért, hogy a beteg meggyógyuljon. Legjobb, ha figyelmen kívül hagyja a beteg bántó szavait és csak annak szükségleteire koncentrá.¹⁵

A MEGGYŐZŐ KOMMUNIKÁCIÓ

A meggyőzés során az információ átadónak az az elsődleges célja, hogy a befogadók attitűdjébe vagy véleményében tartós változásokat hozzon létre. A befogadónál ez a kommunikációs stratégia csak úgy éri el célját, ha megérti a közlést és elfogadja annak a tartalmát, és azonosul az elhangzottakkal. Három elem természete és egymáshoz való viszonya határozza meg a kommunikáció sikerességét. Ezek: 1. a kommunikáció forrása mennyire hiteles és megbízható, 2. milyen a kommunikáció tartalma és természetes érzelmi-értelmi elfogadhatósága, valamint harmadikként milyen a kommunikáció befogadója (kora, neme, tájékozottsága).

Ez a kommunikáció típus gyakrabban léphet fel orvos-beteg, ritkábban nővér-beteg kapcsolatban. A kommunikáció hatása lehet a behódolás vagy engedelmesség, lehet vele azonosulás (igaznak tartja a befogadó az információt) és lehet belsővé válás, mivel az információ mélyen beépül az egyén értékrendjébe. A mondanivaló strukturálásakor a szakembernek be kell tartania a bevezetőt, majd kidolgoznia részletesebben a beszédet és befejezni azt. Visszacsatolásként, a megértés megerősítésre, kérdéseket tehet fel a beszélő.¹⁶ Az ilyen kommunikációt akkor használja az orvos, amikor meg

¹⁴ Smith i.m.: pp.22-24.

¹⁵ U.o. p. 24.

¹⁶ Pilling János (szerk.) *Orvosi Kommunikáció*. Medicina Kiadó. Budapest. 2008. 120 p.

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

akarja győzni a beteget, hogy szedje be rendszeresen a gyógyszereket vagy, hogy belegyezzon egy műtétbe. Itt sem felejtendő el az empátia, mivel anélkül csak akarat, döntés ráerőltetéséről lenne szó. Ez a kommunikáció fontos lehet a compliance (együtműködés) kialakításában is, orvos-beteg, nővér-beteg kapcsolatokban. Azonban, ha nem megfelelően alkalmazzák, ellenkező hatás érhető el, a kommunikáció védekezést válthat ki a betegből, és ellenállást vagy támadást fog tanúsítani. Az ilyen kommunikáló módszert alkalmazó személy nem használhat olyan szavakat, mint pl.: „Higgye, el én tudom, hogy ezt így kell szedni”, vagy parancsoló hangnemben: „Szedje ezt így, mert hanem...” - ezek lekezelő, sőt agresszív szavak. „Ha ezt nem szedi, akkor nagyon rosszul lesz” - kijelentés pedig negatív szuggesztív, és ez sem pozitív eredményt hozó meggyőzési stratégia. A beteg behódolhat és végrehatja az utasítást, de nem érzi azt, hogy választási szabadsága, döntési joga lenne a kezelésbe. Nagyon fontos e kommunikációnál is a körültekintő, szabatos, és empátikus közlés használata.

SZUGGESZTÍV KOMMUNIKÁCIÓ

A szuggesztív önkéntelen választ kiváltó kommunikációs üzenetek. Ezek az üzenetek, avagy a válaszok is lehetnek negatívak vagy pozitívak. A szuggesztív üzenetnél, ha „egy üzenet eléri a befogadót és hat rá, akkor a hatás lényegileg szuggesztív, hiszen nem kérésre vagy parancsra teljesíti az üzenetben foglaltakat, hanem önkéntelenül.”¹⁷ Az egészségügyben elkerülendők a negatív hatású szuggesztívok. Legtöbbször a szuggesztívot a feladó (az üzenet küldője) adja és az a befogadóra hat. De sokszor, nem tudatosan, negatív vagy pozitív érzelmeket válthat ki egy odavetett mondat, viselkedés és metakommunikáció, mivel a betegek nem egyformán reagálnak a szuggesztívra, és betegség alatt gyakran beszűkült vagy módosult tudatállapotban vannak és fokozottabban érzékenyek egyes kommunikációs módokra.

Az ellátó gyakran információ hiányba szenved, bizonytalan, fél, rémült, jelzésre éhes, így a szuggesztív hatás jobban érvényesülnek nála. A betegnél az információ feldolgozása során nem az számít, hogy a szakdolgozó milyen értelmezéssel vagy szándékkal küldte az üzenetet, hanem az, hogy ezt a ő, mint befogadó hogyan kódolja. A betegek jellemző, hogy e módosult lelkiállapotban az üzenetet másképp dekódolhatja és ezáltal negatív szuggesztív jöhet létre. Így a nem megfelelően megválasztott szavak negatívan hatnak a páciensre, pl. „Önnek ez nagyon fog fájni.” Őszinte szavak, de nocebo hatásként¹⁸ nagy fájdalmat idézhetnek elő. Ezzel ellentétes a pozitív szuggesztív, amelynek nagyon kedvező hatása lehet a betegekre és melyek hatásait sok tanulmány is bizonyítja. Ezek szerint, a pozitív szuggesztívokkal csökkenthető a fájdalmak, sőt a gyógyulást is felgyorsítják.¹⁹ A konfliktusok feloldásában is jelentősek, mivel ha empátikusan a befogadó fél igényeit, érzéseit figyelembe véve csak pozitív érzéseket sugall az egészségügyi dolgozó, valamint a konfliktus okát is feltárja, akkor megoldhatja azt.

A kommunikáció hatékonyságát tehát szuggesztív elemekkel lehet növelni. Fontos elem a pozitívitás, azt kiemelni minden beavatkozásból, ami jó, és arra összpontosítani, ami kellemes pl.: „Ettől jobban fogja magát érezni, vagy meggyógyul e beavatkozás után, ...a vizsgálat által kezelni tudjuk a betegségét stb.” A szavakat be kell csomagolni, kedves pozitív érzéseket keltő szavakba, amelyek azt jelentik, hogy itt vagyok, segíték ha baj van, számíthat rám. E kommuni-

¹⁷ Varga Katalin, Diószeghy Csaba: *A szuggesztívok jelentősége az orvos –beteg kommunikációban* In: Pilling János (szerk.) *Orvosi Kommunikáció*. Medicina Kiadó. Budapest. 2008.149-153 pp.

¹⁸ *nocebo hatás* is: ha a beteg abban hisz, hogy egy szer ártani fog neki, akkor sok esetben valóban romlik az állapota, még akkor is, ha az általa szedett gyógyszer valójában placebo. Az ilyen esetekben a hatóanyag nélküli szert nocebónak nevezik, mert ilyenkor nem azt ígéri, hogy "tetszeni fogok" (ami a placebo szó eredeti jelentése), hanem azt, hogy "ártani fogok". Sokszor akaratlanul is nocebohathást hoz létre az orvos, például amikor azt mondja egy betegnek: "Ebből sohasem fog kigyógyulni". Ilyenkor a beteg állapota pusztán a nocebohathástól is rosszabbodhat, vagy legalábbis még annyira sem javul, amennyire a kezeléstől javulhatna: http://magyarnarancs.hu/egotripp/a_hit_gyogyito_ereje-69305 (letöltés ideje: 2012.12.13.) vagy ide lehet még „*sorolni minden olyan panaszt, ami nem vezethető le az adott szer farmakológiai hatásaiból.*” http://pszichologia.phd.elte.hu/vedesek/koteles_ferenc_phd.pdf (letöltés ideje: 2012.12.13.)

¹⁹ Varga Katalin, Diószeghy Csaba: *A szuggesztívok jelentősége az orvos –beteg kommunikációban* In: Pilling János (szerk.) *Orvosi Kommunikáció*. Medicina Kiadó. Budapest. 2008 153-157 pp. és Varga Katalin (szerk.) *A szavakon túl. Kommunikáció és szuggesztív az orvosi gyakorlatban*. Medicina Könyvkiadó. Budapest. 2011 29-33 pp.

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

kációs módszer stílusa általában megengedő, de lehet akár domináns is, ez a befogadó fél személyiségétől függ, valamint hogy a helyzet mit követel meg. Legjobb, ha megengedő, hiszen ezáltal az empatikusabb pl. „*Ha ezt csinálja.....akkor azt fogja tapasztalni , hogy...*”. Szerintem a dominanciát sugárzó paranccsal fokozhatjuk a páciensben a frusztrációt, vagy akár a fájdalmát is pl.: „*Csinálja így és akkor ez meg ez így lesz.*” Sajnos egészségügyünkben ez gyakrabban alkalmazott szuggesztív mód, amelynek több a negatív hatása, mint a pozitív. A pozitív szuggesztív kommunikációnál még az is lényeges, hogy az adó hangja ne legyen éles, nagy hangerejű, ne hadarjon, hanem szép lassan, kedvesen, tagoltan adja át az üzenetét a befogadó félnek. Ezáltal az megnyugszik és bizalommal teltebb lesz. A beszédnél ne parancsot idéző szavakat alkalmazzanak. Jelentős eleme az időzítés, ritmus, valamint közlés közbeni szünetek. Pl. egy beavatkozásról való tájékoztatásban a szünettartás segít a betegnek feldolgozni a kapott információkat és lesz ideje, hogy vissza is kérdezzen. Az ellátó személy, amikor pozitív szuggesztíót alkalmaz és leír egy érzést, akkor minél több érzésszervet vonhat be a leírásba, mert így az könnyebben elképzelhető. Nem felejtetheti el, hogy mondanivalójával motiválni is fontos a beteget pl. „*Ha ezt elvégezzük, akkor hamarabb haza mehet*” stb. Egy célra kell összpontosítani, hogy mit is kíván elérni mondanivalójával, és nem a *megpróbálni*, hanem a *megtevés* szót használva. Ha csak próbálunk, valamit az lehet, hogy nem is jön össze és hatástalan lesz a szuggesztív. Ismeretek is átadhatók e kommunikációs módszerrel, az egészségügyi dolgozó felvilágosíthatja a beteget pozitív szuggesztívval, hogy mit mért érez, mit miért tesz, miért lesz jobban ezáltal stb. Mindig pozitív jövőképet kell kivetítenie!

Az egészségügyi dolgozóknak nagyon kell figyelnie arra, hogy a beteg betegsége folytán módosult lelkiállapotban van és a hétköznapi szavakat másképp értelmezheti. Egészséges állapotban mást jelent egy mondat, de egy betegségben szenvedőnek az más értelmet kaphat. A beteg gyakran sokkal negatívabban értelmezi a következményeket, üzeneteket, mivel fél, szorong. A szuggesztív kommunikációnak egyik érdekes módszere az *Igen bűvölet*, vagyis olyan kérdéseket, megállapításokat mondunk a fogadónak, amelyekre biztosan igen a válasz, és ezáltal a páciens - a fogadó - sorozatos egyetértéséhez juthatunk.

A szuggesztív kommunikációban is, mint az előzőekben tárgyalt kommunikációkban, követés-vezetés stratégia is alkalmazható. Ha passzív a beteg, akkor először rá kell hangolódni annak érzéseire, majd megfogalmazni annak megfigyelhető érzéseit: „*Úgy látom, úgy érzi, hogy...*” Ha a beteg válaszol, akkor a válaszát meg is ismételhető. „*Tehát úgy érzi, hogy nincs ebből kiút?*” A vezetés szakaszában, amikor már a fogadó figyel az ellátóra, akkor szuggesztív, pl. „*Jó lenne, ha most megnyugodna, mert akkor jobban fogja magát érezni.*” A legpasszívabb, vagy legkiszolgáltatottabbnak tűnő betegről megkérdezhető, és választási lehetőség ajánlható fel egyes vizsgálatoknál: „*Melyik karján szeretné, ha vért vennék...*” stb., így ő döntéshozóként fontosabbnak fogja magát érezni és azt, hogy kontrollálhat egyes gyógyulásához vezető akciót. A beteg önmaga feletti kontroll érzése hozzájárul gyógyulásához. Ha a beteg elhagyja magát, mindent ráhagy az őt ellátó személyzetre, akkor nehezebben gyógyul meg.

Ugyancsak pozitív hatásuk egyes érzéseknek, vagy helyzeteknek az átkeretezése, pl.: ha egy műtét utáni fájdalmat gyógyulás jelenként írnak le. A rejtett szuggesztívoknak ugyancsak van hatása. pl.: „*Mitől érezné magát jobban?*” kérdésre a beteg a jobban érzésre koncentrál. Ilyen a placebo hatás is, mivel ha azt mondjuk a betegnek, ettől jobban lesz még hatóanyag nélküli szer is képes hatást kiváltani. Nehéz, agresszívabb, vagy szorongóbb betegek számára nagyon hasznos a rejtett utalások használata, pl.: „*Nyugodjon meg kérem, minden rendben lesz.*” A kérdéseknek is nagyon sok eredménye lehet, mivel hordozhatnak pozitív vagy negatív rejtett utalásokat pl.: „*Miben segíthetek? Mi az, amit legszívesebben csinál?*” Ez pozitív, de ha negatív érzéseket sugalló kérdéseket teszünk fel vagy negatív sugalmazó szavakat. pl.: „*Sokszor fáj a feje vagy csak néha?*” mindegyiknek más-más következménye lehet.²⁰

²⁰ Varga Katalin, Diószeghy Csaba: *A szuggesztívok jelentősége az orvos –beteg kommunikációban* In: Pilling János (szerk.) *Orvosi Kommunikáció*. Medicina Kiadó. Budapest. 2008. 149-153 pp.

Előzőekben láttuk, hogy mennyire fontos, hogy ne negatív hatásokat érjenek el az egészségügyi dolgozók a kommunikációjukkal, mivel ezáltal agresszivitást, avagy magába fordulást okozhatnak. A szorongó, agresszív beteg is kezelhető e kommunikációs módszerrel, mivel figyelünk arra, hogy a beteg hogyan értelmezte szavainkat, tetteinket, és kérdéseinkben, válaszainkban pozitív érzéseket keltő szavakat használunk.

A negatív szuggesztiókat fel kell ismerni és el kell kerülni azok használatát. Ne logikus, racionális működésmód szerint kommunikáljunk, hanem figyeljünk a betegeknél fennálló alternatív működésmódhoz, amely szerint a beteg képi és metaforikus kommunikációra nyitott.²¹

A pozitív szuggesztió minden létező kommunikációba beleszőhető, és minden interakció szerves részévé tehető. A szavakat mindig okosan kell megválogatni, és a beteg felé az üzeneteket úgy kell megfogalmazni, hogy azok pozitív üzenetet hordozzanak. Fontosnak tartanom az egészségügyi szakemberek számára elsajátítani a pozitív szuggesztív kommunikáció egyes technikáit, és ezáltal a betegnek segíteni a gyorsabb gyógyulásában és egyes beavatkozások könnyebb elviselésében. E tudás birtokában sok félreértést, konfliktust lenne megelőzhető.

ERŐSZAKMENTES KOMMUNIKÁCIÓ FOGALMA, HASZNÁLATA

Az erőszakmentes kommunikáció fogalmát Dr. Marshall B. Rosenberg amerikai klinikai pszichológus vezette be, aki olyan oktatási rendszert akart kifejleszteni, amely az egész világ számára elérhetővé teszi a béketeremtő képességek elsajátításának a lehetőségét. Az erőszakmentes kommunikáció (tovább EMK) hatásos eszköznek bizonyult egyes nézeteltérések békés kezelésében. Ez a módszer empátikus kommunikációs fajta, de mivel jól alkalmazható erőszak megelőzésére vagy kezelésre azért kapta azt a nevet, hogy erőszakmentes vagy együttműködő kommunikáció.

Az EMK olyan nyelvi és kommunikációs készségeken alapszik, amelyek a legnehezebb helyzetekben is segítenek megtartani a humános magatartást. Megmutatja, hogy hogyan változatható meg kifejező módunk, valamint másokat hogyan hatékony meghallgatunk. Így a szavak eszközök lesznek, melyekkel kifejezhetők, amit hallunk, érzünk és akarunk. Megtanít arra, hogy hogyan tudjuk őszintén és tisztelettel kifejezni magunkat miközben tisztelettel és együttérzéssel figyelünk a másikra. Ezen kommunikációs módszerrel felismerjük a saját és a másik személy szükségleteit. Arra tanít meg, hogy a kritika vagy bírálat hatására ne támadjunk vissza, védekezünk vagy visszavonuljunk, hanem fejezzük ki tisztán mit érzünk, mire gondolunk és mire van szükségünk. Ezáltal elkerüljük, hogy diagnosztizáljunk vagy előítélkezzünk. Legfontosabb alapelve, hogy együtt kell érezni a másik személlyel. Négy alkotóeleme van: Az első a megfigyelés, úgy közölni egy személlyel valamit, hogy ne legyen benne előítélet vagy kritika. pl. *„Te vitázol Velem...”* A következő lépés kifejezni a probléma miatti érzésünket... *„ami fájdalmat okoz nekem”*, majd ezután elmondjuk, hogy e kifejezett érzésünkhöz milyen szükséglet kapcsolódik: *„és ez a boldogságra való szükségletemet sérti”* és negyedik lépésként kérést fogalmazunk meg: *„kérlek, ne tedd ezt.”* Tehát az EMK négy lépése: a megfigyelés, érzések, szükségletek és kérés. Az EMK-nak része az információ nagyon világos jelzése szavakkal vagy más eszközökkel. Másik része az információk fogadása a másik embertől. Nagyon fontos e módszernél is az empátia. Ez a kommunikációs technika legkülönbözőbb helyzetekben hasznosítható, alkalmazzák már egyes orvosok (főleg nyugati országokban), mivel ez segít nekik a betegek igényeinek a megértésében. Az EMK egy eszköz az erőszakos konfliktusok megoldásában is. E módszer *„fokozza a figyelem összpontosítását, a másik iránti tiszteletet, az empátiát és azt a vágyat, hogy az egymással kommunikáló felek egyaránt szívből adjanak egymásnak.”*²²

Az erőszakmentes kommunikáció elsajátításával levetkőztethetők a tanult és berögzült kommunikációs hibák, úgymint az: ítéletalkotás, összehasonlítás, felelősség tagadása vagy más hibáztatása, követelődések, amelyek nyílt vagy

²¹ U.o: 161 p.

²² Rosenberger, Marshall: *A szavak ablakok vagy falak. Erőszakmentes kommunikáció.* Imiprint Kft. Nyomda, Nyíregyháza. 2001.9-15 pp.

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

burkolt szemrehányással vagy büntetéssel járnak. Sokan olyan beszédmodot használnak, amelyben minősítenek, hasonlítgatnak, követelőznek, de keveset beszélnek az érzéseikről és szükségleteikről. Az EMK segít e beszédmod felismerésében és elkerülésében. Az EMK első alkotóeleme a megfigyelés és a véleménynyilvánítás szétválasztása, de ha ezt összekeverik, akkor a fogadó fél kritikát vél kihallani a mondanivalóból. Az EMK második alkotóeleme az érzések kinyilvánítása. Segíthet a konfliktus megoldásában, ha érzéseinket pontosan és egyértelműen meg tudjuk nevezni. pl. *„Dühíti Önt, hogy keveset foglalkozok Magával?”* vagy *„Dühít engem, hogy a nővér keveset foglalkozik velem.”* A harmadik szakaszban az érzések mögötti szükségleteket kell tudatosítani, mivel ha valaki bírál egy személyt, akkor a bírált fogadhatja úgy a bíráló üzenetét, hogy önmagát hibáztatja, vagy másokat hibáztat. Tehát érdemes tudatosítania, hogy saját, vagy a másik ember bírálata mögött megbújó érzésekre és szükségletekre figyel. A kritikára sok ember önvédekezéssel vagy ellentámadással válaszol, de minél jobban tudja valaki érzéseit a szükségleteivel összekapcsolni annál könnyebb lesz a kritikára együttérzéssel válaszolnia, pl.: *„Úgy érzem, hogy Önnek biztonságra és odafigyelésre van szüksége és ezért beszélt így Velem,”* vagy *„Úgy érzem Ön fél és biztonságra van szüksége, és ezért el fogok mindet követni, hogy ezt biztosítsam Önnek,”* vagy *„Most sok a munkám, de fél óra múlva visszajövök és beszélhetünk még erről?”* Ha nem érti meg az ápoló a beteget, akkor visszakérdezhet, pl.: *„Úgy érti, hogy nem foglakozom magával?”* vagy *„Szeretném tudni, mit gondol Ön erről? Szeretne még valamit elmondani nekem?”* A negyedik eleme tehát az EMK-nak, hogy hogyan kell közölni a másikkal, mit szeretnének kérni tőle azért, hogy egymás életét kölcsönösen gazdagítsuk. Nagyon fontos e kommunikációban is az empátia, és ez nem azt jelenti, hogy tanácsot adunk, hanem teljes figyelmünket a másik ember üzenetének szenteljük. Ezért meg kell adni neki az időt és teret, hogy mindent kiadhasson magából, és hogy érezhesse, hogy teljesen megértjük őt. Egy helyzetnek az intellektuális megközelítése nem empátia. Hasonlóan nem empátia a szimpátia sem, mivel az átérzés nem szimpátia miatt megy végbe. Empátia az, ha a beteg érzéseinek a szinonimáit használva, szinte teljesen megismételve, amit a másik mondott, válaszolunk. Nagyon fontos fenntartani az egész kommunikáció alatt az empátiát, tehát elég időt kell adni a másinak a beszédre. Nem vághatunk közbe, nem türelmetlenkedhetünk, hiszen az megátalja a kinyílását a beszélőnek. Azonban ahhoz, hogy empátiát adhassunk másnak nekünk is arra van szükségünk.

Az erőszakmentes kommunikáció használható feszült idegállapotú emberekkel való kommunikációkban és az erőszakkal fenyegető helyzeteket is megoldhatja. Nagyon fontos szabálya, hogy beszédkor ne használjuk a DE szócskát, pl.: *„De van...”, „De igenis én jobban tudom...”*, mivel nem hatékony, sőt veszélyes lehet egy erőszakos emberrel szemben. Azonban ha egy feszült helyzetben alkalmazzuk az EMK-t megelőzhető lehet egy fizikai agresszió, pl.: *„Úgy tűnik Ön nagyon dühös és szeretne hazamenni.”* Beteg lehetséges válasza: *„Igen, mert engem itt senki nem vesz ember-számba stb...”* Egészségügyi dolgozó kérdése: *„Elege van abból, hogy nem figyelnek Önre, úgy érzi nem tisztelik, becsülik?”* Beteg válasza: *„Igen és úgy érzem.. Igen mert... stb.”* Lehet, hogy ha kimondhatja az erőszakos beteg, mi bántja, empatikus szavakkal megoldást kereshetünk, és ajánlhatunk fel. A beteg részéről *nem és nem akarok* elutasító választ is kezelhetjük e kommunikációs módszerrel. Fontos a verbális kommunikációban a kérdő hangsúly, mert ha leviszszük azt, akkor úgy tűnik, hogy befejezettnek nyilvánítjuk a beszélgetést.

Példa egy követelőző beteg okozta erőszakos szituációra, amit EMK-val próbál egy egészségügyi szakdolgozó megoldani:

Beteg: *„Hagyjon engem békén! Maga egész nap csak futkározik, és ahányszor csak csengetek, nem jön azonnal! Mi lenne, ha meghalnék közben? Maga nem is nővérem való!”*

A nővér EMK nélkül magyarázkodik vagy ellentámad, vagy használja a DE szót: *„De maga öt percenként csenget, és képzelje el, magán kívül még van húsz betegem!”* vagy: *„Mit képzél magáról, nem Ön az egyetlen betegem!”* Ez egy agresszív válasz.

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

EMK-t használó nővér válasza (mivel tudja, hogy a beteg fél vagy magányos): „*Őn úgy érzi, hogy egyedül van, magányos és figyelemre van szüksége?*” Beteg válasza: „*Igen, maga meg csak folyton fut, és nem törődik azzal, hogy csengetek.*” Nővér: „*Megrendített, amit hallottam magától, és szeretném megérteni Önt. Ön emberi méltóságra, tiszteletre vágyik?*” Beteg: „*Igen.*” Nővér: „*Szeretnék Önnek segíteni. Mit tehetek Önért?*” Nem szabad a beteget visszautasítani, vagy éles, parancsoló, hangnemben válaszolni De nem szabad meghunyászkodni sem, elvégre a nővérnek is vannak érzelmei és szükségletei. Itt kapcsolódik az asszertív kommunikációhoz, ugyanis a nővérnek is van énjé, ő is ott van, de szeretne a beteggel „kapcsolódni” és átérezni annak érzelmeit és helyzetét. Ezt csak határozottan kommunikálva érheti el, hogy ne mártírként kezelje őt a beteg, hanem vegye észre, hogy az ápoló is ott van a párbeszédben. A kommunikáció vége lehet a konfliktus megoldása és megbékélés.

Az előző példából láthatjuk, hogy ez a kommunikáció hatékony eszköz lehet a kórházi agressziós cselekedetek megelőzésében és kezelésében is, de sok tanulást, türelmet és gyakorlást igényel. Bárki számára elsajátítható tréningeken, ahol különböző szituációs gyakorlatokon keresztül tanulja meg a tanuló e kommunikációs módszert. Véleményem szerint hatékony, sőt hasznos e kommunikációs mód ismerete bár időigényes egy zsúfolt munkaidejű, sok beteg ellátásával megterhelt ápolónak a megtanulása, begyakorlása, valamint a használata. Az orvosoknak ugyancsak kevés idejük jut a beteggel való beszélgetésre, azonban az EMK kellő gyakorlása után nagyon gyorsan kezelhető egy konfliktus, hogy az ne fokozódjon, és ne nőjön verbálisból fizikai erőszakká. Hátrányának csak az időt tartom, mivel ha igazán jól akarjuk az EMK-t alkalmazni, akkor elég időt kell adni a betegnek, hogy megnyíljon és kifejezze érzelmeit és szükségleteit.

NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPE A KONFLIKTUSOK ELŐIDÉZÉSÉBEN

A jelen részben leggyakrabban az orvosok körében hibásan alkalmazott metakommunikációs helyzetekre térek ki bővebben, ugyanis több éves egészségügyi munkám során, valamint mint beteg, ezen jelenségeket személyesen is megtapasztaltam.

Az agresszió és frusztráció elkerülése végett kiemelkedően fontos a metakommunikáció, mivel legfőbb szándékunk, hogy gesztusainkkal és viselkedésünkkel, elkerüljük a konfrontációt és agressziót. A testnek ugyanazt az üzenet kell átadnia, mint a verbális kommunikációnak, mivel ez teszi hitelessé a mondanivalónkat. De ha nem kellően autentikus a szakdolgozó viselkedése, akkor megnövelheti a konfliktus intenzitását. Következőkben megoldást javaslok a helyes nonverbális kommunikáció alkalmazására.

Először is jelentős szerepe van a megfelelő testhelyzet felvételének a beteggel való kommunikáció folyamán. Törekedni kell arra, hogy mindig kerüljünk egy magassági szintbe a beteggel, figyelembe véve a beteg testhelyzetét (ül vagy, ha fekszik), hiszen nagyon lényeges a szemkontaktus egy szinten tartása. Ha lenézünk a betegre, ő alacsonyabb rendűnek érezheti magát, ha felnézünk rá, akkor ő vezetőnek érezheti magát. Üljünk a beteg ágya mellé a kórterembe, vagy ha rendelőben vagyunk, ne szemben a beteggel, hanem 60 fokos szögben, nyílt háromszöget bezárva a pácienssel (ez a kooperatív helyzet). Úgy indokolt elhelyezkedni, hogy a beszélgetés időtartama alatt látható legyen a beteg arcvonása, valamint az arc ne fejezzen ki szigort, az arcvonás legyen kedves, enyhén mosolygó, empátiát sugalló. Kerülendő a karok keresztbe fonása, mivel azzal elzárkózást mutathatunk a beteg igényei felé és felsőbbrendűség érzetét sugallunk. A hang legyen lágy, ne túl halk vagy hangos, a beszéd tagolt, közepes gyorsaságú. A kommunikáció alatt a fejbillentés üzenetet küld a külvilágnak, nyitottságról és barátságáról - gyakorlatban ezt indokolt használni. Az alsó végtagok keresztbe fonása sem javasolt, mert az védekezést, elzárkózást érzékeltet a beteg problémáitól. Figyelni és szemébe kell nézni a betegnek, de nem farkasszemet nézni vele, mert az támadásra ösztökélhet vagy szorongást, frusztrációt válthat ki egyes személyekből. A tekintet ne kalandozzon el, mert az unalmat és figyelmetlenséget jelenthet. A szemüveg fölött való nézés kikémlésre és ítélkezésre utalhat. A szemüveg levételével vagy rendeltetésszerű használatával elkerülhető e negatív érzés keltés.

A beteg érkezésekor fontos az udvarias kézfogás és bemutatkozás. Egészségügyben való munkám során azt tapasztaltam, hogy sok esetben ez nem történik meg. Az íróasztal mögül szigorúan lekezelő stílusban parancsoló hangnemben, bemutatkozás nélkül fogadja sok orvos a páciens. Kérdései és válaszai nem sugároznak empátiát, szigorúság és parancsoló, ellentmondást nem tűrő hangnem jellemzi őket. A beszélő partnerrel szembe való elhelyezkedés védekező, rivalizáló légkört teremt. Az íróasztal egy korlát és a beteg feszélyezettnek érezheti magát az asztal túloldalán. Indokolt lenne a beteg közelébe, a széssel háromszöget bezárva való elhelyezkedés. Számos esetben az anamnézis felvétel is felszólító hangnemben történik és a kezeléssel való tájékoztatás meggyőző típusú. Ez esetben a beteg úgy érezheti, hogy nincs döntési joga, és elvesztheti kontrollját saját teste és gyógyulása felett, és uralkodó viselkedésmód támasztásra ad lehetőséget, valamint a betegből nagyfokú szorongást válthat ki. Az ápolók viselkedése is ehhez hasonló hatást kelthet, ha parancsoló hangnemben, választást nem engedő stílusban kommunikálnak a beteggel. Ha a beteg úgy érzi, hogy személye mellőzve van, és nincs kellőképpen bevonva a saját gyógyulásába, akkor nem kooperálhat.

Gyakran előfordul, hogy a kezelő orvos a kórterembe a napi vizit alkalmával lenéz az ülő vagy fekvő betegre, felszólítja, nem megkéri bizonyos mozdulatokra, de az sem ritka, hogy türelmetlen hadaró hangnemben, tudományos szaknyelvet használva kommunikál, amit a beteg képtelen követni és szakismeret hiányában megérteni. Ez a kommunikációs mód agresszivitást vagy befelé fordulást válthat ki a betegből. A kórházi kezelés alatt az orvosoknak jobban be kellene vonniuk a beteget a kezelésbe. Empatikusabb lenne leülve a beteg mellé, kedves hangnemben kérdeznük tőle, és figyelve arra, hogy ne sértsék annak intimitását és személyiségi jogait. A hátrattett kézzel való kommunikáció álló helyzetben, ugyancsak ellenjavallt, hiszen ez az ún. fejedelmi póz, és azt üzeni, hogy ne közelíts. A csípőre tett kezek a területi dominancia leglátványosabb jelei közé tartoznak, de a birtokjog érzetetésén felül azt is üzenik, hogy valakinek a hozzáállásával komoly gondok vannak.²³ Jellegzetes elem az orvosi nem verbális viselkedésben az úgynevezett "ágyszéli modor", ez általában kissé erőltetett nyájjasságot, barátságosságot mutat, gyakori benne az érintés, például a váll vagy az arc megveregetése.²⁴ Ez a modor lekezelést érzést válthat ki a betegből, mivel ez olyan mozdulat, mint amikor egy apa megveregeti a kisfia vállát, tehát az orvos nem egyenrangú félként kezeli a másik személyt.

Az egészségügyi személyzetből sokszor hiányzik az empátia, törődés és türelem - ezek nem vezethetők mind vissza az rossz jövedelmezési viszonyokra és túlhajszolt állapotra, hanem gyakran a fásultság, kiégés eredménye lehet - és ezek alakítják ki a konfliktust. Megfelelő empatikus, erőszakmentes, szuggesztív kommunikációs technikák elsajátításával és különböző szituációkba való gyakorlásával elkerülhetőek, valamint a kialakult konfliktusok nagymértékben kezelhetőek lennének. Az alkalmazottak fokozottabb lelki-anyagi támogatása, motivációs módszerek bevezetése ugyancsak közvetetten konfliktus megelőzőek lehetnének.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy bemutassam az egészségügyben tudatosan vagy ösztönösen használatos kommunikációs stratégiákat és a már meglévő beteg-egészségügyi szakdolgozó által gyakorolt, olykor számos esetben helytelen, kommunikációs szituációkat. Törekedtem, hogy az általam vélt hatékonyabb kommunikációs módszer (erőszakmentes kommunikáció módszere) megismertetésével és gyakorlatban való alkalmazására tegyek javaslatot. Ezen kommunikációs módszer alkalmazása rövid és hosszú távon képes lenne kiküszöbölni a kialakuló, és orvosolná a meglévő konfliktusokat.

²³ Joe Navarro: Beszédesebb testek. Nyitott Könyvműhely. Budapest. 2011. 192 p.

²⁴ Buda Béla: a közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei: <http://www.mek.oszk.hu/02000/02009/02009.htm#32> (letöltés ideje: 2012.12.12.)

RÁCZKEVY-DEÁK Gabriella

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A bemutatott kommunikációs módszerek közt számos átfedést találhatunk, és legtöbbször alapelveként van megfogalmazva az empátia. Empátia mellőzése a beteg ellátásban csakis károkat okoz, és ez a konfliktusok kezelésében és megoldásban nem segítőn hat, hanem tovább fokozza azok elmélyülését.

Az egészségügyi szakdolgozó-beteg viszonyban a meggyőző kommunikáció véleményem szerint a beteg döntési jogát sértheti, hiszen ha nem is nyíltan, de kommunikáció általi manipuláció jön létre. E kommunikációs módszerhez ambivalensen viszonyulok. Jelen dolgozatomban területi okok miatt alapos részletességgel, nem próbálkozom azon szubjektív tényezők feltárására, hogy számos esetben a gyógyszergyártók erős lobbijából kifolyólag az orvos a beteg kezelésére nem indokolt gyógykezelésre beszéli rá beteget. Az orvos rábeszéli a betegre az általa vélt jó döntést. De elismerem, hogy indokolt esetben szükséges egyes kezelések hatékonyságáért a meggyőzés, hiszen ennek pozitív hatása lesz a betegre, mivel ez nélkül nem engedelmesség (non-compliance) lépne fel, ami veszélyeztethetné a beteg életét vagy gyógyulását.²⁵

Az önérvényesítő kommunikáció előnye, hogy az egészségügyi alkalmazott nem áldozatként, hanem kellő önbizalommal, szakszerűség figyelembe vételével, sokkal hatásosabban kommunikál a beteggel, vagy a hozzátartozóval, és egyenlő félként konszenzusos megoldásra törekszik.

A szuggesztív kommunikációnak, ha csak a pozitív oldalát használjuk, akkor csak előnyei lehetnek az ellátás során. A beteg nyugodtabbá válik általa és kevésbé érez kényszerítést, hogy támadjon.

Az empatikus, valamint az erőszakmentes kommunikáció ugyanazt a kommunikációs stratégiát követi, a központi irányelvük az empátia, vagyis beleélés, átérzés. A két kommunikációs stratégiában a fogadó fél érzéseket fogad be, és mindkét fél törekszik az előítélet mentes kommunikációra. Konfliktuskezeléskor kerülni kell az előítéletes, okoló, hibáztató, rágalmozó stílust, mivel ez konfliktusgerjesztő lehet. Mindig megértő figyelemre és empátiára van szükség. Konfliktusok megoldásában fontos, hogy a partner érezze, hogy lépéseinkben benne van a megoldás felé vezető kompromisszumos tárgyalás ígérete. Fontos a másik tisztelete, érzelmek kifejezése és a hibák elismerése. Az előbbieken felvázolt stratégiának nem mehetünk el azon hátránya mellett, hogy általa a konfliktus megoldása időigényes. A magyar egészségügyben az orvosnak és a nővérnek kevés ideje van a beteggel való beszélgetésre, így nem biztos, hogy e rövid idő alatt ezzel a módszerrel sikerül megoldani a kialakult konfliktust. A türelmetlenség pedig egy újabb verbális erőszakforma, ami agressziós ellentámadást válthat ki. Napjainkban sajnos kevés az olyan egészségügyi intézet, ahol kellő időmennyiség, valamint anyagi és humán erőforrások állnak rendelkezésre a betegek gyógyítására és információval való ellátására.

Lényegesnek tartom, hogy megfelelő kommunikációs technikákkal kezeljük a kialakult konfliktusokat, hiszen a konstruktív konfliktusmegoldás növeli az egészségügyi szakdolgozó önbizalmát, szaktekintélyét, emberi megbecsültségét. Az agresszió elkerülésére, helyzettől függően ötvözhethetjük egyes kommunikációs stratégiákat, de kialakulása után az empatikus vagy erőszakmentes kommunikációt tartom a legmegfelelőbb kommunikációs módszernek. Az önérvényesítésre mindegyik kommunikáció típusnál szükség van, nélküle egy konfliktusban csak áldozattá válhat egyik vagy mindkét fél, és ez destruktív konfliktuskezelési módszer. A destruktív konfliktuskezelés szorongást, a konfliktusok elkerülését eredményezi, avagy a meglévő konfliktusok elmélyülését eredményezi, amely hosszú távon pszichoszomatikus betegségek formájában jelenhet meg.²⁶ Ez az egyén, intézet számára és a betegellátás minősége szempontjából is hátrányos.

Kulcsszavak: erőszak, konfliktus, egészségügy, kommunikáció, empátia

²⁵ Dolgozatomba területi okok miatt ugyancsak nem tértem ki a paraszolvencia létrejöttére, mint befolyásoló tényezőre a hazai egészségügyi rendszerben, mivel ez egy nagyon nehezen bizonyítható és kutatható tényező. A legtöbb esetben a fogadó és adó fél a kutatáshoz nem járul hozzá. Amíg az adó fél számos esetben elismeri ennek létét, addig a fogadó elzárkózik létének beismeréséről.

²⁶ Turi Viktória: A konfliktuskezelés nemi különbségeinek a vizsgálata

http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2009/3/01_turiviktoria.pdf (letöltés ideje: 2012.12.19.)

Keywords: conflict, aggression, health care, communication, empathy

BIBLIOGRÁFIA

- Asszertív Kommunikáció: <http://lajtorjastudio.hu/tudastar/asszertiv-kommunikacio/> (letöltés ideje: 2012.11.13.)
- Bagdy Emőke, Bishop Beáta, Bőjte Csaba, Rambala Éva: *Empátia, kommunikáció, konfliktuskezelés*. Kulcslyuk kiadó. Budapest, 2011.
- Barbara Berckhan: *Verbális Önvédelem*. Bioenergetic Kiadó. Budapest. 2011.
- Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei: <http://www.mek.oszk.hu/02000/02009/02009.htm#32> (letöltés ideje: 2012.12.12.)
- Buda Béla: *Empátia*. Urbis Kiadó. Budapest, 2006.
- Carol.D.Tamparoand Wilburta Q.Lindh. *Therapeutic Communications for Health Care*. Delmar Learning. 2008.
- Deák Gabriella: *Erőszak a kórházban*. In: Biztonsági Hivatal. Szakmai Szemle. 2012.1 szám.
- Haller József: *Miért agresszív az ember*. Osiris Kiadó. Budapest.2005.
- Joe Navarro: *Beszédes testek*. Nyitott Könyvműhely Kiadó. Budapest. 2011.
- Jónai Éva Hava, Redő Júlia: *Útikalauz. Bevezető az együttműködő, erőszakmentes kommunikációba*. Kiadta az EMK. 2012.
- Konfliktuskezelés asszertív kommunikációval <http://www.hrportal.hu/hr/konfliktuskezeles-asszertiv-kommunikacioval-20080818.html> (letöltés ideje: 2012.11.15.)
- Lisa Kennedy Sheldon: *Communication for Nurses (Talking with patients)*. Second Edition. Jones and Bartlett Publishers, Sudbury, Massachusetts. 2009.
- MÉSZÁROS Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 2007.
- Pilling János (szerk.) *Orvosi Kommunikáció*. Medicina Kiadó. Budapest. 2008.
- Rosenberger, Marshall: *A szavak ablakok vagy falak. Erőszakmentes kommunikáció*. Imiprint Kft. Nyomda, Nyíregyháza. 2001.
- Smith, Susan: *Kommunikáció az ápolásban*. Medicina Könyvkiadó Zrt, Budapest. 2009.
- Tringer László: *Gyógyító beszélgetés*. Medicina Könyvkiadó. Budapest. 2007.
- Túri Viktória: A konfliktuskezelés nemi különbségeinek a vizsgálata http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2009/3/01_turiviktoria.pdf (letöltés ideje: 2012.12.19.)
- Varga Katalin (szerk.) *A szavakon túl. Kommunikáció és szuggesztív az orvosi gyakorlatban*. Medicina Könyvkiadó. Budapest. 2011.
- Vera. F. Birkenbihl: *Kommunikációs gyakorlatok*, Trivium Kiadó, Budapest. 1998.

A KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA KÉRDÉSEI A NEMZETKÖZI MŰVELETEK TÁMOGATÁSÁBAN

QUESTIONS OF THE CULTURAL ANTHROPOLOGY IN THE SUPPORT OF INTERNATIONAL MILITARY OPERATION

A kulturális antropológia katonai alkalmazása a modern hadügyi gondolkodás szerves elemét képezi, különösen a helyi háborúk és konfliktusok eseményeiben igazolt, hogy kizárólag fegyverrel nem lehet tartós, állandó eredményt elérni. A tanulmány az általános elméleti megközelítés módszerét alkalmazza, majd lépésről-lépésre elemzi a háborús feszültség csökkentésének sajátos lehetőségét.

Military use of cultural anthropology is an integral element of modern military thinking affairs, especially proved in the event or local wars and conflicts where the armed affairs cannot result permanent effects. The study uses the the technique of general theoretical approach and step-by-step analyses the unique opportunity to reduce the stress of war.

Mindig felelősségteljes dolog egy ilyen különösen szép, érdekes, izgalmas, de egyúttal nehéz témakörrel írni. Ezen kívül elismerés minden kezdeményezéséért, amely teret, időt, figyelmet szentel a mai időkben is dúló helyi háborúk, konfliktusok feszültségei megoldási lehetőségeire, mindenekelőtt látva az ezekben szunnyadó veszélyek eszkalálódási lehetőségeit.

A tanulmány mondanivalóját három gondolati felismerés jelöli ki. Az első az emberi mivolt egylényegűsége és létezésének sokszínűsége. A másik gondolat, az ember a jövőben érdekelt lény, ily módon felértékelődik a jövő kutatás. A harmadik a modern hadügyi gondolkodás és a kulturális, civilizációs szempontok, jellemzők ismeretének és tudatos felhasználásának kérdése, ami itt oktatási intézményünkben a mindennapi kenyérünk részének tekinthető.

ÁLTALÁBAN AZ ANTROPOLÓGIÁKRÓL

Az antropológiáról minden túlzás nélkül állíthatjuk, a legmagasabb rendű tárgyak közé tartozik, amellyel az elme, a kutatógondolkodás foglalkozhat. E tudomány nem önmagában lévő és önmagáért való dolog, az ember sokoldalú megismerését szolgálja, ami helyes önértékelésének döntő előfeltétele.

A filozófia gazdag irodalmában Immanuel Kant a következő sorokban kérdez és válaszol:

- „1. Mit lehet tudnom? Ezt mutatja meg a *metafizika*.
2. Mit kell tennem? Ezt mutatja meg a *morál*.
3. Mit szabad remélnem? Erről tanít a *vallás*.
4. Mi az ember? Erről tanít az *antropológia*.

Az egészet antropológiának nevezhetnők, mivel az első három kérdés az elsőre vonatkozik.”¹

A kulturális antropológia egy a sok közül. Néhányat megemlítve és kiemelve azt bizonyítván, milyen sokoldalú az emberi lényeg. A *filozófiai antropológia* az emberi lét egészét, annak lényegét, értelmét kutatja, a *fizikai antropológia* foglalkozik az emberfajtaival, a rasszokkal, az ember és az állatvilág kapcsolatával, a *szociálandropológia* fő kutatási területe a társadalom, a gazdaság, a politika, a *teológiai antropológia* az ember vallási, hitbeli jelentőségét helyezi előtérbe. E szerint az emberi önértelmezés középpontja a történeti kinyilatkoztatás és a hit, az ember legátfogóbb meghatá-

¹ A vallás a pusztá ész határain belül (Gondolat Kiadó, 1980. 126. oldal)

rozottsága, a teremtményisége. Karl Rahner (1904-1984) antropológiai teológiájában az embert Isten önközlő aktusaként fogja fel.

A *kulturális antropológia* az ember kulturális megnyilvánulásait elemzi, éppen ezen tereumnak a legáltalánosabb és legtömegesebb mivolta emeli az antropológiák élére, „primus inter pares”, első az egyenlők között.

AZ EMBER EGY LÉNYEGŰSÉGE ÉS VÁLTOZATOSSÁGA

Az ember egyetlen fajhoz a „*homo sapiens*”-hez tartozik, nincs ember az emberi nemen kívül. Az emberi lényeg *létében* egy és ugyanaz. Gondolkodó, fejlett jelrendszert, nyelvet használó, munkát végző, társadalmat teremtő, a társadalomban tudományt, jogot, művészetet művelő, vallásban, szokásokban, hagyományokban, ünnepekben élő közösségi lény.

Az ember egy másik megközelítésben a *létezésében*, a természethez, az éghajlathoz, egyáltalán a változatos környezethez alkalmazkodásában ezerarcúságát mutatja föl, amely megjelenik mindennapi létmódjában, szokásaiban, hitvilágában, díszítő művészetében, zenéjében, táncaiban, s mindezek lenyűgöző gazdaságában.

Ha példának okáért Afrikát tekintjük, akkor csak ezen a földrészen közel háromezer etnikum él és közel kétezer egymástól artikulációjában, nyelvtani szabályaiban eltérő nyelvet beszélnek. A kontinens így mutatja föl önnön magát megismerésre és kutatásra terített asztalként az általános és szak antropológusok számára egyaránt.

AZ EMBER, A JÖVŐBEN ÉRDEKELT LÉNY

Mi teszi méltóvá a kulturális antropológia ismeretrendszerét a tekintélyre és az elismertségre?

A válasz összetett, de a hálás problémák közé sorakozik. Egyfelől a világ helyzete, amelyben élünk, egy másik szemszögből nézve az antropológia vizsgálódási törekvése és a két kérdés közvetett vagy közvetlen kapcsolódása. Aztán sorakoznak a további kérdések.

Hol van egyáltalán az ember helye az univerzumban? Mit ér az a gazdag civilizáció, amit hosszú évezredek során küzdelmesen és áldozatosan létrehozott? Milyen, ezen gigantikus kultúra ember általi megbecsültsége? Végző fokon mit tesz az ember a jövőért, a túlélésért?

Darwin „A fajok eredete” művének alcímeként írta „STRUGGLE FOR EXISTENCE”, küzdelem a létért, tudva természetesen, a kutató tudós az állatvilág természeti létében uralkodó viszonyokat igyekezett föltárni. Mai történeti korunk természetét ismerve az alcímet kiegészíthetjük és pontosíthatjuk „STRUGGLE FOR SURVIVAL”, küzdelem a túlélésért!

Ebben a tartalmi megközelítésben és elvárásban a holisztikus gondolkodásmódot nem lehet túlértékelni. Azt a szemléletet, amelyben az ember felülemelkedik a napi érdekeken, a létfenntartás kényszerein és egy magasabb éterben érzékelhetőbbé, érthetőbbé válik az emberiség földi létének nagysága, mai ismereteink szerint egyedülállósága és mindezzel együtt különös érzékenysége és egyúttal törekvénysége.

A *kozmozgónia* a világ lehetséges keletkezéseiről szóló elméletek, elképzelések összessége.

A *kozmológia* az univerzumban a csillagok világában uralkodó törvények, szabályok leírására törekszik. A csillagászat volt az a köszörűkő, amelyen a tudomány minden szerszámát élesre fenték. Mind a kozmológia, mind a kozmozgónia azon nagy kérdéskörök, amelyek az ókortól napjainkig foglalkoztatják az embert.

Egy kis bolygón élünk a Naprendszer részeként, a Naprendszerünk egy galaxishoz tartozik.

A kozmológiai tudományok mai ismeretei szerint kb. egy milliárd hasonló galaxis létezik, galaxisonként kb. egy milliárd csillaggal lehet számolni. És hogyan élünk itt a Földön?

A nyugati civilizációnk természete által diktált és megkerülhetetlen, görcsös haszonelvűség írott és íratlan szabályai szerint. De mindennek mellett esélyt kell az ember által küzdelmes munkával, történelemmel felhalmozott értékeknek, a természeti értékeknek, amely nélkül nincs emberi élet, azoknak a magasabb rendű normáknak, amelyben az ember

közelebbi és távolabbi jövőjét nyugodtabban és biztonságosabban élheti meg ezen a parányi planétán a végtelen univerzumban.

Mély paradoxon húzódik a több évezredes emberi megismerésben és a történelmi gyakorlatban.

Az ember egyfelől nem ismer felső határt, a tudomány és technika fejlesztésében. A televíziózás, a számítástechnika, a géntechnológiák, a robottechnika, a világűr fokozatos meghódítása és hosszú a felsorolás, amely igazolja a technikai fejlődés határtalanságát. Az ember a végtelenbe tör, az ember kozmikus exodusa összetett kifejezés tömören fejezi ki tudásunk végtelennek tűnő természetét.

Másrészről az ember a saját maga társadalmi-szociális világában nem, vagy nehezen jut előre, megtorpan a maga teremtette történelem előtt, ahol pedig emberi cselekvés hozta létre mindazt, ami szeme elé tárul. Mégis, ezt éli meg legtovább kiszolgáltatva a véletlennek, itt talál rá viszonylag legkésőbb a fölismert törvények forrásaira. Jól példázzák mindezeket az emberi történelmet végig kísérő háborúk azok kegyetlenségeivel, a népiirtások, a vallási, a faji, az etnikai háborúk, a gyűlölködések, a bosszúk véres kimenetelei. Az újkori gondolkodás találóan ismeri fel az emberi társadalom fejlődésének, haladásának belső ellentmondását, többek a hegeli gondolat alapján: „A fejlődés...nem az az ártatlan és harc nélküli puszta létrejövés, mint a szerves életé, hanem a kemény, kelletlen munka önmaga ellen, továbbá nem pusztán formális mozzanata a kifejlésnek általában, hanem meghatározott tartalmú cél létrehozása.”² De mindez helyi értéket kap a marxi felismerésben: „az emberi haladás ahhoz az irtózatossághoz hasonlatos, aki csak megölték millióinak koponyájából issza a nektárt.”³

A XX. század történelmi tényei csak megerősítették ezt a gondolati eredményt az első és a második világháborúval, pusztító helyi háborúkkal, genocidiumaival, haláltáborokkal, diktatúráival mind magasabb szinten bonyolódott ellentmondásba önmagával az ember.

A harmadik évezred kezdetén az elidegenedés (Entfremdung) tovább erősödik. A történelem felgyorsult, a nyersanyagforrásokért dúló küzdelem háborúba sodorhatja az államokat, a kis és nagy hatalmakat, a demográfiai robbanás, a szegénység, a terrorizmus, a migráció, az idegengyűlölet a tömegpusztító eszközök jelenléte, a nemzetközi rendszerben uralkodó bizalmatlanság halmozott hátrányai a jövő armageddonjai képét vetíti előre.

Ha az ember, a társadalom világában jelen lévő törvények, szabályok megismerésével eddig mostohán bánt, eljött az idő, nagyobb lehetőséget kell adni a társadalomtudományoknak (a történelemnek, a jognak, a szociológiának, a filozófiának, a pszichológiának, az etikának, az esztétikának, a vallásnak, az antropológiának) és minden olyan ismeretrendszernek, amely aprólékosan föltárja az emberi természetet, az emberi társadalom eddig rejtve maradt összefüggéseit, belső törvényeit. Ahol élünk és dolgozunk, ahol ismeretekre szomjazó érdeklődéssel lépik át a hallgatók az egyetem küszöbét, ott a felelőségek egyike a legnagyobb az oktató és a nevelő munkában. A tanítás, az oktatás az értelemhez szól, az egész életre motivációt ad, pótolhatatlan eszközt jelent ez a jövő nemzedéke tudományos igényű felkészítésében, mind ezáltal kevesebb áldozattal megélni a jövő történelmét.

A HELYI HÁBORÚK ÉS A KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA VISZONYA

A helyi háborúk végig kísérték és kísérik az egész emberi történelmet. Ugyanakkor a harmadik évezred elejére a globalizáció hatására minden megváltozik. A helyi konfliktusok, háborúk többé nem elszigetelt, magában való jelenségek, hatást gyakorolnak a nemzetközi rendszer stabilitására a pénzügyi, a gazdasági folyamatokra egyaránt. Jól példázzák ezt a 2011 tavaszán Egyiptomban és a Maghreb államokban dúló polgárháborúk sora és ma egy újabb keletű fegyverkezési verseny lehetősége.

² G. W. F. Hegel: Előadások a világtörténet filozófiájáról (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979. 114. oldal)

³ K. Marx: Az indiai brit uralom várható eredményei. (Kossuth Kiadó, Budapest, 1964. 9. kötet. 214. oldal)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TÖRŐ Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A bipoláris világ összeomlását, a hidegháború megszűnését követően új perspektívák nyíltak a békésebb az emberibb nemzetközi viszonyok alapjainak megteremtésére, de a világ nem vált biztonságosabbá. Az erőszak, a háború, a konfliktus erői kiszámíthatatlanabbá válva új módon törtek felszínre helyi háborúk, etnikai konfliktusok és polgárháborúk formájában.

A kríziseket kiváltó okokként meg kell jelölni a hatalmi, a politikai, a gazdasági tényezőket, de a mögöttes mozzanatként mindenhol ott szerepel a kulturális háttér.

A huntingtoni civilizációs paradigmát számos kritikusa elméleti leegyszerűsítésnek tekinti, bár valamennyi elismeri a különböző emberi civilizációk, kultúrák létét és sajátlagosságait. A bírálók szerint ez az elmélet nem képez alapot a nemzetközi folyamatok értékeléséhez, mondván a civilizációknak nincsenek intézményei, állami szervezetei, jogi képviselők, így alkalmatlan és meddő teória a világban zajló események okai feltárására és a feszítő gondok megoldására.

Mindezek mellett a 21. század kezdetén sokoldalúan igazolt az emberiség civilizációs meghatározottságának felértékelődése, a Nyugat és az Iszlám, mint a két legnagyobb civilizációs entitás kölcsönös fenyegetettségének ténye és tudata. A Nyugat fenyegetve érzi magát az Iszlámtól, az Iszlám fenyegetve érzi magát a Nyugattól. Közel két-két milliárd emberi közösséget összefogó civilizáció áll egymással szemben látenszen, de megnyilvánul olykor nyílt összeütközésekben is (pl. a Párizs környékén élő muszlim fiatalok lázadásai).

Az ellentétek nem alaptalanok. A két legnagyobb kulturális egység döntő különbséget mutat az egész társadalma és társadalmi alrendszeri (politika, jog, gazdaság, vallás, művészet, erkölcs) működési alapelveiben, szabályaiban és gyakorlatában egyaránt.

Az Iszlám minden alapelvet az Allahtól kinyilatkoztatott mondani valóból merít. A Korán szövegei egyúttal a muszlim gyermek oktatásában az írás és olvasás alapirodalma.

A helyi háborúk tapasztalatai alapján önmagában a civilizációs, vallási indíték nem generál fegyveres konfliktust, ugyanakkor egy háború más konkrét előzmények és okok miatti kirobbanásakor, ezekben a térségekben elemi erővel törnek fel a népek, a nemzetek, az etnikumok, a vallások és vallási irányzatok közötti történelmileg elfojtott feszültségek és indulatok.

A kisháborúk tapasztalataként megállapítható, minél elemibb szinten jelentkeznek a konfliktusok a kulturális tényezőnek annál nagyobb jelentősége van a politikai, a gazdasági, a katonai érdekek mellett. Éppen ez az a körülmény, amely megismerésre és tanulmányozásra méltóvá emeli a válsággócok kulturális, civilizációs, vallási háttérét, az a belátás, hogy kizárólag fegyverrel nem lehet tartós, maradandó győzelmet aratni, párbeszédre kell törekedni, amely előfeltételezi a szemben álló fél az ellenség vallásának, szokásainak, hagyományainak, erkölcsi normáinak ismeretét és tiszteletét.

Az ókori keleten a kínai hadügyi gondolkodás egyik felismerése Szun-Ce után: „A hadviselés tudománya létfontosságú az állam számára, élet vagy halál kérdése ez, út, ami a biztonságba vagy a romlásba vezet. Ezért ez az a témakör, amit semmi szín alatt nem lehet elhanyagolni.”⁴

Vajon van-e üzenete ennek a több mint két ezer évvel ezelőtti megállapításnak, nagyszerű hadügyi felismerésnek a harmadik évezred elején? Igen, van. A háború törvényeinek ismerete már nem csak az állam, hanem az egész emberiség számára létfontosságúvá vált. Alaposan meg kell ismerni azt a jelenséget, amit az ember befolyásolni, megváltoztatni, végső soron megszüntetni akar, különös tekintettel a mai időkre, amikor a háború diszfunkcionális jellege felerősödik és végképpen megszűnik a vitás kérdések eldöntése eszközének lenni.

A legutóbbi évek nemzetközi katonai missziós gyakorlata és tapasztalata bizonyosságát adta annak a felismerésnek, hogy a mai helyi háborúkban helye van a kulturális antropológia tudományára, azokra az információkra, amelyek birtokában, gyakorlati lépéseket téve csökkenteni lehet a háborús áldozatok számát, mindjobban lerövidítve a háborús időtartamot, megoldást keresve a háborút kiváltó okok megszüntetésére.

⁴ Szun Ce : A hadviselés tudománya (Göncöl Kiadó, Budapest, 1988.17.oldal)

BEFEJEZŐ GONDOLATOK

Nemcsak hangoztatjuk a kulturális antropológia kérdéseit és méltatjuk mással nem pótolható értékét, hanem maradandóbb anyag is született, 2009-ben jegyzetet írtunk Himmer Péter tanár úr akkori tanszékvezető vezetésével és szerkesztésében „Válságócok kultúrtörténeti háttere” címmel, amely a kultúrák, a vallások, nagy civilizációk ismertetésével, elméleti alapvetésével, a helyi háborúk civilizációs hátterével foglalkozik.

Ezt az ismeretanyagot szisztematikusan beépítjük a katonai etika, tisztii hivatás – tisztii értékrend, a filozófia és kultúrtörténet, a kommunikáció-kultúra tantárgyak oktatásába és követelmény rendszerébe.

Kulcsszavak: kulturális antropológia, helyi háború, civilizációs paradigma, válságócok.

Keywords: cultural anthropology, local war, seats of war.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a nyugat (Corvina Kiadó Budapest, 2004.)
2. Darwin Charles: A fajok eredete (Akadémiai Kiadó Budapest, 1955.)
3. Válságócok kultúrtörténeti háttere (Szerk.: Himmer Péter ZMNE, 2009. E-jegyzet)

DIE GESETZLICHEN GRUNDLAGEN, ELEMENTE, AUFGABEN DER KATASTROPHEN-MEDIZIN, UND IHRE BESTIMMUNG IM SCHUTZ GEGEN KATASTROPHEN**A KATASZTRÓFA-EGÉSZSÉGÜGY JOGSZABÁLYI ALAPJAI, ELEMEI, FELADATAI, ÉS HELYE A KATASZTRÓFÁK ELLENI VÉDELEMBEN**

Die Katastrophen sind Ereignisse, die das Leben und Güter der Bevölkerung in so ungewöhnlichem Masse gefährden, oder schädigen, dass die Abwehr und Bekämpfung der Folgen eine Zusammenarbeit von Behörden, Stellen, Organisationen, und der Bevölkerung, sowie Einführung von aussergewöhnlichen Massnahmen erfordert. In diesen Fällen muss man mit vielen Verletzten, Kranken rechnen. Die Katastrophenmedizin hat also in der Behebung von Schaden eine gehobene Rolle. Die Autorin in diesem Artikel untersucht die Elemente der Sicherheit, und die Faktoren, die die Sicherheit gefährden, mit besonderem Augenmerk auf Katastrophen, dann stellt das System den komplexen Schutz und die Rolle des Katastrophenschutzes vor. Analysiert den Begriff der Katastrophenmedizin, seine Bestimmung und Aufgaben in der Vorbeugung von Katastrophen, und in der Behebung von Schaden. Sie untersucht die gesetzlichen Grundlagen der Katastrophenmedizin, ihr Elemente, und Rolle.

A katasztrófák olyan események, amelyek a lakosság életét, anyagi javait olyan mértékben veszélyeztetik vagy károsítják, hogy a következmények felszámolásához nem elegendő a jogszabályokban kijelölt szervek normál rendben és létszámban való beavatkozása, hanem szükség van e szervek, az önkormányzatok és a lakosság összehangolt tevékenységére, továbbá különleges intézkedések bevezetésére. Ezekben az esetekben rendszerint nagyszámú sérülttel, beteggel kell számolni, így a katasztrófa-egészségügynek is kiemelt szerepe van a felmerülő feladatok ellátásában. Ebben a cikkben a szerző megvizsgálja biztonságot veszélyeztető tényezőket, különös tekintettel a katasztrófákra, valamint a védelem komplex rendszerét. Elemzi a katasztrófavédelem szerepét ebben a rendszerben. Elemzi a katasztrófa-egészségügy fogalmát, rendeltetését és feladatait a katasztrófák megelőzésében, és a következményeik felszámolása során. Vizsgálja a katasztrófa-egészségügy jogszabályi alapjait, elemeit és azok feladatait.

VORWORT

Die bedauerlichen Ergebnisse der letzten Zeiten beweisen, dass die Zahl der Katastrophen sich erhöht hat, und ihre Wesensarten sich verändert haben. Da Katastrophen und Bedrohungen grenzübergreifend sind, und um Menschenleben effizient und effektiv schützen zu können, ist es wichtig, das Schutzsystem sowohl des eigenen Landes als auch anderer Länder zu kennen. In diesem System hat die Katastrophenmedizin immer eine wichtige Rolle, da es bei Katastrophenfällen immer viele Verletzte und Tote gibt. Wenn das System der Katastrophenmedizin richtig aufgebaut ist, das Personal des Gesundheitswesens seine Rolle und Aufgaben bei aussergewöhnlichen Fällen kennt, und ihre Fachkenntnisse auf hohem Niveau stehen, haben wir die Möglichkeit, die Zahl der Toten, und Geschädigten zu reduzieren. Um die Rolle der Katastrophenmedizin in einem bestimmten Land analysieren zu können, ist es wichtig, die

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Sicherheit, und Faktoren, die gegen die Sicherheit dieses Landes wirken, die hauptsächlich die Katastrophen betreffen, zu kennen.

Der Gedanke taucht auf: welche Fragen gibt Ungarn auf die Herausforderungen, die unsere Sicherheit gefährden, und wie die Lage des Katastrophenschutzes in diesem System ist, sowie die Rolle des Gesundheitswesens im Kampf gegen Katastrophen? Was sind ferner die gesetzlichen Grundlagen der Katastrophenmedizin und ihre Aufgaben in einem Katastrophenfall, insbesondere Rettung, Erste Hilfe?

Weil die Sicherheit der Bevölkerung in der Verantwortung der Experten liegt, ist es wichtig, dass dieses Thema auch wissenschaftlich untersucht und methodisiert wird. Ich habe das Ziel gesetzt, die Stelle der Katastrophen unter den Fakten zu suchen, die auf unsere Sicherheit wirken, und das komplexe Schutzsystem von Ungarn zu analysieren, sowie die Rolle des Gesundheitswesens und der Katastrophenmedizin zu untersuchen.

1. SICHERHEIT, BEDROHUNGEN, HERAUSFORDERUNGEN, KATASTROPHEN

Was bedeutet Sicherheit? Ein Leben ganz ohne Gefahr, oder ein von Gefahren geschütztes Leben? Es ist klar, dass wir unter Gefahren leben müssen, also die Sicherheit bedeutet, dass wir von diesen Gefahren geschützt werden müssen. Unter dem Begriff Sicherheit, haben wir früher nur die Sicherheit der Integrität des Landes verstanden, also grundsätzlich die soldatische Sicherheit. Heute ist dieser Begriff nuancierter geworden:

Der Ausschuss der Europäischen Gemeinschaft: „der Begriff der Sicherheit, beschränkt sich nicht auf die Sicherheit des Staatgebietes, oder auf die Sicherheit von bestimmten Systemen, sondern ist die Sicherheit des Landes, die innere und äussere Sicherheit der Bürger inbegriffen.“[1] Die Sicherheit ist also ein zusammengesetzter Begriff, und hat verschiedene grundlegende Gebiete. Diese und die Bedrohungen die unsere Sicherheit gefährden, werden durch die Nationale Sicherheitsstrategie bestimmt. [2]

Es sind folgende:

- öffentliche Sicherheit;
- wirtschaftliche Sicherheit;
- militärische Sicherheit;
- gesellschaftliche Sicherheit;
- politische Sicherheit;
- Sicherheit der Umwelt.

Die neue Sicherheitsstrategie weist darauf hin, dass neue wichtige Sicherheitsgebiete erschienen sind, wie die Cybersicherheit, Sicherheit der Kritischen Infrastruktur usw. [3]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

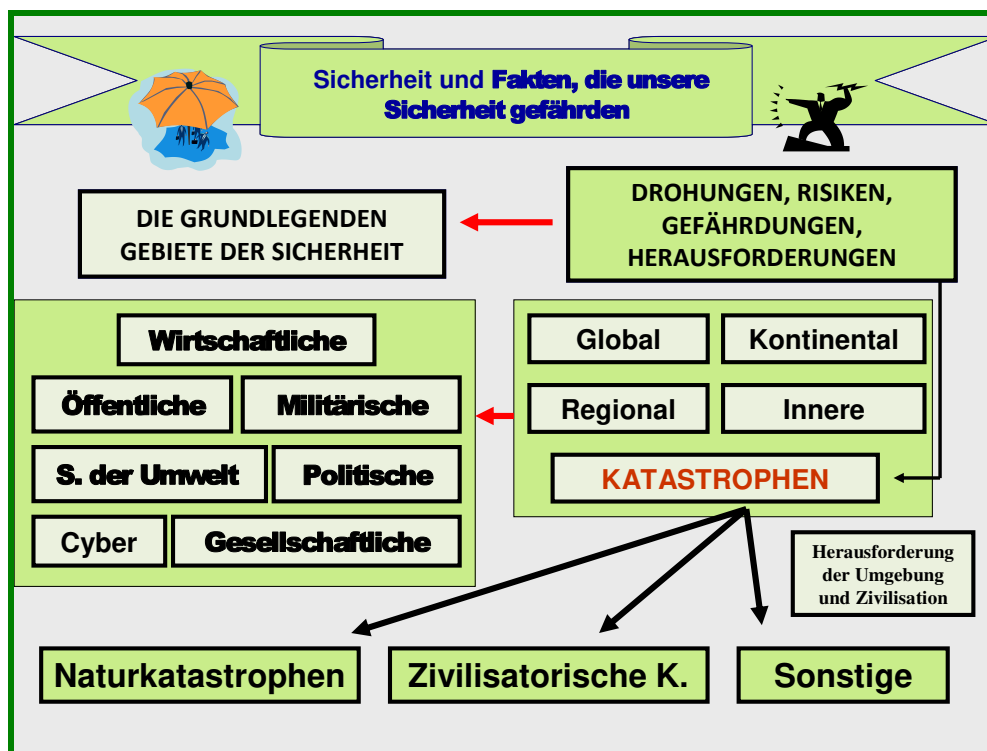
Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Illustration 1.: Die grundlegenden Gebiete der Sicherheit.

Die Frage taucht auf: Was für Gefahren unsere Sicherheit bedrohen, vor welchen müssen wir uns verteidigen, schützen? Auf unsere Sicherheit wirken Drohungen, Risiken, Gefahren und Herausforderungen. Diese können global, kontinental, regional oder innere sein. (Illustration 2) Die können schnell zu Krisen führen, deshalb ist es wichtig, ein gut vorbereitetes und auf alle Gefahren antwortgebendes Schutzsystem auszubauen. Im Sichtpunkt unseres Themas sind die Katastrophen zu analysieren. Die Katastrophen (laut der Sicherheitsstrategie) befinden sich unter den Herausforderungen der Umgebung und Zivilisation.

DIE KATASTROPHEN

Die Katastrophen sind erschütternde Ereignisse, sie kommen meistens nicht ganz unerwartet, und entstehen unter einem Prozess. Wenn ein Unfall, oder drohende Ereignisse den normalen Zustand gefährden, gerät das Gleichgewicht ausser Kontrolle. Es entsteht eine aussergewöhnliche Lage. Das Gleichgewicht wird ohne oder mit geringem äußeren Einfluss wiederhergestellt, dann normalisiert sich die Lage. Wenn nicht, eskaliert die Lage, und führt zur Katastrophengefahr, oder direkt zu einer Katastrophe. Es werden von Behörden und Schutzorganisationen Massnahmen getroffen, und der normale Zustand kehrt zurück. Wenn die Intensität, Art oder Folgen der Katastrophe besondere gesetzliche Voraussetzungen erfordern, muss der Notstand ausgerufen werden. (Illustration 3)

Illusztration 2.: Sicherheit und die Fakten, die unsere Sicherheit gefährden.

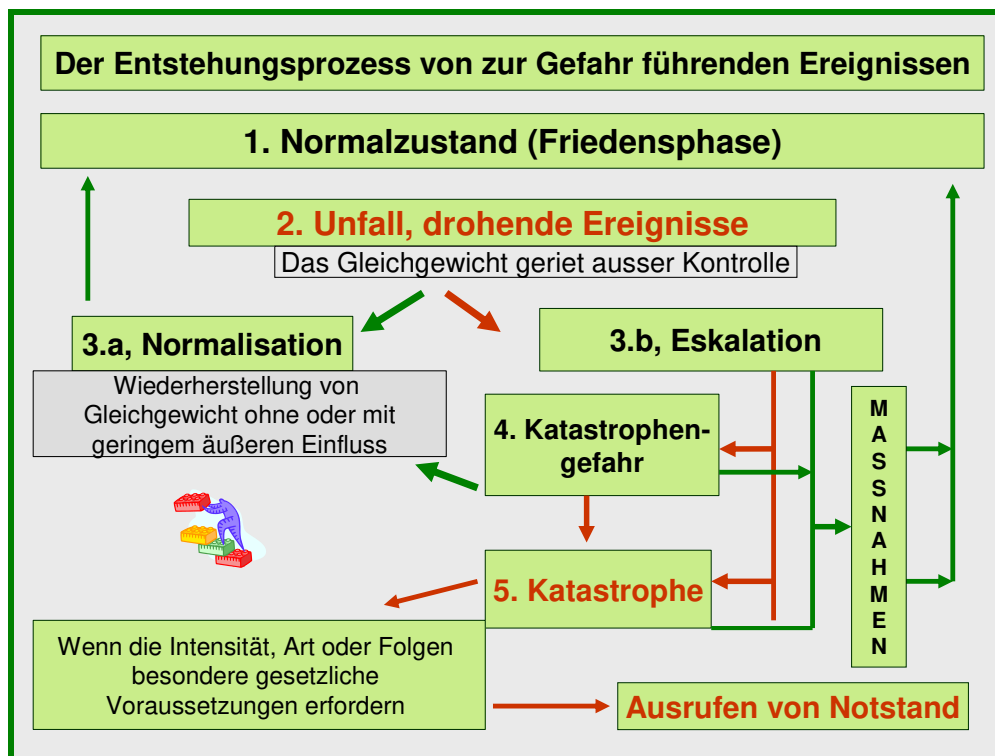

Illustration 3.: Der Entstehungsprozess der Katastrophen. [4]

Die Katastrophen können Naturkatastrophen-, Zivilisations- oder Sonstige sein, und können schnell zu Krisen führen.

Die Naturkatastrophen sind von der menschlichen Tätigkeit unabhängig, sie sind durch physikalische Phänomene der Natur verursacht. Vom Charakter her, können sie geologisch, meteorologisch oder biologisch sein. Die Gefahrenpotentiale entstehen durch Naturereignisse. Zu den Naturkatastrophen gehören: extremes Wetter, Erdbeben, Hangrutsche, Erdbeben, Binnengewässer, Hochwasser, dauerhafte Kälte, Eis, Schnee, Dürre, Wald- und Gebüschfeuer, Unwetter, sowie sintflutartiger Regen, Starkniederschläge und Sturmfluten usw.

Die Katastrophen mit Zivilisatorischer Herkunft werden durch menschliche Versäumnisse, technische Fehler, Absicht usw. verursacht. Vom Charakter her, können sie technisch, technologisch oder sozial sein. Die Gefahrenpotentiale entstehen durch gesellschaftsbezogene Ereignisse. Die Zivilisatorischen Katastrophen entstehen durch einen Unfall bei Herstellung, Lagerung und Lieferung von gefährlichen Stoffen, Feuer, Brandfälle, Explosionen, Verkehrskatastrophen sowie Luft-, Straßen-, Bahn- und Wasserverkehr, und sonstige Zivilisationsgefahren wie:

- Unfallbedingte Verschmutzungen von Ober- und Grundwasser;
- Luftverschmutzung (Smog);
- Betriebsfehler;
- Unfälle in der Industrie, oder in Atomreaktoren;
- Schaden der kritischen Infrastrukturen;
- Blindgänger (Bomben);

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Randalismus;
- Unruhen, Sabotage usw.

Die Gefahren haben schwere Auswirkungen auf das Leben der Menschen und auf die Tierwelt, sowie auf die Umwelt. Die Katastrophen verursachen ernste materielle Schäden und es kann auch Infektionsgefahr entstehen. Welche Antworten hat Ungarn auf diese Herausforderungen? Untersuchen wir das Schutzsystem des Landes!

2. DAS KOMPLEXE SCHUTZSYSTEM VON UNGARN, UND DIE PLATIERUNG UND SUBSYSTEME DES KATASTROPHENSCHUTZES IN DIESEM SYSTEM

Die Sicherheit eines Landes ist abhängig von der geopolitischen Lage des Landes, von den Gefahren, die auf die Bevölkerung wirken, und von der Verteidigung- und Schutzfähigkeit des Landes. Wie ist unsere Verteidigungsfähigkeit? Wie sieht unser Schutzsystem aus?

Ungarn hat Schutzorganisationen, die für alle Herausforderungen entsprechende Antworten geben. Auf militärische Herausforderungen lässt das Land die Ungarische Armee, auf ordnungsschützende Herausforderungen, Strafverfolgung, die Polizei, auf Katastrophen den Katastrophenschutz, auf wirtschaftliche Herausforderungen das System der Finanz- und Wirtschaftsorganisationen funktionieren. Das Schutzsystem ist also komplex. In den entstehen Aufgaben, die durch Organisationen, Methoden und Mittel verwirklicht werden. Es wird auf, in den Gesetzen bestimmter Art und Weise, gesteuert. Das System ist aufgestellt, um die Bevölkerung vor den Herausforderungen zu schützen, und die Funktionsfähigkeit von Staat und Verwaltung, sowie die Funktionsfähigkeit der Schutzorganisationen zu sichern (Illustration 4.)

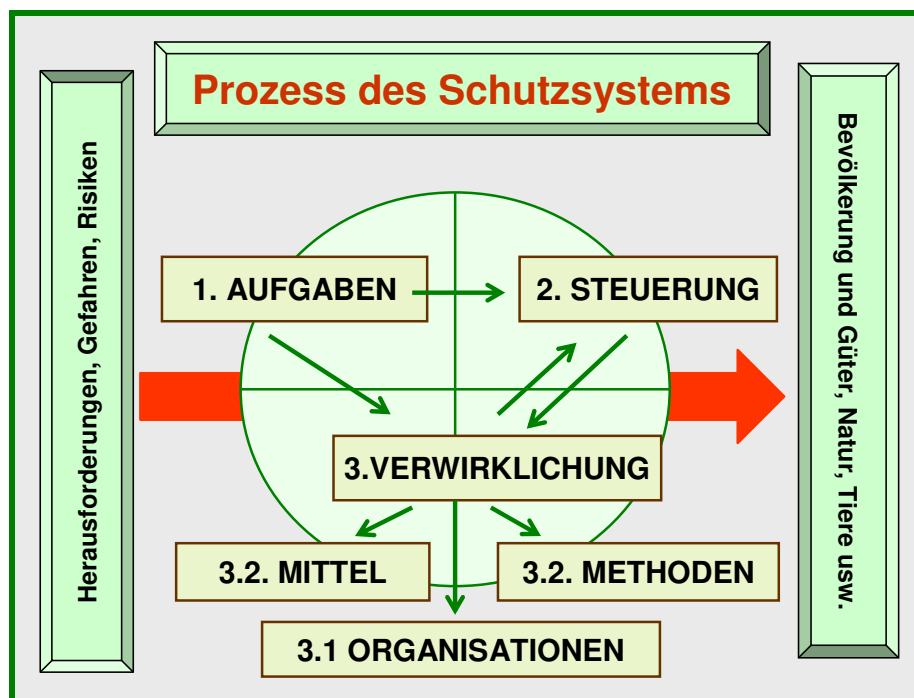

Illustration 4.: Prozess des Schutzsystems

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Im Schutzsystem gibt es zwei Gruppen von Aufgabengruppen: Die Aufgaben des Schutzsystems kann man in zwei Aufgabenaggregationen aufteilen: die Aufgabengruppen **des militärischen Schutzes** und die Aufgabengruppen **des nicht militärischen Schutzes**.

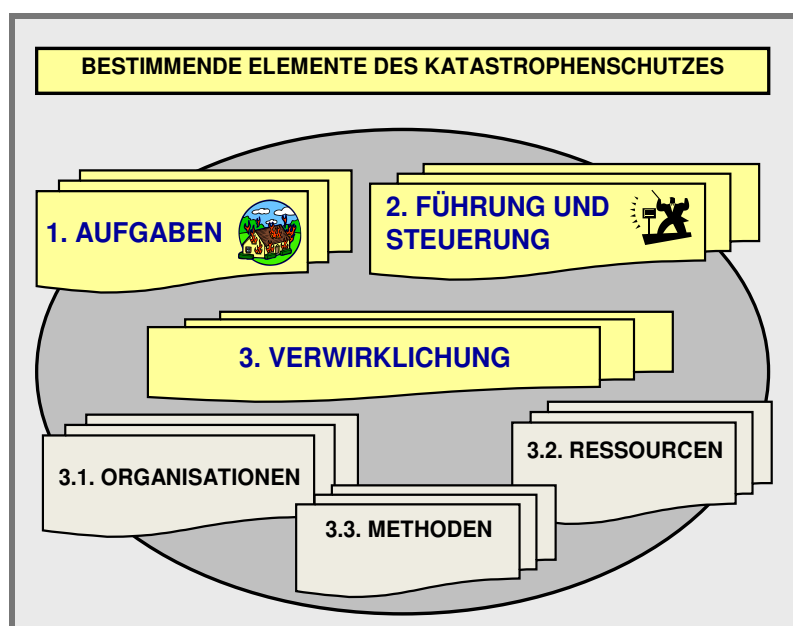
Die entstehenden Aufgaben erfüllen, **verwirklichen** die Behörden, die Schutzorganisationen, die Humanitären- und Zivilorganisationen, und die Staatsbürger (entweder freiwillig, oder verpflichtet). Die zur Erfüllung dieser Aufgaben verbrauchenden (benutzenden) **Mittel, Ausrüstungen** bringen die Schutzorganisationen mit, oder sie stammen vom Staat, von den Gemeinden und Städten, von den Staatsbürgern, von den Unternehmen und Fabriken, oder kommen als Hilfe aus dem Ausland.

Die Methode der Verwirklichung hängt von der Art der entstandenen Lage ab. Die Gemeinden und Schutzorganisationen müssen diese Aufgaben in allen Fällen erfüllen, wenn eine Gefahrenlage besteht. Die Aufgaben müssen nach dem Prinzip der Subsidiarität und der Hilfeleistung erfüllt werden. Es bedeutet, dass die Probleme zu lösen sind, wo sie entstehen, und erst wenn die Lage oder die Kraft die Möglichkeiten der örtlichen Organisationen, Verwaltung usw. übertritt, bekommen die Gemeinden und Städte von den Verwaltungskomiteaten und dem Staat sogenannte erweiterte Hilfe.

Es ist also eine durch Gesetze bestimmte Zusammenarbeit zwischen Verwaltung, Schutzorganisationen Gemeinden und Staatsbürgern. Die Steuerung funktioniert auf örtlicher, Bezirks-, Komitats- und Landesebene. Wo steht der Katastrophenschutz in diesem System?

KATASTROPHENSCHUTZ

Katastrophenschutz ist ein Aufgaben-, Organisations- und Massnahmensystem, dessen Rolle Warnung, Schutz und Rettung der Bevölkerung und Sicherung der lebenswichtigen Güter und Bedingungen (Kritischer Infrastruktur) ist, und Vorbereitung der Staatsbürger auf Eigenschutz und auf die Folgen einer Katastrophe. [5].¹ Es ist selbst ein System, das - wie das komplexe Schutzsystem auch - drei Sybssysteme hat: die Aufgaben- Verwirklichungssysteme, die geregelt geführt und gesteuert werden, sowie die Organisationen, Methoden und Ressourcen.

¹ § 1. Abs. 2

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Illustration 5.: Die bestimmenden Elemente des Katastrophenschutzes.

Aufgabensubsystem. Der Katastrophenschutz hat drei grundlegende Aufgabengruppen:

- die Aufgabengruppe der Vorbeugung (Gefahrenabwehr, Gefahrenvorsorge);
- die Aufgabengruppe der Katastrophenabwehr (Krisenmanagement);
- die Aufgabengruppe des Wiederaufbaus und der Rehabilitation.

Die Aufgaben sind in drei Teile geteilt:

- die Aufgaben des Brandschutzes;
- Die Aufgaben des Zivilschutzes;
- Die Aufgaben der Sicherheit der Industrie.

Organisationen-subsystem. Die Aufgaben im Katastrophenschutz erfüllen verschiedene Organe und Organisationen und die Staatsbürger selbst. Die Organisationen sind einerseits der Berufskatastrophenschutz, andererseits die verschiedenen Organisationen des gesellschaftlichen, und staatlichen Verwaltungszweiges des Katastrophenschutzes. Sie beruhen also auf einer breiten gesellschaftlichen Basis. (Illustration 6)

Illustration 6.: Mitwirkende Organisationen im Katastrophenschutz.

Methoden und Ressourcen-subsysteme des Katastrophenschutzes sind auch wichtige Elemente des Systems, die Verbreitung des Artikels ermöglicht aber nicht, all diese ausführlich vorzustellen. Da die Folgen der Katastrophen vermindert werden können, und in dem das Gesundheitswesen als ein mitwirkender Faktor eine grosse Rolle hat, untersuche ich, die Stelle und möglichen Aufgaben des Gesundheitswesens im Katastrophenschutz.

3. DIE STELLE UND AUFGABEN DES GESUNDHEITSWESENS IM KATASTROPHENSCHUTZ

Das Gesundheitswesen besteht aus Organisationen und Organen, die als weitere hilfeleistende Organisationen gelten. Es hat eine wichtige Rolle in der Verminderung von Schaden. Seine Aufgaben erscheinen in allen Aufgabengruppen des Katastrophenschutzes. Die sind folgende: Vorbeugung, Vorbereitung, Katastrophenabwehr, Katastrophenmanagement, Wiederaufbau und Rehabilitation.

Untersuchen wir, was für medizinische Aufgaben im Kampf gegen Katastrophen vorkommen! (Illustration 7)

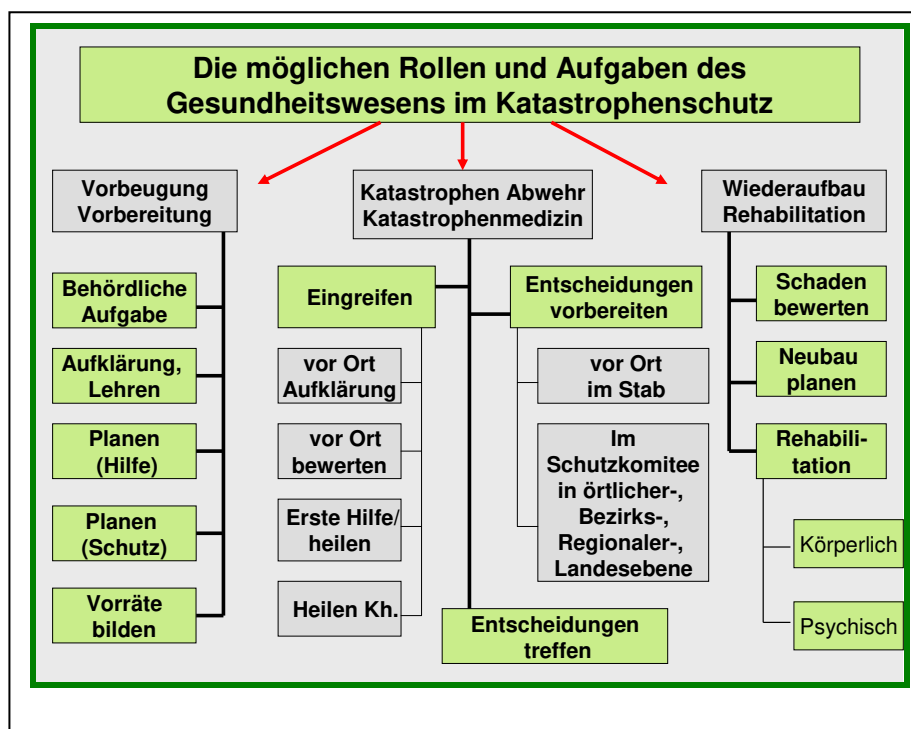

Illustration 7.: Die möglichen Rollen und Aufgaben des Gesundheitswesens im Katastrophenschutz.

Vorbeugung. In dieser Phase ist das Ziel die Katastrophen vorzubeugen, oder wenn es nicht möglich ist, das System so vorzubereiten, dass wir alle Mittel, Kräfte und Kenntnisse auf einem hohen Niveau haben, was bei der Katastrophe zur Schadensbehebung nötig ist. Das Gesundheitswesen hat in der Vorbeugung und Vorbereitung dem entsprechend behördliche Aufgaben. Es hat Aufgaben in der Aufklärung und Vorbereitung der Bevölkerung und Planungsaufgaben (wie es bei den Katastrophen Hilfe leisten wird: Hilfeleistungsplan). Weitere Aufgaben sind Planen das eigenen Schutzes seiner Institute und Behörden (Gefahrenabwehrplan), und medizinische Vorräte bilden.

Retten, Schadensbehebung. Das Gesundheitswesen hat eine mitwirkende Position bei einer Katastrophe. Es gehört zu der weiteren hilfeleistenden Organisationen. (Illustration 7) Es wird in diesen Fall Katastrophenmedizin genannt. Ihr Ziel ist es, die Eskalation zu vermeiden, und Menschen, Tiere, Umwelt und Güter zu retten, und Schadensbehebung zu betreiben. In dieser Phase hat das Gesundheitswesen drei grundlegende Aufgaben: das Personal kann **eingreifend** sein, oder sie können **Entscheidungen** zur Rettung und Schadensbehebung **vorbereiten**, oder **direkte Entscheidungen treffen**. Als eingreifende Personen, müssen sie vor Ort aufklären, die Lage erkunden, bewerten, oder Erste Hilfe leisten, Verletzte transportieren, oder in den Instituten die Verletzungen diagnostizieren, oder in Krankenhäusern versorgen und heilen.

Wenn sie Entscheidungen vorbereiten müssen, werden sie es vor Ort im Stab machen, oder im Verwaltungskomitee auf verschiedenen Ebenen. Bei medizinischen Katastrophen (z.B.: Epidemie), müssen Sie Entscheidungen treffen, und die Schadensbehebung koordinieren, steuern.

Wiederaufbau, Rehabilitation. In dieser Phase, wenn die Katastrophe die medizinischen Institute direkt betrifft, muss das Gesundheitswesen an der Schadensbewertung und dem Neuaufbau teilnehmen. Sie müssen an der psychischen und körperlichen Rehabilitation von Verletzten, Kranken in allen Fällen teilhaben.

DIE AUFGABEN DER MEDIZINISCHEN INSTITUTE, DIENSTE

Die Subsysteme des Gesundheitswesens, wie Krankenhäuser, Behörden, Institute, Rettungsdienste usw. funktionieren bei Katastrophen als Katastrophenmedizin. (mehreres später). Ihre Aufgaben müssen sie in zwei verschiedenen Fällen erfüllen: Wenn diese von einer Katastrophe betroffen sind, oder nicht betroffen sind.

Wenn sie betroffen sind, sind ihre Aufgaben folgende:

- Alarmieren von Personal, Schutzkräfte und Kranken
- Aktivierung des Plans, Aufstellung von Abwehrmanagement
- Sofortige Rettung (Menschen, materielle Güter, Tiere)
- Versorgung der Geretteten, Vorläufige Schadensbehebung
- Finale Schadensbehebung
- Dokumentation der Vorgänge
- Sicherung der Funktionsfähigkeit des Instituts
- Zusammenarbeit mit den Rettungsorganisationen, und Unterstützung ihrer Arbeit usw.

Wenn sie nicht betroffen sind, müssen sie „nur“ die von dem Schadensgebiet angekommenen Verletzten, oder andere Betroffene von der Katastrophe behandeln, und die Aufgaben erfüllen die für sie der Leiter der Rettung bestimmt. Um diese Aufgaben mit guter Qualität erfüllen zu können, müssen die Institute die folgenden Pläne erstellen: Hilfeleistungsplan, Schadensbehebungsplan. (Illustration 8)

Die Pläne können nur verwirklicht werden, wenn ihr Personal, Mitarbeiter den Plan kennen, und die Aufgaben geübt werden. Die Direktoren sind verantwortlich, dass diese Übungen jedes Jahr stattfinden, die Erfahrungen analysiert, bewertet, und die Pläne korrigiert werden. Die Mitarbeiter müssen sich auf spezielle Fragen vorbereiten, wie z. B:

- Versorgungsstrategien bei polytraumatisierten Patienten (Illustration 9)
- Umgang mit Menschen in Extremsituationen
- Chirurgische Maßnahmen im Großschadens- und Katastrophenfall bei Patienten mit Kombinationstraumen
- Verteilungsplanung von Verletzten im Massenansturm von Verletzten und Katastrophenfall usw. [6]

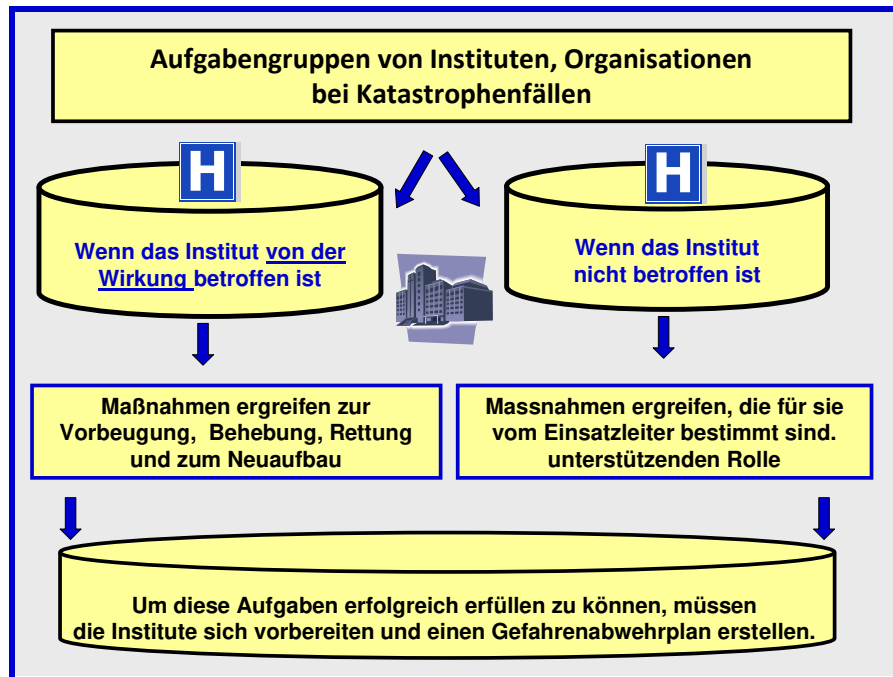

Illustration 8.: Die Aufgaben der medizinische Institute bei Katastrophen.

Illustration 9.: Politraumatisierter Patient. Quelle des Fotos²

4. DIE GESETZLICHEN GRUNDLAGEN UND ELEMENTE DER KATASTROPHENMEDIZIN

² Sejt- és szövetkészítmények a regeneratív medicinában, <http://www.stemcellclinic.com/hu/scince/practic/01.html>

Die Aufgaben haben wir schon analysiert, und gesehen, dass zu verwirklichen ist nur möglich, wenn dazu gesetzliche Grundlagen gelegt werden. Untersuchen wir, was gesetzliche Grundlagen der Katastrophenmedizin sind.

4.1. GESETZLICHE GRUNDLAGEN

Katastrophenmedizin ist die Summe und Einheit von Kräften, Mitteln und Materialien im Bereich Gesundheitswesen, die die erfolgreiche Erste Hilfe, Rettung und Lieferung der Verletzten, und die Versorgung von Krankenhäusern sichert. Es wird nötig, wenn die Anzahl der Verletzten/Erkrankten die der vorhandenen oder innerhalb kurzer Zeit verfügbaren qualifizierten Helfer erheblich übersteigt und individualmedizinische Hilfeleistung innerhalb der gültigen Hilfsfristen nicht mehr ausreicht.

In Ungarn bestimmen die Aufgaben, Rollen und die Verwirklichung der Aufgaben die folgenden Gesetze und Rechtsvorschriften:³

- Grundgesetz von Ungarn
- 1997. CLIV. Gesetz über das Gesundheitswesen
- 2011. LXXXI. Gesetz über die Veränderung der Gesetze des Gesundheitswesens

Weitere Rechtsvorschriften:

- 17/2001. (IV. 28.) Dekrete vom Minister vom Gesundheitswesen über die Verwaltung von Reserven des Gesundheitswesens
- 139/2012. (VI. 29.) Dekrete der Regierung über die Katastrophenmedizinische Versorgung
- 323/2010. Dekrete der Regierung über die professionellen Aufgaben der Fachbehörde des Öffentlichen Gesundheitsdienstes und Benennung des Organs des Gemeinwesens für Arzneimittel.
- 6/2010. (III. 10.) Anleitung des Ministers für Gesundheitswesen über die Veränderung von Anleitung 5/2008 über die organisatorische und funktionelle Regelung des Ministeriums des Gesundheitswesens.

Das Grundgesetz sagt aus, dass alle Menschen das Recht haben, an eigener körperlicher und geistiger Gesundheit. [7]⁴ Um es verwirklichen zu können, lässt Ungarn ein System für Gesundheitswesen funktionieren, dass im Katastrophenfall als Katastrophenmedizin funktioniert.

Um die Aufgaben der Verteidigung und des Katastrophenschutzes verwirklichen zu können sagt das Gesetz ferner aus, dass alle dazu verpflichtet werden können, wirtschaftliche und materielle Leistung zu bringen." [7]⁵

Die Regierung ruft, wenn etwas das Leben der Menschen oder die Sicherheit der Güter gefährdet, oder dessen Folgen behoben werden müssen, die Notfalllage aus, und kann Maßnahmen treffen, die in Kardinalgesetzen bestimmt werden. [6]⁶ Die können auch die Aufgaben, Institute und Organisationen des Gesundheitswesens betreffen. Die Art und das Maß der Aufgaben, die bei Katastrophenfällen vorkommen, machen es nötig, dass in Schadensbehebungen die

³Alaptörvény, 1997. évi CLIV. Törvény az egészségügyről, 2011. évi LXXXI. törvény Az egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról

139/2012. (VI. 29.) Korm. rendelet a katasztrófa-egészségügyi ellátásról szól.

17/2001. (IV. 28.) EüM rendelet az Állami Egészségügyi Tartalékkal való gazdálkodásról

323/2010. Korm. rendelet az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatról, a népegészségügyi szakigazgatási feladatok ellátásáról, valamint a gyógyszerészeti államigazgatási szerv kijelöléséről

Az egészségügyi miniszter 6/2010. (III. 10.) EüM utasítása az Egészségügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 5/2008. (HÉ 44.) EüM utasítás módosításáról

⁴ XX. cikk (1)

⁵ XXXI. cikk (6)

⁶ 53. cikk (1)

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Zivilorganisationen und die Staatsbürger einbezogen werden müssen. Auch im medizinischen Aufgabenbereich, wie z.B.: Rettung, Krankentransport usw.

1997. CLIV. Gesetz über das Gesundheitswesen. Das Land hat nur ein System für die medizinischen Aufgaben, und dieses System muss fähig sein, die Aufgaben die bei einer Katastrophe vorkommen, zu verwirklichen. Das Gesetz über das Gesundheitswesen schafft die Rahmen dazu, dass das System mit Erfolg und Wirksamkeit erfüllt werden kann. Die Leitung und die Sicherung der Voraussetzungen, Bedingungen ist in der Verantwortung der Regierung. „Die Regierung sorgt sich ... bei einem Katastrophenfall um die nötigen Voraussetzungen der Sicherung, weiterhin lenkt sie die zur Schadensbehebung nötigen Tätigkeiten.“ [8]⁷ Das Gesetz bestimmt die Rechte der Kranken, die Rahmen des Volksgesundheitswesens, das Versorgungssystem, die fachlichen Voraussetzungen, die Rechte und Pflichten des Personals im Gesundheitswesen.

Es weist darauf hin, dass der Staat für die Gesundheit der Bevölkerung verantwortlich ist. Daneben widmet das Gesetz sich einem ganzen Kapitel der Aufgaben bei Katastrophen und der Rahmen, die die Verwirklichung regeln.

Es bestimmt die Aufgaben in zwei Zeiträume:

- der Zeitraum der Vorbeugung und Vorbereitung
- der Zeitraum der Schadensbehebung

Zur Vorbereitung und Verbeugung gehören die folgenden Aufgaben:

- Notfall- und Hilfeleistungspläne machen
- Bestimmen der Ordnung von Steuerung und Führung
- Bestimmen der Ordnung von Zusammenarbeit
- Ausarbeiten juristischer und Verwaltungsteuerung,
- Medizinische Vorräte lagern
- Aufgaben der spezifischen Ausbildungen
- Organisieren von Versorgungsübungen

Während der Katastrophe müssen die folgenden Aufgaben gemacht werden:

- Einführung der rechtlichen Regelungen der Katastrophenmedizin
- Umstellen der Organisation und Funktion des Gesundheitswesens
- Einführung der nötigen leitenden und instruktiven Systeme
- Versorgung der Kranken
- Notkrankenhäuser und Institute aufstellen und funktionieren lassen
- Reserven aktivieren [8]⁸

Dekret vom Minister des Gesundheitswesens **über die Verwaltung von Reserven des Gesundheitswesens** 17/2001. (IV. 28.) sagt aus, dass [9]

Es sagt aus, dass die Regierung eine ständige staatliche medizinische Reserve hat (ÁET). Die Rolle dieser Reserven sind, die Bedürfnisse der Katastrophenmedizin zu sichern. Um diese Reserven auf gutem Niveau halten zu können, wurde das Institut für Medizinisches Reservenmanagement gegründet. Die Reserve besteht aus Vorräten von Medikamenten, medizinischen Mitteln, die Mittel von Notkrankenhäusern, Mittel für Toxikologie, Radiologiewesen und Desinfizierung, sowie die Ausrüstungen der schnellreagierenden Hilfesgruppe.[9]⁹ Um diese Reserven aufrechtzuhalten, ist der Staat verantwortlich. Das Ministerium für Gesundheitswesen überwacht die Arbeit des Institutes.

Dekret von der Regierung über die Katastrophenmedizinische Versorgung 139/2012. (VI. 29.). Die Regulierung bestimmt die Regel, die die medizinische Notlage ausrufen kann. Es bestimmt ferner die detaillierte Regel der

⁷ 147.§ 1. f)

⁸ 240.§ (3-4)

⁹ 2. (2)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Vorbereitung der medizinischen Notfalllage und die Regel zur Behebung dieser Lage. Es umfasst die Regel und Art, wie das Personal des Gesundheitswesens in Krisenfällen einberufen werden kann, sowie ihre Pflichten falls Notlage. [10]¹⁰

Dekret der Regierung über die professionellen Aufgaben der Fachbehörde des Öffentlichen Gesundheitsdienstes und Benennung des Organs des Gemeinwesens für Arzneimittel 323/2010. umfasst die Rahmen der Verwaltung des Gesundheitswesens. Der staatliche öffentliche Gesundheitsdienst und der Amtsarzt und seine Institute sind die leitenden Organe von medizinischen administrativen offiziellen Verfahren, und verantwortlich für das Umwelts- Gemeinde-, Lebensmittel-, Nahrungs- und Strahlungsgesundheitswesen, sowie chemische Sicherheit.[11]¹¹ Bei Katastrophenfällen hat die Fachbehörde eine wichtige Rolle im Entscheidungstreffen und operative Aufgaben in der Schadensbehebung.

4.2 ELEMENTE DER KATASTROPHENMEDIZIN

Wie gut zu sehen ist, sichern auch die gesetzlichen Grundlagen des Gesundheitswesens Rahmen und Bedingungen der Katastrophenmedizin. Das System des Gesundheitswesen und der Katastrophenmedizin wurden laut dieser Gesetze und Rechtsvorschriften ausgebaut. Welches sind die Elemente, die bei einer Katastrophe Hilfe leisten müssen?

Es sind die staatlichen, privaten und medizinischen Institute, Behörden, Organisationen, die auf örtlicher- Bezirks-, Komitats- oder Landesebene funktionieren. Es sind Krankenhäuser, Polikliniken, Labore, sondermedizinische Organisationen, Institute, Hausärzte, Kreisärzte, und die einbezogenen Rettungs- und Transportinstitute, sowie die Verwaltung des Gesundheitswesens, wie Landesamt-, Bezirksamt der Medizin (mit Chefärzten). Illustration 10

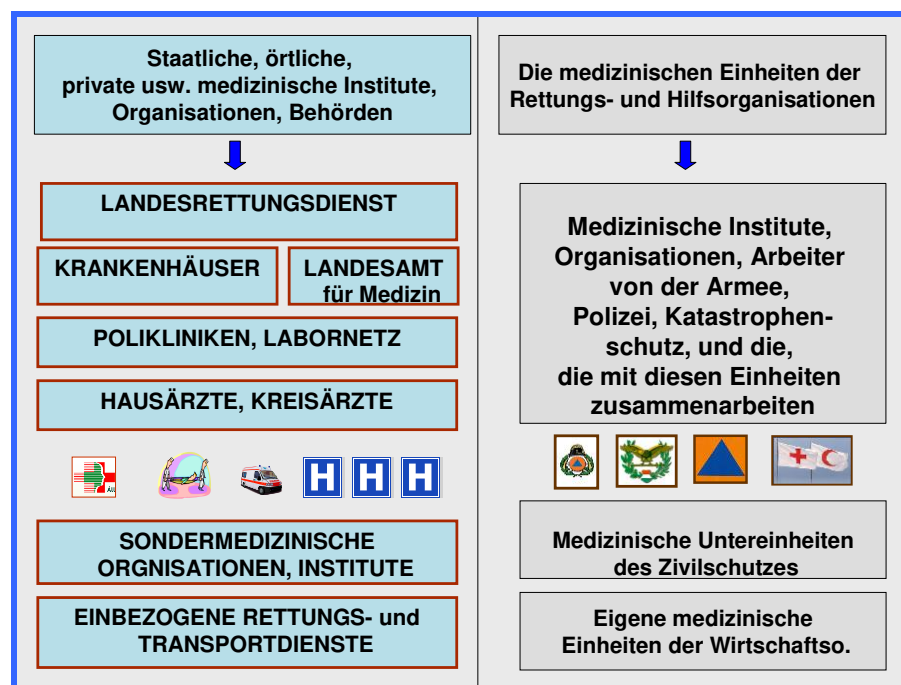

Illustration 10.: Elemente, der Katastrophenmedizin bei einer Katastrophe.

¹⁰ 2. 2.§ - 5.§, (3) 6.§-10.§, (4) 11.§-13.§

¹¹ 10. § ca

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Diese Einheiten des Gesundheitswesens werden mit den medizinischen Einheiten und Mitteln der Rettungs- und Hilfsorganisationen, oder anderer mitwirkenden Organisationen ergänzt.

Was bietet die Ungarische Armee an?

- Luftrettung
- Notkrankenhäuser (Zelte und Container ROLL I. II.)
- Mobile Ärzte (MÁG)
- Transport der Verletzten
- Gesundheitszentrale der Armee
- Ärzte-bereitschaftsdienst
- Einheit für Wasserreinigung
- Laboratorien für vorbeugende Untersuchungen
- Spezielle medizinische Mittel Lagerhaltung („R“ Satz von Mitteln)
- „R“ Satz“ von Medikamenten
- Logistik für Medizin

- Einsatzleiter 1
- Einsatzleiter 2
- Einsatzleiter 3

} Rettungsleiter

Illustration 11.: Einheiten der Ungarischen Armee, die mitwirken.

Die Ungarische Armee hat z.B.: eine Einheit für Wasserreinigung, Laboratorien für vorbeugende Untersuchungen, spezielle medizinische Mittel usw. Die medizinischen Fähigkeiten und Kräfte fasst die Illustration 10 zusammen.

Alle Organisationen, die auf dem Schadensgebiet erscheinen, arbeiten unter der Leitung ihres eigenen Ersatzleiters, und arbeiten laut Vorschriften und Regelungen miteinander zusammen. Sie werden von dem Rettungsleiter koordiniert.

Der Rettungsdienst und Katastrophenschutz hat mobile medizinische Kontener für Notfälle.

Illustration 12.: Mobile medizinische Kontener. Quelle: [12]

ZUSAMMENFASSUNG

Die Sicherheit bedeutet nicht nur die Sicherheit des Landes, sondern auch die Sicherheit der Staatsbürger. Die Sicherheit ist komplex, und hat verschiedene Gebiete, die miteinander zusammenhängen, und durch die Sicherheitsstrategie des Landes bestimmt ist. Auf die Sicherheit wirken verschiedene Risiken, Bedrohungen, Gefahren, Herausforderungen. Unter diesen haben die Katastrophen eine disponierende Lage. Die Katastrophen sind Ereignisse, die das Leben und Güter der Bevölkerung in so ungewöhnlichem Masse gefährden, oder schädigen, dass die Abwehr und Bekämpfung der Folgen eine Zusammenarbeit von Behörden, Stellen, Organisationen, und der Bevölkerung, sowie Einführung von außergewöhnlichen Maßnahmen erfordert. Der Entstehungsprozess einer Katstrophe kommt durch einen Unfall, oder außergewöhnliche Ereignisse. Die Sicherheit der Bürger hängt von der geopolitischen Lage des Landes, von den Gefahren, die auf die Bevölkerung wirken, und von der Verteidigung- und Schutzfähigkeit des Landes ab.

Unser Schutzsystem gibt für alle Herausforderungen entsprechende Antworten, und dementsprechende Schutzorganisationen. Der Katastrophenschutz hat die Rolle, die Entstehung und Eskalation von Katastrophen zu verhindern, oder die Schadensbehebung zu organisieren.

Das Gesundheitswesen hat eine wichtige Rolle in diesem Prozess. Die Rahmen dieser Funktion (Katastrophenmedizin) geben die Gesetze und andere Rechtsvorschriften, die bestimmen die Institute, Organisationen, Personal, Mittel, die in einem Katastrophenfall in Anspruch genommen werden können. Sie bestimmen auch ihre Aufgaben und die Art der Verwirklichung und Zusammenarbeit.

Die Katastrophenmedizin basiert auf die staatlichen, privaten bzw. medizinischen Institute, Behörden, Organisationen, die auf örtlicher- Bezirks- Komitats- oder Landesebene funktionieren. Bei Katastrophenfällen funktionieren sie laut der Regelungen des Notstandes, und wenn es nötig ist, werden diese Einheiten mit den medizinischen Einheiten und Mitteln der Rettungs- und Hilfsorganisationen, oder anderer mitwirkenden Organisationen ergänzt.

Es ist auszusagen, das Ungarn ein gut ausgebautes Verteidigungs- und Schutzsystem hat, in dem der Katastrophenschutz eine wichtige Rolle in der Koordination von Schutz und Rettung von Menschen hat. Das Gesundheitswesen ist so ausgebaut, dass seine Einheiten auch in Katastrophenfällen, Erste Hilfe, Versorgung der Bevölkerung ausführlich erfüllen können. Es ist in den verschiedenen medizinischen Gesetzen und Rechtsvorschriften unterlegt. Es kommt die Frage: wenn wir alle Bedingungen und Rahmen der Katastrophenmedizin haben, wie funktioniert sie in der Praxis, wie erfüllt sie ihre Aufgaben auf dem Schadensgebiet, und was für Aufgaben haben die Gemeinden und Städte in diesem Bereich? Diese Fragen werden in einer weiteren Forschung untersucht, und in einem anderen Zeitungsartikel beantwortet.

Kernpunkte: Sicherheit, Schutzsystem, Katastrophe, Katastrophenschutz, Katastrophen-medizin, Vorbeugung, Rettung, Wiederaufbau, Rehabilitation.

Kulcsszavak: biztonság, védelmi rendszer, katasztrófa, katasztrófavédelem, katasztrófa-egészségügy, megelőzés, mentés, újjáépítés, rehabilitáció.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Júlia DR. HORNYACSEK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

LITERATUR

- [1] Koncepció a biztonsági ágazat reformjának európai közösségi támogatására. Brüsszel, 24.5.2006 COM(2006) 253 végleges {SEC(2006) 658} 5.old
- [2] A 2073/2004. (III. 31.) Korm. Határozat a MK Nemzeti biztonsági stratégiájáról.
- [3] A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. Határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 28-38.
- [4] Dr. Hornyacsek Júlia: A Felsőoktatási Intézményeket veszélyeztető tényezők, és az ellenük való védelem lehetőségei. Műszaki Katonai Közlöny, 2011. december különszám, Budapest, 2011. december, NKE, 338. oldal ISSN: 1219-4166
- [5] Gesetz über den Katastrophenschutz 2004. Deutschland
- [6] Checklisten zum Leitfaden Katastrophenmedizin. Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe, Bonn, 2010
- [7] Magyarország Alaptörvénye
- [8] 1997. évi (XII. 23.) CLIV. Törvény az egészségügyről, és az 2011. évi LXXXI. törvény Az egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról
- [9] 17/2001. (IV. 28.) EüM rendelet az Állami Egészségügyi Tartalékkal való gazdálkodásról
- [10] 139/2012. (VI. 29.) Korm. rendelet a katasztrófa-egészségügyi ellátásról
- [11] 323/2010. Korm. rendelet az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatról, a népegészségügyi szakigazgatási feladatok ellátásáról, valamint a gyógyszerészeti államigazgatási szerv kijelöléséről
- [12] Göndöcs Zsigmond: A Mobil Orvosi Segélyhely lehetséges feladatai a katasztrófát követő időszakban.
- [http://www.oktatas.doctor.hu/katasztrofa/A%20Mobil%20Orvosi%20Seg%20E9lyhely%20lehets%20E9ges%20...ppt#261,19,](http://www.oktatas.doctor.hu/katasztrofa/A%20Mobil%20Orvosi%20Seg%20E9lyhely%20lehets%20E9ges%20...ppt#261,19)
(abgeladen: 19.05.2013)

**A VESZÉLYES ANYAGOK ÁLTAL OKOZOTT KATASTRÓFÁK MENTESÍTÉSI
LEHETŐSÉGEI****POSSIBLE DECONTAMINATIONS OF CATASTROPHES CAUSED BY DANGEROUS
SUBSTANCES**

Az elmúlt években világméretű kihívássá avanszálódott a veszélyes anyagok felhasználásából, és alkalmazásából adódó veszélyhelyzetek megelőzése, az abból származó balesetek elleni védekezés, valamint az ártalmas következmények helyreállítása. Számos természeti és ipari baleset, katasztrófa, az ezekből adódó pusztítás, valamint a (vegyi)terrorizmus veszélyének megnövekedése írható a természeti és humán környezetre egyaránt káros hatást jelentő veszélyes anyagok számlájára. Az előre nem megjósolható káreseményekre részben fel lehet készíteni a lakosságot és annak környezetét, azonban legfontosabb tényezőként egy nukleáris, vegyi, vagy biológiai katasztrófahelyzet bekövetkezését követő helyreállítási, valamint a károsító hatások csökkentését előirányzó intézkedések és műveletek bizonyulnak. Dolgozatomban áttekintést kívánok nyújtani a veszélyes anyagok által okozott katasztrófák során a mentesítés komplex tevékenységéről, csoportjairól, módjairól, valamint annak szabályozási és eszközrendszeréről.

Prevention of emergencies related to the utilization and application of hazardous materials, protection against resulting accidents and restoration to normal situation has become a worldwide challenge in the past years. Hazardous materials which are harmful to both human and natural environment are to be blamed for several natural and industrial accidents, disasters and the resulting devastation, together with the increasing risk of (chemical) terrorism. Citizens can be partially prepared for unforeseeable emergencies, however in the event of a nuclear, chemical or biological disaster, the main focus of action proved to be the restoration works and measures reducing the harmful effects. I would like to present the complex activity of decontamination of catastrophes caused by dangerous substances, its sections and its methods together with its regularization and means.

BEVEZETÉS

A XX. században és főként napjainkban a gazdaság számára nélkülözhetlenné vált technológiák (atomerőművek, gyárak), a veszélyes üzemek és tározók, új kihívásokat állítanak a lakosságvédelem elé. A veszélyes kategóriába sorolható – nukleáris, kémiai, biológiai eredetű – anyagok felhasználása, alkalmazása, tárolása előrevetítheti egy esetleges baleset és abból adódó katasztrófahelyzet kialakulásának esélyeit. Ma már az élet számos területén (ipari, mezőgazdasági, katonai területen) alkalmaznak ilyen és ehhez hasonló – az emberi szervezetre veszélyt jelentő – anyagokat, amelyek ellen a rendelkezésre álló védőeszközökkel, védőlétesítményekkel, megelőző és kezelő intézkedésekkel tudunk fellépni. Veszélyhelyzet bekövetkeztekor a legfőbb és elsődleges szempont az ember egészségének és környezetének megóvása. Sajnálatos módon ezen anyagok katonai alkalmazására ma is számos példa mutatkozik, amelyek alatt a nukleáris, biológiai és kémiai eredetű anyagok fegyverként való felhasználását értjük. A fegyveres erők, ezen belül a honvédség szerepvállalását a vegyi katasztrófák elleni védekezés mellett jelentősen indokolja a vegyi terrorizmus veszélyének megnövekedése. Jelen békeidőszakban a természeti és ipari katasztrófák (balesetek) bekövetkeztekor kerülhetnek ki és juthatnak a környezetbe veszélyes anyagok, amelyek szennyeznek és veszélyeztetnek nemcsak a természeti,

hanem a humán környezetet is. Az ilyen esetek elrendelik a következmények azonnali felszámolását, a szennyező anyagok eltávolítását, közömbösítését, hatástalanítását. A témában áttekintést kívánok nyújtani a veszélyes anyagokról, az azokkal összefüggésben bekövetkező balesetek és katasztrófák elkerülésének és hatásaik kezelésének lehetőségeiről, érintve a vonatkozó törvényi és jogi szabályozást. Megvizsgálom a mentesítés és fertőtlenítés kategóriáit, módjait, eszközeit, amelyek szükségességére néhány a múltban bekövetkezett ipari katasztrófával hívom fel a figyelmet.

JOGSZABÁLYI KITEKINTÉS

Az elmúlt időszakban számos európai országban bekövetkezett veszélyes anyagokkal összefüggő súlyos ipari balesetek megkövetelték ennek megelőzésére és csökkentésére irányuló – a különböző államokban működő – ipari tevékenységek irányítására és ellenőrzésére vonatkozó nemzetközi együttműködési szabályozások meghozatalát. Hazánkban is, ahogy nemzetközi szinten törvényalkotással és jogszabályok lefektetésével kell csökkenteni a veszélyes anyagokat tároló, feldolgozó és előállító veszélyes üzemekben az ipari balesetek kockázatát, valamint a bevezetésre került védelmi intézkedések a bekövetkezett veszélyhelyzet hatásait hivatott minimális szintre redukálni. Ennek tükrében született meg az európai környezetvédelmi joganyag részét képező a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK (Seveso II.) Tanácsi Irányelv. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés olyan komplex tevékenységnek tekinthető, amelynek meghatározó elemei a megelőzés műszaki-technikai feladatai, a balesetek károsító hatásainak csökkentése, valamint a lakosság védelmét szolgáló intézkedések. Az Irányelvben meghatározott alapelvek alapdokumentummá váltak az Európai Közösség országaiban, az ipari-, a környezetbiztonság, a településrendezés terén és a nyilvánosság tájékoztatásában. További meghatározó és központi rendelkezés a 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, valamint a 234/2011. (11. 10.) kormányrendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról, továbbá a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 219/2011. (X. 20.) kormányrendelet, amelyekkel Magyarország eleget tett jogharmonizációs kötelezettségeinek. 2011. évi CXXVIII. törvény IV. fejezetének hatálya kiterjed a Magyarország területén működő veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemekre, veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményekre, küszöbérték alatti üzemekre, valamint a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésében, az ellenük való védekezésben érintett közigazgatási szervekre és gazdálkodó szervezetekre, helyi önkormányzatokra, természetes személyekre.¹

2011. évi CXXVIII. törvény 3. §-a értelmező rendelkezésként az alábbi fogalmakat határozza meg:

„[...] **Veszély:** valamely veszélyes anyag természetes tulajdonsága vagy olyan körülmény, amely káros hatással lehet az emberi egészségre vagy a környezetre.

Veszélyes anyag: e törvény végrehajtását szolgáló kormányrendeletben meghatározott ismérveknek megfelelő anyag, keverék vagy készítmény, amely mint nyersanyag, termék, melléktermék, maradék vagy köztes termék van jelen, beleértve azokat az anyagokat is, amelyekről feltételezhető, hogy egy baleset bekövetkezésekor létrejöhetnek.

Veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítmény: olyan, a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem területén lévő technológiai vagy termelés-szervezési okokból elkülönülő területrész, ahol egy vagy több berendezésben (technológiai rendszerben) veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, szállítása vagy tárolása történik. Magában foglal minden olyan felszerelést, szerkezetet, csővezetékét, gépi berendezést, eszközt, iparvágányt, kikötőt, a létesítményt szolgáló rakpartot, kikötőgátat, raktárt vagy hasonló – úszó vagy egyéb – felépítményt, amely a létesítmény működéséhez szükséges.

Veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem: egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület egésze, ahol egy vagy több veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményben – ideértve a közös vagy kapcsolódó infrastruktúrát is – veszélyes

¹ Tatár Attila t.ú. vezérőrnagy BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetőjének tájékoztatója.

anyagok vannak jelen a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott küszöbértéket elérő mennyiségben (tekintet nélkül az üzem tevékenységének ipari, mezőgazdasági vagy egyéb besorolására).

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset: olyan mértékű veszélyes anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó, veszélyes anyagokkal kapcsolatos üzemzavar, amely a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem, küszöbérték alatti üzem működése során befolyásolhatatlan folyamatként megy végbe, és amely az üzemen belül vagy azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyezteteti vagy károsítja az emberi egészséget, illetve a környezetet. [...]”²

A jogi környezetet áttekintve megállapíthatjuk, hogy a katasztrófák és vegyi katasztrófák elleni védekezés szabályozása Magyarországon a hatályos törvényeknek és rendeleteknek köszönhetően korszerű, európai színvonalú. Az alapelveként lefektetett szabályzatok markánsan elkülönítik és jól körülhatárolják a kötelezettségek rendszerét, a katasztrófaesemények minősítését, a megelőzést, valamint a beavatkozó és irányító szervek kijelölését és feladat meghatározását.

A MÚLT JELENTŐSEBB IPARI BALESETEI

Az elmúlt évek – alább felsorolt főbb – súlyos ipari balesetei nagymértékben tükrözik a veszélyes anyagok káros hatásait és a balesetek következményeit. Ezen esetek élenjáró példaként támasztják alá a veszélyes anyagok környezetben alkalmazandó megelőzés, védekezés és kezelés szükségességét, az esetleges balesetek bekövetkezésére való lehetséges felkészülést és a balesetet követő hatékony reagálás meglétét.

1974. június 1. Flixborough, Anglia: Felrobbant egy vegyi gyárüzem közel Flixborough-hoz. Közel 50.000 tonna ciklohexán gáz szabadult ki egy csővezeték-törés miatt, majd berobbant. 24 hektárnyi földterületen okozott pusztítást, amely 28 halálos áldozatot követelt és további 89 ember sebesült meg. A 3,5 km sugarú körön belül lévő lakóházak mintegy 90%-a megsérült.

1976. július 1. Seveso, Olaszország: Egy rovarirtó szereket gyártó üzemben az egyik reaktor tartályának biztonsági hasadótárcsája a növekvő nyomás miatt megrepedt, amely gőzkibocsátást eredményezett. Ennek következtében erősen mérgező triklór-fenol gáz került a levegőbe. Egy közel 95 hektáros területről összesen 736 személy került kitelepítésre. A környéken a termőföld felső 30 cm-es rétegét el kellett távolítani, amit egy speciálisan kialakított veszélyeshulladék-tárolóba szállítottak. Az érintett talajfelületet 1.000^oC-on kiégették.

1978. március 16. Amoco Cadiz tankhajó katasztrófája: Bretagne partjainál egy tankhajó szirtnek ütközött és közel 230 ezer tonna nyersolaj ömlött a tengerbe.

1984. Bhopal, India: egy növényvédőszer, valamint poliuretánokat előállító gyár földalatti tartálya a kijelzők hibás működésének (az emelkedő hőmérséklet- és nyomásnövekedés) következtében megrepedt és onnan nagy mennyiségű metil-izocianát mérgező gáz szabadult ki. Az eset pár nap alatt közel 400 ezer ember egészségkárosodását és különböző fokú mérgezését eredményezte, akik közül rövid időn belül 3.135-en haltak meg. A halálos áldozatok száma azóta 16 ezerre emelkedett.

1986 Basel, Svájc: Egy raktártűzben 1.250 tonna többségében rovarirtószer kapott lángra. Az oltáshoz használt nagy mennyiségű víz (kb. tízezer köbméter) a Rajnába került. A folyó környezete és élővilága súlyosan károsodott a közel 500 km hosszan hömpölygő vörös színű víztől.

1986. április 26. Csernobili atomkatasztrófa: Robbanás következett be a csernobili atomerőmű 4-es blokkjában, amelynek következtében hatalmas mennyiségű radioaktív szennyezés került a levegőbe. A mai Ukrajna és Oroszország területén megközelítőleg 200 ezer embert kellett kitelepíteni. A katasztrófa halálos áldozatainak számát nem tudni pontosan, mivel sokan a később kialakult szövődmények következtében veszítették életüket. Mai napig ez az eset az atomenergia felhasználásának történetében az egyik legsúlyosabb katasztrófa.

² 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

1988. Budapest ALFA Élelmiszer és Vegyipari Kereskedelmi Vállalat tűzesete: valószínűleg gondatlan veszélyeztetés következtében keletkezett a raktártűz, amelyben az 1.000 m² alapterületen tárolt festék, hígító, lakk, ragasztó stb. kaptak lángra és a tűz rövid időn belül a raktár egész területére kiterjedt. Az oltásnál a mérgezésveszély megakadályozása céljából 36 tűzoltógépjárművel 143 fő tűzoltó dolgozott a tűz megfékezésén és oltásán, ahol többek között 3,5 millió liter vizet használtak fel.

1989. március 24. Exxon Valdez tankhajó katasztrófája: Alaszka partjainál, Bligh Reef zátonyon megfeneklett egy tartályhajó, amiből 50 millió liter nyersolaj került a tengerbe. A víz élővilága 10 évvel a katasztrófát követő sem állt teljesen helyre.

1994 Weyauwega, USA: Wisconsin államban siklott ki egy 81 vagonból álló tehervonat, amely 14 vagonjában összesen 750 tonna folyékony propán gázt szállított. A 14 vagon közül 7 azonnal kigyulladt. A baleset helyszínének közelében elhelyezkedő gyár 7,5 tonna cseppfolyós ammóniát tárolt tartályokban. A hatalmas kockázat miatt úgy 2,5 km sugarú körben 1.800 embert kellett kitelepíteni.

2002. november 13. Prestige tankhajó katasztrófája: 77 ezer tonna magas kéntartalmú olajat szállító tankhajó futott zátonyra Spanyolország partjainál, ahol a teljes olajmennyiség a tengerbe ömlött. Az olajszennyezés a környék gazdag élővilágát teljesen tönkretette.

2010. október 4. Ajkai vörösiszap katasztrófa: Az ajkai timföldgyár vörösiszap tárolójának egyik gátja váratlanul átszakadt és abban tárolt erősen lúgos, maró hatású ipari hulladék kb. 40 négyzetkilométeres területen okozott felbecsülhetetlen ökológiai és gazdasági károkat.

2011. március 11. Fukushimai atomerőmű-baleset. Japánban bekövetkezett földrengés, valamint az azt követő szökőár hatása a Fukushimai atomerőműben súlyos üzemzavart okozott. Négy reaktorblokkban szerkezeti károsodás ment végbe, amelyből adódóan nagymennyiségű radioaktív anyag került a környezetbe, több tíz kilométeres távolságban okozva ezzel környezetszennyezést.^{3 4}

A fenti esetekből látható, hogy a vegyi, valamint a nukleáris és biológiai anyagok békés célú felhasználásuk során is rendkívül veszélyesek lehetnek az emberre és környezetére. Adott esetben, egy bekövetkezett baleset során a kiszabadult veszélyes anyagok szennyezik a környezetet és veszélyt jelentenek az emberi életre és az élővilágra egyaránt. A veszélyes kategóriába sorolható anyagok energiáját, tulajdonságait ennek tükrében fel lehet használni pusztító jellegű célokra is. Katonai alkalmazása, vagyis a nukleáris, kémiai és biológiai eredetű anyagok fegyverként való felhasználása napjainkra egyre nagyobb jelentőséggel bír. Mindkét említett esetben (békeidőben és háborúban) fel kell készülni a bekövetkezett veszélyhelyzetek, illetve katasztrófák következményeinek felszámolására. Tömegpusztító fegyverek alkalmazásából, illetve más veszélyforrásokból származó anyagok hatásainak leghatékonyabb megszüntetésére, vagy eltávolítására irányuló folyamaton, a bekövetkezett ABV szennyezések károsító hatásainak megszüntetését, vagy csökkentését előirányzó tevékenységet értjük. E folyamat eredményeképp a szennyező anyag eltávolításra kerül, vagy közböcsítve lesz. A közböcsítést kizárólag a mérgező és fertőző anyagoknál alkalmazzuk, míg az eltávolítás valamennyi szennyező, fertőző anyag esetében lehetséges. Sugárzó anyagokkal mindez alól kivételt képeznek, ott ugyanis kizárólag az eltávolítás jöhet szóba. A két eljárás egyidejűleg, kombinálva is végrehajtható. E feladatok a mentesítés feladatai:

- személyi mentesítés;
- ruházat és felszerelés mentesítés (1. sz. ábra);
- fegyverzet és harci-technika mentesítés;
- terepmentesítés;

³ Mi a teendő vegyi baleset esetén? Segédlet a súlyos balesetek elleni védekezés lakossági tájékoztató kiadvány elkészítéséhez. BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság

⁴ Kővári Tímea: Ipari balesetek hatása a környezetre. Pályázat PPT.

— objektum mentesítés.

1. ábra Védőruházat sugármentesítése

forrás: <http://www.vilaglex.hu/Lexikon/Html/Dekontam.htm> (2013. 05. 20.)

A mentesítés összetett folyamat, amely megfelelő reagálást, eszközöket, speciális berendezéseket, módszereket és eljárásokat igényel, valamint a lakosság megóvása érdekében megköveteli az ehhez szükséges felkészülést és előkészületet. Az alábbiakban megvizsgálom a mentesítés típusait, eljárásait és főbb módszereit.

MENTESÍTÉS FOGALMA, KATEGÓRIÁI

A nukleáris, biológiai és vegyi (továbbiakban ABV) védelem területén a polgári védelemnek, a civil szervezeteknek és a honvédségnek is fontos szerepe van az egészséges, mindennapi életvitel fenntartásához, megőrzéséhez és helyreállításához. A különböző lehetséges veszélyforrások kategorizált felosztását az 2. ábra szemlélteti.

Veszélyhelyzet kialakulásának lehetőségei	Kémiai veszélyforrás	Radiológiai veszélyforrás	Biológiai veszélyforrás
Tömegpusztító fegyverek alkalmazása	Vegyvi fegyver	Nukleáris fegyver	Biológiai fegyver
Gyártási folyamatok során	Ipari vegyi katasztrófák, tüzek, mezőgazdasági vegyi baleset	Atomerőművi baleset, radioizotóp előállítás és alkalmazás balesetei	Természetben meglévő kórokozó mikroorganizmusok/ orvostudomány, gyógyszeripar
Szállítás során	Különböző mérgező, robbanó anyagok szállítása	Izotópok és fűtőelemek szállítása	Mesterségesen előállított biológiai ágensek szállítása

2. ábra: Veszélyforrások megjelenésének csoportosítása (készítette: a szerző)

Forrás: Dr. Földi László: ABV mentesítés 1; ppt. előadás

A tömegpusztító fegyverek megjelenésének, vele együtt a világméretű terrorizmusnak, valamint a vegyi balesetek és katasztrófák bekövetkezésének lehetősége megköveteli egy olyan integrált rendszer (honvédség, katasztrófavédelem, környezetvédelem, egészségügy) meglétét, amely együttesen hatékonyan tud fellépni különböző vegyi eredetű katasztrófa események felszámolásában és a következmények redukálásában.⁵ Ennek a folyamatnak egyik fontos elemét képezi a mentesítés. Egyik megfogalmazásban a mentesítés „az ABV és ipari eredetű szennyezések csökkentése, eltávolítása, vagy közömbösítési folyamata. A mentesítés kiterjed a személyek, tárgyak, épületek, talaj és az élővilág egyedeire.” A mentesítés folyamatának három kategóriáját különböztetjük meg:

- *Önmentesítés (személyi)*: a káros hatás csökkentése érdekében a szennyezés után közvetlenül az érintett személyek hajtják végre a mentesítést. Ide sorolunk minden e tevékenységgel kapcsolatos eszköz, ruházat, felszerelés mentesítését.
- *Részleges mentesítés*: tárgyak és munkaterületek meghatározott részére irányzott, személyek, vagy csoportok által végrehajtott mentesítés, amelynek funkciója, hogy a kontakt szennyeződés és a szennyezettség széthordásának veszélyét csökkentse. Ez a mentesítés túlmutat a személyek önmentesítésén.
- *Teljes mentesítés*: ebben az esetben a mentesítést kötelek, vagy csoportok végzik el a személyek, felszerelési tárgyak és anyagok szennyezettségének a lehető legalacsonyabb szintre történő minimalizálására. Ez a kategória az egyéni és kollektív védőeszközök akár teljes mellőzését is eredményezheti.⁶

A mentesítés célja, hogy a szennyezett személyek, tárgyak, eszközök felületéről, valamint a vízből és a levegőből a mérgező anyagokat minimális idő alatt el kell távolítani, illetve közömbösíteni szükséges. Annak függvényében, hogy a mentesítés személyekre, avagy technikai eszközre irányul, megkülönböztetünk személy és eszközmentesítést. A fent említett kategóriák közül – előtérbe helyezve az emberi egészségkárosodás megelőzését – mindig teljes mentesítés végrehajtására kell törekedni. Maga a mentesítő eljárás nagyban függ a szennyező anyag:

- típusától;
- mennyiségétől;
- koncentrációjától;
- továbbá a mentesítő anyag típusától, a mentesítő szerektől és berendezésektől.

A mentesítés módszerei lehetnek fizikaiak és kémiaiak.

Fizikai mentesítés során az eljárás nem változtatja meg a szennyező anyag kémiai összetételét és tulajdonságait, így az továbbra is mérgező marad. Ennek egyik lehetséges módja a levegővel történő mentesítés, amely a szennyező anyag elpárologtatását jelenti. Egyfajta kivitelezés a levegő befúvatás, amelynek hatékonyságát meleg levegő befúvatásával növelhetjük. Egy másik lehetséges fizikai mentesítő módszer az oldószeres mentesítés. Ennek lényege a vegyi anyagok oldószerben (vízben, szerves oldószerekben, vizes savoldatokban) való oldhatósága. További eredményes módszerek az elszigetelés, eltávolítás, illetve a felégetés.

Kémiai mentesítés során a veszélyes anyagot egyfajta kémiai ráhatással (a létrejövő kémiai reakció következtében) ártalmatlan anyaggá alakítjuk. Ebben az esetben előtérbe kell helyezni a mentesítő anyaggal szemben támasztott követelményeket, miszerint élő szervezetre ártalmatlan legyen, a mentesített tárgyakat ne károsítsa, egyszerű legyen a használata, gyorsan reagáljon a veszélyes anyaggal szemben, sokáig tárolható legyen és nem utolsó sorban többfajta anyag mentesítésére is alkalmas legyen. Ilyen oxidáló és klórozó hatású anyagok a klórmész, kalciumhipoklorit, szukfonilklorid. Kémiai mentesítésnél alkalmazott lúgos mentesítő anyagok között említhetjük az ammóniumhidroxidot, a monoetanolamint, vagy a szódát.

⁵ Földi László mk. őrnagy: A Magyar Honvédség tevékenysége a vegyi katasztrófák elleni védelem összefüggés-rendszerében. ZMNE Katonai Műszaki Doktori Iskola PhD értekezés.

⁶ Dr. Grósz Zoltán: Az ABV védelem alapjai.

Személyek mentesítése során a legfontosabb szempont, hogy mentesítsük az egyént a mérgező anyagoktól. Az ember bőrfelületének kémiai mentesítésére olyan anyagokat kell használni, amelyek gyors reakcióba lépnek a veszélyes anyagokkal úgy, hogy közben az élő szövetre nem jelentenek veszélyt. Ilyen mentesítő anyagok a neomagnol vizes oldata, a diklóramin klórozott szénhidrogénes oldata, a híg lúgoldat, illetve a híg ammóniaoldat.⁷

Fontos tisztában lenni annak a kockázatnak a tényével, hogy mind a béketeremtő műveletek, mind a válságkezelés vonatkozásában balesetek, vagy külső behatás által veszélyes ipari anyagok kerülhetnek ki ipari objektumokból. Az emberi élet és egészség megóvása érdekében a különböző harcászati és ipari mérgező anyagok hatása elleni védelemben három fő irányvonalat kell szem előtt tartani. Először is törekedni kell a *szennyeződés megelőzésére*. Az így elvégzendő preventív intézkedések között kell kialakítani és ezzel együtt *biztosítani a megfelelő védelmet*. Utolsó sorban pedig a bekövetkezett szennyeződést *megfelelő módszerekkel és eszközökkel kezelni* kell. Ebben az esetben, a szennyezés megvalósulását követően a védelemmel nem rendelkező személyek számára azonnali mentesítés szükséges.⁸ Az anyagok mentesítése, fertőtlenítése az embertömegek életének, egészségének megóvását közvetlenül szolgálja, amely időben történő szakszerű végrehajtásával a túlélés egyik alapvető feltételét biztosítja.

Egészségkárosító szempontból nehéz különbséget tenni a különböző szennyező anyagok között, amíg azok a természeti és a humán környezetre egyaránt veszélyt jelentenek. A mentesítés folyamatában azonban már különböző módszerek mutatkoznak annak függvényében, hogy mely mérgező anyag káros hatását kell minimálisra csökkenteni. Ennek eredményeképp beszélhetünk sugármentesítésről, vegyimentesítésről és biológiai eredetű szennyezések mentesítéséről.

SUGÁRMENTESÍTÉS

Atomrobbanás bekövetkeztekor, vagy ipari szennyezés esetén nagy mennyiségű radioaktív anyag szóródhat szét a környezetbe. A levegőből leülepedő radioaktív porrészecskék megtapadnak az egyéni védőeszközök, ruházat, felszerelési tárgyak felületén. Az ilyen mérgező anyagok gáz, köd, permet, vagy csepp formájában még a fába, gumiba, bőrbe is beszívódhatnak. Ahhoz, hogy a radioaktivitás tulajdonságait meghatározzuk, lássunk egy fogalommagyarázó definíciót: „[...] egyes kémiai elemek minden külső behatás, vagy kényszer nélkül is jól meghatározható és könnyen észlelhető sugárzásokat bocsátanak ki. E jelenséget radioaktivitásnak, a kibocsátott sugárzást radioaktív sugárzásnak, a sugárzást kibocsátó elemeket, radioaktív elemeknek nevezték el. A radioaktív sugárzás az atommagok bomlásával, átalakulásával van összefüggésben.”⁹ Az így létrejött szennyezés mértéke szoros összefüggésben áll a hasadóanyag tulajdonságával, valamint az időjárással. A 16/2000. (VI. 8.) EüM rendelet megfogalmazásában a radioaktív szennyezés „bármely anyag, felület vagy, személy, vagy a környezet szennyeződése radioaktív anyaggal. Az emberi test radioaktív szennyeződése magában foglalja mind a bőr külső, mind a szervezet belső szennyeződését, tekintet nélkül a radionuklid felvétel útvonalára.” A szennyeződés és fertőzés továbbterjedése, a besugárzás veszélyezteti a szennyezett, fertőzött személyt, valamint annak környezetét, továbbá veszélyessé és akár lehetetlenné is teszi a különböző anyagok, felszerelési tárgyak használatát. Sajátos ismérvének (a radioaktivitás elméletének) köszönhetően nem szüntethető és semmisíthető meg, csupán csak csökkenthető a szennyezettség mértéke. A sugárszennyezettség-mentesítést más szóval dekontaminálásnak hívják, amely nem más, mint az „emberi testek vagy tárgyak felületén, illetve a környezetben keletkezett sugárszennyeződés eltávolítása vagy csökkentése”.¹⁰ Gyakorlati szempontból a sugármentesítésre az alábbi három nagy módszer-csoportot különböztetjük meg:

— Folyadékfosztás:

⁷ Dávidovits Zsuzsanna: A vegyi balesetekről. Védelem Online.

⁸ Zákány Péter: A vegyimentesítés fejlődése a mentesítő anyagok és eszközök korszerűsödése tükrében a 60-as évektől napjainkig.

⁹ Radiológiai tájékoztató - Magyar Polgári Védelmi Szövetség

¹⁰ Pécsi Tudományegyetem Sugárvédelmi szabályzata.

- mosószeres lemosás;
- oldószeres lemosás;
- Száraz eljárás:
 - letörlés;
 - porolás;
 - porszívózás;
 - légárammal lefúvás;
 - talaj eltávolítása;
- Kémiai módszer:
 - sugárszennyezett víz ioncserélő gyantával történő mentesítése;
 - oldatba vitel.

Radioaktív szennyezés során a sugárzó anyag a levegőben lévő porrészecskékkel keveredve könnyen megtapadnak a felületen, kiváltképp az olajos, zsíros részeken. A sugármentesítés során a mentesítő anyagot nagynyomással kell a szennyezett felületre juttatni és az ún. ülepitőben a legtöbb szennyező anyagot felfogni. Ennek a módszernek kétféle változata létezik:

- Sugármentesítés nagynyomással: személyek, járművek, eszközök sugármentesítése nagynyomású mentesítő berendezéssel;
- Folyamatos sugármentesítés: előre telepített mentesítő berendezés folyamatos működése során az áthaladó járművek részére biztosítani lehet a szüntelen munkavégzést.

A mentesítés egyik feladata (amennyiben lehetséges) a radioaktív anyagok egy helyen történő összegyűjtése és a tárolás biztonságos feltételeinek megteremtése. Ehhez kapcsolódóan arra is törekedni kell, hogy amennyiben a sugárzóanyagok mentesítésénél nedves eljárást alkalmazunk, abban az esetben óvni kell a talajt és a vízkészletet a radioaktív anyag zárt rendszerben való összegyűjtésével. Ipari eredetű szennyezés esetén lehetőség van arra, hogy a mentesítés folyamata során összegyűjtésre kerüljön a sugárzó anyag. Háborús körülmények között mindez kevésbé valósítható meg.¹¹

VEGYIMENTESÍTÉS

A *vegyimentesítés* alatt a környezetbe jutott vegyi anyagok felszámolását és káros hatásaik csökkentésére irányuló tevékenységet értjük. A fertőző anyagok okozta veszélyeztetés megszüntetését előirányzó folyamat a *fertőtlenítés*.

A veszélyes vegyi anyagok sokrétű tulajdonságainak köszönhetően számos fajtájukat különböztetjük meg, amelyek függvényében különböző mentesítési eljárásokat és anyagokat kell meghatározni. A vegyimentesítés módszerei az alábbiak:

- Kémiai módszer:
 - Kémiai reakció:
 - mentesítő oldat;
 - forró gőz + mentesítő anyag;
 - hőközlés;
 - felület tapadás;
- Fizikai módszer:
 - talaj eltávolítása;
 - talaj befedése;

¹¹ Dr. Grósz Zoltán: Az ABV védelem alapjai.

- Fizikai-kémiai módszer:
 - Elpárologtatás:
 - száraz levegővel;
 - oldat bevitelével;
 - Lemosás:
 - oldószerrel;
 - mosószerrel.

Leggyakrabban alkalmazott vegyi mentesítő anyagok: kalciumhipoklorid, nátriumhipoklorid, monoklóraminok, diklóraminok, hexaklóramin, nátriumhidroxid, nátriumsulfid, ammónia, klórmész. A kalciumhipokloridról fontos megjegyezni, hogy széles körben alkalmazható mentesítő oldat, azonban környezetkárosító hatása bizonyítottan magas. A modern kor igényeinek hatékonyságban és környezetkímélő tulajdonságaiban egyaránt megfelelő mentesítő szer a mikroemulzió.¹²

Vegyimentesítés eszközei:

- víz, mentesítő anyagok, oldószeres szállítása a célterületre;
- a mentesítő (fertőtlenítő) oldatok elkészítése, felmelegítése;
- mentesítő oldatok kijuttatása (permetezése) a szennyezett felületre;
- forró víz, gőz, vagy forró levegő előállítás és a mentesítő kamrákba vezetése;
- oldószeres, vagy porelszívós technológia kivitelezése.

A vegyimentesítés harctéri szintjeit az alábbi felosztás szerint kell megkülönböztetni:

- azonnali: az önmentesítést és a személyi fegyverzet mentesítését a személyi állomány túlélése és a sérülések minimalizálása érdekében a csapás után azonnal végre kell hajtani;
- harcászati: harcfelelő végrehajthatóságának érdekében meg kell akadályozni az alapvető felszerelési eszközök, anyagok és munkaterületek meghatározott részeiről a szennyeződés érintés útján való továbbterjedését;
- teljes: a bekövetkezett szennyezést (felszerelési tárgyakon, anyagokon, munkaterületen) olyan alacsony szintre kell csökkenteni, hogy biztosítani lehessen az egyéni vegyvédelmi védőfelszerelés alacsony viselési fokozatát.¹³

A folyadékos mentesítő gépkocsik még ma is legnagyobb körben használt mentesítő eszközök, mivel mind a mellett, hogy vizet és mentesítő oldatot is képes szállítani, alkalmas technikai eszközök, fegyverek, védőruházatok, utak, terep, épületek vegyi mentesítésére, valamint sugármentesítésére és fertőtlenítésére is.

BIOLÓGIAI EREDETŰ SZENNYEZÉSEK MENTESÍTÉSE

„Emberi, állati, növényi szervezetek elpusztítására, vagy megbetegítésére szolgáló élő kórokozókat (vírusokat, rickettsiákat, baktériumokat, baktérium-spórákat, belső szervi gombákat), ezek toxinjait, továbbá az ezekkel fertőzött rovarokat és állatokat” soroljuk a biológiai eredetű szennyezés kategóriájába. Biológiai fegyver, mint tömegpusztító fegyver esetében emberek, állatok és növények elpusztítására céljából megfelelő eszközökkel juttatnak célterületre mesterségesen kitenyésztett, vagy genetikailag megváltoztatott mikroorganizmusokat úgy, mint vírusokat, baktériumokat és azok toxinjait (általuk termelt méreganyagot). Célterületre való juttatás történhet rakétákkal, bombákkal, aeroszol formában, különleges tartályokba zárt fertőzött és betegséget hordozó rovarokkal, férgekkel. Békeidőszakban a biológiai eredetű szennyezések, járványok kialakulása megjelenése gyakori jelenségnek számít.

¹² Kuti Rajmund tú. őrgy.: Milyen mentesítő anyagokat használjunk, milyen eljárásokat alkalmazzunk veszélyes anyag beavatkozások után?

¹³ Zákány Péter: A vegyimentesítés fejlődése a mentesítő anyagok és eszközök korszerűsödése tükrében a 60-as évektől napjainkig.

Biológiai eredetű szennyezés esetében a mikróbák gyengítését, vagy elpusztítását *fertőtlenítés*ssel érhetjük el. Ez alatt kell érteni a rágcsáló- és rovarirtást is. A fertőtlenítés az alábbi két módszerét különböztetjük meg:

- fizikai módszerrel történő fertőtlenítés (hővel, kiszáritással):
 - hőhatás (elégetés, főzés, nagynyomású száraz vízgőz);
 - sterilizálás (forralás, pasztörizálás, szűrés);
- kémiai módszerrel történő fertőtlenítés (oxidáló és redukáló szerek, savak, lúgok, fémsók, szerves vegyületek).
Ilyen legfontosabb fertőtlenítő szerek: klóramin, klórmész, formalin, nátrium- és kalcium hipoklorit.

A fertőtlenítésre alkalmazott vegyületeket az alábbi felosztás szemlélteti:

Személyi mentesítés esetén:

- kórokozók ellen: 3%-os Fenol oldat, 3%-os Krezol+szappanos oldat
- rovarok ellen: -
- rágcsálók ellen: -

Terep, utak, felületek mentesítése esetén:

- kórokozók ellen: Nátriumhidroxid és Nátriumszulfát 10%-os oldata;
- rovarok ellen: Diklórfeniltrikloretán /DDT/, Hexaklorán, Karbaminsav;
- rágcsálók ellen: Klórpikrin, Cinkfoszfid, Báriumkarbonát, Arzén-vegyületek;

Fegyverzet, technika:

- kórokozók ellen: Monoklóramin 3-10%-os oldata 5%-os lizol, 20%-os formaldehid;
- rovarok ellen: -
- rágcsálók ellen: -

Ruházat, felszerelés:

- kórokozók ellen: Nátriumkarbonát 2%-os oldata 3%-os formaldehid, 5%-os lizol;
- rovarok ellen: Nikotin;
- rágcsálók ellen: -¹⁴

ÖSSZEGRÉS

A XX. században növekvő tendenciát mutat a bekövetkezett vegyi balesetek száma. Ezt a társadalmi és gazdasági fejlődéssel együtt megjelent, az emberre és környezetére veszélyt jelentő energiahordozók és alapanyagok elterjedése, használatának bővülése indokolja. Szerencsére mára már a kiszámíthatatlan veszélyhelyzetet előidéző események ellenére a megelőzés és védekezés érdekében tett lépések is hasonlóképp nőttek. Ezzel együtt a lefektetett szabályozók, rendelkezések és előírások szigorú feltételeket szabnak a vegyi anyagokkal kapcsolatos tevékenységekre úgymint a szállításra, raktározásra, felhasználásra és a gyártásra is. Az ember egészségét és javait veszélyeztető súlyos balesetek elkerülése érdekében be kell tartani a megelőzéssel és a védekezéssel kapcsolatos dokumentációs és gyakorlati teendőket. A káresetek következményei jelentősen csökkenthetők és megakadályozhatók a megfelelő lakosságvédelmi intézkedések pontos kidolgozásával, egy gyors és hatékony tájékoztatási rendszer felállításával, valamint a lakossággal való megismertetésével. A mentesítési folyamatot nagyban befolyásolja az egyre szigorodó környezetvédelmi előírások betartása. Ennek érdekében vizsgálni kell a mentesítés során keletkezett hulladék anyagok további kezelésének technológiai lehetőségeit. Mindemellett lépéseket kell tenni a hatékonyság növelése érdekében úgy, mint:

- nem korrozív, többcélú mentesítő anyagok előállítása;
- veszélyes anyagok eltávolításának és közömbösítésének megoldása;
- önmentesítő készletek alkalmazása;

¹⁴ Dr. Grósz Zoltán: Az ABV védelem alapjai.

- csapatmentesítő eszközök rendszeresítése;
- víztisztító berendezések kapacitásának növelése;
- nagy tömegű ruházatmentesítési kapacitás biztosítása;
- szakmentesítő kapacitás hatékonyságának növelése;
- „zárt technológiás” mentesítés;
- nem vizes mentesítő módszerek kidolgozása.

Az előzőeken túl érdemes megjegyezni, hogy hazánkban jelenleg alkalmazott mentesítő anyagok fejlesztése háttérbe szorult, nem áll rendelkezésre szükséges mennyiség, amit még tovább nehezít a beszerzési lehetőségek korlátja. Mindezek mellett felhasználási lehetőségeket nagyban akadályozza az anyagok környezetre gyakorolt káros hatása. Nagy hangsúlyt kell fektetni a mentesítés technikai fejlesztéseire, a NATO képességek további erősítésére.

Úgy gondolom az ABV védelem mai kornak megfelelő kihívásai között leginkább az ABV terrorizmus elleni védelem, a vegyi katasztrófák elleni védekezés, valamint a nemzetközi (ENSZ, NATO) feladatokban való szerepvállalás a mérvadó. Az ABV védelem eszközei nem kizárólag háborús időszakban, hanem a mindennapi élet és tevékenység kapcsán megjelenő veszélyhelyzetek és azok hatásai ellen való védekezésben is fontos szerepet játszanak. Ez a katonai és polgári vegyi védelmi eszközök kompatibilitását jelenti.

Kulcsszavak: veszélyes anyagok, mentesítés, fertőtlenítés, szennyezett, vegyi, biológiai,

Keywords: dangerous substance, decontamination, disinfection, polluted, chemical, biology

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Tatár Attila t. vezérőrnagy BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetőjének tájékoztatója. Budapest, 2004. május 5. <http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/seveso/KiadvanyMagy.pdf> (2013. 05. 17)
2. Magyar Közlöny 113. szám 2011. október 3. 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. <http://www.kozlonyok.hu/nkonlile/MKPDF/hiteles/mk11113.pdf> (2013. 05. 15.)
3. Mi a teendő vegyi baleset esetén? Segédlet a súlyos balesetek elleni védekezés lakossági tájékoztató kiadvány elkészítéséhez. BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság; BM Nyomda Kft. 2003. október. <http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/seveso/lakossagi.pdf> (2013. 05. 19)
4. Kővári Tímea: Ipari balesetek hatása a környezetre. Pályázat PPT. <https://docs.google.com/presentation/d/1T3CDJst7fcaxgApRQd1orHaTS-suJSLHez5z85rZJPA/edit?pli=1#slide=id.i0> (2013. 05. 19)
5. Földi László mk. őrnagy: A Magyar Honvédség tevékenysége a vegyi katasztrófák elleni védelem összefüggés-rendszerében. ZMNE Katonai Műszaki Doktori Iskola PhD értekezés. http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/digitgy/phd/2003/foldi_laszlo.pdf (2013. 05. 18)
6. Dr. Grósz Zoltán: Az ABV védelem alapjai. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Egyetemi Kiadó, Budapest, 2003. /146.-185.o./
7. Dávidovits Zsuzsanna: A vegyi balesetekről. Védelem Online. <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan373.pdf> (2013. 05. 18)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NIKODÉM Edit

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

8. Zákány Péter: A vegyimentesítés fejlődése a mentesítő anyagok és eszközök korszerűsödése tükrében a 60-as évektől napjainkig. ZMNE Védelemigazgatási szak, Katasztrófavédelmi szakirány VIKKL-I. /29-34. o./
9. Radiológiai tájékoztató - Magyar Polgári Védelmi Szövetség www.mpvsz.hu/kpanyag/download.php?id=38 (2013. 03. 05)
10. Pécsi Tudományegyetem Sugárvédelmi szabályzata. Pécs, 2013.
http://www.pte.hu/files/tiny_mce/File/szabalyzatok/sugarvedelmiszabalyzat20130211.pdf (2013. 05. 18)
11. Kuti Rajmund tű. őrgy.: Milyen mentesítő anyagokat használunk, milyen eljárásokat alkalmazunk veszélyes anyag beavatkozások után? Győr MJV Hivatásos Tűzoltósága, ZMNE (PhD) hallgató; katasztrófa- és tűzvédelmi szemle 2005. XII. évfolyam 4. szám <http://vedelem.hu/letoltes/ujzag/v200804.pdf> (2013. 05. 17)
12. Zákány Péter: A vegyimentesítés fejlődése a mentesítő anyagok és eszközök korszerűsödése tükrében a 60-as évektől napjainkig. ZMNE Védelemigazgatási szak, Katasztrófavédelmi szakirány. VIKKL_I 2005. /29-36. o./

SOME CURRENT PROBLEMS OF LOGISTICS SPECIAL TRAINING IN THE LIGHT OF THE TRAINING REVIEW**A LOGISZTIKAI SZAKKIKÉPZÉS JELENLEGI PROBLÉMÁI A KIKÉPZÉSI FELÜLVIZSGÁLAT TÜKRÉBEN**

The present article analyses and examines the current problems of logistics training sub-system, which can be resolved in the framework of the new revision of the training system. In addition to the analysis of problems the author draws attention to aspects that are highly important for achieving the objectives of the revision ordered by the Chief of Defence.

A cikk a logisztikai kiképzési alrendszer azon jelenlegi problémáit elemzi és vizsgálja, melyeket a haderő kiképzési rendszerének felülvizsgálata tükrében meg kell oldani. A problémák vizsgálata mellett a szerző felhívja a figyelmet azokra az aspektusokra is, melyek a HVKF által elrendelt revízió sikerének elérése szempontjából kiemelkedően fontosak.

The review of certain elements of the training system was classified as one of the most important tasks by the order of the Chief of Defence (CHOD) in 2010. The main objective of this revision is to create a capability- and task-oriented/based training structure that is able to meet the new requirements stemming from the main tasks and missions of The Hungarian Defence Forces (HDF), outlined in the Home Defence Plan. The review process was interrupted due to certain aspects of the reorganisation of the HDF and the lack of fundamentals which should have been provided by the Operational Planning System, but then it was restarted in 2012 when the new General Staff was structured and certain operational documents were developed. The new revision was ordered with a focus on a comprehensive examination aimed at the entire structure of the armed forces taking into consideration the specializations and features of military services and branches. It is very important because the success of the revision can depend on the ability of joint-service approach and on making cohesion along training specifications of combat, combat service and combat service support units. My intention is to examine and analyze the logistics training system on the basis of the problems that can have an influence on the process and the tasks of forging different aspects and approaches.

The current problems and suggestions to solve the problems of logistics and specialized training should be examined in the framework of the task-schedule ordered by the CHOD in 2012, issued for the introduction of certain elements of the new training-system. The schedule synopsis – involving particular tasks in it – covers the entire training system of the Hungarian Defence Forces and its functional areas, personnel groups, and the schedule system. The relevant working groups set up in order to execute the task began the study in accordance with the following points:

1. Theoretical requirements of the training system (doctrinal ground-laying).
2. Development of training documentation.
3. Elaborating individual and unit capabilities and requirements.
4. Integration/ standardisation tasks.
5. Supporting system of training.
6. Training system of Peacekeeping operations.
7. Voluntary reserve personnel training.

THEORETICAL REQUIREMENTS OF THE TRAINING SYSTEM (DOCTRINAL GROUND-LAYING)

The work primarily focused on the development of the Training Doctrine for the Hungarian Defence Forces, in the framework of which the main principles of planning, organizing, monitoring and also elements of the functions and training methods were defined. The doctrine defines – in the spirit of the FM-7 "Battle Focused Training" – general principles which provide mental, moral, and psychological guidance for the correct interpretation, implementation, and verification of training from the perspective of army combat training system. However, the features of military services, branches, and arms are mentioned only as much as it is necessary for guidance through additional, more particular explanations provided by sub-doctrines. The new HDF Logistics Support Doctrine – currently under development – provides a separate part for detailing the logistic training/preparation features, moreover, during the development of the CHOD order – which regulates the training system of the HDF – my recommendations related to training schedule, structures, and principles of – currently non-deployed – military logistic organizations have also been incorporated.

DEVELOPMENT OF TRAINING DOCUMENTATION

One of the biggest of the current problems of special training activity is the lack of requirements and that of training documentation. (The rapidly withdrawn old manuals and regulations that have elements which would be able to provide grounds for current processes of regulation and elaboration of programs can only be found in the archives.)

This problem means – on the one hand – the obsolescence or lack¹ of regulations and instructions related to procedural processes, responsibilities, the requirements to support and operation of military equipment, their control and descriptive rules, and on the other hand the similar status of specialized training programs provided by these methodological instructions, and standard lists. This is why the current specialised training system revision and supplement are based mainly only on assumptions due to the fact that the deficiencies of operating requirements and can produce only partial results. Nevertheless, the "Methodological Assistance to Military Personnel and Logistics Special Training"², and the "Collection of Standard Military Supply Training" have been completed and are under approval while the "Professional Logistic Training Program published by the HDF Joint Logistic Support Command in 2005" is under revision. The document system covering the whole spectre can only be produced in the case of existing operational requirements and it can declare the full success of this aspect of this review only then.

INDIVIDUAL AND UNIT SKILLS

This point is one of the most difficult and most important parts of the preparatory work for the review because it requires preconditions whose grounds were not laid by former reviews. The starting point of developing the capability requirements – in accordance with the military and organizational capability development principles – is an operational checklist provided by the military missions whose integrated part is the logistics component of the Hungarian Joint Task Force. The checklist identifies the skills and capabilities which the armed forces – and its logistics system – enabling them to execute their tasks: after the review of both the existing and missing skills and capabilities of the training system the main effort is concentrated on the maintenance and development of the existing capabilities, and on the training aspects of establishing the task- and skill-based integration of the missing capabilities identified by training objectives. The task lists have to spread from top to bottom, from operational level to individual fighter level through the various unit levels, and have to be transformed into training objectives and tasks in the training programs. (The requirements to individuals will be recorded in their job descriptions, together with their tasks, physical, mental and psychological

¹ There is a lack of operational combat manuals, a part of operational guides of military technology is obsolescent or non-existing, there is no modern field logistics manual, field logistics instructions, and most of the storage / loading directions are outdated.

² Written by the author of the present paper. The document titled „Handbook for the Planning, Organisation and Execution of the Training of Logistic Personnel in the Hungarian Defence Forces” edited by the author was published in 2012.

competencies.) However, the integration of missions and training task lists into training programs is complicated by the fact that the operational plans, outlining the missions for the HDF, based on the defence plan of the country, are classified as Top Secret.

In the case of logistics this point is a particularly complex and difficult process because on the one hand it is impossible to define the logistic requirements of operations without determining the service-related capabilities and joint components, and on the other hand, the logistics capability requirements of joint operations can go beyond the logistic capabilities of armed forces.

In connection with the above point the design work has begun, the operational plans and clarification of responsibilities and tasks for operations are in progress. As I have mentioned above, the tasks and plans currently are classified as Top Secret, the training aspects defined by task lists will be transformed into training objectives and programs supporting their achievement.

INTEGRATION / STANDARDISATION TASKS

In accordance with the schedule the unified order of training evaluation, control and register have to be developed in the framework of this section. From logistics' perspective – because of the specific features – the principle of unity is difficult to keep even within the logistics specialist training subsystem. Such differentiation is generated by the differing structures, ways of training, personnel, and special role-location of the central logistics organizations – that are different from those of combat organisations. The requirements of unity of combat military units are determined by unified requirements of the evaluating methodology, registration rates and forms of CREVAL and TACEVAL. In the case of the central logistics organizations and logistics subunits of other non-combat / support units it is reasonable to identify unified requirements in the framework of the "logistic system-exercise", – that is, the HDF-wide, functional exercise – where the participating units are to fulfil such requirements according to their specialization within the structure of logistic organisation while the assessment and registration of the proposed joint activities of exercise participants are recommended to be executed and determined on the basis of exercise training objectives.

SUPPORT REQUIREMENTS OF TRAINING SUB-SYSTEM

The support sub-system of training is closely related to the definition of the operational task-list and capability requirements. The training objectives closely linked to capability requirements determine the requirements of support which can be provided by the supporting sub-system in dependence on the existing resources. On the basis of current and articulated requirements the requests have been identified, the support tasks have been prioritized due to the scarcity of resources and the lack of central resources, therefore some fundamental segments of the supporting system necessitate troops-level solutions (tables, training videos, illustrations, or production of further training and technical equipment).

TRAINING SYSTEM OF PEACEKEEPING OPERATIONS

In accordance with the new requirements this sub-system was reformed in 2012 therefore its main modules meet the requirements of both the general and specialized military training programs. (One of the main results of the reform was the abandonment of duplications and that of the parallel system of "peace training" and "operational training"). The training principles and requirements meet the goals defined by the operational capabilities; the increase of the level of standards can only be impeded by limited financial resources. The key to the successful implementation of the new, operational training sub-system is that non-combat organisations also carry out the tasks of general military programs in order to achieve the training state identified by their training objectives. Usually the main problem with special logistic

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

SÁRI Gábor

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

training is that sometimes the military organizations ordered to establish a peacekeeping unit propose a candidate whose original skills and competencies are significantly different from the operational skill requirements. In such cases the operation preparation time may not be sufficient for delivering and mental digesting of professional knowledge and to achieve skill level standards.

VOLUNTARY RESERVE PERSONNEL TRAINING

The professional training and preparation of voluntary reserve operational staff does not have any acute or chronic problems. Much of the personnel are either former professional commissioned officers or non-commissioned officers who served as logisticians, their knowledge requires primarily technical / structural update training only. The training of operational reservists without any professional military education is conducted in accordance with the orders of and measures by the superiors at the military units. Their preparation for cohesion and capability assessment is conducted in the framework of HQs and staffs in order to forge active and reserve components for military staffs.

CONCLUSIONS

The tasks to be performed, of course, are closely interrelated and require a certain implementation order whose elements are very difficult to synchronise because of the tight schedules. Obviously, it is not possible to develop guides and programs before determining the operational capacities and requirements, nor can standardization tasks be executed before the components of training support system are finalised. Working groups set up to execute the scheduled tasks need to work in close cooperation so that they were able to carry out their tasks identified by the schedule in spite of the recent duplications forced by the tight deadlines therefore coordination and meeting the closing dates are particularly significant factors of success.

Keywords: Training-preparation system, training revision, logistics special training, training order

Kulcsszavak: kiképzési-felkészítési rendszer, kiképzési felülvizsgálat, logisztikai szakkiképzés, kiképzési rend

REFERENCE LIST

1. A Honvéd Vezérkar főnökének 250/2012. HVKF parancsa a kiképzés új rendszere egyes elemei bevezetésére, vonatkozó feladatok végrehajtására. [Order 250/2012. HVKF of the Chief of Defence on the introduction of certain elements of new training system and of execution of related tasks.]
2. Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnokának 161/2013. MH ÖHPK intézkedése az Önkéntes Műveleti Tartalékos állomány kiképzési rendjének szabályozására. [Measure 161/2013. MH ÖHPK of the Commander of the Joint Force Command HQ on the regulation of training system of voluntary reserve staff training.]
3. A Honvéd Vezérkar főnökének 250/2012. HVKF intézkedése a Magyar Honvédség 2012. (2013-2014.) évi kiképzési feladatairól. [Order 250/2012. HVKF of the Chief of Defence on the training tasks of the HDF in 2012 (2013-14).]
4. Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnokának 157/2012. MH ÖHPK intézkedése a nemzetközi békefenntartó kontingensek váltásaiba felajánlott egyéni beosztású állomány és kötelékek kiképzésének tervezésére, szervezésére és végrehajtására. [Measure 157/2012. MH ÖHPK of the Commander of the Joint Force Command HQ on the planning, structuring, and execution of personnel and units assigned to rotations in multinational peace support contingents.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SÁRI Gábor

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

5. FM 7-1- Battle focused training – Headquarters Department of The Army, September 2003.
6. FM 4-0- Combat Service Support – Headquarters Department of The Army, September 2003.

A DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG ÉS A NATO KAPCSOLATA

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOUTH AFRICA AND NATO

A szerző a nyugati világ és az apartheid rezsím kapcsolatát, a NATO és Dél-Afrika kapcsolatrendszerét, az ország geostratégiai fontosságát taglalja a hidegháború idején és az azt követő időszakban. A Dél-afrikai Köztársaság a nemzetközi szankciók¹ ellenére sem volt teljesen elszigetelt az apartheid rezsím időszakában, mert geostratégiai fekvése az Indiai-óceán és az Atlanti-óceáni keresztútján, valamint az afrikai kontinensen való fellépése a függetlenségi mozgalmakkal szemben, felértékelte szerepét a hidegháborúban. A demokratizálódott Dél-afrikai Köztársaság, amely az afrikai kontinens meghatározó politikai, gazdasági és katonai hatalma, a G-20 tagja, BRICS és IBSA ország,² az Afrikai Unió egyik vezető országa, így a jövőben a nemzetközi, de elsősorban az afrikai kontinens biztonsága érdekében jelentős szerephez jut. A NATO hatékonyabb és rugalmasabb partnerségi politikája (Berlin Partnerségi Csomag, Berlin Package), a Szövetség meglévő és a potenciális partnerei számára új dimenziókat nyitott meg. A NATO és Dél-Afrika között a kapcsolatok fokozatos kiépítése és szélesítése várható. A NATO líbiai műveletének negatív dél-afrikai megítélése azonban megnehezítheti ezt.

The author of the article discusses the relationship between the apartheid regime and the Western world, NATO and South Africa relations, taking into account the country's geo-strategic importance during and after the Cold War period. The Republic of South Africa, despite the international sanctions was not completely isolated during the apartheid regime. Its role in the Cold War was of high esteem because of its geostrategic location at the cross road of the Indian Ocean and the Atlantic Ocean, as well as for its action against the independence movement on the African continent. Today South Africa is a democratic country, a dominant political, economic and military power in Africa, a member of G-20, one of the leading countries of the African Union, and one of the BRICS and IBSA countries, thus has significant role in the international order, especially in the African continent's security.

NATO's more efficient and flexible partnership policy (Berlin Package) opened new dimensions for existing and potential partners. It is likely that NATO South Africa relationship will be gradually built and broadened. South Africa's negative assessment of NATO operation in Libya, however, might complicate this.

A Dél-afrikai Köztársaság Afrika legdélebbi állama. Északon szárazföld, nyugatról kelet felé haladva Namíbia, Botswana, Zimbabwe és Mozambik határolja. Az ország keleti határa az Indiai-óceán, nyugati irányból az Atlanti-óceánnal határolja, az ország és a kontinens legdélebbi pontja a Jóreménység-fok (1. sz. ábra).

¹ „... az ENSZ közgyűlés 1962. november 6-án, az 1761-es határozatában a Dél-afrikai Köztársasággal fenntartott kapcsolatok megszakítására szólította fel a tagállamokat, valamint apartheid-ellenes ENSZ bizottság felállításáról döntött.” In: Búr Gábor, Afrika kulcsállama – Dél-Afrika, Afrika Tanulmányok 2008. II. évfolyam 1. szám, 8. o.

² 2011 tavaszán Dél-Afrika a BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa) országok tagjává vált, így a feltörekvő hatalmakkal együtt rangsorolják. Az IBSA (India, Brazil, South Africa) a három felemelkedő, déli féltekén fekvő hatalom együttműködése.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám1. sz. ábra A Dél-afrikai Köztársaság geostratégiai helyzete³(Forrás: Global City Map, <http://globalcitymap.com/africa/southern-africa-map.html>)

A hetvenes években egyes katonai körök⁴ a dél-afrikai apartheid rezsím túlélésére úgy tekintettek, mint a globális védelmi politika alapvető fontosságú láncszemére, ahol nagyobb szerep hárul a jól felszerelt és politikailag megbízható regionális partnerekre. A Nyugat és a szubkontinens legerősebb fehér rezsime közötti szorosabb katonai kapcsolatokhoz a dél-afrikai régió biztosításával kapcsolatos nyugati érdekek védelme vezetett.

A nyugati világ és az apartheid rezsím kapcsolatát, a NATO és Dél-Afrika kapcsolatrendszerét, a politikai berendezkedése miatt pária jelzővel illetett ország geostratégiai fontosságát számos cikkben elemezték.⁵ A Dél-afrikai Köztársaság nagy vonzerejét a geopolitikai fekvése mellett a gazdasági és technológiai fejlettsége adta. Gazdasági erőforrásai miatt fontos volt a regionális katonapolitika számára, de a nyílt szövetséget az apartheid rezsimmal kerülték, emiatt nem valósulhatott meg az ország területén a Jóreménység-foka környéki stratégiai jelentőségű vizek ellenőrzését biztosító haditengerészeti bázis.⁶

³ Global City Map, <http://globalcitymap.com/africa/southern-africa-map.html> (Megnyitva 2013. január 2.)

⁴ Smith, Patrick L.: Behind the „Cape Route Theory”, NATO flirts with South Africa, *The Nation*, September 24, 1977 p. 262-264.; Kruls, H J: NATO and the Cape Sea Route , In: *NATO and South Africa, 1969, Report*, 23 p, South African Institute of International Affairs (SAIIA); Rick Rozoff: NATO Of The South: Chile, South Africa, Australia, Antarctica, *Global Research*, May 31, 2009 <http://www.globalresearch.ca/nato-of-the-south-chile-south-africa-australia-antarctica/13788> (Megnyitva 2013. március 1.)

⁵ Smith, Patrick L.: Behind the „Cape Route Theory” , *NATO flirts with South Africa*, *The Nation*, September 24, 1977 p. 262-264.; Kruls, H J: NATO and the Cape Sea Route , In: *NATO and South Africa, 1969, Report*, 23 p, South African Institute of International Affairs (SAIIA)

<http://www.africanportal.org/dspace/articles/nato-and-south-africa> (Megnyitva 2013. május 3.)

⁶ Coye, Beth F., ed. *An Evaluation of U.S. Naval Presence in the Indian Ocean*, *Naval War College Review*, October 1970 p. 34–52.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Az Amerikai Egyesült Államok a dél-afrikai régió kisebbségi rendszereinek (a portugál gyarmatoknak, Rhodesiának, Dél-Afrikának és a dél-afrikai megszállás alatt lévő Namíbiának (Délnyugat-Afrika) a regionális „stabilitás” érdekében burkolt támogatást nyújtott.

Az apartheid politika ugyan problémát jelentett, de megkezdődött a különféle elméletek és elgondolások kidolgozása, arra vonatkozóan, hogyan tegyék a katonai kapcsolatokat Dél-Afrikával a nemzetközi emberi jogok tiszteletben tartására és a demokratikus értékekre épülő nyugati világ számára elfogadhatóvá. Dél-Afrika felértékelődéséhez jelentős mértékben hozzájárult az 1956 júliusa és októbere között kibontakozott szuezi válság, és az arab-izraeli háborúk, amelyek miatt a lezárt és megrongálódott csatorna helyett az olajszállító hajók Afrika megkerülésével közlekedtek.⁷

Az ún. Cape Route-elmélet jelentőségét az Indiai-óceánon kialakult hatalmi vákuum, a kőolaj és más nyersanyagok stratégiai utánpótlási vonalainak veszélyeztetettsége, valamint az Indiai-óceánon növekvő szovjet haditengerészeti jelenlét adta. A Cape Route-elmélet lehetővé tette volna a szorosabb katonai együttműködést a Dél-afrikai Köztársasággal, és ebből kifolyólag számíthattak volna az afrikai felszabadítási mozgalmak okozta „instabilitás” ellen küzdő többi fehér rezsimre is. A lényeg azonban az Indiai-óceánon való amerikai haditengerészeti jelenlét, valamint a NATO és Dél-Afrika közötti katonai szövetségen volt. A NATO jelenléte Dél-Afrikában jelentős tényező lehetett volna a fehér kisebbségek és az afrikai felszabadítási mozgalmak közötti konfrontációban.

Azonban a szovjet haditengerészeti jelenlétet jelentősen túlértékelték az Indiai-óceánon, valamint az is bizonyos volt, hogy a szovjetek nem vágták volna el a Nyugat számára fontos stratégiai útvonalat, tartva a válaszlépésektől.

Az 1960-as évek végén és a hetvenes évek elején a Cape Route-elméletet a NATO stratégák arra használták fel, hogy a NATO katonai jelenlétét a Baktérítőn túlra is kiterjessék. 1972-ben a szovjet haditengerészeti fenyegetést az Észak-atlanti Közgyűlés is tárgyalta, valamint a Katonai Bizottság egy jelentést készített a NATO Baktérítőn túli területekre kiterjesztett szövetségi befolyásáról. A jelentés megemlítette a Dél-afrikai Köztársasággal való együttműködés szükségességét. 1973 júniusában a Szövetséges Erők Atlanti-óceáni Főparancsnokságát (Allied Command Atlantic, ACLANT) felhatalmazták a Cape Route tengeri útvonal védelem készenléti terve kidolgozására.⁸ A főparancsnokság hadműveleti terve szerint a szövetségeseknek figyelembe kellett venni a Fokváros melletti tengeri útvonalak jelentőségét, amelyeket válság vagy háború esetén meg kellett védeni. A múlt század hetvenes éveiben a NATO felelősségi területén kívüli (lásd 6. cikkely)⁹ válság esetén való műveleti felelősségvállalás új fejlemény volt, amely nagy stratégiai fontosságot tulajdonított a Dél-afrikai Köztársaság védelmi szerepének.

Amikor a sajtó munkatársai a NATO tisztviselőket a Cape Route tervvel kapcsolatban kérdezték, azonban ők tagadták annak létezését. 1974. november 6-án a brit parlament Alsóházában arról kérdezték a külügyminisztert, hogy igaz-e a NATO védelmi együttműködése a Dél-afrikai Köztársasággal, aki elismerte ugyan, hogy készült egy tanulmány, de sem a NATO tagállamok, sem a Szövetség nem tervezi kiterjeszteni befolyását a felelősségi területeken kívülre.¹⁰ Habár a terv szigorúan titkos volt, mégis az ENSZ Különleges Bizottsága a gyarmatosítás megszüntetéséről (Special Committee on Decolonization)¹¹ tudomására jutott 1974 tavaszán. A bizottság szerint a déli féltéke műveleti tervezésé-

⁷ A Szezei-csatorna történetét részletesen lásd Vincze Lilla: Szezei-csatorna, <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=KEMGQH> (Megnyitva 2013. május 12.)

⁸ Dél-Afrika haditengerészeti kommunikációs központot épített ki Silvermine-ban, hogy a szovjet hajók mozgását ellenőrizték, és kapcsolatban állt a brit és az amerikai haditengerészettel.

⁹ „Az 5. cikk alkalmazása szempontjából egy vagy több Fél ellen irányuló támadásnak kell tekinteni azt a fegyveres támadást, amely 1. a Felek egyikének területe ellen Európában vagy Észak-Amerikában, Franciaország algériai megyéi ellen, Törökország területe ellen vagy a Felek bármelyikének joghatósága alá tartozó, az észak-atlanti térségben a Ráktérítőtől északra fekvő szigetek ellen;” http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/NATO_dokumentumok/ (Megnyitva 2013. április 5.)

¹⁰ NATO in South Africa - 1970's, <http://www.militaryphotos.net/forums/showthread.php?155891-NATO-in-South-Africa-1970-s> (Megnyitva 2013. március 2.)

¹¹ A 24-ek bizottságát (Committee of 24 - a gyarmatosítás megszüntetésével foglalkozó különleges bizottságot) 1961-ben alapították meg, amelynek feladata az ENSZ Közgyűlés 1960. december 14-én elfogadott 1514. számú határozatának figyelemmel kísérése volt. 1514 (XV.) Declaration on the granting of independence to colonial countries and people, lásd

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

nek célja nem a tengeri útvonalak védelme és a feltételezett szovjet fenyegetés, hanem a fehér kisebbségi államok státuszának fenntartása volt. Az ENSZ Különleges Bizottsága Josef Luns-hoz, az akkori NATO főtitkárhoz fordult a NATO és a Dél-afrikai Köztársaság közötti kapcsolatok tárgyában. A főtitkár határozottan tagadta, hogy bármiféle politikai, katonai vagy technikai kapcsolat lenne a Szövetség és a Dél-afrikai Köztársaság között, hiszen a hadműveleti tervek csak a Fokváros körüli tengeri útvonalak védelmére szolgáltak. A fenti nyilatkozatok és az apartheid rezsim vállalhatatlansága ellenére azonban a NATO és Dél-Afrika között két évtizeden át informális tárgyalások folytak, mert nem engedhették meg annak a kockázatát, hogy az ország szovjet bábállammá váljon.¹²

Sir Peter Hill-Norton admirális, a NATO Katonai Bizottság elnöke (1974-1977) a NATO felelősségi területén kívüli monitoring rendszer felállítását javasolta, mivel a szovjet haditengerészet indiai-óceáni jelenléte a Nyugat kommunikációs vonalait veszélyezteti. Javaslatára alapján „érdekeltségi területet” lehetett volna létrehozni Európán kívül, mert megítélése szerint a Baktérióig terjedő terület behatárolása (lásd Észak-atlanti Szerződés 6. cikk) jelentősen gyengítette a szervezet védelmi képességét. Ez az új megközelítés megteremtette volna a formális kapcsolatot a Dél-afrikai Köztársasággal, és egyben kitolta volna a NATO műveletek határát a Szövetség felelősségi területén túlra.¹³

1974 nyarán és őszén a brit és a francia flotta haditengerészeti gyakorlatot hajtott végre a Jóreménység-fokánál Dél-Afrikában. Titkos tárgyalások indultak arról, hogy a Fokváros melletti Simonstownt NATO haditengerészeti bázisként használják.¹⁴ Simonstown kikötő és haditengerészeti bázis használatának története azonban jóval korábbra nyúlik vissza. A Simonstown Haditengerészeti Egyezményt az Egyesült Királyság és a Dél-Afrikai Unió között 1955. június 30-án írták alá, amikor Dél-Afrika még a Brit Nemzetközösség tagja volt, így az nem minősült az ENSZ alapokmány 102. cikke szerint regisztrálandó szerződésnek.¹⁵

1974 májusában az ottawai NATO csúcserkeztelen Henry Kissinger biztosította a NATO állam- és kormányfőit, hogy Amerika figyelemmel kíséri azokon a „problémás területeken” zajló folyamatokat, amelyek érinthetik a Szövetség biztonságát.¹⁶ A csúcserkeztelés témája a NATO műveleti területének kiterjesztése volt. Egy évvel később javasolták a Védelmi Tervező Bizottságnak (Defense Planning Committee, DPC), hogy a NATO a dél-afrikai Simonstown bázisát integrálja a rendszerbe.

A Caetano diktatúra 1974-es összeomlása Portugáliában jelentős visszalépést jelentett azon katonai stratégiák számára, akik a Dél-atlanti térségben és az Indiai-óceánon a Nyugati jelenlét erősítésének támogatói voltak. Angola és Mozambik függetlenné válása után a Dél-afrikai Köztársaság maradt az egyedüli regionális katonai hatalom a térségben.

A független Transkei Köztársaság lehetősége a Dél-afrikai Köztársaság legitimitációját szolgálta volna, de nemzetközileg nem ismerték el, és még az Afrikai Egységsszervezet is elutasította az önálló országgként való elismerését. Már Transkei függetlenségének bejelentése előtt tárgyalások kezdődtek arról, hogy az Indiai-óceán partján fekvő Port Saint

<http://www.un.org/en/decolonization/specialcommittee.shtml> és az 1514. nyilatkozat szövegét lásd http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514%28XV%29 (Megnyitva 2013. május 10.)

¹² Reddy, Enuga Sreenivasulu.: NATO and South Africa, South African History Online, p. 3.

<http://www.sahistory.org.za/archive/nato-and-south-africa-enuga-s-reddy> (Megnyitva 2013. május 9.)

¹³ Nem újszerű gondolat tehát a NATO felelősségi területen kívüli művelete, akár a Balkánt, a Földközi-tenger térségét, Irakot, vagy Afganisztánt vesszük figyelembe.

¹⁴ Az egyezmény értelmében a brit haditengerészet feladta a simonstowni haditengerészeti bázist, és átadta a parancsokságot a Dél-Afrikai Haditengerészetnek. Cserébe Dél-Afrika ígéretet tett arra, hogy a brit hadihajók használhatják a kikötőt. Megállapodtak, hogy a következő nyolc évben Dél-Afrika brit hadihajókat is vásárolhat. A britek miután kivonták a hadiflottát az Indiai-óceánról fokozottan függttek a dél-afrikai védelmi szerepvállalástól. Az angol kormány 1975. június 16-án felmondta az egyezményt. A brit flotta ennek ellenére azonban időről-időre használhatta a dél-afrikai kikötőket, kivéve a Falkland-szigeteki háború (1982. március-június) idején.

¹⁵ „102. cikk

1. Az Egyesült Nemzetek bármely tagja által a jelen Alapokmány hatálybalépése után kötött minden nemzetközi szerződést és megállapodást a Titkárságnál a lehető leghamarabb be kell iktatni és a Titkárságnak azt közzé kell tennie.
2. Olyan nemzetközi szerződésre, vagy megállapodásra, amelyeket a jelen cikk 1. pontja rendelkezéseinek megfelelően nem iktattak be, a szerződésben vagy megállapodásban részes felek az Egyesült Nemzetek egyetlen szerve előtt sem hivatkozhatnak.

¹⁶ Declaration on Atlantic Relations issued by the North Atlantic Council ("The Ottawa Declaration")

lásd http://www.nato.int/cps/en/SID-9B4ABEDF-17FE523A/natolive/official_texts_26901.htm? (Megnyitva 2013. május 9.)

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Johns-ban amerikai haditengerészeti bázist hoznak létre. Transkei függetlenné válása és az ott létesítendő bázis megoldotta volna a Dél-afrikai Köztársaság ellen irányuló amerikai fegyverembargó problémáját.

2. sz. ábra Transkei és Port Saint Johns

(Forrás: The University of Texas, Perry-Castañeda Library Map Collection

http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/transkei_78.jpg)

NATO ÉS A DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG KÖZÖTTI KAPCSOLATRENDSZER A HIDEGHÁBORÚ UTÁN

Az apartheid rezsim idején a Dél-afrikai Köztársaság legnagyobb katonai támogatói, fegyverszállítói Izrael mellett az USA, Nagy-Britannia, a Német Szövetségi Köztársaság, Franciaország, Olaszország és Belgium voltak.¹⁷ 1974 végén az ENSZ-ben a nyugati hatalmak a szervezetből történő kizárását akadályozták meg. 1975 júniusában a Namíbiáról szóló BT tanácskozás során ismételten három vétóval (USA, Nagy-Britannia, Franciaország) akadályozták a Dél-Afrika elleni kötelező érvényű fegyverembargóról szóló határozatot.

A hidegháború végével és az 1994-es Dél-Afrikában megrendezett demokratikus, szabad választások átformálták az ország és a NATO kapcsolatrendszerét. A dél-afrikai fegyveres erők első közvetlen kapcsolata a NATO-val 2005-ben kezdődött. 2005-2007 között az Afrikai Unió kérésére a szudáni műveletéhez stratégiai légi szállítási képességet nyújtott

¹⁷ Rozoff, Rick: NATO Of The South: Chile, South Africa, Australia, Antarctica, Global Research, May 31, 2009
<http://www.globalresearch.ca/nato-of-the-south-chile-south-africa-australia-antarctica/13788> (Megnyitva 2013. március 1.)

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

(AU's Mission in Sudan, AMIS), amit légi- és tengeri szállítási segítségnyújtás követett az Afrikai Unió szomáliai műveletében. 2007 óta pedig szakértőkkel segíti az Afrikai Készenléti Erők (African Standby Forces, ASF) kialakítását.¹⁸

2007 augusztusában a NATO haditengerészeti csoport (Standing Naval Maritime Group 1, SNMG1), amely amerikai, kanadai, német, holland és portugál hajókból állt kikötött Fokváros kikötőjében. A NATO-erők közös hadgyakorlatokat hajtottak végre a Dél-afrikai Köztársaság hadihajóival és tengeralattjáróival. Ez volt az első alkalom, hogy Dél-Afrika haditengerészete hazai vizeken külföldi erőkkel kiképző gyakorlatot hajtott végre. 2009 tavaszán a Dél-afrikai Köztársaság adott otthont a NATO Submarine Escape and Rescue Work Group (SMERWG) találkozájának Fokvárosban. Dél-Afrika, mint tengeralattjáróval rendelkező ország évek óta állandó tagsággal rendelkezik a SMERWG munkacsoportban. A dél-afrikai haditengerészet jelentős mértékben hozzájárul a Szövetség és a nem-NATO országok haditengerészetei közötti együttműködéshez és a kölcsönös interoperabilitás kialakításához.¹⁹

AZ AFRIKAI AKADÉMIAPARANCSNOKI KONFERENCIA

Az Afrikai Akadémiaparancsnoki Konferencia a NATO Akadémiaparancsnokok Konferenciája²⁰ mintájára jött létre. Az afrikai kontinens országai közötti oktatási és kiképzési együttműködésnek és kezdeményezésnek a Dél-afrikai Köztársaság a fő támogatója, meghatározó szerepe volt az Afrikai Akadémiaparancsnoki Konferencia megalapításában.²¹

A Konferencia legfontosabb célkitűzése a kontinens oktatási intézményei közötti harmonizáció, az interoperabilitás, a közösségtudat formálása, az egységesítés és az együttműködés elősegítése és fejlesztése, annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a többnemzetiségű, összhaderőnemi és több szervezetet magába foglaló Afrikai Készenléti Erő béketámogató műveleteihez, és egyben az afrikai kontinens békéjéhez és biztonságához.²²

A hidegháború lezárásával a biztonság fogalma kiszélesedett, és bővült a biztonsági kockázatok sora. A változással az oktatásnak és a kiképzésnek is lépést kell tartania, mert minden ország haderejében fontos a személyi állomány felkészültsége, képzettsége és kiképzettsége.

A Dél-afrikai Köztársaság volt az első Afrikai Akadémiaparancsnoki Konferencia házigazdája, melynek témája: *A katonai oktatás fejlesztése és átalakítása, hozzájárulása Afrika biztonságához* volt. A hosszú távú előrelátás, a felhalmozott tapasztalatok, az afrikai kontinensen belüli és a nemzetközi információcsere új és hatékony segítséget nyújthatnak a konferencia célkitűzésének eléréséhez.

NATO ÉS A GLOBÁLIS PARTNERSÉG – A DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG, MINT A NATO PARTNERE?

A NATO fennállásának első negyven évében meghatározó volt a globális bipoláris nemzetközi rendszer egyensúlyának fenntartása és a konfliktusok diplomáciai úton történő rendezése. A Szövetség a hidegháború után nyitott a Varsói Szerződés közép- és kelet-európai tagországai felé, együttműködést, katonai és diplomáciai kapcsolatokat kialakítását kezdeményezve. A NATO a felbomló kétpólusú világ okozta biztonsági vákuumot próbálta csökkenteni azáltal, hogy folyamatosan bővítette a partnerségi kapcsolatait. Először a Partnerség a Békéért és Mediterrán Párbeszéd kezdeményezést hozták létre 1994-ben, majd 2004-ben megalapították az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezést.²³

¹⁸ African Standby Force, <http://www.africa-union.org/root/au/AUC/Departments/PSC/Asf/asf.htm>, (Megnyitva 2013. január 20.)

¹⁹ Rozoff, Rick i.m.

²⁰ A NATO akadémiaparancsnoki konferenciájáról lásd Klára Siposné Kecskeméthy: History of the Conference of Commandants, AARMS, Volume 6, Issue 2, 2007. p. 281-299., Siposné Kecskeméthy Klára: A NATO-tagállamok katonai akadémiái parancsnokainak konferenciája, Humán Szemle, 2006. 3. szám 44-61. o.

²¹ Lásd African Conference of Commandants hivatalos honlapját <http://www.acoc-africa.org/> (Megnyitva 2013. március 30.)

²² A kezdeményezésről részletesen lásd Sipos Alexandra-Siposné Kecskeméthy Klára: Az Afrikai Akadémiaparancsnoki Konferencia múlt, jelen, jövő, Európai Tükör, 2010. XV. évfolyam 9. szám. 66-71. o.

²³ A NATO partnerségi kapcsolatainak elemzését lásd Siposné Kecskeméthy Klára: A NATO partnerségi kapcsolatainak áttekintése, Hadtudomány elektronikus szám, 2012. 1-16. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOS Alexandra

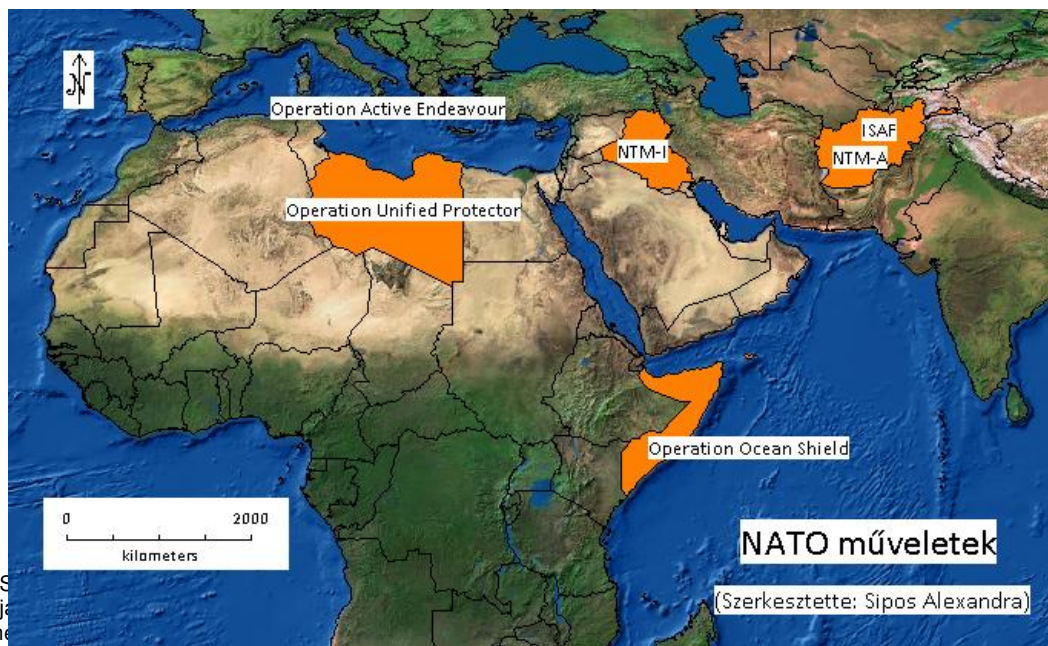
Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A NATO 2011 áprilisában a NATO-külgügyminiszterek hatékonyabb és rugalmasabb partnerségi politikát, a Berlin Partnerségi Csomagot (Berlin Package) fogadták el.²⁴ Az új partnerségi politika a meglévő és a potenciális partnerek számára lehetővé teszi, hogy az érdekeik, képességeik és szándékaik szerint alakíthassák a NATO-hoz fűződő kapcsolatrendszerüket.

Az új partnerségi politika új dimenziókat nyitott meg a Partnerségi Együttműködési Menü (Partnership Cooperation Menu, PCC), és az Egyéni Partnerségi és Együttműködési Program (Individual Partnership and Cooperation Programme, IPCP) segítségével. Az új partnerség a NATO műveletek támogatását, a nemzetközi biztonság kiterjesztését, a liberális demokratikus értékek védelmét, és a NATO-tagságra történő felkészülést is szolgálja.²⁵ Ez azt jelenti, hogy az új globális partnerség keretén belül a NATO a Föld bármely kontinensén és régiójában fekvő állammal együttműködik a demokratikus értékek és elvek mentén is, valamint a nemzetközi biztonság és bizalom erősítése érdekében is.

A Dél-afrikai Köztársaság a rendszerváltás után jelentős politikai, gazdasági és katonai hatalommá vált, a G-20 tagságnak és BRICS országgként, valamint az Afrikai Unió belüli vezető szerepének köszönhetően. A fent említett tényezők miatt az ország a jövőben az afrikai kontinens biztonságának biztosítása érdekében jelentős szerephez jut. Emiatt a NATO és a Dél-afrikai Köztársaság között a kapcsolatok fokozatos kiépítése és szélesítése várható. Csak az idő és a felhalmozódott tapasztalatok mutatják meg, hogy az eltérő földrajzi fekvés, történelem, kultúra, gazdasági fejlettség, nemzeti érdekek és politikai prioritások, a fegyveres erők nagysága stb. ellenére a globális partnerség hogyan működik.

A NATO eddig három misszióban volt érdekelt az afrikai kontinensen, a Földközi-tenger térségének biztonságát szavatoló Operation Active Endeavour művelet,²⁶ a Szomáli-félsziget és az Ádeni-öböl környéki kalózkodás elleni Operation Ocean Shield művelet,²⁷ valamint a fegyverembargó és repüléstilalmi zóna betartását, a polgári lakosság és a lakott területek védelmét szolgáló a líbiai NATO légitámaszpontban, az Operation Unified Protector²⁸ művelet.

<http://mht.eu/hac>

nyezésről lásd S 60-68.

²⁴ A Berlin Pac PERCEPTIONS, S (Megnyitva 2013. j

²⁵ Active engagem

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_04/20110415_110415-Partnership-Policy.pdf (megnyitva 2013. január 23.)

²⁶ A művelet részleteiről lásd a NATO hivatalos honlapját http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (Megnyitva 2013. február 4.)

²⁷ A művelet részleteiről lásd a Szövetség Műveleti Főparancsnokságának honlapját <http://www.aco.nato.int/page208433730.aspx> (Megnyitva 2013. február 4.)

²⁸ A műveletről lásd a NATO hivatalos honlapját, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71679.htm> (Megnyitva 2012. december 30.), valamint a NATO afrikai szerepvállalásáról lásd Marsai Viktor 2012. szeptember 10-én megjelent cikkét, A NATO szerepvállalása Afrikában I., <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1228> (Megnyitva 2012. december 21.)

3. sz. ábra Afrikai és ázsiai NATO műveletek 2011-ben

(Szerkesztette: Sipos Alexandra)

Valószínűsíthető, hogy a csökkenő afganisztáni NATO szerepvállalással párhuzamosan az afrikai kontinensen növekedni fog a jelenléte. Ezt támasztja alá egyes NATO országok aktív szerepvállalása Maliban a válságkezelésben. Ez az afrikai jelenlét mindenképpen szorosabb együttműködést igényel az Afrikai Unióval, és a válság megelőzésében, válságkezelésben, valamint a mediációban nagy tapasztalattal rendelkező Dél-afrikai Köztársasággal is.

Ez az együttműködés nem lesz konfliktusoktól és érdeellentétektől mentes, tekintettel arra, hogy a NATO líbiai légi csapások kapcsán a Dél-afrikai Köztársaság az ENSZ BT ideiglenes tagjaként igennel szavazott, de később kétségei támadtak az akciót illetően. A NATO-nak Líbia esetében az ENSZ BT 1973. számú határozata²⁹ és mandátuma nyújtotta a legitimitációt, melyek alapján a légi műveleteket végrehajtotta. Zuma elnök és külügyminiszter-helyettese³⁰ úgy fogalmazott, hogy a NATO nem megfelelően használta a mandátumot, mert országa a béketeremtést támogatta a szavazatával, és nem az erőszakos eszközök alkalmazását.³¹ A Dél-afrikai Köztársaság elkötelezett az afrikai kontinens békéje és biztonsága, gazdasági-társadalmi fejlődése iránt, ezért együttműködik a kontinens országaival, hozzájárul az Afrikai Unió, a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség és egyéb szervezetek erősítéséhez.

Megállapítható, hogy az afrikai kontinensen történő sikeres válságkezelés során megkerülhetetlen az Afrikai Unióval, és a Dél-afrikai Köztársasággal történő együttműködés. A NATO ezáltal nemcsak az afrikai kontinens békéjéhez és biztonságához járul majd hozzá, de egyben növeli Európa biztonságát is.

Kulcsszavak: NATO, apartheid, Cape Route-elmélet, Simonstown, Transkei, globális partnerség,

Keywords: NATO, apartheid, Cape Route theory, Simonstown, Transkei, global partnership

FELHASZNÁLT IRODALOM

Alden, Chris-Schoeman, Maxi: South Africa in the company of giants: the search for leadership in a transforming global order, International Affairs 89: 1, 2013 p. 111–129.

Cohen, Herman J.: NATO's Military Arm Starting to Look South Toward Africa, American Foreign Policy Interests, 28: 219–221, 2006

Flemes, Daniel: Regional power SA: Co-operativ hegemony constrained by historical legacy, Journal of Contemporary African Studies, Vol. 27, No. 2, April 2009, p. 135-157

²⁹UN security council resolution 1973 (2011) on Libya – full text

<http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/17/un-security-council-resolution> (Megnyitva 2013. március 20.)

³⁰ Speech by Deputy Minister of International Relations and Cooperation, Mr Ebrahim I Ebrahim, on the occasion of a Public Lecture on "Libya, the United Nations, the African Union and South Africa: Wrong Moves? Wrong Moves? Pretoria University, 15 September 2011. <http://www.dfa.gov.za/docs/speeches/2011/ebra0915a.html> (Megnyitva: 2013. április 7.)

³¹ Alden, Chris-Schoeman, Maxi: South Africa in the company of giants: the search for leadership in a transforming global order, International Affairs 89: 1, 2013 p. 111–129

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOS Alexandra

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- Gretton, Peter: Sea Power in the Indian Ocean and South Atlantic, In: NATO and South Africa, 1969, Report, 23 p, South African Institute of International Affairs (SAIIA) <http://www.africaportal.org/dspace/articles/nato-and-south-africa> (Megnyitva 2013. május 3.)
- Jones, H. Warren: An Alliance for All Seasons, In: NATO and South Africa, 1969, Report, 23 p, South African Institute of International Affairs (SAIIA) <http://www.africaportal.org/dspace/articles/nato-and-south-africa> (Megnyitva 2013. május 3.)
- Kruls, H J: NATO and the Cape Sea Route , In: NATO and South Africa, 1969, Report, 23 p, South African Institute of International Affairs (SAIIA) <http://www.africaportal.org/dspace/articles/nato-and-south-africa> (Megnyitva 2013. május 3.)
- Oluoch, Fred: Deadline for African Standby Force now 2015, The EastAfrican, 2013. január 26.
<http://www.theeastafrican.co.ke/news/Deadline-for-African-Standby-Force-now-2015/-/2558/1676156/-/3yiaih/-/index.html>,
(Megnyitva 2013. február 25.)
- Reddy, Enuga Sreenivasulu: NATO and South Africa, South African History Online,
<http://www.sahistory.org.za/archive/nato-and-south-africa-enuga-s-reddy> (Megnyitva 2013. május 9.)
- Rozoff, Rick: NATO Of The South: Chile, South Africa, Australia, Antarctica, Global Research, May 31, 2009
<http://www.globalresearch.ca/nato-of-the-south-chile-south-africa-australia-antarctica/13788> (Megnyitva 2013. február 27.)
- Sipos Alexandra: A Dél-afrikai Köztársaság regionális biztonságpolitikai szerepvállalása napjainkban, ELTE, Budapest, 2013. 61. o. szakkolgozat
- Siposné Kecskeméthy Klára: A NATO partnerségi kapcsolatainak áttekintése, Hadtudomány elektronikus szám, 2012. 1-16. o.
http://mht.eu/hadtudomany/2012_e_Kecskemethy_Klara2.pdf (Megnyitva 2013. február 27.)
- Siposné Kecskeméthy Klára: The Mediterranean, Science and Military (Veda a vojenstvo), 2012. Ročník 7, Číslo 2., p. 60-68.
- Sipos Alexandra-Siposné Kecskeméthy Klára: Az Afrikai Akadémiaparancsnoki Konferencia múlt, jelen, jövő, Európai Tükör, 2010. XV. évfolyam 9. szám. 66-71. o.
- Smith, Patrick L.: Behind the „Cape Route Theory”, NATO flirts with South Africa, The Nation, September 24, 1977 p. 262-264.

INTERNETES HONLAPOK

- African Conference of Commandants <http://www.acoc-africa.org/> (Megnyitva 2013. február 21.)
- African Standby Force <http://www.africa-union.org/root/au/auc/departments/psc/asf/asf.htm>, (Megnyitva 2013. február 27.)
- South Africa, Country Studies, The Library of Congress US <http://memory.loc.gov/frd/cs/zatoc.html> (Megnyitva 2013. január 12.)

OPPORTUNITIES FOR MILITARY COOPERATION BETWEEN THE VISEGRAD GROUP

A VISEGRÁDI ORSZÁGOK KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

A gazdasági válság és a védelmi költségvetés folyamatos csökkentése közepette, a Visegrádi országok haderőreformjai lelassulni látszanak. Ebben az esetben a szorosabb katonai együttműködés kívánatos megoldás lehet annak érdekében, hogy növeljük hatékonyságunkat.

Amid the ongoing economic crisis and the reduction of the defence budget the military reforms of the Visegrad Group seem to slow down. In this case, the desirable solution could be closer military cooperation in order to increase our efficiency.

INTRODUCTION

The Visegrad Countries or Visegrad Group is a regional alliance in central Europe. The historical roots of the collaboration date back to 1335, when the Hungarian king Róbert Károly invited the Polish ruler Casimir III(The Great). John Luxembourg (The blind) King of Bohemia) was also invited to the negotiation. The rulers of these territories met in the castle of Visegrad in order to discuss regional matters. The goal of the summit was to arrange the differences between the participants and to lay down the foundations of a political and economic cooperation which would be able to counterweight the power of the Habsburg Empire. Bohemia - from the 14th century the Lands of the Bohemian Crown - became part of the Czechoslovak Republic in 1918. Since the collapse of Czechoslovakia in 1993 it has been known as the Czech Republic. Eventually, the alliance ceased to exist in the coming centuries, because some of the former members were invaded by other empires. The modern Visegrad cooperation was reestablished on February 15, 1991. In 1993 after the collapse of Czechoslovakia the alliance was renamed as V4. So today the V4 consists of Poland, the Czech Republic, the Slovak Republic and Hungary. The main purpose of this alliance was to foster accession to NATO and EU as well. After they had reached this goal the regional cooperation became much more important in other aspects. The new types of cooperation are the following: commerce, regional development, education, foreign policy and military cooperation as well. In this article I would like to highlight the most important facts about this alliance and I am going to introduce some other similar regional cooperation which could serve as a desirable example for us. I am also going to mention some opportunities concerning the future military collaboration of V4 states, that could improve our efficiency in many aspects.

WHY IS IT WORTH COOPERATING?

In V4 countries the defense budget has been decreasing year by year since the end of the cold war, especially since the 2008 economic crisis. According to NATO requirements, every member of the alliance has to spend at least 2% of its gross domestic product (GDP) on defense. Unfortunately, none of the Visegrad countries fulfill these requirements. "Poland spent 1.9, the Czech Republic 1.3, Slovakia 1.3 and Hungary 1.0 percent of their gross domestic product on

defense in 2010”¹ If we collaborated in the field of military spending, our money could be spent more effectively. So we would possess better military capabilities for the same money. In this part of Europe the military transformation started after the collapse of the Warsaw Pact. Every V4 country abolished the conscription system and due to this fact the number of troops was reduced significantly. In the case of the Visegrad countries, equipment modernization is a key factor in their transition. In some cases these armies are unable to carry out effectively the significant modernization programs by themselves. So the common programs can be extremely beneficial for all participants. In these cases there is no reason to conduct military development strictly on a national level.

THE NORDIC EXAMPLE

In my opinion the behavior of the Nordic countries is the best example for the V4. The Nordic Council was the starting point of their regional cooperation in 1952. They have been cooperating in many civilian aspects, which increases the competitiveness of their economies and the effectiveness of many international organizations. A role model for the regional cooperation is the method of the Nordic countries. They have achieved a lot of success in the field of smart defense. They have a lot of common military programs for instance:

- NORDAC (Nordic Armaments Cooperation)
- NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support)
- NORDSUP (Nordic Supporting Defense Structures)
- NORDEFECO (Nordic Defense Cooperation).

„The purpose of the Nordic Defense Cooperation (NORDEFECO) is to strengthen the Participants’ national defense, explore common synergies and facilitate efficient common solutions. This Memorandum of Understanding (MoU)

provides the framework for comprehensive Nordic Defense Cooperation between the Participants.”² Among the charter members of NORDEFECO there are three NATO members (Norway, Denmark and Iceland) and two neutral countries (Finland and Sweden). The members of Nordic Armaments Cooperation are the same as the members of NORDEFECO,

except Iceland.

COMMON REPLACEMENT AND MODERNIZATION

If the Nordic countries are compared to the V4 initiative, the differences are obvious. All of the V4 countries are members of NATO and EU as well. So it is much easier to make a common decision almost in all cases. The Visegrad countries have similar aims in military and defense aspects. As we have abolished conscription, our armies have become smaller and professional as well, but we have to increase the level of interoperability. In these taxing times, all V4 governments have to apply austerity measures, subsequently budgetary restrictions or budget cuts. A joint approach through the military transformation would be rewarding. On the other hand, the cooperation between the members has to be democratic. As former Warsaw Pact members we have a lot of similar equipment. This kind of similarity can be one of the starting points for collaboration. V4 countries faced questions of modernization, decommissioning and replacement. Poland and the Czech Republic spent more on defense, meanwhile Slovakia and Hungary decommissioned more military systems than the other two. Therefore V4 lost some military capabilities especially in the cases of Hungary and Slovakia. All the same we have still kept many shared technologies in service in our armed forces. We still operate with

¹ <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/apr/17/military-spending-countries-list>

² <http://www.norden.org/da/om-samarbejdet/aftaler/aftaler/forsvarsspoergsmaal/memorandum-of-understanding-on-nordic-defence-cooperation-nordefeco>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Tibor SZŐLLŐSI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

obsolete Soviet vehicles and armaments, for instance: T-72 main battle tanks, different types of MI 24 attack-helicopters, MI 17 transport helicopters, KUB air-defense systems, and the most popular small arms family called AK. Some of them were replaced or modernized by a few members, but the lack of proper financial opportunities delay the process. This process could be carried out jointly to gain more benefits from the cooperation. During the modernization the Czech

Republic and Hungary bought the same type of jet called Saab JAS 39 Gripen. Slovakia also has to replace their fleet, meanwhile Poland chose another type. If these countries had cooperated during the replacement, the jets would have been cheaper for them. All V4 members keep the obsolete T-72s and Russian APCs and IFVs in service. The replacement of these systems has a primary importance in order to become well equipped, modern armies. "The Polish Army bought 128 used Leopard 2A4 tanks from Germany, but they still use T-72s in many regiments."³ A common cost effective solution for the replacement of dated tanks could be profitable for

everyone. In the 21th century, nonconventional warfare becomes more and more common. As members of NATO we have to take part in peacekeeping missions where the most effective weapon of the insurgents is the IED (Improvised Explosive Device). We consider the IEDs as the most frequent reason for human losses. The most suitable vehicles for these missions are the MRAPs (Mine Resistant Ambush Protected vehicles). The purchase of this equipment has been proceeding in the V4 countries but this is just the top of the ice berg. We can use the same procedure that I mentioned in the case of tank or jet replacement. So V4 is able to save a lot of money in this way, which could foster our modernization efforts. We need political willingness and it is also important to capitalize the good opportunities in the future.

POSSIBILITIES TO DEVELOP THE REGIONAL MILITARY INDUSTRY

Unfortunately, the defense industry in the region is less developed than in Western and Northern Europe. Every V4 country has been trying to develop their own defense industry, but the unsatisfying amount of ordered equipment causes a lot of hardship for them. „During the Cold War, the armament industry was one of the economy's most developed industries in Czechoslovakia. After the disintegration of the Soviet bloc and the Warsaw Pact, the production of arms was reduced. After the Czech Republic joined NATO and established a professional army, it was necessary to procure new arms systems.”⁴ There are some other successful armament projects such as the Polish "Rosomak" APCs or the Hungarian "Gepárd" anti-material rifle family. Every member has long traditions in the defense industry and the division of labor could be rewarding instead of competing with each other. If we shared duties we could become more cost effective producers. It could give us a big boost. Regional production has more benefits for all members than remount products from the US or Western Europe. It is also a compelling idea to share the cost of research and development as well. We can find a lot of prosperous examples for research and development cooperation in Europe. Two of the most successful programs are the Eurofighter Typhoon jet program and the nEUROn UAV program. We are not as rich as the western countries, thus we have to manage cheaper weapon developments such as small arm and other armament modernization.

³ <http://www.army-technology.com/projects/leopard/>

⁴ <http://www.czech.cz/en/Business/Czech-companies/Armament-industry>

BENEFICIAL DIFFERENCES AND OTHER FIELDS OF COOPERATION

The geological variety of V4 countries provides a great opportunity to variegate the training by organizing joint military exercises on different locations. The different geological givens can provide another stage for group work. Joint military exercises carried out on the sea-coast or in a mountainous region could provide valuable individual experiences for soldiers, because these kinds of areas are not available in every V4 country. Some kind of exchange program like military Erasmus for military cadets or some other exchange programs could also be beneficial. V4 is a cooperation with great potentials. Recently, the General Tadeusz Kosciuszko Military Academy of Land Forces was awarded with the grant from the International Visegrad Fund for the project concerning the preparation of officers for the future Visegrad EU Battlegroup. Four cadets from every country will have the opportunity to take part in the exercise in the Czech Republic in 2013. We hope it will be the beginning of a gainful program for every participating country.

In the 21st century one of the most valuable resources in the world is proper information. We do not need any investment to use IT in order to share information with each other, but it can be useful for every attendant. We can share the experiences which were gathered during peacekeeping missions or other kinds of service. In March, 2013, a bilateral agreement between Poland and Hungary was signed by the Defense Ministers. According to this treaty Polish and Hungarian special forces will cooperate in many fields, for instance training, information sharing etc. This is a proper evidence for the system's operability.

EUROPEAN BATTLE GROUPS

The EU founded a system called battle groups (BGs). "The Battle Group is a battalion size force with combat support elements, these military units are adhering to the Common Security and Defense Policy of the European Union. Battle Groups are usually organized regionally (Nordic BG, Balkans BG, French-German BG) yet the four Visegrad states are members of three different BGs."⁵ The establishment of a Visegrad EU battle group could be the perfect opportunity for gaining individual experiences. We could practice the process of supporting one another and operating side by side. As the Czech Defense Minister Alexandr Vondra said: "We want to put into place a combat unit for EU forces before the end of the first quarter of 2016." The defense ministers also agreed to continue with joint military training after NATO's mission to Afghanistan ends"⁶. The agreement about the foundation of the Visegrad BG was signed on the 6th of March, 2013, by the four Defense Minister. This Battle Group will consist of approximately 3000 personnel.

CONCLUSION

In order to become a more cost effective regional alliance we have to follow the example of the NORDIC alliance, because in that way we could develop our political and military power as well. As neighboring countries, we had political disagreements, which could be the obstacle in our way. In the other hand the common history, culture and memberships of alliances foster the collaboration. So, we have to forget our historical disagreements and cooperate as allies.

Kulcsszavak: V4, Visegrádi katonai együttműködés

Keywords: Visegrad, military cooperation

⁵ <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm>

⁶ <http://www.acus.org/natosource/central-european-nations-agree-set-joint-combat-force>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Tibor SZŐLLŐSI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

BIBLIOGRAPHY

- http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/V4_elnokseg/
- <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/apr/17/military-spending-countries-list>
- http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm
- <http://www.norden.org/en>
- <http://www.army-technology.com>
- <http://www.czech.cz/en/Business/Czech-companies/Armament-industry>
- <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/01/18/ied-casualties-down-afghanistan-2012/1839609>
- <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm>

EGYÜTTFOLYÓSÍTÁS TILALMÁNAK SZABÁLYAI

A magyar felsőoktatás szervezetében, felépítésében, feladatrendszerében az elmúlt 3 évben jelentős változások mentek végbe, így kiváló eredményeket tudott felmutatni a képzés során. Az új kihívások, új képességeket és speciális felkészülést igényelnek, amely irányainak megtalálásához a megváltozott nyugdíjfolyósítási szabályok segítséget nyújthatnak, hiszen azok a képzésre hatással lesznek.

Serious changes took place in the last 3 years in the structure, tasks and organization of the Hungarian higher education to achieve great success in qualification. These brand new tasks require new types of capabilities, characteristic and modern training for which the consequences of these rules will cause deep cause at education.

I. SZABÁLYOZÁS LÉNYEGE

A közalkalmazotti jogviszony, kormányzati szolgálati jogviszony, az állami vezetői szolgálati jogviszony, a közszolgálati jogviszony, a bírói szolgálati viszony, az igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszony, vagy az ügyészségi szolgálati viszony, a fegyveres szervvel hivatásos szolgálati viszony és a Magyar Honvédséggel szerződéses vagy hivatásos szolgálati viszony tekintetében bevezették az együttlőyősítäs (kettős ellátás) tilalmát.

2013. január 1-jétől hatályos a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény¹ (továbbiakban Tny.) 83/A. §-a, amely az öregségi nyugdíj folyósításának szüneteltetéséről rendelkezik közszolgálatban 2013-ban létesített jogviszony esetén, illetve átmeneti időszakot biztosít a nyugellátás szüneteltetésre a 2013. előtt kezdődött foglalkoztatásokra nézve. Közszolgálatban történő foglalkoztatás a közalkalmazotti jogviszonyban történő munkavégzés is.

Ha az öregségi nyugdíjban részesülő személy 2013. január 1-jét követően közszolgálati jogviszonyt létesít, ezt a tényt a Tny. 97. § (5) bekezdésében foglaltak szerint tizenöt napon belül, mint a nyugellátás folyósítását érintő tényt köteles bejelenteni a nyugdíjfolyósító szervnek.

A nyugellátás folyósításának szüneteltetésére a közszolgálati jogviszony létesítésének hónapját követő hó első napjától kerül sor. Ha a bejelentés elmaradna, a nyugdíj szüneteltetésére az adóhatóság által közölt adatok alapján kerül sor.

A nyugellátás szüneteltetéséről határozat készül, az esetlegesen jogalap nélkül felvett nyugellátást pedig vissza kell fizetni. Az öregségi nyugellátás akkor folyósítható ismét, ha ezt a nyugdíjas kéri a folyósító szervtől, és egyben igazolja a szüneteltetést szükségessé tevő közszolgálati jogviszony megszűnését.

Az öregségi nyugdíj szüneteltetésének időtartama alatt az érintett nyugdíjasnak minősül. Az ismételten folyósított nyugellátást az időközben történt nyugdíjemelések és kiegészítések összegével növelik.

A megváltozott szabályozásra való felkészüléshez átmeneti időszak áll rendelkezésre azoknak az öregségi nyugdíjasoknak, akik 2013. január 1-jét megelőzően létesítették közszolgálati jogviszonyukat, azaz 2013. január 1-jén már közszolgálatban dolgoztak.

Az átmeneti rendelkezést a Tny. 102/I. § (1) bekezdése tartalmazza, mely szerint nevezettek 2013. április 30-ig kötelesek bejelenteni a közszolgálati foglalkoztatás tényét a nyugdíjfolyósító szervnek. Ha a foglalkoztatás továbbra is fennáll, a nyugellátás folyósítását 2013. július 1-től szüneteltetik.

Korábban szüneteltetik a folyósítást akkor, ha az öregségi nyugdíjban részesülő személy a nők negyven év kedvezményes jogosultsági ideje alapján részesül az öregségi nyugellátásban, mert esetükben a keresőtevékenység éves

¹ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700081.TV&celpara=

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

összeghatárára, a minimálbér tizennyolcszorosára (1.764.000 Ft) is figyelemmel kell lenni a nyugdíj szüneteltetésénél (Tny. 83/B § (1) bekezdés.) Szintén szüneteltetni kell az ellátást, ha az érintettek jövedelme 2013. július 1. előtt haladná meg a minimálbér tizennyolcszoros összegét.

A fentiekből egyértelmű, hogy a munkáltató nem szereplője ezen folyamatoknak, minden adminisztratív kötelezettség az ellátottra hárul, hasonlóan ahhoz, ahogyan az már korábban is történt, a minimálbér-plafont elérők esetében. A munkáltatónak tehát nem jelenti a foglalkoztatás tényét, mint ahogyan annak megszűnését sem.

Különösen fontos hangsúlyozni, hogy a szolgálati járadékban részesülők a kettős kifizetést tilalmára vonatkozóan azonos elbírálás alá esnek, mint az öregségi nyugdíjasok.

II. JOGVISZONY MEGSZÜNTETÉSE

A közszolgálati jogviszony megszüntetése a nyugdíját választó kezdeményezésére történhet, legkésőbb 2013. június 30. napjával, a jogcím lemondás vagy közös megegyezés, azaz nem egyoldalú munkáltatói döntés. A közös megegyezés feltételeit meg kell tárgyalni, lemondás esetén a munkavégzés alóli mentesítést mérlegelheti a munkáltatói jogkör gyakorlója.

III. SZABÁLYOZÁS CÉLJA²

A túlzott deficiteljárás alóli kikerülés érdekében a Kormány már 2012 októberében döntött, hogy az államadósság csökkentése érdekében a közszférában meglévő kettős ellátás megszüntetése iránt intézkedik, mert ennek hiányában esetleg más, súlyosabb egyenlegjavító intézkedésekre lenne szükség,

A fenti célt szolgáló, az egyes törvényeknek a központi költségvetésről szóló törvény megalapozásával összefüggő, valamint egyéb célú módosításáról szóló 2012. évi CCVIII. törvény (a továbbiakban: törvény) és a közszférában alkalmazandó nyugdíj-politikai elvekről szóló 1700/2012. (XII.29.) Korm. határozat (a továbbiakban: kormányhatározat) két fő elvet rögzít: egyrészt főszabályként nyugdíjra jogosult munkavállalót ne foglalkoztassanak és ezeket a munkaköröket csak kivételesen töltsék fel, másrészt szűnjön meg a bér és a nyugdíj kettős folyósítása, azaz vezessék be az együttfolyósítás tilalmát. A közszféra ilyen típusú „karcsúsítását” jelenleg 15 OECD ország vezette be.

A jelenleg hatályos jogszabályok alapján a munkáltató jelenleg sem köteles a nyugdíjra jogosultakat foglalkoztatni, a kormányhatározat nem jelenti a munkáltatói jogkörök gyakorlásának átvételét, hanem arra szolgál, hogy egyrészt a munkáltatói intézkedésekre egységes elvek mentén kerüljön sor, másrészt a kormány a felmérés, a regisztrálás és a továbbfoglalkoztatási igények megismerése révén részletes információkkal rendelkezzen a közszféra ágazatainak humán erőforrás-helyzetéről.

Amikor a szakma sajátossága, vagy a tevékenység egyedisége indokolja a továbbfoglalkoztatást, ott egyéni mentesítést lehet kérni. A mentesítést a kormány véleményezi.

A leginkább érintett két területen, az egészségügyben és a köznevelésben a felmérést szervezett formában, egységes elvek és módszertan mentén, intézményesen végzik. A két kiemelt területen a szakterület szerint illetékes államtitkárok folyamatos egyeztetést biztosítanak az intézkedésekről.

A nyugdíjazásra vonatkozó kormányhatározat végrehajtása jogviszonyonként is eltérő: a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvényben (Kttv.) jelenleg is magától megszűnik a nyugdíjasnak minősülő jogviszonya.

A közalkalmazottak jogállásáról 1992. évi XXXIII. törvényben (Kjt.) a munkáltató mérlegelhet.

² Nemzetgazdasági Minisztérium Foglalkoztatás-stratégiai Főosztály NGM 1485/1/2013 számú emlékeztetője alapján az Országos Közszoalagati Érdekegyeztető Tanács 2013. január 25-i üléséről

A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényben (Mt.) nincs ilyen szabály, a munkavállalókra a kormányhatározat sem vonatkozik, ahogy a hatályos megbízási szerződéseket sem érinti, a jövőbeni megbízási szerződésekre viszont vonatkozik a kormányhatározat.

Az együttfolyósítás tilalma nem diszkriminatív intézkedés: azokra a speciális, közsférában ismert jogviszonyokra terjed ki, ahol egyrészt a munkaviszonytól eltérően a munkavállalóknak többletjogosítványaik is vannak, azaz kevésbé kiszolgáltatottak, mint az Mt. hatálya alá tartozó munkavállalók, másrészt más vonatkozásban is vannak ezekben a jogállási törvényekben (Kjt., Kttv., stb.) eltérések. Fontos kiemelni, hogy a kormányhatározat csak a kormányzati szervekre vonatkozik, ezért kiterjed a hatálya Nemzeti Közszolgálati Egyetem személyi állományára is, az önkormányzati szervekre viszont nem.

IV. AZ EGYÜTTFOLYÓSÍTÁS TILALMÁNAK HATÁSA A KARI AKKREDITÁCIÓRA

A NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar akkreditációs követelményeinek két forrása van. Az egyik a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) 108. § 11. pontja, a másik a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) 2012/7/III/2. sz. határozata.

IV.1. A NEMZETI FELSOROKTATÁSRÓL SZÓLÓ 2011. ÉVI CCIV. TÖRVÉNY AKKREDITÁCIÓS KÖVETELMÉNYEI

Az Nftv. 108. § 11. pontjai alapján az egyetemi kar: egy vagy több képzési területen, tudományterületen több, a képzési programban rögzített szakmailag összetartozó képzés oktatási és tudományos kutatási, illetve alkotó művészeti tevékenység feladatait ellátó szervezeti egység,

a) egyetemi kar az a szervezeti egység, amelyen

aa) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók létszáma eléri a 40 főt,

ab) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók és kutatók legalább fele rendelkezik tudományos fokozattal; a tudományos fokozattal rendelkező oktatók rendszeres kutató tevékenységet folytatnak,

ac) az egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, tudományos fokozattal rendelkező oktatóra jutó teljes idejű nappali képzésben részt vevő hallgatók száma nem haladja meg a 35 főt,

ad) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók és kutatók közül legalább három az egyetem doktori iskolájának a törzstagja.

b) főiskolai kar az a szervezeti egység, amelyen

ba) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók létszáma eléri a 35 főt,

bb) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók legalább harmada rendelkezik tudományos fokozattal.

IV.2. MAGYAR AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG (MAB) ELVÁRÁSAI ÉS SZAKMAI BÍRÁLATI SZEMPONTJAI³

IV.2.1. A kar létesítésének szakmai és szervezeti indokoltsága

Kar egy felsőoktatási intézményben – a nemzeti felsőoktatási törvénynek a felsőoktatási intézmény szervezetének meghatározására vonatkozó rendelkezések keretei között – akkor hozható létre, ha az új szervezeti egység az intézményben:

a) a hallgatói, oktatói munka feltételeit javítja,

b) az oktatásszervezés, az irányítás feltételeit racionalizálja,

³ <http://www.mab.hu/joomla/doc/beadvanyok/120706karlet-SzBSz2012H.doc>

- c) a hallgatók létszámáránya növekedése, a képzési terület, tudományterület szerint összetartozó képzések feladatainak szervezése az intézményi szervezet jelentős változását teszi szükségessé,
- d) a képzési területek, képzési ágak között az átoktatás, áthallgatás szervezeti feltételeit biztosítja,
- e) a különböző szakterületek között az oktatásban és a gyakorlati képzésben, a foglalkoztatásban hatékonyabb együttműködést, a felsőoktatási intézmény szolgáltató és funkcionális szervezeti egységeinek integrálását eredményezi,
- f) a párhuzamos szervezeti egységek megszüntetését, illetőleg átalakítását eredményezi,
- g) a tanszéki és intézeti rendszer – az adott képzésekben elvárt ismeretek sajátosságait figyelembe véve – a tágabb, oktatási és tudományos kutatási feladatokat ellátók együttműködése, illetve szerveződése irányába módosul,
- h) a tudományos kutatási tevékenység feltételeit javítja, illetve, ha kutatóintézetek, kutatócsoportok intézménybe integrálódását, valamint a kutatói munkakörökben alkalmazottak oktatásba történő bevonását segíti.

IV.2.2. A létesítendő kar oktatási tevékenysége

- a) Egy vagy több képzési területen, tudományterületen több, a képzési programban rögzített szakmailag összetartozó képzés oktatási és tudományos kutatási, illetve alkotó művészeti tevékenység feladatait ellátó szervezeti egység [Nftv. 108.§ 11.].
- b) Egyetemi kar legyen jogosult mesterképzésre. Továbbá legalább egy tudományterületen legyen jogosult doktori képzésre és doktori fokozat odaítélésére, vagy az intézmény egy kari tudományágat magába foglaló doktori iskolájának munkájában vegyen részt.
- c) Több kar által szervezett (karközi) képzéseknél legyen az adott szaknak a képzésért felelős és a képzés adminisztrációját végző gesztorkara.
- d) Egy szak képzéséért több telephely esetén is csak egy oktatási szervezeti egység lehet a felelős. A felelős megnevezését a képzési program tartalmazza [Nftv. 14.§ (1)] .
- e) Bölcsészkar akkor akkreditálható, ha a magyar, történelem, illetve filológia képzési ágak mindegyikén legalább egy-egy alapképzési szakon folyik képzés.
- f) Bölcsészettudományi kar akkor akkreditálható, ha a magyar, történelem, filológia, valamint szabad bölcsészet képzési ágak mindegyikén legalább egy-egy mesterképzési szakon folyik képzés.

IV.3. A TERVEZETT MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI RENDSZER

A tervezett felsőoktatási tevékenység minőségének biztosítására vagy legyen kidolgozott, kari szintű és a folytatandó képzések minőségi kontrollját is magába foglaló minőségbiztosítási rendszer, vagy a kar a felelőségek és hatáskörök egyértelmű rögzítése mellett kapcsolódjon az intézményi minőségbiztosítási rendszer működtetéséhez.

IV.4. KARI DOKUMENTUMOK

A kar létesítésekor az alapvető működési dokumentumok kidolgozottak, rendelkezésre állnak.

IV.5. A KAR SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, OKTATÓI

Az új kar szervezeti tagoltsága, szervezeti egységei a kar tervezett feladatainak ellátását célszerűen és ésszerűen, a jogszabályi előírások szerint szolgálják.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Felsőoktatási intézmény kara (Nftv. 108.§ 11.) akkreditálható, ha egy vagy több képzési területen, tudományterületen több, a képzési programban rögzített szakmailag összetartozó képzés oktatási és tudományos kutatási, illetve alkotóművészeti tevékenység feladatait látja el.

Egyetemi karként az a szervezeti egység akkreditálható, amelyen

- a) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók létszáma eléri a 40 főt,
- b) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók és kutatók legalább fele rendelkezik tudományos fokozattal, s a tudományos fokozattal rendelkező oktatók rendszeres kutató tevékenységet folytatnak,
- c) az egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, tudományos fokozattal rendelkező oktatóra jutó teljes idejű nappali képzésben részt vevő hallgatók száma nem haladja meg a 35 főt,
- d) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók és kutatók közül legalább három az egyetem doktori iskolájának a tőrzstagja.

Főiskolai kar esetében jóval kevesebb követelmény létezik, azaz főiskolai karként az a szervezeti egység akkreditálható, amelyen

- a) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók létszáma eléri a 35 főt,
- b) a teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók legalább harmada rendelkezik tudományos fokozattal.

Hitéleti képzéssel összefüggésben az egyetemi, főiskolai kar létesítéséhez elvárt minimális oktatói létszámra vonatkozó rendelkezést nem kell alkalmazni [Nftv. 92.§ (6) bekezdés f) pontja].

IV.6. A SZEMÉLYI FELTÉTELEK

A kar rendelkezzen a feladatai ellátásához, folyamatos működéséhez szükséges állandó kutatói, oktatói karral. A megfelelő oktatói állományt az oktatott szakok, azok száma, tudományági sajátosságai határozzák meg. (Lásd a MAB alapképzési, illetve mesterképzési szakok indításának szakmai bírálati szempontjait.)

IV.7. A TÁRGYI FELTÉTELEK, INFRASTRUKTÚRA

A kar rendelkezzen a képzéshez és a tudományos kutatáshoz szükséges tárgyi feltételekkel, azaz megfelelő épülettel, mely legalább nyolc évig a feladatainak ellátásához rendelkezésre áll – benne a funkciók teljesítésére alkalmas szervezetszerű terekkel, mint előadóterem, műterem, szemináriumi helyiség, pálya, színpad, bemutatótér stb. –, informatikai háttérrel, megfelelő hozzáférésekkel, laboratóriummal, kísérleti és gyakorlóhelyekkel, műszerekkel, nyersanyagokkal és más eszközökkel, valamint kollégiumi férőhelyekkel, sport- és kulturális, diákétkezési lehetőségekkel.

IV.8. A KAR KÉPZÉSI KAPACITÁSA

A karra tervezett maximális hallgatói létszám számára a folytatandó képzések szakmai sajátosságait is figyelembe véve biztosítva legyenek a jó minőségű felsőfokú képzés fentiek szerinti személyi és tárgyi feltételei.

V. EGYÜTTFOLYÓSÍTÁS TILALMA A KATONAI FELSŐOKTATÁSBAN

A Nemzeti Közszerződés Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon az együttlőyősítás tilalma az előrehozott öregségi nyugdíjasokat, a csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíjasokat, a korendvezményes nyugdíjasokat, a korendvezményes nyugdíjasokat és a szolgálati nyugdíjasokat⁴ érinti.

⁴ A 2013. június 30-ig hatályos, ugyanis 2013. június 30-án a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény (Hjt.) hatályát veszti, és a továbbiakban a katonák jogállására a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (új Hjt.) rendelkezéseit kell alkalmazni. Megemlítendő, hogy a szolgálati törvény rövidítése a továbbiakban is Hjt. marad.

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény szerint csak az a szolgálati nyugdíjas vehető vissza hivatásos szolgálatba, aki kéri a szolgálati nyugdíja szüneteltetését. A törvény az ezzel összefüggő szabályokat tartalmazza és előírja, hogy szolgálati járandóság csak akkor folyósítható újból, ha a jogosult a szolgálati viszony megszűnését igazolja.

Az együttfolyósítás tilalmának szabályait 2013. július 01-jével kell alkalmazni, viszont az illetmény és a nyugdíj folyósítása között már ezt megelőzően, azaz 2013. április 30-ig választani kell.

A választást a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságon (1139 Budapest, Váci út 73.; levelezési cím: 1820 Budapest; honlap elérhetőség: www.onyf.hu) kell bejelenteni.

A kettős ellátás tilalma csak a közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban történő foglalkoztatásra vonatkozik, az egyéb jogviszonyban való foglalkoztatásra nem, ezért az óraadói és vizsgáztatási feladatokra kötendő megbízási szerződés csak ideiglenes, átmeneti megoldás lehet, mivel a minősített oktatóknak közalkalmazotti jogviszonyban kell állni az egyetemen.

VI. KÖZSZOLGÁLATI JOGVISZONYBAN ÁLLÓ OKTATÓK AKKREDITÁCIÓS BESZÁMÍTÁSA

A közszolgálati jogviszonyban álló oktatóknak az alábbiak minősülnek.⁵

- 1) a törvényhozó-népképviselői szervek vállaszott képviseli (a parlamenti, önkormányzati képviselők, az igazság-szolgáltatás személyzeti állománya (bírószék, ügyészség),
- 2) közigazgatás személyi állománya (köztisztviselők),
- 3) fegyveres és egyéb rendfenntartó szervezetek állománya (rendőrség, honvédelem, katonaság, tűzoltóság),
- 4) állami által működtetett közfeladatot ellátó szervek személyzete (kórházak, iskolák, szociális intézmények),
- 5) egyéb közigazgatási feladatot ellátó egyéb személyek, vagy szervek dolgozói,
- 6) állami tulajdonú vállalatok dolgozói,
- 7) köztisztviselők, közalapítványok tagjai.

VII. NYUGDÍJAS OKTATÓK AKKREDITÁCIÓS BESZÁMÍTÁSA

A jelenlegi MAB bírálati szempontok,⁶ elvárások szerint például a megbízási szerződéssel foglalkoztatott nyugdíjasok részben beszámíthatóak az akkreditációs feltételek megítélésénél, az alábbiak szerint.

Jelmagyarázat:

- **AT** oktató: az adott intézménynek adta nyilatkozatát (**A**) es teljes munkaidőben foglalkoztatott (**T**, közalkalmazott, katonai szolgálati jogviszony vagy munkajogviszony).
- **AE** oktató: az adott intézménynek adta nyilatkozatát (**A**), de nem teljes munkaidőben foglalkoztatott, hanem egyéb módon (**E**), részidőben, vagy lehet megbízási jogviszonyos (pl. egyetemi nyugdíjas oktatók, akik legtöbbje katona volt) is.
- **V**: vendégoktató, nem az adott intézménynek adta nyilatkozatát, lehet megbízási jogviszonyos (nyugdíjas) is.

1. A **szakfelelős AT** kell legyen, nem lehet **AE** sem, tehát megbízási sem.

⁵ http://www.mab.hu/joomla/images/doc/hirek/130405nyugdijasok_honlapra.pdf

⁶ http://www.mab.hu/joomla/images/doc/hirek/130405nyugdijasok_honlapra.pdf

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**2. A szakirányfelelős:**

AT vagy **AE oktató**, tudományos fokozattal és az azt követő legalább 3 éves, összesen legalább 5 éves oktatói gyakorlattal rendelkező oktató.

Tehát a szakirányfelelős lehet megbízási jogviszonyos (nyugdíjas) is, ha az AE kvótába belefér.

3. Tantárgyfelelősök:

- Szakmai kompetenciájuk, kutatási területük összhangban legyen a gondozott tantárggyal, es szakterületükön igazolt szakmai gyakorlattal és teljesítménnyel bírjanak.
- *Az AT és AE oktatók aránya legalább 3:1.*
- Az AT oktató egyetemi/főiskolai tanár, docens vagy tudományos fokozattal és legalább 5 éves oktatói gyakorlattal bíró adjunktus, vagy tanári, vagy tudományos kutatói munkakörben foglalkoztatott lehet.
- Az AE oktatók legalább 3 éves oktatói gyakorlattal rendelkezzenek.
- A kötelező tantárgyak felelősei rendelkezzenek tudományos fokozattal.

Tehát a tantárgyfelelősök egynegyede (**25%-a**) lehet **AE**, azaz az adott intézménynek nyilatkozó, de nem teljes munkaidős, hanem például megbízási (akár nyugdíjas is).

4. Az összes oktatóra:

A szakon oktatók legalább 80%-a AT és AE oktató, az AT és AE oktatók aránya legalább 3:1.

"Vendégoktató" (V) a szakon oktatók legfeljebb 20 %-a lehet, oktatói terhelése a szakon nem haladhatja meg az (összesen) 8 kreditet, legfeljebb 2 tantárgy oktatásában való részvételt.

Azaz, ha van 20% vendégoktató, akkor az összes oktató további 20%-a lehet AE, ha kevesebb V oktató van, akkor magasabb lehet az AE arány (max. 25%). A megbízási nyugdíjasok lehetnek V és AE kategóriában is, azaz a lehetőségeket maximalisan kihasználva a szakon oktatók.

Összesen 40%-a lehet megbízási szerződéssel foglalkoztatott nyugdíjas, mely nem alacsony arány. Persze a fent jelzett felelős oktatóknál meg kell legyen a szükséges AT arány (tantárgyfelelősök 75%-a).

A teljes szakindítási bírálati szempontrendszer a MAB honlapon a „Beadványok” menüpontban érhető el.

VIII. AZ 1700/2012. (XII.29.) KORM. HATÁROZAT

A KÖZSZFÉRÁBAN ALKALMAZANDÓ NYUGDÍJ-POLITIKAI ELVEKRŐL

A kabinet január 31-i határidővel kérte fel a tárcavezetőket és a Miniszterelnökséget vezető államtitkárt, hogy intézkedjenek azok munkaviszonyának megszüntetéséről, akik a hozzájuk tartozó költségvetési szervekkel közalkalmazotti vagy kormányzati szolgálati jogviszonyban állnak, és betöltötték a rájuk irányadó nyugdíjkorhatárt, továbbá megszerezték az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt. Mindez azonban nem vonatkozik a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen *oktatói, tanári vagy tudományos kutatói munkakörben dolgozókra*.

Emellett, ha a foglalkoztató különösen fontos érdeke vagy a költségvetési szerv alaptevékenysége indokolja, a munkáltatói jogok gyakorlója – a kormány véleményének kikérését követően – dönthet más közalkalmazott, illetve kormánytisztviselő vagy kormányzati ügykezelő továbbfoglalkoztatásáról is.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Fontos szabály, hogy a nyugdíjkorhatár betöltése alapján megszüntetett jogviszonyú közalkalmazottak, kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők álláshelyeinek betöltésére közalkalmazotti, kormányzati szolgálati jogviszony nem létesíthető, és a feladat ellátására megbízási vagy vállalkozási szerződés nem köthető.

Az Nftv. alapján a közalkalmazottak jogállásáról szóló rendelkezéseket a törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni. A Nemzeti Közszolgálati Egyetemen több közalkalmazotti ágazat végrehajtási rendelkezéseit kell alkalmazni (köznevelés, egészségügy, felsőoktatás, közgyűjtemény). Az egyetemen foglalkoztatott közalkalmazottakra — egyes véleményektől eltérően — hatályos a kormányhatározat (kiterjed rájuk a személyi hatálya). Viszont az öregségi nyugdíj és a közalkalmazotti illetmény együttes folyósítására a köznevelési intézményekben, könyvtárakban, levéltárakban vagy az egészségügyi intézményekben semmilyen munkakörben sincs lehetőség, viszont továbbfoglalkoztatás iránti kérelmet nyújthat be az érintett közalkalmazott.

A Tny. alapján az öregségi nyugdíj és a közalkalmazotti illetmény együttes folyósítása jogellenes. A kormány szándéka, hogy olyan személyekkel, akik az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötték és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkeznek, közalkalmazotti jogviszonyt az egyetemen ne létesítsenek, így az egyetemen a nyugdíjazáshoz kapcsolódó munkáltatói intézkedések az intézményfejlesztéshez, a minőségi képzés, tudományos kutatás feltételeihez igazodó humánpolitikai döntések lehetnek.

A kormányhatározat 1.2. alpontja szerint nem tartoznak a hatálya alá az állami felsőoktatási intézményben oktatói, tanári vagy tudományos kutatói munkakörben foglalkoztatottak. Ugyanígy 2013-tól is változatlan feltételek mellett, az Nftv. 31. §-ának (4) bekezdése alapján foglalkoztatható az egyetemi, főiskolai tanári, kutatóprofesszori, tudományos tanácsadói munkakörökben az oktató és kutató a 70. életévének betöltéséig.

Az állami egyetemeken és főiskolákban, a közalkalmazottak esetében a jogviszony továbbra is munkáltatói intézkedéssel, felmentéssel szüntethető meg a Kjt. 30.§ (1) bekezdés d) pontjában foglaltaknak megfelelően.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem azon karain, ahol az oktatók rendkívül speciális ismeretekkel rendelkeznek, a hallgatók száma nem indokolja teljes állású oktató(k) alkalmazását és szinte kizárólag nyugállományúakkal oldható meg az oktatás és vizsgáztatás, a megbízási szerződések jelenthetnek teljes, illetve részleges — lásd a MAB akkreditációs követelményeiről szóló címet — megoldást.

Mivel a kormányhatározat hatálya nem terjed ki az oktatói, tanári vagy tudományos kutatói munkakörben foglalkoztatottakra, így a velük kötött megbízási szerződésekre sem, így a megbízási szerződésekre vonatkozó 1.8. alpontban foglalt korlátozása alól is mentesülnek az egyetemen és főiskolák. Az előbbiekből következik, hogy oktató, kutató és tanári feladatokra nyugdíjasokkal is köthető megbízási szerződés (óraadó tanár, megbízott kutató), tehát a nyugdíj és a megbízási díj folyósítása nem zárja ki egymást.

A közszférában alkalmazandó nyugdíjpolitikai elvekről szóló kormányhatározat érinti azonban a 62 éves vagy annál idősebb nem oktató, nem tanár, nem tudományos kutatói munkakörben foglalkoztatottakat (együttesen: adminisztratív feladatokat végzők), továbbá a fent említett közalkalmazotti ágazatok alá eső közalkalmazotti munkaköröket. Az adminisztratív feladatokat végzők megbízásaira vonatkozó tilalom azokat a megbízásokat érinti, amelyeket az egyetemen és főiskolák 2013-ban terveztek megkötni.

Az adminisztratív munkakörökben foglalkoztatottak esetében a kormányhatározat az álláshelyek betöltését tilalmazza és nem az adott munkakör betöltését, azaz a közalkalmazott jogviszonya szűnik meg.

Fontos szabály, hogy az Mt. csoportos létszámcsökkentésére vonatkozó rendelkezése a nyugdíjazásnál nem alkalmazható, azaz a kormányhatározat alapján nyugdíjazások számától függetlenül nem minősülnek csoportos létszámleépítésnek. Ennek az indoka, hogy nem tekinthető az egyetem (főiskola) működésével összefüggő oknak a közalkalmazotti jogviszony megszüntetése, ahogy erről a Kjt. 38. § (2) bekezdés a) pontja is rendelkezik, hiszen egyedül a nyugdíj jogosultakat érinti az intézkedés, akiknek a felmondása a Kjt. alapján lehetséges.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**DR. PETRUSKA Ferenc****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

IX. ÖSSZEFOGLALÓ

Az öregségi nyugdíj folyósítását szüneteltetni kell, ha a nyugdíjas párhuzamosan közalkalmazott vagy (katonai, állami vezetői, ügyészségi stb.) szolgálati jogviszonyban áll. Ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni a korhatár előtti ellátásban és szolgálati járandóságban, balettművészeti életjáradékban, valamint átmeneti bányászjáradékban részesülőkre is.

Aki 2013. január 1-jén a fenti jogviszony valamelyikében áll, a jogviszony fennállását 2013. április 30-ig be kell jelentenie a nyugdíjfolyósítónak. A nyugdíjfolyósító 2013. július 1-jétől az ellátást szünetelteti, ameddig a nyugdíjas a közalkalmazotti, illetve szolgálati jogviszonyát nem igazolja.

A törvény és a kormányhatározat hatását a felsőoktatásban nem lehet túlbecsülni, ám azok egész pontos hatását csak 2013 júliusát követően lehetséges megfogalmazni.

Kulcsszavak: felsőoktatás, honvédtisztképzés, együttfolyósítás, kettős ellátás, nyugdíj, szolgálati jogviszony, szolgálati járadék

Mellékletek:

- I. Az együttfolyósítás (kettős ellátás) tilalmának legfontosabb szabályai a felsőoktatásban, táblázatos formában
- II. A törvény és kormányhatározat összehasonlítása
- III. Jogszabály jegyzék

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Kettős (együttlétsítés) ellátás tilalma a felsőoktatásban

KÉRDÉS	VÁLASZ
Mit jelent a kettős ellátás tilalma?	A <u>közalkalmazotti jogviszony</u> , kormányzati szolgálati jogviszony, az állami vezetői szolgálati jogviszony, közszolgálati jogviszony, bírói szolgálati viszony, igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszony vagy ügyészségi szolgálati viszony, fegyveres szervvel hivatásos szolgálati viszony és a <u>Magyar Honvédséggel szerződéses vagy hivatásos szolgálati viszony</u> tekintetében bevezetésre került a dupla ellátás tilalma. Ennek értelmében az e jogviszonyban állók illetményük mellett <u>öregségi nyugdíjban, korhatár előtti ellátásban és szolgálati járandóságban</u> , átmeneti bányászjáradékban és a balettművészeti életjáradékban NEM részesülhetnek, azokat a nyugdíjfolyósító a jogviszony fennállásának időtartamára hivatalból szünetelteti.
A honvédtisztképzésben kiket érint?	Az előrehozott öregségi nyugdíjasokat, a csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíjasokat, a karkedvezményes nyugdíjasokat, a korengedményes nyugdíjasokat és a szolgálati nyugdíjasokat.
Szolgálati járadékban részesülőknek mi a teendőjük?	A Hjt. jelenleg hatályos szabályai szerint csak az a szolgálati nyugdíjas vehető vissza hivatásos szolgálatba, aki kéri a szolgálati nyugdíja szüneteltetését. A törvény az ezzel összefüggő szabályokat tartalmazza és előírja, hogy szolgálati járandóság csak akkor folyósítható újból, ha a jogosult a szolgálati viszony megszűnését igazolja.
Mikortól él a tilalom?	2013. július 01-jétől
Meddig kell választani illetmény és nyugdíj között?	2013. április 30-ig
Hol kell választani?	Nyugdíjfolyósító Igazgatóságon Cím: 1139 Budapest Váci út 73. Levelezési cím: 1820 Budapest Honlap elérhetőség: www.onyf.hu E-mail cím: nyufig@onyf.hu
Mi a teendő az egyetemen?	Írásban kap értesítést az érintett a „személyi beszélgetésről”, amely során nyilatkozik, hogy: <ul style="list-style-type: none"> • milyen nyilatkozatot kíván tenni a nyugdíjfolyósítónál (nyugdíj vagy illetmény); • milyen feltételek mellett maradna az Egyetem/Kar alkalmazásában;
Mi történik a megürülő munkakörrel (beosztással)?	Új kollégát felvenni rá, megbízási vagy vállalkozási szerződéssel a feladatot ellátni lehetséges.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

DR. PETRUSKA Ferenc

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

A törvény és kormányhatározat összehasonlítása

	1700/2012. Korm. határozat	2012. évi CCVIII. törvény
Mikortól alkalmazandó?	2013. január 31.	2013. július 01.
Kiket érint?	Akik a rájuk irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötték és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezték, kivéve a tanárokat, oktatókat és kutatókat	Öregségi nyugdíjasok
Mi az érintett teendője?	Nyilatkozik a továbbfoglalkoztatási szándékról	2013. április 30-ig nyilatkozik a nyugdíj folyósítónak, hogy a nyugdíjat vagy az illetményt választja**
Mi a teendője az egyetem HR Irodájának?	Továbbfoglalkoztatni kívántak neveinek felterjesztése a kormányhoz	Nyilatkoztatás a továbbfoglalkoztatási szándékról
Mi történik a megürülő munkakörrel?	Új kollégát felvenni, megbízási vagy vállalkozási szerződéssel a feladatot ellátni NEM lehetséges.	Új kollégát felvenni, megbízási vagy vállalkozási szerződéssel a feladatot ellátni lehetséges.

***Öregségi nyugdíjkorhatárok**

aki 1952-ben született, annak a 62. életév betöltését követő 183. nap,
 aki 1953-ban született, annak a betöltött 63. életév,
 aki 1954-ben született, annak a 63. életév betöltését követő 183. nap,
 aki 1955-ben született, annak a betöltött 64. életév
 aki 1956-ban született, annak a 64. életév betöltését követő 183. nap
 aki 1957-ben született, annak a betöltött 65. életév.

**** Az egyes törvényeknek a központi költségvetésről szóló törvény megalapozásával összefüggő, valamint egyéb célú módosításáról szóló 1 2012. évi CCVIII. törvény ide vonatkozó rendelkezései:**

„83/C. § (1) Az öregségi nyugdíj folyósítását – a jogviszony létesítésének hónapját követő ??? hónap első napjától a jogviszony megszűnése hónapjának utolsó napjáig – szüneteltetni kell, ha a nyugdíjas közalkalmazotti jogviszonyban, kormányzati szolgálati jogviszonyban, állami vezetői szolgálati jogviszonyban, közsolgálati jogviszonyban, bírói szolgálati viszonyban, igazságügyi alkalmazotti szolgálati viszonyban, ügyészségi szolgálati viszonyban, fegyveres szervvel hivatásos szolgálati viszonyban vagy a Magyar Honvédséggel szerződéses vagy hivatásos szolgálati viszonyban áll.
 (2) A nyugdíjfolyósító szerv az öregségi nyugdíj folyósításának szüneteltetéséről és a jogalap nélkül felvett öregségi nyugdíj visszafizetéséről – a nyugellátásban részesülő személynek a 97. § (5) bekezdése szerint tett bejelentése, illetve az állami adóhatóság által közölt adatok alapján – hivatalból dönt.
 (3) Az öregségi nyugdíj szüneteltetésének időtartama alatt az érintett nyugdíjasnak minősül.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**DR. PETRUSKA Ferenc****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

(4) Az öregségi nyugdíj a nyugdíjas kérelmére akkor folyósítható újból, ha a jogosult igazolja az (1) bekezdés szerinti jogviszony megszűnését.

(5) Az öregségi nyugdíj újbóli folyósítása során a 83/A. § (3) bekezdésében foglaltakat kell alkalmazni.”

„102/I. § (1) A 2013. január 1-jén a 83/C. § (1) bekezdése szerinti jogviszonyban álló, öregségi nyugdíjban részesülő személy a 83/C. § (1) bekezdése szerinti jogviszony fennállásának tényét 2013. április 30-áig köteles bejelenteni a nyugdíjfolyósító szervnek.

(2) A 2013. január 1-jén a 83/C. § (1) bekezdése szerinti jogviszonyban álló személy öregségi nyugdíját – ha a 83/C. § (1) bekezdése szerinti jogviszonya továbbra is fennáll – 2013. július 1-jétől kell szüneteltetni.”

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**DR. PETRUSKA Ferenc****Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám**

JOGSZABÁLY JEGYZÉK

1. Egyes törvényeknek a központi költségvetésről szóló törvény megalapozásával összefüggő, valamint egyéb célú módosításáról szóló 2012. évi CCVIII. törvény
2. A közszférában alkalmazandó nyugdíj-politikai elvekről szóló 1700/2012. (XII.29.) Korm. határozat
3. A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.)
4. A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény (Hjt.)
5. A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (új Hjt.)
6. A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény (Tny.)
7. A nyugdíjazásra vonatkozó kormányhatározat végrehajtása jogviszonyonként is eltérő: a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Kttv.).
8. A közalkalmazottak jogállásáról 1992. évi XXXIII. törvényben (Kjt.)
9. A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.)